

Pater worden? Dat kan bij ons!

Uitgave Stichting Limburgs Genealogisch en
Geschiedkundig Informatiecentrum (LGGI)
Wilhelminastraat 16-27 6131 KN Sittard
Tel. 046-4373876 e-mail:
johoen@kpnplanet.nl

Foto's Uit diverse collecties, vooral van oud-
leerlingen of paters en broeders

Vormgeving Jo Hoen

Druk Datawyse, Maastricht

ISBN 978-90-74341-00-4

© A.A. van Moorsel en J.H.M. Hoen

OCR versie 1.0 zonder foto's en bijlagen

A.A. van Moorsel

J.H.M. Hoen

Pater worden?

Dat kan bij ons!

Het kleinseminarie van de Missionarissen Oblaten van Maria Onbevlekt

Ontvangen te Ravensbos

1945-1972

Sittard 2012

Inhoud

Voorwoord

1. Beknopte Geschiedenis
2. Idealisme en voedingsbodem
3. Roeping
4. Oblaten in spe
5. Ravensbos als religieuze gemeenschap
6. Ravensbos als studiehuis
7. Ravensbos als vormingshuis
8. Het gebouw en de omgeving
9. De pioniers
10. De periode de Grauw
11. De periode Kusters
12. Op weg naar het einde
13. Een sober bestaan
14. Erotiek op Ravensbos
15. Uiteindelijk

Verantwoording

Voorwoord

In de aanloop naar de door Jan Sterenborg georganiseerde reünie op Hemelvaartsdag 2010 kwamen Jène van Moorsel en Jozef Hoen, oud-klasgenoten in de periode 1950-1956, opnieuw in contact met elkaar. Jène bleek een roman te hebben geschreven, die tamelijk autobiografisch was. Jozef had al eerder zijn herinneringen aan Ravensbos en Sevenum op schrift gesteld. Het was dan ook niet verwonderlijk dat al gauw het plan ontstond om de geschiedenis van het kleinseminarie “Collegium Carolinum”, in de volksmond Ravensbos, vast te leggen in een boek. We besloten ook ons niet te beperken tot het opschrijven van anekdotische verhalen, maar de achtergronden te belichten en ook voor niet Ravensbossers inzichtelijk te maken hoe het leven op zo’n kleinseminarie was, en waarom kleine jongens er aanvankelijk vol enthousiasme naar toe kwamen, en hoe dat enthousiasme vaak in latere jaren verdween. Een verschijnsel dat overigens niet tot “ons” Ravensbos beperkt bleef.

Hoewel Ravensbos natuurlijk niet alleen bevolkt werd door studenten, kwamen paters, broeders en personeel slechts daar aan bod, waar ze van belang waren voor de gang van zaken en in nauw contact met de jongens kwamen. Leraren zijn natuurlijk een noodzakelijk kwaad in een school, maar Ravensbos was in eerste instantie bedoeld om van kleine jongens enthousiaste missionarissen te maken en dat proces is boeiend genoeg om het te beschrijven. Er waren al heel wat persoonlijke herinneringen geplaatst op de website van Peter van Velzen. Door de aangekondigde reünie kwamen er nog meer los. En contacten werden hernieuwd, met een apotheose in de reünie van 13 mei 2010, waaraan 118 personen deelnamen! De grote opkomst en de geanimeerde gesprekken sterkten ons in ons voornemen.

En toen begon de voorbereiding. Allereerst werd een plan van aanpak gemaakt. De periode moest vastgelegd worden. We kozen als beginpunt de komst van de Nederlandse Oblaten en hun Junioraat naar Sankt Karl in 1945, en als eindpunt het besluit om het kleinseminarie op te heffen en verder te gaan als internaat in 1972. In die 27 jaar werd Ravensbos bevolkt door 788 studenten, zij het dat een groot aantal er slechts korte tijd verbleef.

Onze persoonlijke herinneringen bestreken niet de hele periode. Jozef Hoen was er van 1950 tot 1956, Jène van Moorsel van 1949 tot 1956 en van 1963 tot 1972. We konden wel gebruik maken van de verhalen van medestudenten, die we trouwens in heel wat citaten aan het woord laten. Ze zijn afkomstig van bovengenoemde website of uit correspondentie met de auteurs. De huidige regionaal overste pater Gerard van den Beuken gaf ons toestemming het archief van de Missionarissen Oblaten van Maria Onbevlekt Ontvangen te raadplegen. Dat archief bevindt zich in het “Erfgoedcentrum voor Nederlands Kloosterleven” te Sint-Agatha bij Cuijk. Over de medewerking van de archivariissen aldaar, de

heer Ad van Huijgevoort en mevrouw Olga Minkema, niets dan lof. Om het ons gemakkelijker te maken stuurden ze zelfs een aantal bestanden naar het Euregionaal Historisch Centrum Sittard-Geleen te Bom**, waar we een aantal weken op ons gemak allerlei documenten hebben kunnen raadplegen.

De citaten in het boek zijn te herkennen aan het feit dat ze cursief gedrukt zijn. Het leek ons beter om ze te anonimiseren, om te vermijden dat de geciteerden persoonlijk verantwoordelijk worden gehouden. Wie perse wil achterhalen van wie een citaat afkomstig is, moet zich de moeite getroosten de "Bijdragen" op de website "Ravensbos" te raadplegen. En als dat niet lukt kan men nog altijd bij ons navragen van wie een bepaald citaat was. We beseffen heel goed dat de inhoud lang niet altijd objectief is te noemen, maar het illustreert wel hoe studenten hun verblijf op Ravensbos beleefd en gewaardeerd hebben, ook al hebben wij auteurs soms een andere mening.

Het verzamelen van illustratiemateriaal leverde wat meer problemen op. Herhaalde oproepen hadden maar weinig resultaat. Gelukkig waren al heel wat foto's gepubliceerd op de website "Ravensbos", waar dan ook royaal aan ontleend is. Wim Theloosen bleek ook nog heel wat te hebben, en via Roger Crombach kregen we de foto's van pater Piet Souren. Uiteindelijk kwamen er op het laatste moment toch nog een aantal boven water. Opvallend is dat ongeveer de helft over Carnaval op Ravensbos gaat, terwijl de verkennerij - en dan vooral de zomerkampen - een goede tweede vormde. Daarnaast natuurlijk toneel, muziek en sport. Groepsfoto's en portretten ontbraken niet, maar dan heb je het ook wel zo ongeveer gehad. Maar we roeien met de riemen die we hebben.

Rest ons iedereen te bedanken die ons met raad en daad heeft bijgestaan bij het produceren van dit boek. We gaan daarbij geen namen noemen. Een sponsor, de Nederlandse Oblaten, maakte het ons door zijn financiële steun mogelijk de prijs ondanks de kleine oplage op een aanvaardbaar niveau te houden.

We hopen dat we erin geslaagd zijn een goed beeld te schetsen van ons kleinseminarie. Het bestond in een tijd en omgeving die voor huidige generaties nauwelijks meer na te voelen, laat staan te begrijpen is. Daarom is het misschien des te belangrijker om het nu vast te leggen, nu er nog bronnen uit de eerste hand beschikbaar zijn.

1. Beknopte Geschiedenis

De stichter

Eugène de Mazenod, de stichter van de congregatie van de Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria (Congregatio Missionariorum Oblatorum Beatae Mariae Virginis Immaculatae - OMI), werd geboren op 1 augustus 1782 in Aix-en-Provence te Frankrijk. De ouders van Eugène behoorden tot de lagere adel en moesten tijdens de Franse Revolutie Frankrijk verlaten. Ze zwierven elf jaar lang door verschillende Italiaanse steden en leefden aan de rand van de armoede.

Goed onderwijs was voor Eugène onmogelijk, totdat de familie in Venetië Don Bartolo Zinelli ontmoette. Hij geeft Eugène onderricht en een stevige godsdienstige basis. In 1802 keert Eugène op twintigjarige leeftijd terug naar zijn vaderland en ziet dat de kerk na de revolutie in een hopeloze situatie terecht is gekomen. Hij besluit priester te worden en gaat naar het bekende seminarie St. Sulpice te Parijs. Op 21 december 1811 wordt hij in Amiens tot priester gewijd. Teruggekomen in Aix-en-Provence gaat hij werken voor de zwakkeren in de samenleving zoals zieken, gevangenen, jeugd en arbeiders. Een aantal priesters met hetzelfde ideaal sluit zich bij hem aan, zij noemen zich “de missionarissen van de Provence”. Op 17 februari 1826 erkent paus Leo XII de gemeenschap als “de Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria”.

In 1832 wordt De Mazenod, na zijn werkzaamheden als vicaris-generaal en wijbisschop, gewijd tot bisschop van het bisdom Marseille. Hij sticht meer dan twintig parochies en leidt de congregatie die wereldwijd begint te groeien. Hij zendt zijn medebroeders in eerste instantie naar Zwitserland, Engeland en Ierland om daar te verkondigen, te dopen en voor de mensen te zorgen. Vanwege zijn ijver voor het evangelie wordt hij ook wel “de tweede Paulus” genoemd. De missioneringsarbeid buiten Europa start in Canada (vanaf 1841), gevolgd door Sri Lanka (vanaf 1847) en Zuid-Afrika (vanaf 1850). Er worden nieuwe bisdommen gesticht en uiteindelijk zijn de Oblaten werkzaam in 68 landen. De werkzaamheden van de congregatie bestaan uit: missies buiten Europa; volksmissies en andere prediking; begeleiding en onderwijs voor de allerarmsten. Op 21 mei 1861 sterft Eugène de Mazenod. Op 19 oktober 1975 wordt hij door paus Paulus VI zalig en op 3 december 1995 door paus Johannes Paulus II heilig verklaard.

In Frankrijk kwam in 1879 de republikeinse partij aan de macht. Er bestond vijandschap tussen deze partij en de ultraconservatieve Franse Kerk. De regering ontwikkelde een fel anti-cervicaal beleid, vooral in het onderwijs en tegen de geestelijkheid. Het onderwijs kwam in staatshanden en werd neutraal, en kloosterorden moesten autorisatie vragen of zich ontbinden.

De Noord-Franse provincie van de Oblaten probeerde de regering voor te zijn en vluchtte naar het buitenland: Engeland, Zwitserland en Duitsland. Toen het noviciaat te Nancy op 4 november letterlijk buiten werd gezet, zochten de paters een nieuw verblijf in Zuid-Limburg. Zij kochten een boerderij met een groot herenhuis te Neerbeek voor de novicen en een herenhuis te Beek voor de filosofiestudenten. In 1881 verhuisden alle Oblaten naar een grote villa in het nabijgelegen Strabeek. Ter herinnering aan de bedevaart naar Sint Gerlachus werd de villa Sint Gerlach gedoopt. Het noviciaat St. Gerlach zal in de loop van zijn geschiedenis Fransen, Duitsers en Nederlanders onderdak bieden. Oblaten uit Frankrijk vestigden zich ook voor korte tijd (1888-1891) in Bleijerheide bij Kerkrade, waar zij een klooster huren van de Franciscanen.

Het Junioraat van de Noord-Franse Oblatenprovincie wordt in 1882 in kasteel Opveld bij Heer gevestigd, maar door de komst van veel Duitse studenten, die vanwege de Kulturkampf ook hun heil in het buitenland moeten zoeken, wordt dat al gauw te klein. In 1885 koopt men het boerenerf Ravensbosch van eigenaar Westhoff, dat in gereedheid wordt gebracht voor een honderdtal studenten. Als naam kiest men voor de eerste voornaam van de stichter der Oblaten, mgr. Charles Joseph Eugène de Mazenod: "St. Charles", later "Sankt Karl" en door de Nederlanders later "Collegium Carolinum" genoemd. Het aantal Franse studenten neemt af, het aantal Duitse groeit - in 1894 waren er het al rond de 200 - en in 1895 gaat Ravensbosch over naar de nieuw opgerichte Duitse provincie. Door het steeds groeiende aantal studenten moet Sankt Karl telkens opnieuw verbouwd en uitgebreid worden. Het leidt tot een gebouw dat uit vele lokalen bestaat en dat telkens heringedeeld moet worden.

Als uitvalsbasis voor volksmissies in het Rijnland en in Westfalen koopt men in 1901 ook het landgoed "Klinkenbeek" bij Arnhem. St. Gerlach wordt in 1930 het Junioraat van de Belgische provincie met pater Breukers als overste. Ze koopt in 1937 ook een huis aan de Reinaldstraat te Nijmegen. In 1940 komen de eerste Nederlandstalige scholastieken uit Velaines naar Ravensbosch, van waaruit in 1942 te Weert een Nederlands scholasticaat wordt opgericht. De filosofen zijn tijdens de oorlog korte tijd in het klooster St. Elisabeth te Nunhem gehuisvest. Het scholasticaat te Weert verhuist in 1946 naar Duiven. Na het bombardement van Nijmegen waarbij het pand aan de Reinaldstraat verwoest wordt, verhuist de gemeenschap naar een gehuurd pand aan de Graafseweg.

De oorlogsjaren en vooral de bevrijding brengen nieuwe ontwikkelingen, die uiteindelijk leiden tot het ontstaan van het Nederlandse Junioraat “Collegium Carolinum”.

Het begin

Het eerste deel van de kroniek van Ravensbos beslaat de periode mei 1944 tot december 1949. Aanvankelijk was het Junioraat nog in Sint Gerlach gevestigd, maar op 2 mei 1944 wordt er beslag op Sint Gerlach gelegd voor de huisvesting van de arbeiders van de Organisation Todt, die een verdedigingslinie moesten komen aanleggen, de Geullinie genaamd. Waar naar toe? Gelukkig kwam er het aanbod om het patronaat in Meerssen te gebruiken voor de junioristen; de novicen konden met pater Perriëns terecht in het KJV-gebouw in Houthem. Het was wel behelpen en men zat er als haringen in een ton, maar men had wel een dak boven zijn hoofd. De paters Crousen en van Baaien blijven bij de jongens, de rest moet elders onderdak zoeken. Op 15 mei worden de lessen hervat. Pater Oude Wolbers wordt overste van het Junioraat en zo goed en zo kwaad als het gaat probeert men het dagelijks leven op gang te krijgen. Wel hebben de omstandigheden behoorlijk wat invloed op de studieresultaten: de helft van de 1ste klas doubleert. Na de grote vakantie keren paters en broeders terug naar hun respectievelijke standplaatsen, maar dan begint ook de terugtocht van de Wehrmacht, die leidt tot de befaamde Dolle Dinsdag op 5 september en tot de aanleg van de Geullinie. De Duitse paters op Ravensbos voelen zich niet op hun gemak en vragen of niet een paar Hollandse paters naar Ravensbos willen komen.

Op 17 september wordt Zuid-Lintburg bevrijd en dat geldt ook voor Ravensbos. Doordat het Naziregime steeds meer hinderpalen opwierp voor studeren in het buitenland, was het aantal Duitse studenten drastisch teruggelopen. In 1939 werd het Duitse Junioraat gesloten; er bleven nog wat oudere paters en broeders achter. Tijdens de oorlog werden regelmatig Duitse troepen ingekwartierd en in mei 1944 kwam de radiofabriek van Philips van Aken naar Ravensbos. De bevrijding ging gepaard met tanksalvo's en granaatinslagen, maar de schade bleef voornamelijk beperkt tot het sneuvelen van ruiten.

Omdat het plaatsgebrek in Meerssen nijpend was en Sint Gerlach gereserveerd was voor de novicen, werd een beroep gedaan op de Duitse paters om ruimte ter beschikking te stellen. Dat leidde eind oktober na wat gepalaver tot de verhuizing van Meerssen naar Ravensbos. De twee gemeenschappen bleven wel strikt gescheiden. Bovendien had men regelmatig te maken met de inkwartiering van Amerikaanse troepen, wat overigens wel het voordeel van goed eten en de nodige sigaretten opleverde. In november werd het hoofdkwartier van de

9de divisie van 13de leger op Ravensbos gevestigd. De soldaten gebruikten de kapel voor hun erediensten.

Het Ardennenoffensief van de Duitsers bracht de nodige angst en verwarring, omdat het in het begin gunstig verliep voor de Duitsers en men bang was dat de pas bevrijde gebieden opnieuw bezet zouden worden. Die spanning duurde tot begin 1945, toen duidelijk werd dat de Duitsers te veel risico hadden genomen en teruggedrongen werden. Er waren nog wat luchtaanvallen van Duitse jagers maar de strijd verplaatste zich naar de bruggen over de Rijn. Pater Oude Wolbers werd in de oudejaarsnacht slachtoffer van een ernstig auto-ongeluk, toen hij als aalmoezenier gewonde soldaten wilde bijstaan.

In maart vertrokken de Amerikanen uit Ravensbos en Sint-Gerlach. Overleg met de Duitse paters had tot resultaat dat men Ravensbos geschikt kon maken voor het Junioraat. Op 9 april 1945 werd het nieuwe missiehuis "Collegium Carolinum" geopend met 20 studenten. Maar al gauw werd men geteisterd door een nieuwe inbeslagname. Het Militair Gezag wilde een duizendtal vrouwen die in de oorlog "fout" waren geweest, op Ravensbos interneren. Op 21 april werden er 182 met Engelse legerwagens aangevoerd. De Duitse paters moesten hun biezen pakken en elders onderdak zoeken. Er kwamen steeds meer vrouwen, totdat het er rond de 1000 waren. Ze werden zwaar bewaakt, maar desalniettemin kwamen ze op 22 mei in opstand. Inmiddels was Nederland definitief bevrijd en er werden andere oplossingen bedacht. De dames zouden naar het Ignatiuscollege aan de Stoepert gaan, waar eigenlijk een Gezellenhuis voor mijnwerkers zou worden ingericht. Die kwamen nu naar Ravensbos.

Dat het Junioraatsleven op gang kwam, valt op te maken uit de schoolkrant, waarvan de eerste nummers in mei en juni 1945 verschenen. Pater Piet Verkoelen was censor en keurde op zijn laconieke manier diverse bijdragen af. Ook begon de verkennerij in die periode met pater Wools als aalmoezenier en frater Schlossmacher als groepsleider.

Op 1 oktober begon het nieuwe studiejaar met 62 studenten, waaronder 23 nieuwe. Voor de mijnwerkers werd de noordelijke vleugel beschikbaar gesteld, met de nodige verbouwingen en uitbreidingen, zoals een nieuwe keuken. Inmiddels was wel duidelijk geworden dat "Sankt Karl", het Duitse Junioraat geen toekomst had en er volgden onderhandelingen over het gebruik door de Nederlandse Provincie die op 4 december 1945 zelfstandig geworden was. Het gewone Junioraatsleven kon beginnen. Er wordt personeel aangenomen, zoals Thij van Houdt als bakker en Sjeng Dresen als tuinman. Pater Jos Voogt wordt de nieuwe overste, en pater Pierre Crousen wordt overste van het noviciaat Sint Gerlach. In augustus 1946 wordt pater Jos Voogt ook provinciaal, maar hij blijft overste op Ravensbos. Er worden nieuwe leraren benoemd en onder leiding van dr. Pennok wordt een beter lesrooster opgesteld en bekeken welke eisen het

staatsexamen aan de opleiding stelt. De strengere eisen hebben tot gevolg dat sommige studenten het niet kunnen bijbenen en vertrekken en dat er nogal wat doubleurs zijn. Ook beginnen al paters met bijscholing of een M.O. opleiding, zoals Piet Verkoelen M.O.-A Nederlands en Guillaume Mullenders M.O.-A Frans. In mei 1948 vertrekt het gezellenhuis naar Hoensbroek, zodat er meer plaats komt voor het groeiend aantal studenten.

Inmiddels was in de nieuwe Peelkolonie Evertsoord een nieuw klooster gebouwd dat als noviciaat ging dienen. Sint Gerlach werd verkocht aan de Volkshogeschool die het de naam Geerlingshof gaf. Pater Teunissen, de vroegere provinciaal werd overste en novicen-meester in O.L. Vrouw ter Peel. Op Ravensbos volgde op 15 juli 1949 de benoeming van de jonge pater Floris de Grauw als overste. In hetzelfde jaar krijgen de Oblaten van Nederland een nieuw missiegebied toegewezen: Suriname met de parochies Paramaribo en Nickerie.

Een hoogtepunt was de uitzending door de K.R.O. op zondag 25 juni 1950 van de Hoogmis vanuit Collegium Carolinum met als celebrant overste pater de Grauw en als predikant pater Breukers. De studenten zongen onder leiding van pater Uitterhoeve, terwijl pater Harry Voogt het orgel bespeelde.

In 1950 wordt het voorstel besproken om enkele kandidaten van de 4de klas op te leiden voor het staatsexamen. Het wordt afgewezen omdat men vreest dat dat ten koste gaat van de lagere klassen.

Wel gaan er meer paters studeren en er worden twee bevoegde lekenleraren aangetrokken: Jacques Zijlstra en Harry Prick. Ook komen er steeds meer broeders naar Ravensbos en ook meer personeel. Het aantal studenten blijft toenemen, ieder jaar een paar meer. De piek zou in 1962 behaald worden: 159 studenten.

Inmiddels was er een huis ter beschikking gekomen in Cuyk. Dat werd het nieuwe provinciaal. De herbenoemde Pater Jos Voogt verhuisde er heen. Het kon ook gebruikt worden als woning voor paters, die aan de Universiteit van Nijmegen studeerden.

Op 23 april 1954 vindt de definitieve overdracht plaats van Sankt Karl door de Duitse provincie aan de Nederlandse. De nog aanwezige Duitse paters vertrokken en namen hun bezittingen, zoals de bibliotheek mee. Niet alleen kreeg men nu meer ruimte, het werd ook aantrekkelijker om allerlei verbouwingen en vernieuwingen door te voeren, al was geldgebrek een groot probleem. Gelukkig wist overste de Grauw telkens nieuwe weldoeners te vinden.

In 1954 pakt men ook een oud plan weer op. Een aantal leerlingen wordt opgeleid voor het staatsexamen Gymnasium. Blijkbaar kostte dat toch teveel inspanning, want na twee jaar verandert de opzet: de betere leerlingen gaan

naar het Sint-Bernardinuscollege in Heerlen, de anderen blijven op Ravensbos en krijgen de zogeheten Gamma-opleiding.

In 1955 zijn er een aantal personele veranderingen. Pater Fons Kusters wordt de nieuwe overste en pater Stef Janson de nieuwe prefect. Pater Bauhuis wordt studieprefect met als assistenten de paters Mullenders en Rientjes. Het leidt onmiddellijk tot een heel ander klimaat op Ravensbos. Pater Kusters weet ondanks zijn veelvuldige afwezigheid hij was een ware brekebeen zijn stempel op de dagelijkse gang van zaken te zetten door een venster of zelfs een deur open te zetten naar de wereld buiten het seminarie. Er worden ook nieuwe reglementen opgesteld. In 1956 wordt voor het eerst Carnaval gevierd. En ook verschijnen er af en toe meisjes binnen de muren! Naast Junioraat gaat Ravensbos ook plaats bieden aan het juvenaat, een vakopleiding voor toekomstige broeders. Een eerste groep van 13 kandidaten begint tegelijk met de priesterstudenten op 1 september 1956 aan het nieuwe schooljaar. Pater de Grauw wordt de nieuwe novicenmeester in Sevenum en pater Vloedveld vice-provinciaal in Suriname. Paters Uitterhoeve en Harry Voogt mogen eindelijk ook naar de missie: Suriname wordt hun bestemming. Ze vertrekken 5 september 1957. Pater Herman Steenbergen wordt prefect in plaats van Stef Janson, die prefect van de broeders wordt in plaats van pater Tromp. Pater Visser is prefect van de juvenisten. Ravensbos wordt geteisterd door een griepgolf; op een bepaald moment liggen 63 studenten ziek te bed.

In de kroniek wordt veel aandacht besteed aan de boerderij. Ieder jaar wordt de stand van zaken van de veestapel vermeld, evenals het aantal fruitbomen.

Maart 1959 wordt voor het eerst seksuele voorlichting gegeven aan 2de, 3de en 4de klas door een vrouwelijke arts, mevrouw M.R. Burg-Bastian. Het is de vraag of het ondanks de lichtbeelden erg verhelderend heeft gewerkt, want er wordt nooit meer melding gemaakt van een herhaling. Wel worden in november 1961 gespreksgroepen georganiseerd, waarin de thema's liefde, verliefdheid en seksualiteit aan de orde komen.

Er beginnen ook scheuringen in de kloostergemeenschap te komen. Diverse broeders zijn dan al uitgetreden, maar een grote verrassing was het gelijktijdig uittreden in 1961 van de paters Mullenders en ten Dam, door de chroniqueur twintig jaar later "om mysterieuze redenen" genoemd. Af en toe worden studenten om disciplinaire redenen weggestuurd, zonder dat duidelijk is wat ze uitgespookt hadden, maar lang niet alle gevallen worden vermeld. Ook worden een paar broeders weggestuurd, en daar kan men zich wat bij denken.

In 1963 besluit men ook de mogelijkheid te creëren voor leerlingen om een HBS-opleiding te volgen. Dat betekende dat vanaf de vierde klas het vak Grieks verviel. In 1964 wordt pater de Grauw provinciaal en pater Hendriks overste op

Ravensbos. Er worden pogingen gedaan om terug te keren naar de “oude stijl”, maar de geest is niet meer in de fles te krijgen. Het tij zit tegen. Het Tweede Vaticaans Concilie probeerde juist de verstarde structuren open te breken en de oude machtsverhoudingen binnen de kerk te hervormen. De liturgie werd volkser, niet alleen door het vervangen van het Latijn door het Nederlands, maar ook door de afschaffing van allerlei ceremonies. De glans ging daardoor af van het priesterschap, wat een onmiddellijk gevolg had voor het aantal roepingen. Ravensbos kende al een paar jaar studenten van wie het onzeker was of ze überhaupt roeping hadden, maar wellicht eerder op een internaat waren gesteld om huiselijke of persoonlijke problemen te ontlopen. Het aantal leerlingen liep telkens verder terug. Aanvankelijk ging het leven zijn gewone gang, met de gebruikelijke lessen en ontspanning, maar langzamerhand werd duidelijk dat het kleinseminarie als opleiding voor toekomstige priesters zijn langste tijd had gehad. In 1968 kreeg men een brief van het Sint-Dominicuscollege te Nijmegen dat men geen nieuwe leerlingen meer zou aannemen en dat het college in 1970 zou worden gesloten. De reden was dat het aantal studenten drastisch was geslonken, in 8 jaar tijd van 250 naar 65, ook al had men het opengesteld voor niet-priesterstudenten.

Er waren al pogingen gedaan om tot een verregaande samenwerking met Sinte Marie te Schimmert, het Junioraat van de Montfortanen, te komen door bijvoorbeeld lagere klassen samen te voegen, maar dat liep op niets uit. In 1965 besluit men ook andere eindopleidingen te bieden zoals HAVO en MULO. In 1967 overleggen de rectoren van diverse kleinseminaries hoe het verder moet, maar de meningen blijven verdeeld. Voorlopig blijft men op Ravensbos doorgaan als internaat. Pater Rientjes stelt in een uitvoerig rapport dat het zinvol is om het kleinseminarie in stand te houden, maar de feiten wijzen anders uit.

In 1971 daalt het aantal leerlingen tot onder de 60. Er volgt intensief beraad over de toekomst. Een aantal paters geeft aan te willen vertrekken. De leerlingen zullen voortaan vanaf de 4de klas naar Heerlen gaan. Er blijft op die manier niet veel over van de oorspronkelijke opzet. Er wordt besloten het seminarie te sluiten en verder te gaan als internaat. De nog aanwezige paters hebben nog maar weinig lessen te geven en gaan ook elders werken. In 1972 zijn er 44 studenten, in 1973 nog 25, in 1974 nog 20, en dat aantal wordt in 1975 al niet meer gehaald. In maart 1976 wordt dan ook het einde van het internaat aangekondigd. De leerlingen die er zijn mogen hun studie afmaken en op 1 juli 1978 verlaat de laatste student, Lambert van Dinther, Ravensbos. Ravensbos blijft voorlopig nog klooster maar lijkt ook steeds meer rusthuis voor gepensioneerde paters te worden. De verdere lotgevallen ervan vallen buiten ons bestek.

2. Idealisme en voedingsbodem

Pater worden? De titel van ons boek stelt al meteen een vraag. Die werd aan jongetjes van elf, twaalf jaar of misschien iets ouder gesteld. En ze gaven er antwoord op door naar het kleinseminarie Ravensbos te gaan. Wat dreef hun daartoe? Wat was de achtergrond van waaruit dat verlangen ontstond? Hoe reageerde hun omgeving? In dit hoofdstuk gaan we wat dieper in op de situatie van katholiek Nederland in die tijd en op de motieven van de “geroepen Gods”.

Direct na de Tweede Wereldoorlog bleef de verzuiling in Nederland behoorlijk in stand. Politiek gezien bestonden nog partijen als de KVP die zijn kiezers vooral uit het katholieke volksdeel betrok. In het onderwijs waren er nog veel scholen met een duidelijke katholieke signatuur, wat vaak ook in hun naam tot uiting kwam. De universiteit van Nijmegen heette nadrukkelijk Katholieke Universiteit. Studentenverenigingen hadden een geestelijk adviseur, zoals het in 1957 opgerichte Diogenes de Jezuïet van Ogtrop.

Het hele openbare en maatschappelijke leven was doortrokken van de religieuze ideeën. Er waren wel groeperingen die “neutraal” waren zoals de liberalen, of afwijzend zoals de socialisten, maar die hadden geen invloed in katholieke gezinnen of gemeenschappen. Dat werd nog eens bevestigd in het Bisschoppelijk Mandement van 1954, waarin de katholieken werden opgeroepen vooral lid te worden van de eigen organisaties en het lidmaatschap van socialistische partijen, vakbeweging en omroepen afgeraden en zelfs verboden werd.

Zeker in de zuidelijke provincies was het normaal om katholiek te zijn en de katholieke ideeën en normen te onderschrijven. Wie daar van afweek stelde zich daardoor buiten de gemeenschap en maakte weinig kans op een maatschappelijke carrière.

Wie in een dergelijke sfeer opgroeide, was ervan overtuigd dat er maar één ware godsdienst was en maar één persoon die het bij het rechte eind kon hebben: de paus van Rome. In het dagelijks leven zijn plaatsvervanger: de plaatselijke parochieherder en diens kapelaans. Er was maar één waarheid: die van de Rooms-katholieke kerk.

Toch waren er natuurlijk nog veel mensen op de wereld die niet katholiek waren, de zogenaamde heidenen. Ze konden er niet altijd wat aan doen dat ze nog altijd niet het ware geloof omarmd hadden, want niemand had hun daar iets over verleid. Daarom was er veel aandacht voor de missie. Allerlei blaadjes werden verspreid met daarin blote zwarte kindertjes, waarbij onbewust gesuggereerd werd dat ze zwart waren omdat ze nog niet bekeerd waren.

Bij idealistische jongetjes kon zo het idee groeien dat het toch wel edel was om die onwetenden te gaan leren wat ze moesten geloven om hun zo de weg naar de eeuwige zaligheid te wijzen. God of diegenen die in Zijn Naam spraken riep hun daartoe.

Uit de inleiding op een lezing van doctor Harry Knipschild over "Limburgse missionarissen in China", citeer ik:

In 1860 werd China gewapenderhand gedwongen een tweetal overeenkomsten af te sluiten met Europa. In de 'ongelijke' verdragen van Tianjin en Peking werd vastgelegd dat katholieke missionarissen voortaan onder keizerlijke protectie China mochten doortrekken. Het keizerrijk lag onverwacht open voor de missie. In de loop der jaren reisden steeds meer jonge priesters naar het Verre Oosten. De Chinezen moesten immers tot het 'ware geloof bekeerd worden. Limburgers ontbraken niet. Ze waren afkomstig uit diverse steden en dorpen.

De jonge mannen uit Limburg kwamen in een volstrekt andere wereld terecht. Een wereld waar ze weinig of niets van begrepen. De missionarissen, daar waren ze van overtuigd, brachten China in contact met de beschaafde wereld waar het katholicisme vanzelfsprekend een wezenlijk onderdeel van was. Ondanks de storende aanwezigheid van 'ketteren' (protestantse zendelingen) zetten ze hun leven in om de 'heidenen' (de Chinezen) een plaats in de hemel te bezorgen.

Dit citaat typeert de geesteshouding die idealistische jongens vatbaar maakte voor het idee dat ze geroepen waren om Gods Woord over de hele aardbol te gaan verkondigen. Iedereen zou zich daartoe geroepen moeten voelen, maar de meesten schrokken er toch voor terug om hun vertrouwde omgeving te verlaten, al was het doel nog zo nobel. In de gemeenschap van dorp of parochie kreeg men er wel een verheven status door, maar men moest er ook veel voor opofferen, al beseftte men als twaalfjarige nog niet wat precies. Een eerste stap naar dit verlaten van huis en haard was het kleinseminarie, waar je afgesneden werd van je familie en vrienden en voorbereid op een godvruchtig maar ook eenzaam leven.

Men kon in de vijftiger jaren duidelijk drie soorten priesters onderscheiden:

1. de seculieren of wereldheren. Zij werden opgeleid om in parochies of grotere eenheden de katholieke gemeenschappen te managen. Ze kenden ook een duidelijke hiërarchie. Je begon als kapelaan, soms zelfs als jongste kapelaan, die uiteraard de vervelendste karweitjes kreeg toegeschoven. Als je capaciteiten

dat toelieten kon je ook leraar worden aan het seminarie of een katholiek college. De volgende stap was pastoor, van een kleine of grotere parochie. In een bepaald district was een van de pastoors de primus inter pares, de deken die naast zijn parochie ook nog in zijn dekanaat de controle uitoefende over zijn collega's. Boven allen stond de bisschop met zijn assistenten. In het land was er dan ook nog een aartsbisschop, vaak een kardinaal, en op de top van de piramide de paus van Rome.

2. de beschouwende kloosterorden. Hun doel was door arbeid, studie, vasten en gebed hun eigen heiligheid te bereiken. Ze stonden eigenlijk buiten de maatschappij, al waren daar gradaties in van helemaal afgezonderd tot soepeler omgang met de "wereld" om door middel van voorbeeld en onderricht het geloof van de gewone katholieken te verdiepen.

3. de missionarissen. Dat waren zij die zich geroepen voelden om het geloof in de hele wereld te verkondigen en alle arme heidenen de kans te geven om in de hemel te komen. Ze hadden vaak een naïef godsvertrouwen, maar waren van de andere kant diegenen onder de geestelijkheid die aan den lijve de onmogelijkheid van allerlei door Rome gedicteerde regeltjes ondervonden en dus ook hun handelen aanpasten aan de omstandigheden.

De groep die in het feite meest idealistisch was, is natuurlijk groep 3. Van hen werd ook het meeste gevraagd: afstand doen van welvaart en zekerheid, van contact met hun dierbaren, zich aanpassen aan totaal andere leefomstandigheden en zelfs het offer van hun leven. Bovenstaand citaat van Harry Knipschild maakt dat duidelijk. Een voordeel was dat ze wel zelfstandig konden, ja zelfs moesten opereren. Of ze daar altijd door hun opleiding op voorbereid waren?

Dat oorspronkelijk idealisme zal bij velen toch wel verbleekt zijn onder invloed van de dagelijkse gang van zaken. En met het verdwijnen ervan zal ook het gevoel geroepen te zijn weggekwijnd zijn. Het verklaart in elk geval waarom zovelen er na een paar jaar de brui aan gaven. Soms bleef een student om zakelijke redenen tot na het eindexamen of omdat hij er tegen opzag om afstand te doen van de beschermde status van priesterstudent.

Een van de consequenties was dat de studenten op Ravensbos behandeld werden als kloosterlingen in de dop. Vooral de overste, pater Floris de Grauw, was daar een fervent voorstander van. En een opvolger, pater Hendriks, deed in de tweede helft van zestiger jaren vergeefse pogingen om dat systeem weer in ere te herstellen.

In het begin van de zestiger jaren voltrok zich een diepgaande mentaliteitswijziging in de katholieke kerk, uitmondend in het Tweede Vaticaans Concilie, bijeengeroepen in 1959 en gehouden van 1962 tot 1965. Er werd een raam naar de wereld opengezet. Hoewel het katholicisme volgens de leer de enige ware

godsdienst bleef, werd er toch ook contact gezocht met andere, voornamelijk christelijke, godsdiensten. Het starre systeem werd doorbroken, in de liturgie werd de volkstaal toegestaan en er ontstond meer democratie. In Nederland werd het concilie gevolgd door het Pastoraal Concilie van Noordwijkerhout (1968-1970) dat nog verder ging met modernisering van het kerkelijk leven en onder andere het celibaat ter discussie stelde. Dat leidde tot felle discussies en polarisatie.

Dat betekende ook voor de toekomstige priesterstudenten een heel ander ideaal. Het ging niet meer om het bekeren van onwetende ongelovigen, maar om het verbeteren van de wereld. Wel natuurlijk met een belangrijke rol voor het geloof, maar met nadruk op die belangrijke regel (citaat):

Waartoe zijn wij op aarde? Zo luidde de eerste vraag van de Catechismus waarmee de rooms-katholieke jeugd van na de oorlog vier jaar lang, namelijk van de derde tot en met de zesde klas van de lagere school, geplaagd werd. Het antwoord luidt: Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en hiernamaals gelukkig te worden. Katholieken die ter lagere school gingen vóór de oorlog kunnen daar nog steeds een beetje ontstemd over raken. Zij immers moesten nog leren dat zij op aarde waren om God te dienen en daardoor "in het hiernamaals" gelukkig te worden, en niet "hier".

De Nieuwe Catechismus bracht ons een ruimer geloofsdoel. Het is hier niet de plaats om daar dieper op in te gaan, maar de verandering had duidelijke consequenties voor het katholieke maatschappelijke leven en zeker ook voor het gezinsleven. Het was niet meer die vruchtbare bodem voor priesterroepingen en ook niet voor de idealistische missionarismis. Je proeft in de verhalen van reünisten uit latere tijd dat het ideaal opschoof naar het vervullen van sociaal-maatschappelijk werk of geïnspireerd leraarschap. En daar paste dan geen introvert kloosterling-leven bij. Toen pater Hendriks (overste van 1964-1967) de populatie van Ravensbos weer wilde terugbrengen tot een echt religieuze gemeenschap, stuitte dat op zeer veel tegenstand, niet in het minst omdat de pater allesbehalve over diplomatieke gaven beschikte.

Uit de inleiding op "Soldaten van God" van bovengenoemde Harry Knipschild citeer ik:

Vandaag de dag is het nauwelijks meer voor te stellen dat een jongeman uit Nederland naar China vertrekt om er de rest van zijn leven in het openbaar het katholieke geloof te verkondigen. Laat staan dat hij bereid zou zijn zijn leven voor zijn ideaal en overtuiging te geven.

Verderop zegt hij zelfs:

Nederland lijkt opnieuw tot missiegebied te vervallen. De eerste priesters uit het buitenland zijn al welkom geheten

Dat verschijnsel leidde ertoe dat er steeds minder priesterroepingen waren, zeker voor zulke congregaties als de Oblaten van Maria Onbevlekt Ontvangen. Geleidelijk aan begon Ravensbos steeds meer op een gewoon internaat te lijken, omdat er niet alleen nogal wat leerlingen rondliepen, die aan hun roeping twijfelden of er zeker geen hadden, maar ook heel wat die om andere redenen dan een voorbereiding op het priesterschap naar Ravensbos waren gekomen. Dal betekende uiteindelijk het begin van het einde voor het kleinseminarie, want voor de Oblaten werden de opofferingen voor een dergelijk internaat langzamerhand te zwaar. Echte roepingen waren er nauwelijks meer en het noviciaat in Evertsoord werd bij gebrek aan novicen in 1966 opgeheven.

3. Roeping

In de kerk van Millingen aan de Rijn vond ik in juni 2010 een folder van het Bisdom Roermond met de uitnodigende titel: "Kom je?" boven een icoon met een zegenende Jezus. En op de achterzijde de volgende dialoog:

Bedoelt u mij?

"Ja, had je iets anders van Me verwacht?"

Nee, dat niet. U maakt me al langer onrustig maar ik schrik er wel van.

"Waar wacht je dan nog op?"

Er spoken nog zoveel vragen door me heen.

"Gelukkig, vertel op!"

Het gaat om mijn roeping.

"Ja, dat hoopte ik al."

Ik voel me geraakt en merk dat V het bent die trekt. Alleen, ik zie de richting nog niet. Hoe kom ik daar uit? En waarom vraagt U dit juist van mij? Is mijn geloof wel groot genoeg? En in hoeverre gooit het mijn leven overhoop? Hoe ver moet ik gaan? Ik krijg daar maar geen antwoord op.

"Dat zul je ook niet krijgen als je niet op weg gaat, want 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven'."

"Als je wil weten waarheen ik jou roep en waarom. Kom dan en ga mee op weg."

Wim Theloosen schreef in zijn herinneringen: *ROEPING. Komt van het werkwoord roepen. Ja toch! Wanneer het roepen beantwoord wordt, is er contact tussen twee personen en communicatie.* En daarna beschrijft hij hoe hij eigenlijk zogenaamd geroepen bleek, zonder dit soort dialogen. Zelf klinken ze me ook niet vertrouwd in de oren, maar ja, we zijn uiteindelijk ook allebei niet priester geworden.

In zijn boek "Pubers voor God" gaat Henk Kroon in hoofdstuk 4 uitgebreid in op dat thema. "Die roeping werd kennelijk heel verschillend beleefd. Bij sommigen overweegt het aspect van de persoonlijke uitverkiezing." Verderop citeert hij Joop Soppe: "Roeping, daar heb ik gelukkig nooit last van gehad. Ik heb het doel van de opleiding toch altijd gezien als een leuk vak waar ik geschikt voor was."

Op de website van Ravensbos is in de opgetekende herinneringen maar weinig over "het gevoel geroepen te zijn" te vinden, terwijl ons dat toch wel aangepraat werd. Wel was soms de twijfel eraan de reden om met de opleiding te stoppen. Maar meestal waren er andere redenen waarom een student "het niet meer zag zitten".

De vraag is ook in hoeverre de sterkte van de roeping een criterium was bij de beoordeling van de geschiktheid van een student bij de leiding van het seminarie. Waarschijnlijk waren andere eigenschappen veel belangrijker zoals het aankunnen van de studie, het zich kunnen aanpassen aan de groep, het gehoorzaam zijn aan de reglementen en last but not least het vervullen van de godsdienstige plichten. Het reglement creëerde een strak keurslijf en de dagorde liet al evenmin veel ruimte. Wie daarin zonder al te veel problemen kon meedraaien, was waarschijnlijk later ook geschikt voor het kloosterleven en zou zonder tegenstribbelen de opdrachten van zijn oversten vervullen.

In 1956 had Pius XII al gesteld, zo lees ik bij Henk Kroon, dat: "de voorwaarde die van de kant van de wijdeling aanwezig moet zijn, en die de roeping tot het priesterschap genoemd wordt, helemaal niet bestaat in een of ander innerlijk verlangen van de persoon of in een uitnodiging van de H. Geest om priester te worden". Misschien zou menigeen een zucht van verlichting geslaakt hebben als men hem dat eerder verteld had. Maar dat er heel wat waren die met hun al dan niet geroepen zijn worstelden, blijkt wel uit de volgende citaten:

Ik begon door te krijgen dat de wereld om mij heen niet meer zo vanzelfsprekend was. Er kwamen geen roepingen meer binnen, wel meer jongens met gedragsproblemen en/of opvoedingsproblemen thuis. De toekomst van Ravensbos stond ter discussie, paters gingen weg zonder enige uitleg, de sfeer werd conflictueus. De verbouwingen hadden veel geld gekost, hoewel op dat moment een strikt noodzakelijke ingreep voor de continuïteit van Ravensbos. Ik kreeg ook steeds meer moeite met het feit dat ik op een priesteropleiding zat. Als ik eerlijk was voelde ik niets van een roeping en ik zal dus met oneigenlijke bedoelingen op deze school. Van tijd tot tijd werd ons toch wel stevig op het hart gedrukt dat deze gevoelens eerlijk moesten zijn, vanuit het klooster gezien terecht natuurlijk.

Net als zoveel anderen gaf ik toen het gevolg aan een voor dat moment toch wel avontuurlijke 'uitdaging' om, ver weg van de geborgenheid van je ouderlijk huisje eigen toekomst te verkennen. Of er daadwerkelijk sprake was van roeping, ik denk dat we daar als kind van twaalf het diepgaande besef niet voor hadden.

Ik ging naar Ravensbos in 1964, de tijd van het rijke roomse leven. Ik herinner mij goed dat ik worstelde met de vraag: hoe weet je of je priester wilde worden? Pater Lempens, familie van kennissen van mijn ouders, kwam op bezoek en het was geregeld.

Op een dag moest ik bij pater Lempens komen. Hij vertelde mij dat ik op een priesteropleiding zat en vroeg mij hoe het met mijn roeping stond. Lichtelijk

geschrokken beaamde ik dat ik daarvoor naar Ravensbos was gekomen. Net als vele anderen ben ik opgegroeid in het katholieke stramien. Mijn ouders waren blij verrast toen ik op 11-jarige leeftijd aangaf graag pater te willen worden of nog beter missionaris. In overleg met de pastoor in Borne (Tukkerland) beleefde ik een korte studie-introductie bij de paters Mill Hill in Tilburg. Ik was onmiddellijk genezen van mijn ideeën ... het was er streng, onpersoonlijk, koud en vreemd. Gelukkig heb ik dat goed kunnen communiceren thuis en dus zochten mijn ouders naar een ander seminarie: Ravensbos in Valkenburg.

In 1962 werd ik van de 5e klas lagere school geplukt. Pater Lempens deed het voorwerk terwijl ik buiten speelde, en voordat ik er goed en wel erg in had zat ik in de VK van Ravensbos. Natuurlijk wilde ik missionaris worden en dus was dit een logische stap. Of niet?

Het was 1958 en ik maakte als zestienjarige jongen aan mijn ouders duidelijk dat ik graag priester wilde worden. Heel even was de schok groot, maar al snel hadden zij zich met de gedachte verzoend. Een broer van mijn vader en tevens mijn naamgenoot was in die tijd pastoor in Rotterdam. Dus stiekem waren ze best trots dat hun zoon priester wilde worden. Mijn heerroom was dominicaan, maar daar voelde ik mij niet zo happy bij.

Jongens uil Heesch die priester wilden worden, gingen dan of naar het kleinseminarie in Haaren (de wereldheren ofwel de kapelaans), of naar Oosterhout bij de kapucijnen (paters of monniken). Maar ik zelf wou persé naar Ravensbos. Ik wou naar Groenland bij de Eskimo's. Hoe ik tot die keuze ben gekomen weet ik tot op de dag van vandaag nog niet. En dan te bedenken dat ik een hekel heb aan kou. Het enige wat ik kan verzinnen is dat er een pater met mooie dia's op school is langsgekomen.

*Toen ik 12 was wilde ik best graag pater worden kwestie van roeping dus maar het celibaat vond ik een malle uitvinding. Ik heb daarom mijn geheim strak voor me gehouden vader en moeder mochten het beslist niet weten, want die zouden zeker geprobeerd hebben mij te overtuigen om dan maar onmiddellijk naar het seminarie te gaan. Toen ik 16 was las ik, 4^e klas gymnasium, Inuk, van Pater Roger Buliard en ik wist helemaal zeker dat ik dat ook wilde: rond crossen op zo'n arrenslee in het doodstille sneeuwlandschap, bij volle maan, met mijn liefste sledehond helemaal voorop. Later hoorde ik dat de Fransen dat de **attrape nigaud** van de Oblaten noemden, de valstrik voor de sufferds: we waren toentertijd met een kleine 7000 man en er was in het hoge Noorden maar plaats voor zo'n 35 missionarissen en toch meldden zich op alle uithoeken van de wereld jongetjes van 12.*

Maar mijn meeste aandacht ging uit naar de komst van missionarissen uit de koude streken in het hoge Noorden en hun dappere bewoners. Indianen en Eskimo's. Echte natuurvölker, voortdurend in strijd met de barre natuur van ijs en extreme kou. Het werd helemaal te gek, toen een Belgische missionaris buiten op de cour een demonstratie gaf met een hondenzweep. Hij legde een lucifersdoosje op zeker 6 meter afstand, zwaaide vervaarlijk met de zweep naar achter en sloeg het doosje dwars door midden. Ook het eten bij de Eskimo's trok mij wel aan. Elke dag vlees. Dat waren we zeker niet gewend op Ravensbosch.

Als je achteraf probeert te analyseren wat jongetjes van 11-12 jaar ertoe bracht om zover van huis en familie zich over te leveren aan het leven op een internaat, moet je misschien onderscheid maken tussen de periode voor 1960 en die daarna.

Vóór 1960 bracht het priesterschap een bepaalde status met zich mee. Door de omgeving werden priesters op een voetstuk geplaatst, niet alleen door hun ambt, maar ook door hun opleiding. Vooral op het platteland behoorden ze qua niveau tot de notabelen van het dorp, naast de burgemeester, de notaris, de huisarts en de onderwijzers. Gewone mensen konden hen om raad vragen, niet alleen in geestelijke zaken, maar ook op andere terreinen. De parochiegeestelijken waren vaak geestelijk adviseurs van allerlei verenigingen en oefenden een behoorlijke invloed uit.

Daarbij kwam nog de eredienst, een mysterieus liturgisch spel in een onbegrijpelijke taal, waar voor gewone mensen onbegrijpelijke geheimen werden gevierd. De priester was ver verheven boven de gewone gelovigen omdat hij scheen te begrijpen wat zich daar afspeelde. Ook bij andere geloofsuitingen ging de priester voor en hij had daarbij privileges. Hij mocht de hostie met zijn handen aanraken, de gelovigen kregen ze op hun tong; hij mocht het bloed van Christus drinken, de misdienaars en de koster hoogstens de overgebleven wijn. Hoe knielden we niet op straat als de pastoor langs kwam om een zieke de H. Communie te brengen!

Ze kenden hun parochianen meestal goed, al was het maar door de biecht! Het creëerde een afstand met de gewone gelovige mensen. Atheïsten of agnosten kwamen hoogstens in de hogere kringen voor. Zelfs revolutionaire arbeiders lieten priesters met rust, ook al werd er achter de hand gemopperd.

Voor jongetjes uit gewone milieus was het een ideale springplank om een status te bereiken die ver boven die van hun vriendjes uitging. Omdat je ook nog werd uitgeselecteerd op je leerprestaties op de lagere school, steeg je al meteen

in de ogen van buren en vrienden. Een aantrekkelijk vooruitzicht als je nog niet weet wat je eigenlijk wilt.

Wereldheer kon je, althans in Limburg, bijna alleen worden als je tot een boerenfamilie behoorde, of tot een van de beter-gesitueerden. Alleen al het kostgeld wierp een behoorlijke barrière op. Dus bleef alleen de keuze voor een orde of congregatie over.

Daarbij kwam dan nog het element van het avontuur. Reizen naar verre landen, ook nog met een nobel doel dat het verlangen legitimeerde. Bij de Oblaten was het vooral het Hoge Noorden dat gepropageerd werd en ook veel aantrekkingskracht had. Lees de verhalen er maar op na, zoals hierboven! Regelmatig kwamen er missionarissen op verlof op bezoek, die met dia's en filmpjes ons enthousiasme probeerden te wekken. Als je wat ouder werd verloor je dat enthousiasme. Menigeen zag meer in een leraarschap of pastoraal werk. Maar moest dat via het priesterschap?

Voor na 1960 verloor het priesterschap veel van zijn oude glans. Priesters werden ook maar gewone mensen, die het moeilijk hadden met het celibaat. De liturgie was vervolkst, de priester keerde zich naar de gelovigen, het Latijn werd vervangen door de volkstaal, allerlei geboden en verboden verloren aan kracht. De godsdienstoefening was nauwelijks een mysterie meer, en hoewel de nieuwe liturgie een nieuw clan leek te beloven, ging er ook veel aantrekkelijks verloren. De mogelijkheden om een betere opleiding te volgen werden ook voor kinderen uit middenstandsen arbeidersmilieus groter. Zelfs op Ravensbos ging men er toe over om leerlingen naar "buiten" te sturen. Ook dat aspect verloor zijn aantrekkingskracht.

Wat roeping is, is voor mij nog altijd een raadsel, dat wel nooit opgelost zal worden. De eenvoudigste definitie die ik ooit ergens las:

als je graag priester wilt worden, zonder enige bijbedoeling, en je bent geschikt qua gezondheid, verstand en karakter, dan is er sprake van roeping.

Was het werkelijk zo eenvoudig?

4. Oblaten in spe

Van Renswoude, in de jaren vijftig prefect op het kleinseminarie in Apeldoorn, zei over de seminaristen:

Wij zagen niet allereerst naar wat ze waren, maar naar wat ze wóorden moesten, en bijgevolg werden ze verondersteld te zullen handelen als miniatuur-kloosterlingen en priestertjes-in-zakformaat.

En

De gemeenschap van het seminarie is (...) het begin van een veel grotere gemeenschap, van een echte levensgemeenschap, van een echte broederschap die heel het priesterleven voortduurt.

Voor Ravensbos was het niet anders, ook in die zin dat de studenten als het ware werden ingelijfd bij de Oblaten in hun hoedanigheid van kloosterlingen en missionarissen. Dat was vooral het geval in de periode De Grauw toen de studenten nog junioristen werden genoemd. Zo zongen toen de jongens samen met paters en broeders als echte monniken op gezette zondagnamiddagen de Latijnse versie van de vespers. Hoewel ze van het Latijn van de psalmen en de lectiones zo goed als niets verstonden. Er waren toen heel wat meer oefeningen en liturgische plechtigheden dan in later jaren.

Het internaatsleven op Ravensbos had voor de studenten in een groot deel van hun bestaan alles van een soort voorportaal van het leven als priester Oblaat. De internaatsstructuur bereidde de student in zekere zin voor op een leven volgens de geloften van gehoorzaamheid, armoede en celibataire levensstijl.

Gehoorzaamheid. Vierentwintig uur per etmaal was men onderworpen aan de regels van het internaat. Vierentwintig uur per etmaal werd men gecontroleerd op de naleving ervan. Kloosterlijke gehoorzaamheid betekende in die dagen dat junioristen zich nederig en gedwee opstelde tegenover wie boven hen gesteld was. "Kritiek" was een beladen woord. Eigen initiatieven waarbij men uitbrak uit de gevestigde structuren of er een eigen interpretatie aan gaf, werden niet altijd gewaardeerd. In die sfeer werd de juniorist opgevoed.

Een voorbeeld:

Op een keer tijdens de hoogmis was de kleine pater Voogt er niet om te dirigeren bij de Gregoriaanse introïtus op het moment dat de priester zich al naar het altaar begaf. Een vijfdeklasser, die met ons vaak de liturgische gezangen repeteerde, kwam toen naar voren en leidde het een en ander al dirigerend in goede banen, waaraan de studenten een soort collectieve trots ontleenden: wij kunnen ons in een onverwachte situatie redden! Dat optreden van de student werd de "dirigent" echter door de paters niet in dank af genomen. Aan het eind van het schooljaar was hij de eerste van

zijn klas, werd daarom geprezen, maar het boekengeschenk dat hem normaal zou ten deel vallen, kreeg hij niet wegens zijn in de ogen van de overste eigengereid optreden in de kapel. Dat was een les in nederigheid voor ons allemaal!

Ook mocht men zich geen vrijpostigheden veroorloven, geen grapjes die het gezag of waardigheid van paters of broeders aantastten. De stokoude broeder Urlings die niet meer lopen kon en zich moeizaam met een stok voortbewoog, vierde zijn gouden kloosterjubiläum. “Wat zullen we de broeder geven?” vroeg pater Voogt tijdens een bijeenkomst van de Stam. “Een paar rolschaatsen,” riep een notoire grappenmaker. De jongens bulderden van het lachen. Maar de lach bestierf hun op de mond toen ze de vertoornde blikken zagen van pater Voogt en pater Uitterhoeve. Gevoel voor humor was bij de paters afwezig als hun gezag of waardigheid in hun ogen ook maar enigszins werd aangetast.

Rond Kerstmis behandelde pater Verkoelen een gedicht van Anton van Duinkerken met ons. Het refrein daarvan was Kyrie eleis en het eindigde met de woorden: Misschien worden we nog eenmaal wijs, Kyrie eleis.. Op zekere dag werd hij tijdens onze les aan de telefoon geroepen. De telefoon hing bij broeder portier bij de hoofdingang. Het gesprek duurde nogal lang en wij begonnen te roezemoezen en propjes te gooien. De pater had de deur open laten staan en hij hoorde al van verre dat we niet doodstil waren geweest. Ineens stond hij weer in de klas en wij kregen een ouderwetse donderpreek, die hij eindigde met: Misschien worden we nog eenmaal wijs waarop een zekere Toon prompt zei: Kyrie eleis. Een voltreffer! Maar de pater kon het niet waarderen en beloonde hem met duizend keer Kyrie eleis schrijven. We zijn toen met een paar man naar hem toegegaan met het aanbod om een deel van die straf over te nemen. Dat mocht niet, maar wel werd de straf teruggebracht tot honderd keer.

Ook tijdens de vakanties probeerden de paters de studenten zo veel mogelijk onder hun paraplu te houden. In die eerste jaren op Ravensbos moesten ze aan de pastoor van de parochie hun rapport laten zien waarbij het dan waarschijnlijk de bedoeling was dat de geestelijkheid ter plaatse op hun handel en wandel zou toezien. In dit verband was het ook verboden dat studiegenoten tijdens vakantietijd bij elkaar thuis logeerden. Men wilde controle, ook buiten de poorten van het klooster.

Het zou wat te ver voeren, te stellen dat je op Ravensbos als student ook volgeus de gelofte van armoede leefde, maar het was wel zo dal je we hebben het over de beginjaren aan het begin van het trimester je zakgeld in bewaring moest

geven bij pater econoom. Toen tijdens een uitje een of andere knaap voor zichzelf en anderen een ijsje had gekocht en dus illegaal geld bleek te bezitten, was Leiden bij de overheid in last. Ook moest je snoepgoed dat je van thuis kreeg, delen met je tafelgenoten. Pater prefect had het dan al uit je pakje gehaald en je trof het dan open en bloot op je bord aan en dan was de suggestie duidelijk: delen! Natuurlijk waren dergelijke regels ingesteld om te voorkomen dat de ene jongen meer van thuis kreeg toegestopt dan de ander, maar wellicht toch ook om het individu eraan te laten wennen dat hij een gemeenschap van broeders binnen ging waarin bezittingen gemeenschappelijk waren.

Het eten dat de studenten voorgezet kregen was karig. Ook dat zou uit te leggen zijn als een voorbereiding op een kloosterleven-in-armoede ware het niet dat de échte kloosterlingen zij die aanzaten aan de paters- en de broederstafel tot onbegrip van menig student een rijkelijker dis voorgeschoteld kregen dan hun discipelen.

Ook op het celibataire leven werden de klein-seminaristen voorbereid. De enige vrouwen en meisjes die we op Ravensbos zagen, we praten nog steeds over de periode De Grauw waren de kinderen die zondags in de kapel de mis bijwoonden en de “poetsnimfen”. Een oud-Ravensbosser noteerde:

Drie poetsvrouwen. Behoudens Maria de enige vrouwelijk inbreng.

Briefcontact met meisjes buiten het klooster, met wie je tijdens de vakantie op een of andere manier was omgegaan of correspondentie daarover met anderen, was praktisch onmogelijk daar alle ingaande en uitgaande post door pater prefect werd geopend. Er zijn gevallen bekend van jongens die op grond van briefcontact zijn weggestuurd. Ook na de periode De Grauw.

Ja, Oblaat in spe werd de Juniorist nog begin jaren vijftig geacht te zijn. Daarbij paste de ceremonie in een van de eerste weken na zijn aankomst op Ravensbos, waarbij hij plechtig in de kapel het oblakenkruis-in-het-klein omgehangen kreeg. Aan het begin van het middagmaal werden door een jongen op het leesgestoelte alle Oblaten herdacht die in de afgelopen jaren op de bewuste datum overleden waren. En heel wat van het Oblaten-wel-en-wee werd in de refter ten gehore gebracht tijdens voorlezing van artikelen uit missietijdschriften, bij voorkeur uit de: “De Missiekoningin”, het orgaan van de Nederlandse Oblatenprovincie.

En natuurlijk was er een missieclub. De missieclub verzamelde zilverpapier en capsules en weekte postzegels af of maakte rozenkransen. Die rozenkransen werden verkocht; aan de medeleerlingen, maar ook tijdens de vakanties aan familieleden en vrienden. De opbrengst ging in een speciaal potje om bezoeken-de missionarissen wat geld mee te kunnen geven. Die missionarissen vertelden

dan over hun werk in de missie. Soms was zo'n pater die met een aanwijfsstok bij een landkaart stond, saai, maar er waren ook kleurrijke figuren die in hun discours rekening hielden met hun jeugdige toehoorders die niet zozeer belangstelling hadden voor de diepere motieven van de spreker, als wel voor de romantiek van het missionarisleven en de humor die er uit te puren viel.

Mijn meeste aandacht ging uit naar de komst van missionarissen uit de koude streken in het hoge Noorden en hun dappere bewoners. Indianen en Eskimo's. Echte natuurvölker, voortdurend in strijd met de barre natuur van ijs en extreme kou. Het werd helemaal te gek, toen een Belgische missionaris op Ravensbos buiten op de cour een demonstratie gaf met een hondenzweep. Hij legde een lucifersdoosje op zeker 6 meter afstand, zwaaide vervaarlijk met de zweep naar achter en sloeg het doosje dwars door midden.

Het volgende haalde mij helemaal over. Ik had toen 's winters erge last van wintervoeten. Heel erge jeuk tussen mijn tenen, die uiteindelijk blaasjes kregen en uiteindelijk vol rode uitslag zaten. Ik vroeg de missionaris of dat bij de indianen en Eskimo's ook voorkwam. "Zeker", antwoordde hij. "Daar hebben ze een uitstekende remedie voor." Natuurlijk vroeg ik hem wat de oplossing was. Hij keek even om zich heen of er niet te veel jong grut bij stond en zei toen: "Ge moet bij het krieken van de dag over uw blote voeten plassen en meteen daarna met blote voeten door de sneeuw hollen, vervolgens spoelt ge uw voeten af met koud water en droogt ze stevig met een ruwe handdoek. Dan de sokken en de schoenen aan. Mits natuurlijk pater Prefect er toestemming voor geeft." Ik keek naar pater Uitterhoeve en die knikte, dat het goed was. "Maar maak er geen circus van." Dus de volgende morgen vroeg, ging ik in mijn korte broek en trui naar buiten, naar het rozenkranslaantje, deed vlug mijn schoenen en sokken uit en pieste over mijn blote voeten en snelde toen als een gek door de sneeuw met mijn sokken en schoenen in de hand vlug naar de schoenenzaal om mijn voeten af te spoelen. Ik had geen gevoel in mijn voeten, dat kwam later. Sodeju!! Maar ik heb nooit geen wintervoeten meer gehad.

En:

Op Ravensbos werden een aantal fraters priester gewijd door een Franse missiebisshop. Hij vertelde dat hij met zijn bisschopsstaf langs de fietsstatig geknoopt de rimboe in placht te peddelen en dat toen eens een poedelnaakt misdienaartje zich had aangemeld om te assisteren. Hij had het ventje naar huis gestuurd om zich om te kleden en even later was deze weer aan komen hollen met een pet op. Daar hoefde je dus in die onschuldige tijden niets achter te zoeken.

In de periode Kusters kreeg vooral pater Maintz veel aandacht. Hij was aalmoezenier in de legerplaats Oirschot. Als hij naar een of andere bestemming vertrok o.a. naar La Courtine waar Nederlandse soldaten gelegerd waren, en later naar Nieuw Guinea, werd hij met de klanken van de Ravensbosse harmonie uitgeluid. Zijn brieven werden in de refter voorgelezen. Hij was als het ware door de Ravensbossers geadopteerd als hun missionaris.

Soms werden de studenten ook geconfronteerd met de dramatiek van het leven in de missie. Bij veel studenten maakte het droevig lot van een pater Willy Gelissen veel indruk. Dat was een nog jonge pater die samen met een confrater een primitieve missiepost bezette in de Noordpool. Ze woonden in een primitief hutje waar ze met een kacheltje de barre kou trachtten te verdrijven. Ze probeerden de Eskimo's in die streek te bekeren tot het katholicisme, maar dat was boter aan de galg gesmeerd. En toen op een nacht had die jonge pater een hartaanval gekregen. Die andere pater vond hem 's morgens dood in bed. Hij had hem een paar dagen later begraven. Hij alleen. Met een houweel had hij een graf in de bevroren grond gehakt. Pas een maand later was er een vliegtuigje gekomen dat brieven aan het thuisland meenam naar een postkantoor in een stadje zo'n honderd kilometer verder. En zo kwamen bijna anderhalve maand na de begrafenis van de pater de familie in Nederland en de Nederlandse medebroeders op de hoogte van wat er daar in die verre noordpool was gebeurd.

Op Ravensbos circuleerde een foto waarop de bewuste pater te zien was als een jongen van vijftien jaar. Hij stond met andere jongens en meisjes voor een schilderachtig kerkje. Wij kenden dat dorpje waar die jonge missionaris zijn jeugd had doorgebracht. We hadden er tijdens een schuttersfeest met het zangkoor in de kerk opgetreden. We hadden het met zon overgoten dorp daarna in feeststemming gezien. Schutterijen waren voorbij getrokken, vergezeld van fanfares en majorettes. Ik stelde me voor dat die jonge missionaris in zijn jeugd vast ook aan zo'n feestvreugde in zijn dorp had deelgenomen, samen met zijn vrienden. En misschien waren er wel meisjes verliefd op hem geweest, want op die foto stond een mooie jongen. En later, toen hij eenmaal pater was geworden, was hij dus naar die plek op de noordpool gegaan, gegaan? misschien wel gezonden! waar hij uiteindelijk tussen die grijnzende Eskimo's voor spek en bonen had gezeten. En toen: afgelopen met zijn leven! En in de dagen nadat dat bericht was doorgekomen, raakte ik maar niet uitgedacht over die tegenstelling tussen die missiepost in dat onherbergzame gebied aan de ene kant en dat zomerse schilderachtige dorp met feestende mensen aan de andere kant. Het was een tegenstelling van weldadige zomerwarmte tegenover ijzige kou; van geborgenheid-binnengezin-en-

vrienden tegenover eenzaamheid in verlatenheid; van beloftevol leven tegenover een onverwachte dood; van een mooi lichaam in een zonnige omgeving tegenover een lijk in een bevroren grond. Ik moest ervan huiveren.

Op Ravensbos werd de eentonige maatgang van het leven nogal eens onderbroken door uitbundige feesten: het bezoek van een hoge overste uit Rome, de herdenking van een belangrijke gebeurtenis in de geschiedenis van de congregatie of het huis. Zo werd bij het 75-jarig bestaan van Ravensbos, waarbij pater Generaal uit Rome aanwezig was, het park geïllumineerd en werd er bij de ingang een ereboog opgericht. Het zal bij gelegenheden als deze de bedoeling van de leiding zijn geweest bij de jongens de band met de congregatie te verstevigen en hun roeping als priester-Oblaat te versterken.

Ook de priesterwijdingen die met zoveel liturgische esthetiek om de zoveel jaar op Ravensbos plaatsvonden, zal men die functie hebben willen geven. Daar was om te beginnen het onthaal dat de bisschop kreeg een dag vóór de plechtigheden. Een bisschop in vol ornaat met zijn paarse sjerp om zijn toog met paarse knoopjes en op zijn borst zijn bisschopskruis. En die bisschop was een Oblaat.

Het was overigens ook op andere seminaries te doen gebruikelijk om een tot bisschop gewijde ordegenoot pontificaal in te halen om zich van de aanwas van nieuwe confraters te verzekeren. In “Uden, o Uden” vinden we foto’s van prelaten in vol ornaat. We zien er een met paarse toog, rochet (koorhemd) met kant, een paarse cappa magna (mantel van schouder tot hakken) een mozetta (schoudermanteltje) van bont. En het gouden borstkruis. Met die parafernalia staat hij in een deuropening te poseren. In het onderschrift staat dat hij met groot vertoon werd ontvangen, “ongetwijfeld om de roepingen van de kleinseminaristen te versterken.”

Maar dan de priesterwijding zelf.

Onder de tonen van het orgel dat alles uithaalde wat eruit te halen viel, trok een lange stoet de kapel binnen. Vooraan de wijdelingen in hun witte albe met over hun arm de paramenten waarmee ze straks bekleed zouden worden, vervolgens de priesters en fraters die zouden assisteren bij de plechtigheden en tenslotte de bisschop in paarse toog en met het gouden bisschopskruis op het koorhemd. Wij van de hoogste klas hadden indertijd deze jongemannen nog meegemaakt als student. Jongens die we toen als Jan, Arie of Kees kenden, werden van de ene op de andere dag priester. Verheven tot de eer van de altaren zoals dat toen heette. Het

indrukwekkendst vond ik het moment waarop de toekomstige priesters zich languit neer strekten op het priesterkoor, en het zangkoor begon met het zingen van de litanie van alle heiligen. En bij elke aanroep zong het volk in de kapel en de bedienaren op het altaar : “ora pro nobis”.

En zo volgden in een lange rij de namen van vele Godsgetrouwen door de eeuwen heen. In de aldus gezongen litanie kwam een cadans die de indruk wekte dat al die heiligen vanuit het verleden van de Kerk in het heden geschreden kwamen, als een welwillend antwoord op het telkens herhaalde “ora pro nobis” en in mijn beleving toen kwam het mij voor alsof ze die liggende jongemannen opriepen om in de stoet heiligen mee te trekken opdat de boodschap van het Evangelie ook in de toekomst in de wereld verspreid zou worden.

Even weer met de voeten op de aarde!

Het effect van plechtigheden als hierboven beschreven, zal niet op ieder, in zijn beleving als puber, hetzelfde zijn geweest. In die kapel zullen op dat moment ook jongens gezeten hebben die geconfronteerd werden met hun twijfel of ze de weg naar het priesterschap tot het einde toe wel wilden aflopen, in het besef dat als zij zelf daar ooit uitgestrekt zouden liggen, er geen gemakkelijke weg terug meer zou zijn.

En dan degenen die in hun hart al gekozen hadden en geen affiniteit hadden met wat daar in de kapel gebeurde, maar dat niet durfden te zeggen, bang als ze waren weggestuurd te worden van een school waar ze hun middelbare-schoolopleiding wilden voltooien en waar ze zich thuis voelden ondanks het feit dat het priesterschap voor hen geen optie was. Maar hoe dan ook: al die feesten, al die gebeurtenissen, al die met triomf binnengehaalde missionarissen fungeerden voor de studenten als een uitnodiging, verder binnen te gaan in het grote “gezin” van de paters Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria, de O.M.I.

Hoevelen wisten toen wat de toekomst zou brengen...!

5. Ravensbos als religieuze gemeenschap

Hoe zat het met de religiositeit bij paters en jongens in een kleinseminarie, mei name in Ravensbos?

Bidden hoort bij het intiemste wat een mens doet. We weten er dus weinig van. Maar wat we zelf als jongen of als confrater in praktijk brachten, zal voor een groot deel en in de meeste gevallen bij leeftijdgenoten niet veel anders zijn geweest. Daar gaan we van uit, dit gevoegd bij de uiteraard schaarse gegevens die we van correspondenten mochten ontvangen.

Niet te snel mag de buitenstaander denken dat de doorsnee-seminarist in zijn bidcultuur in hogere sferen leefde dan zijn leeftijdgenoten op katholieke scholen in de “wereld”.

Hij zal God of de heilige van zijn voorkeur gevraagd hebben om gunsten. Dat hij zijn proefwerken goed mag maken, dat hij over mag gaan, dat hij zijn ideaal mag bereiken. En in de biecht want dat is ook bidden zal hij zich verzoend willen hebben met God om Zijn toorn af te wenden want hij is nog een jongen, komend uit de cultuur van de jaren vijftig van de vorige eeuw waarin men nog doodzonden kon doen die hem bij zijn dood naar de hel konden voeren. Vaak zullen het zijn eigen kleine besognes zijn geweest als hij bad tot de Heer.

Als ik bad, bad ik voornamelijk voor mijn eigen belangen en voor degenen die mij zeer nauw aan het hart lagen. Dat mijn ouders en broertjes niet dood zouden gaan. Ik kon niet van harte bidden voor volkeren die ver van mijn bed leefden. Het kon toch niet zo zijn, bedacht ik, dat God op mijn gebed zat te wachten om de mensen in Oost-Duitsland en Rusland te bevrijden van het juk van het communisme! En als ergens in Afrika of Azië mensen getroffen werden door een aardbeving of overstrooming of door welke ramp dan ook, kon ik moeilijk geloven dat ik, ver van het rampengebied, hier ergens in de kerk of in een kapel, met een gebed iets van hun ellende zou kunnen voorkomen of wegnemen. En eigenlijk in theorie om zo te zeggen was ik wel met hun rampspoed begaan, maar gevoelsmatig zei het mij niets, hooguit als ik in de krant een foto zag van een huilend kind dat verweesd tussen puinhopen zat. Naasteliefde, bedacht ik het woord zei het al was liefde tot je naaste; dan hoefde je in dat opzicht toch niet ver van huis te gaan.

De vraag is natuurlijk: mag je meer verwachten?

Zijn kinderen al gelovig, hebben ze al enige notie van de religieuze traditie,

zijn ze in staat op een systematische manier een relatie te onderhouden met het mysterieuze, het geestelijke? Al zou iemand zich op een wapenfeit als hier bedoeld beroepen, maak ik mij sterk dat het zou berusten op een vooroordeel, dat wil zeggen een oordeel dat niet aan de eigen ervaring is getoetst, maar is aangereikt of anderszins overgenomen van een derde, bijvoorbeeld een priester. Ik wil er met zoveel woorden graag aan toevoegen, dat het klimaat op Ravensbos volstrekt niet geëigend was om te komen tot een religieuze ervaring, tot een relatie met God. In retrospectief kan ik zeggen op Ravensbos niemand te hebben gezien die aan zulke opzet enige substantiële bijdrage of poging daartoe heeft gedaan.

Iemand schrijft:

Ik betrad de mystieke wereld van kaarsen, wierook en mannen in zwarte rokken.

Gebeden en teksten

De inhoud van gezangen en gezamenlijke gebeden spoorde niet altijd met wat er in een jongen omging. Hoe kon men toch geloven dat seminaristen ook maar iets van hun ziel konden leggen in voorgeschreven gebeden als “Het apostolaat des gebeds”!

Heer Jezus Christus, ik offer U door het Onbevlekt Hart van Maria, al mijn bidden en werken, vreugde en lijden van deze dag tot herstel van onze beledigingen en tot alle intenties waarvoor Gij u onophoudelijk op het altaar opoffert...

En wat te denken van een regel uit een Marialied dat jongens in hun tienerleeftijd zongen?

Ik heb mijn leven verroekeloosd en verdaan.

En van een regel uit een ander gebed:

Konden wij met ons bloed al die misdaden uitwissen!

Natuurlijk waren zulke teksten nogal eens voer voor puberale ongein: In plaats van *gij zijt een vat vol minne* werd tijdens het Lof door deze of gene luidkeels want met zijn zang opgaand in het geheel der stemmen gezongen: *Gij zijt een*

vat vol spinnen. En: Sla op ons uw barmhartige ogen werd: Sla ons op uw barmhartige ogen.

Jongens waren ze, die seminaristen, jongens hieven ze. Als er al sprake was van enige religieuze ontroering bij hen, dan was het in hun eigen context, waarbij het onderscheid tussen religieus en profaan gemakkelijk kon vervallen.

We gingen ook op kamp bij paal 8 op het mooie Terschelling. Daar maakten we voor het eerst kennis met het fenomeen Hudo (houd uw darmen open). Dat was een diep gat in een duinkom, waarover een constructie bevestigd was van aangespoeld hout, met in het midden een opening, waarop je ging zitten en je ontlasting de vrije loop liet. Het was meen ik ook afgezet met stukken zeil, voor een beetje privacy. Ik zal niet de avond vergeten dat ik op de Hudo zat en een Latijnse psalm zong, waarvan ik de melodie zo mooi vond. De woorden van die psalm ben ik nooit vergeten: "In manus tuas Domine, commendo spiritum meum." Dat had pater Rientjes, de hopman, gehoord, 's Avonds bij het kampvuur vond hij het nodig, om het uitgebreid te vertellen. Iedereen lag in een deuk.

Het rozenhoedje

Na de lessen in de voormiddag werd door de jongens ieder voor zich in wandelgang over de cour of in het park het rozenhoedje gebeden. Wat ging er dan in die hoofden om? Moeten we ons voorstellen dat al die honderd, honderdtwintig wandelende jongens bezig waren met de heilsgebeurtenissen, die in het Weesgegroet waren neergelegd?

We deden op een subtiële manier tikkertje tijdens het bidden van het rozenhoedje.

Wat me ook altijd bij zal blijven waren de momenten waarop ik tijdens het bidden van de rozenkrans gesnapt werd. De prefect had er een handje van om op de hoek van het natuurkundig laboratorium van pater Lempens je op te staan wachten. Ik kwam met mijn beste vriend uit die jaren, Piet Weijs z.g. rustig babbelend aanlopen. We hadden het uitvoerig over een van "de glorievolle of droevige geheimen". Maar niet heus! We liepen pardoes in de fuik. Onbeweeglijk stond/lag Pater Uitterhoeve op de loer. Met een rooie kop vervolgden we gescheiden ons pad.

's Middags om twaalf uur als we al wandelend rozenkranslaantje in de winter. delend op de cour en in het park het rozenhoedje liepen le bidden, probeerde ik een jongen die ik erg aardig vond zoveel mogelijk tegen te komen. Dan mocht je niet praten. En dat kwam me juist goed uit, want

mijn onstuimige gevoelens voor hem wilden maar geen woorden worden. Niet alleen dat biechten vond ik verschrikkelijk; ook de rozenkrans bidden terwijl je rondjes liep op de cour vond ik een bezoeking. Veelal dook je dan het hoekje om bij die witte gebouwtjes. Daar stond dan meestal een stelletje anderen en na verloop van tijd kwam dan een pater ons bestraffend weggagen.

Er zullen natuurlijk wel biddende jongens zijn geweest, maar, zoals uit de citaten blijkt, had je daarnaast de figuren die slechts met moeite de springerigheid van hun jeugdige geest konden bedwingen en contacten zochten of tijdens dat verplichte stilzwijgen, teruggeworpen op zichzelf, de situatie waarin ze verkeerden overdachten.

Ik geloof niet dat ik erg ingetogen de weesgegreetjes in stilte prevelde, maar dat ik mijn gedachten de vrije loop gaf. Kwam ik een medestudent tegen met wie je gewoonlijk optrok dan wisselde je een blik van verstandhouding en als er geen pater prefect in de buurt was zelfs een opmerking of kwinkslag. Soms, om welke reden weet ik niet, werd de rozenkrans 's avonds gebeden in het donker. Mijn geliefde route was dan het zogeheten rozenkranslaantje dat door een heg en wat struiken van de weg langs Ravensbos was gescheiden. Tussen die heg en de bungalow van de kok was er een opening waardoor het voetbalveld bereikt werd. Regelmatig glipte ik door die opening naar buiten om met de rug staande tegen de muur van de bungalow de wijde wereld in te kijken. Het was altijd een aparte ervaring: je werd je bewust van de stilte van de avond juist door naar de spaarzame geluiden te luisteren die vanuit Groot-Haasdalen of de omgeving van de watertoren doordrongen zoals het geronk van een tractor of eenzame auto, de schreeuw van een mens, een hond die blafte of een deur die dicht geslagen werd. Soms als de wind uit het noordoosten kwam ook het bonken van de mijnen.

Ik dacht dan aan de buitenwereld; aan wat zich daar allemaal afspeelde. En ik kreeg een heftig verlangen om daar te zijn en om dat mee te maken. Misschien was het daar dat ik uiteindelijk beseefte dat het priesterschap toch niet mijn keuze was.

Liturgische vieringen

Elke dag, althans in de beginjaren van onze Ravensbosse geschiedenis, woon-den de studenten de mis bij. Later ten minste een paar maal per week. Zondags behalve de gewone "stille mis" ook de hoogmis, 's Middags of 's avonds lof.

Soms de gezongen vespers. Af en toe waren de jongens met Kerstmis of Pasen ook nog op Ravensbos en dus aanwezig bij de vieringen in al hun liturgische omvang. Dan waren er nog de processies op Sacramentsdag en tijdens de Kruisdagen, de plechtigheden van het kerkelijk jaar. Hoe beleefden de jongens dat alles?

De enige keren dat ik naar meisjes uitkeek was in de kapel. Veel mensen uit Arensgenhout kwamen naar de heilige mis op Ravensbos omdat de kapel veel dichterbij was dan de kerk van Hulsberg. Zoals in die tijd gebruikelijk gingen veel mensen, en zeker de schoolkinderen, haast dagelijks naar de mis. De dorpelingen schoven aan in de banken achter ons. Je kreeg ze alleen te zien als ze naar de communie gingen. Van achter de voor mijn ogen gevouwen handen keek ik nieuwsgierig naar de meisjes tussen de communiegangers.

Sommige liturgische vieringen bleven in het geheugen van de oud-seminarist hangen.

Oremus, flectamus genua, levate! Ik kan het stukje tekst, in het gregoriaans op toon gezet, nog altijd zingen. Laten wij bidden, laten wij de knieën buigen, sla op! liet refrein werd veertien keer, bij elke statie, herhaald als op Goede Vrijdag de kruisweg werd gebeden. Als misdienaar liep ik met de priester mee die de plechtigheid leidde en met hem zong ik, neerknielend en weer ópstaand.

Op Ravensbos was het aanvankelijk traditie dat je om het jaar de Paasviering meemaakte en dan mocht je pas op Paaszondag na de hoogmis en het feestelijk middageten naar huis. De vieringen van de Goede Week en Eerste Paasdag duurden behoorlijk lang en je bracht heel wat tijd door in de kapel. Maar er werd veel gezongen en dat maakte de plechtigheden niet langdradig.

Om de twee jaar bleven we gedurende de Goede Week in Valkenburg en vertrokken de bussen richting Sittard pas na de Paaszaterdagviering. Daar ben ik nooit rouwig om geweest. De liturgie van die week is het mooiste van gehele jaar! Laat in de middag zongen we samen de zg. donkere metten. Telkens waren er jongelui uit de voorbereiding de klos. Men stookte hen op dat ze voor die viering in het half donker bij pater Mullenders kaarsen moesten gaan ophalen. En wel vanaf een uur of twee.

En het geschiedde dat die brave borst op dat moment natuurlijk precies bezig was met een 'Franse of Griekse brief' (lees dutje). Er is niet veel fantasie voor nodig om de paaswensen te bedenken die de jonge knapen te horen kregen.

Er waren heel wat liturgische plechtigheden en riten die bij deze en gene indruk maakten. Maar we weten niet in hoeverre het bij hen ging om het decorum eromheen of om de religieuze inhoud van die plechtigheden.

Vóór het feest van Hemelvaart trok je drie dagen achter elkaar in een lange stoet van paters, broeders en studenten in de koelte van de zomermorgen, nagestaard door domme koeien, langs de bedauwde velden rondom het klooster om al zingend Gods zegen af te roepen over de gewassen. Met beden als "A peste, fame et bello, libera nos domine!" (Van pest, honger en oorlog, verlos ons, Heer!). Toen ik het Latijn nog niet zo beheerste dacht ik bij "bello" aan het paard op de boerderij. Dat heette zo.

Op Ravensbos werd jaarlijks ook een processie gehouden. Niet zoals in de verre omgeving op kermiszondag, maar, zoals in meerdere kloosters, op Sacramentsdag. Er werd een heuse loper gemaakt in het park en op het lange pad langs de hoge windhaag die het park scheidt van de landerijen. Net als elders in de dorpen werden met zand, bloemen, varens en ander groen liturgische symbolen uitgebeeld. Ravensbos had nog geen harmonie, al helemaal geen schutterij en natuurlijk ook geen bruidjes of maagdenkoor. In vergelijking met de pronk in de buitenwereld moet het een ingetogen rondgang zijn geweest.

Ja, elke tweede donderdag na Pinksteren vierde ook Ravensbos Sacramentsdag. De dag ervóór werden de paden waarover de processie zou trekken versierd. Ja, das war einmal! Sacramentsdag zelf was een feest als een gebeurtenis van goud. Meestal was het mooi weer. Bomen, struiken, planten, alle in nieuwe zomertooi. Lentegeuren vermengden zich tijdens de processie met de geuren van wierook, door misdienaars in rode toog en witte superplie met hun wierookvaten verspreid, terwijl het ruisen van bomen gepaard ging met het gezang van liederen als het "Tantum ergo" en "O salutaris hostia". En dan was er aan het einde van de tocht de stilte die in die weidse natuur ontstond als pater overste met de monstrans bij het rustaltaar de zegen gaf. Alleen een belletje rinkelde dan. Ja, zo wil ik mij dit alles herinneren. En ik vergeet dan maar de keren dat het goot van de lucht en alle tekeningen op de paden door regen en wind vervormd

werden. Maar goed, het was de Heer zelf die daar de hand in had. Aan ons lag het niet. Misschien waren het bepaalde momenten waarin je wat 'opgetild' werd uit het alledaagse; voor mij vooral in de liturgie (tot op de huidige dag), door de zang en muziek. Daar heb ik van genoten.

En dan: dat priesterideaal was toch nog steeds levendig in mij. Dat priesterschap met alles erom heen: de fraaie, kleurige, soepele misgewaden van de priester, de voorname gebaren van de bedienaren, de aankleding van het altaar, het orgelspel, het kaarslicht, de wierookgeur. Wat was ik in de wolken toen ik voor het eerst samen met een andere jongen de mis mocht dienen op het hoofdaltaar! Een felrode toog droeg ik en daarover een smetteloos witte, gesteven superplie met een rood soort kapmanteltje. Hoe voelde ik mij bij het omdragen van het misboek, bij het aanbieden van wijn en water, bij het buigen en knielen betrokken bij de heilige handelingen die daar in mijn nabijheid plaatsvonden.

Over de geestelijke leider

Iedere jongen werd geacht op gezette tijden een gesprek te hebben met een pater naar keuze bij wie hij biechtte en met wie hij sprak over alles wat hem in het dagelijkse leven op Ravensbos bezighield. Hoe diepgaand die gesprekken waren en in hoeverre ze over religieuze onderwerpen gingen, weten we natuurlijk niet. "We praatten over koetjes en kalfjes," schrijft een van onze correspondenten. Die omschrijving zal wel representatief geweest zijn voor wat er zoal op die kamers besproken werd. De jongens zullen wel gebabbeld hebben over thuis, over de paters en medestudenten met wie ze te maken hadden, over wie ze leuk vonden en wie niet, over hun studieresultaten. De paters zullen minzaam geluisterd hebben. De kamer van de biechtvader was ook de plaats waar de jongen te gelegener tijd seksuele voorlichting zal gekregen hebben. Zijn eigen intimiteiten zal hij ter sprake gebracht hebben in het biechtgedeelte, niet zo gemakkelijk daarbuiten.

Van pater Visser kreeg ik de eerste keer seksuele voorlichting. Nu ik dit schrijf besef ik dat het alleen maar ging over de man; over de ontwikkeling van een jongen tot een seksueel actieve man en hoe je dat gaat merken en voelen. Over het vrouwelijk aspect werd niet gerept. Alsof je dat niet hoefde te weten.

Het biechten zelf heb ik altijd maar vreemd gevonden. Wat moest je, ik zou bijna zeggen: 'in godsnaam', biechten? De streken die ik uithaalde kwamen er vast niet voor in aanmerking. Het zal iedere keer wel hetzelfde rijtje

*zijn geweest van bij elkaar 'gezeumerde'** zonden, die zo onbenullig waren dat ik ze al lang ben vergeten.*

Er waren onder de paters biechtvaders met een grote toeloop van biechtelingen. Dat schiep onder de paters nogal eens rivaliteit waarmee de jongens dan geconfronteerd konden worden.

In het eerste en tweede jaar op Ravensbos was pater Lempens mijn biechtvader. Maar daarna vond ik hem wat kinderachtig. Of beter gezegd: ik meende dat hij mij te veel als een kleine jongen behandelde, en ik stapte over naar pater Visser, wat mij door pater Lempens nogal kwalijk werd genomen. Waarschijnlijk koos ik pater Visser omdat hij bij uitstek de voetbalpater was.

Ik voelde me geïsoleerd en eenzaam. De biechtvader die ik gekozen had en bij wie je regelmatig op de kamer werd verwacht (die je dus eigenlijk moest begeleiden) had geen enkele interesse, kende na een jaar mijn naam nog steeds niet, noemde me Piet, wist niet dat ik Jan heette.

Iedereen had een biechtvader. Voor de biecht of voor een goed gesprek. Soms zag ik jongens van biechtvader veranderen. De pater bij wie ik op de kamer kwam was de man die mij had binnengehaald. Aan de neiging om te veranderen gaf ik niet toe. Ik vond dat ik trouw moest blijven aan mijn eerste keus. Het aantal biechtelingen was een maat voor de populariteit van de paters. De pater die zorgde voor de aanwas van studenten was vooral in het begin zeer geliefd, maar hij verloor in korte tijd ook veel klandizie. I) e pater die Latijn en Grieks gaf was erudiet en met hem kon je "op niveau" een gesprek voeren. Zijn pijp rook trouwens ook erg lekker. De jongere paters waren modern, bij hen kon je voor je gevoel het meeste kwijt. Het is geen toeval dat ik met deze laatst genoemden ook later nog contact heb gezocht en gevonden. Er waren ook paters die geen of slechts zeer weinig biechtelingen hadden.

Een van de prefecten mocht me niet. Vond me een ijdel jongetje uit Amsterdam. Op een dag stond hij 's morgens naast mijn onopgemaakt bed. Wij kwamen de slaapzaal binnen om onze bedden op te maken. Ik zag hem daar staan. Ik wist het meteen. Ik had al een paar maal gebiecht, met het aantal keren erbij, dat ik mezelf bevredigd had. De pater controleerde nou, of mijn lakens ervan konden getuigen. Geen sjoege geven. Onder zijn spiedend oog gewoon het bed opmaken.

Uit correspondentie blijkt niet dat het onderwerp roeping tijdens gesprekken bij de pater op de kamer veelvuldig aan de orde kwam, terwijl men dat juist

daar wel zou verwachten. Wat in "Henk Kroon: "Pubers voor God" hierover geschreven wordt, zal ook wel gegolden hebben voor Ravensbos:

We hebben de indruk dat de biechtvaders zich over het algemeen (inzake al dan niet aanwezige roeping) afwachtend opstelden. Eerder laissez-faireachtig dan directief of sturend.

Van de Ravensbossers van de jaren zestig waren er nogal wat die zwaar twijfelden aan hun roeping of zelfs wisten dat daar hun weg niet lag. Die spraken daar vaak met hun leidsman al helemaal niet over, bang als ze waren dat ze zouden worden weggestuurd.

Recollectiedagen

Het gewone reglement werd op gezette tijde onderbroken door recollectiedagen, die bedoeld waren als bezinningsdagen. Zulke dagen werden voor het grootste gedeelte in stilte doorgebracht. Men kon als we het hebben over de periode De Grauw kiezen uit op een tafel uitgestalde boeken die geacht werden de studenten geestelijk voedsel te verschaffen. Er hadden meer dan anders allerlei bidstonden plaats en er werd een conferentie gegeven door een pater van elders of door een van het eigen lerarencorps. Moest deze laatste tijdens een recollectiedag over devote aangelegenheden een praatje houden men kende hem doorgaans als leraar dan was er zowel bij de spreker als bij de luisteraars sprake van een zekere onwennigheid en de onderwerpen die dan ter sprake kwamen, onthield men des te beter.

Daardoor herinner ik mij nog een conferentie van pater Lempens die normaal over lakmoes en Maagdenburger bollen of over tentharingen en vlag veroveren sprak over broeder ezel, ons lichaam, dat zich tegenover ons streven om een braaf mens te zijn als een onwillige ezel gedroeg.

Of die recollectiedagen nu de studenten geestelijk oppepten was maar de vraag. Wat in ieder geval door hen als positief ervaren werd, was dat er op zo'n dag geen lessen werden gegeven.

Bij mij werkte het een en ander niet echt. Ik herinner mij: het was een dag in grijze en zwarte tinten. Het enig prettige eraan was dat je dan geen lessen had en geen avondstudie, maar verder was het bijna de hele dag bidden geblazen, luisteren naar een predicatie van een pater en verder zwijgen. Ja, je mocht lezen uit speciaal uitgezochte boeken. Die gingen over allerlei vrome onderwerpen. Het interessants vond ik nog de verhalen

die gingen over de betrekkelijkheid van de aardse genoegens. Bijvoorbeeld over een jongen een jongeling! die zich tijdens een carnavalsfeest te buiten ging aan liederlijk gedrag en in de dagen daarna de builenpest kreeg. Of over een lichtzinnig meisje een jonge maagd! met een “wonderschoon gelaat” dat stierf en later om een of andere reden opgegraven moest worden en met dat zelfde gelaat, nu in staat van ontbinding, afzichtelijk was geworden. Ja, een sombere dag was zo’n recollectiedag. Een dag die in het teken stond van: de wereld is een tranendal, we zijn van stof en keren terug tot stof.

Godsdienstlessen

De godsdienstlessen, lessen over de dienst aan God, waren niet wervend maar informatief en normatief. Ze gingen meer over de inrichting van de kerk, meer over de van de tien geboden afgeleide moraal van de kerk dan over de Heer die eeuwen geleden met zijn Blijde Boodschap volgelingen had willen winnen. Een enkele keer was er aandacht voor de Man van Nazareth zoals hij rondtrok in het Heilige Land.

Mijn geloofsbeleving, vooral verkregen tijdens mijn voorbereiding op de Eerste Heilige Communie door de juffrouw, en door lezing op de lagere school van de Bijbelse geschiedenis, was al gevormd. Op Ravensbos vond daarin geen verdieping plaats. Alleen de geschiedenislessen over Palestina ten tijde van Christus, gegeven door pater Piet Souren, maakten nog wel indruk, alsook de lessen over de stichter van de orde, de Mazenod die door pater Steenbergen gegeven werden.

Er waren ook wel paters met een zeker realisme..

Pater Kuilboer had het nooit over godsdienst. Daar zouden we de komende jaren mee dood gegooid worden, zei hij....

Tijdens godsdienstlessen leefden leerlingen op als er in verband mei de christelijke moraal allerlei bizarre casussen aan de orde kwamen. Bijvoorbeeld: waarmee men mocht dopen als er geen water voorhanden was? Met bier? Met soep? En: of engelen jongens waren of meisjes?

Bezoek aan het Heilig Sacrament

Het reglement creëerde voor de studenten ook een mogelijkheid voor enig initiatief op religieus gebied. Na de middaglessen gedurende een korte pauze, was er gelegenheid voor een bezoek aan het Allerheiligst Sacrament in de kapel.

Formeel was dat op vrijwillige basis. Maar ieder wist dat de prefect doorgaans zag wie ging en wie niet ging. En weinigen wilden de jongen zijn die niet of nooit ging. Toch mogen we hier niet suggereren dat deze gang naar de kapel voor de meesten een ziellose bedoening was. Nogmaals: wat er op religieus gebied in individuen omging, onttrekt zich natuurlijk aan onze waarneming.

Religie geen gespreksstof

Men kan gerust stellen: het onderwerp religie, de persoon Jezus Christus, zijn moeder Maria of enig andere heilige, was geen gespreksstof voor de jongens onderling.

Ik herinner mij uit de periode De Grauw dat een jongen in het studentenblad "Ravengekras" een artikel schreef over de devotie tot het Heilig Hart. Ik vond dat toen raar, bijna te gênant voor woorden.

Wat je dus ook voor ellendige en stompzinnige dingen (bv. discipline, celi-baat etc.) tegen kwam, je nam het allemaal op de koop toe. Je wist niet beter. Maar echt gethematiseerd werden deze vragen nooit. En ervaringen op dit gebied wisselde je ook niet uit met vrienden. Ik denk dat we toentertijd voor dit soort uitgesproken onderwerpen te jong waren.

Het gebeurde wel dat deze of gene onder de indruk kwam van bepaalde plechtigheden doordat zij bij hem vroomheid opwekten of esthetische genoegens, maar doorgaans beschouwde men de liturgische diensten en de godsdienstige praktijken als onderdelen van het reglement die er nu eenmaal bij hoorden, waarbij men met gevoel voor humor soms opleefde als de gewone gang van zaken eens doorbroken werd.

Vooraan vlak voor de banken waar wij als jongens zaten had je twee zij-altaren. Terwijl wij de mis op het hoofdaltaar volgden, lazen twee paters daar hun mis. In het begin hadden wij het nog niet zo in de gaten, maar na verloop van tijd merkten we dat het die paters erom ging wie het eerst klaar was. Je kon zien dat ze elkaar in de gaten hielden. Lag de ene pater enigszins voor dan probeerde de ander hem in te halen door van de voorgeschreven handelingen iets in te korten. Hij liet dan bijvoorbeeld het misboek niet omdragen door de misdienaar maar deed het gauw zelf. Voor ons, apen van de voorbereiding, was het spannend om te zien wie er als eerste het altaar zou verlaten. Het is dikwijls gebeurd dat door een der paters het knielen aan het einde overgeslagen werd om maar als eerste in de sacristie te zijn.

Een gelijkaardige ervaringen had een student die vaak aan een der zijaltaren de mis diende bij pater Tillemans, een pater met artistieke inslag:

Bij het Sanctus draaide hij zich altijd om en zei: Niet bellen! Af en toe klopte hij op het tabernakeldeurtje, schudde zijn wijze hoofd en zei: Geen marmmer!

Strikt genomen waren dat situaties die bepaald niet pasten in een opleidingshuis voor priesters, maar voor de meeste jongens was dat geen punt. Er werd niet geoordeeld. Men onderging, vaak met gevoel voor humor, wat voorhanden was: een vrome pater de Grauw die met aandacht op het hoofdaltaar het Laatste Avondmaal deed herleven aan de ene kant en twee met elkaar wedijverende paters aan de zijaltaren aan de andere kant.

Van de paters heb ik wat betreft religieuze opvoeding ook nooit iets meegekregen. In negatief opzicht wel. Bij bepaalde paters dacht ik: zo'n pater wil ik dus helemaal niet worden. Ik had voortdurend de indruk, dat het zo goed als niemand iets kon schelen hoe het met mij, met ons ging. En in zo'n sfeer is er natuurlijk geen sprake van groei op religieus gebied. Ik koos de pater die mij had binnen gehaald als biechtvader maar mijn verhouding met hem was veel oppervlakkiger dan tijdens de introductiedagen. Toen ik al gauw begon te melden dat ik niets te biechten had, nam hij dat al te gemakkelijk voor kennisgeving aan. Tijdens een verkennerskamp riep Pater de Grauw mij eens bij zich. Kennelijk had hij iets gemerkt van een zeker isolement bij mij. Maar de conversatie bleef vaag. Hij adviseerde mij veel te bidden tot Maria want dat zou veel oplossen. Nou, daar kon ik dus niets mee.

Ik deed alles wat van een katholieke jongen gezegd werd, maar realiseerde me later pas wat ik aan het doen was geweest.

Tot zover reacties van oud-studenten. Ze zullen representatief zijn voor wat oud-studenten op gebied van religie op Ravensbos ervoeren. We zeiden het al: wegens de aard van het onderwerp is het moeilijk om tot een objectieve kijk in dezen te komen.

In hoeverre waren paters de verkondigers van de blijde boodschap?

We beginnen met een impressie van een oud-Ravensbosser bij diens beschouwing van paters in hun breviergebed en in het opdragen van hun mis:

Paters en andere kloosterlingen trekken mijn aandacht. Vooral als ze aan

het brevieren zijn. Vaak lopend maar ook wel zittend. Zij geven de indruk zich in de alomvattende wereld van God met Zijn oneindige liefde te bevinden.

Een begerenswaardige toestand van geluk en tevredenheid. Het maakt nieuwsgierig. Zo zie ik een pater vaak brevierend in de studiezaal, hij loopt heen en weer tussen de studiebureautjes met een houding van "Stoor me niet, ik ben in gesprek met God!". De pater maakt me daarmee bang hem iets te vragen. Worstelend met dit gevoel doe ik toch een beroep op hem, ik moet mijn huiswerk Latijn kunnen doen. Vanuit zijn brevier, opkijkend naar het plafond, moet hij, denk ik, ook mijn opgeheven arm zien. Ik vergis me, hij negeert me. Ik houd echter vol, hij kan me niet ontlopen, staat even later naast me en vraagt geïrriteerd wat mijn probleem is. Verbazing over 's mans gedrag heeft mij in de greep. In verwarring vraag ik hem, ongewild, iets heel onbenulligs. Hij geeft mij fluisterend antwoord en laat fijntjes weten dat ik in het vervolg mijn vragen tijdens de lessen moet stellen. Hierna gaat hij verder met brevieren.

Op de cour zie ik een jonge pater. Hij houdt toezicht en breviert. Echte rust straalt hij niet uit. Hij geeft de indruk geen contact met God te kunnen leggen en komt onzeker over.

Weer anders zie ik een jonge pater het brevier hanteren. Hij heeft iets innemends en open. Het lijkt wel of deze kloosterling zonder noemenswaardige problemen van de ene wereld weer de andere instapt en omgekeerd. Hij heeft mij met enthousiasme en overtuiging verteld over de route die hij van jongs af naar het priesterschap heeft af gelegd. Zijn godsdienstleer vergeet ik niet omdat hij als enige pater op Ravensbos de moed heeft, in klassikaal verband maar ook daarbuiten, het bestaan van God te bespreken. Met hem is godsdienstleer een uitdaging. Ik kan de stelling innemen dat God niet bestaat, zonder dat ik daarvoor gestraft word. Brevierende kloosterlingen zoals meerdere paters, laten zien, dat zij absoluut niet gestoord willen worden. Deze kloosterlingen boezemen me ontzag in, houden me op afstand, maken me bang en geven de indruk dat ze in een andere wereld vertoeven. Weer andere paters stralen tijdens het brevieren iets zachts, creatiefs, ludieks uit. Hun doen en laten vind ik aandoenlijk. Van de enkele frater op Ravensbos valt mij op dat hij tijdens brevieren zichtbaar zijn best doet met het bovennatuurlijke contact te willen leggen en vast te houden. Hij geeft er duidelijk blijk van hierbij niet gestoord te willen worden. Het brevieren laat zich zien als een bijzondere wijze van bidden, waarvan ik naar de inhoud slechts kan raden. Ik vind dat daarover gesproken moet worden, alleen dat doen de paters niet. Ook door de viering van de ochtendmis op het hoofdaltaar in de kapel wordt

mijn belangstelling voor bidden vastgehouden. Ik zie en ervaar een mis als een theaterstuk met bidsessies in verschillende bedrijven. Het is een dagelijks terugkerende gezamenlijke kloosteractiviteit op een vast tijdstip. Maar het is voor mij volstrekt onduidelijk wat de dienstdoende priester aan het altaar uitvoert. Ik vind dat daarover gesproken moet worden, alleen dat doen de paters niet. Vele paters vieren meestal iets later hun eigen mis op een zij- of achteraltaar. Het gaat dan om ongeveer 10 vieringen waarvoor ook misdienaars nodig zijn. Ik heb geen bijzondere interesse in mis dienen maar er zitten voordelen aan zoals ontlopen van corvee, ander ontbijt, geen studie voor aanvang van de lessen en onverwachte belevenissen. Na verloop van tijd begint het mij op te vallen dat steeds weer dezelfde jongens missen dienen. Ik vraag eens na hoe dat gaat en krijg het antwoord dat een pater op rooster misdienaars toewijst. Ik meld me aan. Slechts een enkele keer word ik gevraagd.

Meerdere paters steken hun voorkeur voor bepaalde misdienaars niet onder stoelen of banken en regelen zelf welke jongens hen zullen helpen.

De vraag dringt zich hier op: in hoeverre waren de paters, de opvoeders en begeleiders van de jongens, wervend? In hoeverre legden ze getuigenis af van de Bijbelse Blijde Boodschap? Niet alleen in de praktijk van hun leven maar ook in woorden. Ook buiten de maatgang van hun dagelijkse gezamenlijke gebeden. En in hoeverre inspireerden ze in hun conversaties elkaar?

We moeten stellen: de paters we laten de broeders nu even buiten beschouwing omdat ze minder rechtstreeks bij de opleiding van de jongens betrokken waren kwamen doorgaans meer over als leraren en surveillanten dan als apostelen van de Heer. Van een zekere religieuze opvoeding was sprake als ze in hun functie van priester traden: als biechtvader, als predikant tijdens een of andere dienst of plechtigheid. Functioneel dus. De paters timmerden met hun eigen religieuze gevoelens niet aan de weg. Ook niet onder elkaar. Een pater:

Met elk van mijn confraters met wie ik verkeerde, bijvoorbeeld tijdens een wandeling of tijdens een maaltijd, draaide het gesprek meestal uit op een onderwerp dat van gesprekspartner tot gesprekspartner wisselde. Rij de ene pater of broeder was het onderwerp de nationale voetbalcompetitie, met de andere kankerde ik over politieke of maatschappelijke onderwerpen, ook al waren we daarin allesbehalve goed gedocumenteerd. Met een derde converseerde ik over humoristische schrijvers of cabaretiers. Bij de broeder die over de garage ging en van wiens hulp ik in verband met mijn soms onwillige brommer nogal eens

afhankelijk was, veinsde ik belangstelling voor techniek. Over onderwerpen van spirituele aard ging het nooit of hoogst zelden. Overigens van mij zelf ging er wat dat betreft ook weinig uit. Het paste niet in de ruimte waarin wij leefden.

Iemand als pater de Grauw, die getuigde wél waar dat kon. Dat kwam echter geprogrammeerd over. Maar lag dat ook niet aan de bijt waarin hij de vreemde eend was??

Overigens...dal van de Ravensbosse paleis en broeders in hun onderling woordcontact weinig religieuze inspiratie uitging, wil niet zeggen dat zij individueel, in het verborgene, geen relatie met God of met een van zijn heiligen onderhielden en dat dat de bron was van waaruit zij "weldoende" rond gingen. In enkele gevallen was die inspiratiebron ook wel voelbaar.

Een van de jongere paters herinnert zich:

Er waren in ieder geval twee paters die mij hebben laten voelen dat zij oprecht priester en Oblaat waren die daar overigens niet mee te koop liepen : pater Crousen en pater Neesen. Ik weet niet meer de woorden, de gebaren, de wijze waarop ze met me omgingen, maar de indruk die erdoor gewekt werd is gebleven.

Pater Crousen was voor mij de priester die leefde vanuit een inwendige bron, die op het eerste gezicht verborgen lag onder zijn houterig woord en nors voorkomen.

En dan Pater Neesen, fijn besnaard, die leed onder het feit dat hij moeite had met middelmatigheid en hufterigheid. Ook met de vervlakking die alom in de kerk en ook op Ravensbos gaande was. Als in een der vergaderingen de term socio-religieuze bewogenheid valt, merkt de pater enigszins wrevelig op dat men "heden ten dage" te veel nadruk legt op het eerste lid ten nadele van het tweede. Als hij eind jaren zestig ten gevolge van een infectie na een kaakoperatie stervende is, zegt hij: "Ik ga naar het grote feest. Nu valt alle spanning van me af!" Misschien was het de hoge koorts die hem op dat moment parten speelde, maar los daarvan hadden die woorden door de indruk die ik van hem als confrater had gekregen, niets pathetisch.

Zo kunnen anderen oud-Ravensbossers met andere paters of broeders gelijkaardige ervaringen hebben gehad.

Of er mensen zijn geweest die bij mij sporen van verwijzen-naar hebben achtergelaten moet ik een teleurstellend antwoord geven. Wel was ik bijvoorbeeld geraakt door de manier waarop bons Kusters in Maastricht

gewerkt had en iels van O.L.H (zou ik nu zeggen) body gegeven had.

Maar over het algemeen betrof het op Ravensbos geen gemeenschap waarvan de leden elkaar religieus bezielde. Het was wel zo, getuigen de kronieken, dat er door het jaar heen geregeld recollectedagen voor paters en broeders en voor jongens plaatsvonden, alsook studiedagen rondom godsdienstige thema's, alsook gezamenlijke morgen- en avondroefeningen, maar die liepen niet uit op een "uitgesproken" verlenging in het leven van alledag. Ze fungeerden in het geheel van de Ravensbosse samenleving als een soort gesloten circuits.

Dat blijft de vraag: wat moet men in dezen verwachten? Dat paters en broeders in hun dagelijks leven geregeld als de Emmaüsgangers met elkaar wandelden en spraken over de Heer en over de wonderlijke gebeurtenissen die in Jeruzalem tijdens de paastijd hadden plaatsgevonden? Deze vraag stellen is haar beantwoorden. Maar anderzijds...als woorden van religie en devotie alleen maar klonken in gezamenlijke gebeden of uit de mond van een overste die een geestelijke lezing hield, is dat geen ander uiterste?

Laten we ons ertoe beperken het een en ander gewoon vast te stellen. Overigens wat hier geldt voor de Ravensbosse gemeenschap gold ook voor andere seminaries en priesteropleidingen.

Ons seminarie in dezen niet veel anders dan andere seminaries

Wat wij in het voorafgaande over de Ravensbosse paters en broeders schetsten over hun religieuze beleving en het uiten van hun godsdienstige ondergrond, gold voorzover wij dat konden vaststellen in een aantal publicaties ook voor andere opleidingshuizen. Ook daar verschilden de instellingen nauwelijks van katholieke internaten die niet opleidden voor priester.

In "Adieu, adieu o Uden. Dagelijks leven op het college van het H. Kruis te Uden, 1950-1965", (waar in de inhoudsopgave wel afdelingen worden aangekondigd over dagelijks leven, onderwijs en vorming en ontspanning, maar niet een apart over religieuze opvoeding!) schrijft een student over de Udense paters die mis lezen in een ook voor het gewone publiek toegankelijke kapel:

Volgens mij werden elke dag ook op de zijaltaren en bij onze Lieve Vrouw ter Linde missen opgedragen door de heren. Ze waren immers ook priester, al leken ze vooral leraar.

In "Henk Kroon: "Pubers voor God" is aan het woord een oud-leerling die later promoveerde op het gebed in de religieuze vorming:

Godsdienstlessen waren een aanfluiting en recollectedagen en retraites waren

niet vormend. Als we de liturgie van de hoogtijdagen buiten beschouwing laten, was er eigenlijk niets aan vorming.

Een andere oud-leerling:

Op het college was ons godsbeeld wonderlijk genoeg geen onderwerp van gesprek. We gingen ter communie, zeiden onze gebeden op en daar voelde ik mij wel bij.

Ook in “Pubers voor God” memoreert iemand:

Terugkijkend hebben velen het gevoel dat er niet of nauwelijks persoonlijke begeleiding gegeven werd op een aantal essentiële gebieden uit het leven van de seminariepuber. En dan worden genoemd aspecten als vriendschap, erotiek en seksualiteit; het worstelen met de vraag of je geschikt zou zijn voor het celibaat; en ook de existentiële kernvraag: ben ik geroepen?

Zelfs waar het gaat over de opleiding in een grootseminarie, dus waar de eigenlijke priesterstudies plaatsvonden, zijn gelijkaardige geluiden te signaleren. Aldus in het boek: Colet van der Ven: “En God viel uit de hemel. Levensverhalen van een generatie (ex)dominicanen. Valkhofpers”:

Het gekke is: er werd helemaal niet over God gesproken. We kregen les in geestelijk leven en in de geschiedenis en constitutie en de regels van de orde, maar over God ging het niet. Hij werd verondersteld er te zijn.

En:

De opleiding stoomde mij in mijn beleving eerder klaar voor kerkfunctionaris dan voor een religieus leven.

De wereld van toen en de wereld van nu

De wereld waarin we thans leven is zo geheel anders als in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Met name in onze katholieke milieus. Men zou kunnen stellen: tussen 1950 en 1970 is daar, ook op maatschappelijk gebied, meer gebeurd dan tussen 1850 en 1950.

Het eerste gedeelte van de vorige eeuw was een wereld waarin inzake opvoeding één lijn getrokken werd in gezin, school en kerkelijke instanties. Waar gezag geen verantwoording hoefde af te leggen, geen verklarende diepgang nodig was. Waar er één ware katholieke kerk was. Eén ware! Wat viel daar dus nog tegen in te brengen! Waar er nog een hemel bestond en ook een hel. (Van

de hel sinds lang niets meer vernomen!) Waar termen als heidenen en ketters en scheurmakers nog geen anachronismen waren, waar sex vóór het huwelijk nog immoreel was, waar samenwonen van ongehuwde partners nog hokken heette, waar homoseksualiteit in groot-seminaries in één adem genoemd werd met bestialiteit, incest en necrofilie.

Waar priesters eerder kerkfunctionarissen waren dan apostelen die het zout der aarde moesten zijn. Waar figuren als Leon Blois en Pieter Van de Meer de Walcheren als wereldvreemde figuren of godsdienstfanaten werden beschouwd.

De christelijke moraal die door de eeuwen heen steeds meer gestalte had gekregen in kerkelijke verplichtingen, richtlijnen en tradities, gaf de Blijde Boodschap steeds kleurlozer weer. Die viel steeds meer samen met een fatsoensmoraal. De verpakking was het in veel gevallen gaan winnen van de inhoud.

Wij leven nu in een wereld die nog gemaakt moet worden, waarin we dus pratend zoeken, maar de wereld van 1950 en de jaren daarvoor werd door onze opvoeders, onze ouders, de paters op seminaries als “klaar” ervaren. Er moest niets meer gestructureerd worden; er hoefde niet meer naar levensvormen gezocht te worden, niets bewezen te worden en als er al wat bewezen werd ging conclusie aan premissen vooraf. Wie inzake geloofskwesties of kerkelijke interpretaties niet geheel en al volgzaam was, heette “kritisch”, een negatieve term toen. Daarin pasten voor een goed deel de toenmalige seminaries.

...wat wij daar 'echt' leerden is niet zo gemakkelijk te vatten. Als ik mag raden: het hele instituut met al die regels en al die goede en moeilijke en heerlijke zaken vormde op zich een tastbaar bewijs, dat datgene waar wij ons voor gingen inzetten, echt de moeite waard was. Daar hoefden dus verder geen woorden aan vuil gemaakt te worden: misschien zelfs: omdat er geen woorden aan vuil gemaakt werden was het zo overdonderend duidelijk. Het is zo ongeveer het equivalent van het bewijs van het bestaan van Sinterklaas: zoveel gedoe, dat kan toch niet helemaal voor niets zijn.

Er wordt wel eens de opmerking gemaakt: waarom heeft de leiding van de seminaries niet wat meer ingespeeld op de veranderingen die zich toen in kerk en maatschappij voltrokken? Waarom niet wat meer gezocht naar wat wezenlijk was in het evangelie en wat niet? Waarom niet nagegaan in hoeverre allerlei veranderingen positief beoordeeld konden worden? Waarom werden de weinigen in de maatschappij die wél enig licht zagen aan de horizon vaak zonder meer als nieuwlichters beschouwd?

Historie schrijven is pas goed mogelijk als men het een en ander van een bepaalde periode op afstand beziet. Maar om mensen op hun gedrag te beoordelen, moet men er tevens naar streven zich te verplaatsen in de tijd waarin die mensen leefden. Wij, in deze eenentwintigste eeuw, hebben, een zeker overzicht van wat er in de tweede helft van de vorige eeuw in onze maatschappij heeft plaatsgevonden: hoe tot in het begin van de jaren '50, nog zoveel "zeker" was, hoe daarna in maatschappij en kerk een periode kwam van vermolming, afbraak, desoriëntatie, pogingen tot restauratie, vernieuwingen in de kiem gesmoord, soms-toch-nieuwe-loten-aan-de-oude-boom.

Wij kunnen wat er gebeurde in die jaren zestig en volgende nu duiden. Maar onze opvoeders van toen, in concreto de opvoeders op de seminaries, natuurlijk niet. Wat wij, terugkijkend naar de kerkelijke ontwikkelingen in die jaren zestig, als een noodzakelijke herbronning kunnen zien, werd door hen op een aantal "dwarsliggers" na gezien als een aanval op wat, zeg maar, eeuwenlang waarheid was geweest. Ze konden zich met wat er in de kerk gaande was in veel gevallen niet echt meer conformeren.

Waar jongeren en Paulusfiguren loten zagen die op een eventuele vernieuwing konden wijzen, zagen vooral de wat oudere paters en broeders de afbraak van een kerk waaraan zij jaren geleden hun leven hadden gewijd. Ze schikten zich wel in de vele veranderingen in de kerk, al dan niet gesanctioneerd door het Kerkelijk gezag, maar bij velen was hun hart er niet meer bij. En voor velen van hen ontkiemde het zaad van een nieuwe kerk niet meer doordat hun bodem door de jaren heen te dor, want te platgetreden, was geworden.

In "Pubers voor God:

Er hing wel eens een wolk met een onbestemde lading boven onze roomse jeugd: gerommel en soms flitsen van helder licht. We vingen in bladen als De Linie wat op van de kritiek op godsdienst en kerk. En we lazen inspirerende gedachten van jonge katholieken in de Volkskrant of in G-3. Er komt ander weer, wisten we. Maar niet hoe en wanneer.

De immanente O LH moest nog geboren worden. Jezus werd pas echt mens op Vaticanum II. Vergeet niet dat "Honest to God" nog geschreven moest worden ! Bisschop Robinson was alleen nog aan het mijmeren. God was een complete vanzelfsprekendheid voor de grote massa mensen van onze volkskerk.

Dat in de oude orde alles vastgeklonken lag en vanzelfsprekend was, is er misschien de oorzaak van dat we toen leefden in een zwijgcultuur. Waar "vanzelfsprekendheid" heerst, hoeft niet meer gesproken te worden. Er was sprake

van een status quo die geen echte toelichting meer behoefde. Waar dan nog bij kwam of misschien hing het er wel mee samen dat men in die dagen minder geneigd was intimiteiten met elkaar uit te wisselen.

Zo is de geschiedenis van Ravensbos de geschiedenis van de meeste andere seminaries en de geschiedenis van de kerk in de helft van de vorige eeuw.

Een ex Ravensbosser:

Ik kan niet zonder genegenheid en mededogen terugdenken aan al die idealistische mensen die het allemaal zo goed bedoelden, zich zoveel opofferingen getroostten, maar in een wereld leefden waarin al de waarden waar zij zo stevig in geloofden, ter discussie werden gesteld.

6. Ravensbos als studiehuis

Het kleinseminarie of Junioraat van de paters Oblaten in Valkenburg, enigszins ambitieus Collegium Carolinum genoemd, maar doorgaans aangeduid als Ravensbos, bood jongens die priester-Oblaat wilden worden een gymnasiale opleiding aan, die overigens van staatswege niet was erkend.

Aan de eerste klas ging een voorbereidende klas vooraf onder leiding van pater Harry Voogt ("de kleine Voogt" genoemd, ter onderscheiding van zijn oudere broer "de dikke Voogt" die provinciaal was van de Nederlandse provincie der Oblaten). In deze klas werden jongens geplaatst van wie men veronderstelde dat hun lagere-schoolopleiding nog niet van dien aard was geweest dat zij volledig waren toegerust om aan een gymnasiale opleiding te kunnen beginnen of omdat het ging om leerlingen die al vanaf de vijfde klas van de lagere school naar Ravensbos waren gehaald.

Nederlands, vooral spelling en ontleden, en rekenen waren de belangrijkste vakken. Evenals de leerlingen van de eerste klas en hoger moesten ook zij in de avonduren tijd besteden aan studie en huiswerk, waarvan echter een deel bestond uit handvaardigheden. Dat laatste vond plaats in een lokaal tegenover de refter. Het vakkenpakket begin jaren zestig van de voorbereidende klas was: godsdienst, Bijbelse geschiedenis, Latijn, Nederlandse taal, Nederlands ontleden, Frans, geschiedenis, rekenen, natuurlijke historie (plant-, dier-, en menskunde), tekenen, lichamelijke oefeningen.

liet vakkenpakket in de eerste klas bestond uit godsdienst, Latijn, Nederlands, Frans, geschiedenis, aardrijkskunde, algebra, meetkunde, natuurlijke historie en muziek. In de tweede verviel muziek en natuurlijke historie en kwamen er Grieks en Engels bij. In de derde werd het vak Duits toegevoegd. Vanaf dat jaar kwamen ook natuurkunde en scheikunde op het programma. Gedurende een aantal jaren

werd er ook nog kunstgeschiedenis gedoceerd. Van Pater Lowik kregen leerlingen van de hogere klassen gedurende een jaar of wat les in maatschappijleer. Later, in de jaren zestig, werd Engels al vanaf de eerste klas gegeven.

Het is niet doenlijk in dit hoofdstuk alle paters te noemen die in de Ravensbosse historie kort of langdurig les gegeven hebben. Velen kregen na verloop van een of twee jaar andere benoemingen. Maar toch, om niet allen in de anonimiteit te laten verdwijnen, zullen we hieronder met vermelding van het vak dat ze gaven de paters noemen die in het begin van het jaren vijftig als docenten aantraden en van wie sommige het aanschijn van het lerarencorps door de jaren heen bleven bepalen.

Godsdienst: de paters De Grauw, Kuilboer

Bijbel: de paters Schlossmacher, Kuilboer.

Latijn: de paters Uitterhoeve, Van Baaen, Neesen, Schram.

Grieks: de paters Schram, Van Baaen, Visser, Neesen.

Nederlands: de paters Verkoelen, Van Baaen.

Geschiedenis: de paters Tromp, Visser (mythologie).

Frans: de paters Mullenders, Schlossmacher.

Engels: pater Rientjes.

Duits: de paters Rientjes, Schlossmacher.

Algebra en meetkunde: pater Bouwhuis.

Aardrijkskunde: de paters Lempens, Lowik, De Grauw, Kuilboer.

Natuur- en scheikunde: pater Lempens.

Muziek: pater Harry Voogt.

In de gymnasia in Nederland we spreken nu over de jaren vijftig van de vorige eeuw mocht elke school bepalen hoe vakken over de verschillende leerjaren verdeeld werden. Alleen de eindexameneisen waren van hogerhand vastgesteld. In veel gymnasia bestond de onderbouw, met name de eerste twee klassen, uit een lyceumafdeling, een soort brugperiode die als voorbereiding gold, niet alleen voor een gymnasiale opleiding maar ook voor andere schooltypen, bijvoorbeeld H.B.S. Pas in de derde kwam het eigenlijke gymnasium-onderwijs aan bod.

Een voorbeeld: voor leerlingen die een gym-alfa-opleiding volgden aan het Sint-Joriscollege in Eindhoven met lyceum-afdeling was het leerprogramma als volgt: in de derde klas: godsdienst, Grieks, Latijn, Nederlands, Engels, Frans, Duits, aardrijkskunde, geschiedenis, algebra, natuurkunde, tekenen,

lichamelijke oefening. In de vierde: dezelfde vakken; alleen dan scheikunde erbij en geen tekenen meer. In de vijfde: godsdienst, kerkgeschiedenis, Grieks en Latijn met capita selecta, Nederlands, Engels, Frans, Duits, geschiedenis (apart algemene en vaderlandse), algebra, meetkunde, natuurlijke historie, lichamelijke oefening.

Van school tot school kon er dus gevarieerd worden. Dat gold natuurlijk vooral voor wat betreft culturele vorming. Wat talen betreft mochten docenten schrijvers van hun voorkeur kiezen. Op katholieke scholen was godsdienst een belangrijk vak

Wat in die tijd de eindexamens op door de staat erkende gymnasia betrof: Grieks: Plutarchus (schriftelijk) Homerus en Herodotus (mondeling). Latijn: Tacitus (schriftelijk), Cicero en Vergilius (mondeling). Engels, Frans en Duits: vertaling (schriftelijk). Nederlands: opstel, tekstverklaring (schriftelijk en mondeling). Geschiedenis: algemene (schriftelijk) en vaderlandse (mondeling). Stereo: (schriftelijk). Algebra (mondeling).

Als studiehuis heelt Ravensbos in de jaren 50 en begin 60 van de vorige eeuw drie perioden gekend. Tot 1053 een periode als niet-erkend gymnasium. Nadien een korte periode waarin begaafde studenten opgeleid werden voor een staatsexamen gymnasium alfa. En al vlug daarna kwam een samenwerkingsverband tot stand met het Bernardinuscollege van de paters Franciscanen te Heerlen, dat na de derde klas studenten van ons toeliet tot het gymnasium en later ook tot de H.B.S. en, toen jaren daarna de Mammoetwet in werking begon te treden, tot atheneum en havo.

Als men het vakkenpakket van het niet-erkende gymnasium "Collegium Carolinum" vergelijkt met dat van het Joriscollege, dan ziet men niet zoveel verschil. Latijn en Grieks waren ook op Ravensbos belangrijk, maar dan vooral zoals op alle kleinseminaries als voorbereiding op latere priesterstudies waar Latijn en Grieks toegang moesten verschaffen tot originele teksten in de Bijbel en theologische geschriften. Er werd meer nadruk gelegd op de vorm, de grammatica, dan op de inhoud van de teksten. Vandaar dat het vak Nederlands, wat het onderdeel ontleden betreft, beschouwd werd als "ancilla" (de dienstmaagd) ten opzichte van de klassieke talen.

Bovenaan in de volgorde van pakketten stond godsdienst, op een seminarie natuurlijk nog belangrijker dan op katholieke gymnasia in het land. Wat de eindexamens op Ravensbos in de periode vóór 1954 betreft waren de volgende eisen aan de orde: Latijn (vertaling van een of meer in de bovenbouw behandelde schrijvers zoals Livius, Vergilius), Grieks (vertaling van Homerus of Herodotus of Johannes Chrysostomus), Nederlands (opstel, vragen over een gedicht en over gelezen boeken), Frans, Engels, Duits (vertalingen schriftelijk of

mondeling), geschiedenis (over de periode na de Franse Revolutie), algebra en meetkunde (schriftelijk en mondeling).

Het was al begin jaren vijftig dat de paters in Ravensbos zich realiseerden, aldus in een interview met de toenmalige overste pater Floor de Grauw, dat men zorg moest dragen voor de toekomst van studenten die na Ravensbos hun priesterstudie niet wensten voort te zetten. Die moesten dan over een diploma kunnen beschikken. Overigens hadden er al mei 1944 besprekingen plaatsgevonden over de mogelijkheden van een door de staat erkend gymnasium. In juli 1946 sprak men in een vergadering onder leiding van een zekere doctor Pennok over de eisen die gesteld werden aan een door de staat erkend gymnasium en over een daaraan aangepast lesrooster. In dat jaar gaf een leraar klassieken van buiten les aan de paters die Latijn en Grieks gaven.

Het streven was dus om Ravensbos als gymnasium van staatswege erkend te krijgen. Dat daarmee ook financiële problemen voor het opleidingshuis zouden worden opgelost, zal ook in de doelstelling hebben meegespeeld. Immers het zo laag mogelijk gehouden kostschoolgeld van de junioristen was niet voldoende om alle kosten van het seminarie te dekken. Pater de Grauw en pater ten Dam, de econoom, hebben veel geld bij elkaar moeten bedelen om het Junioraat draaiende te kunnen houden.

In het begin van de jaren vijftig nemen de paters, zoals gezegd, het besluit enkele leerlingen van de vierde klas op te leiden tot kandidaten voor het staats-examen. In 1955 vinden in februari op het Dominicuscollege mondelinge tentamens plaats en in mei volgt het schriftelijk examen op het St.-Joris-college in Eindhoven. In een brief aan de ouders werd in die jaren meegedeeld:

Uw jongen zal tot en met de vierde klas een volledig staatsexamen-programma volgen. In de vijfde klas vindt een splitsing plaats tussen staatsexamen kandidaten en niet-staatsexamenkandidaten. Deze laatste groep legt een eindexamen af op ons college.

Ravensbos erkend te krijgen als een van staatswege goedgekeurd gymnasium was dus in de jaren vijftig het streven. Raad werd gevraagd aan Mgr. Ramselaar, president van het aartsbisschoppelijk kleinseminarie in Apeldoorn, waar men tezelfdertijd ook streefde naar erkenning. Voorts begonnen verschillende van onze paters met een opleiding om bevoegd eerstegraads leraar te worden. Pater Mullenders en pater Verkoelen hadden op dat moment al hun bevoegdheid M.O.-A voor respectievelijk Frans en Nederlands. Ook andere paters zoals pater Bouwhuis en pater Rientjes begonnen aan een lerarenopleiding. Pater Neesen ging zich aan het Dominicuscollege in Nijmegen voorbereiden op het

staatsexamen gymnasium om daarna klassieken te kunnen gaan studeren. Voorts werden van buiten twee erkende leraren aangetrokken die op Ravensbos les gingen geven. Te weten: de heren Jac. Zijlstra voor de klassieke talen en Harry Prick voor Nederlands van wie de laatste zoals we nog zullen zien legendarisch werd.

Behalve dat een school die erkend wilde worden, een team van bevoegde leraren moest hebben, moest men ook een aantal jaren lang met succes leerlingen opleiden voor het staatsexamen. En dus werden op Ravensbos als eersten Toon van Buren, Jan Diederer, Matje Habets en Jef Magermans met bijlessen voorbereid om deel te nemen aan het staatsexamen gymnasium. Van het leerjaar daarna werden voor die opleiding geselecteerd: Georg Gelauff, Jozef Hoen, Henk de Roo en Hans van de Zwaan. Van alle voornoemde personen slaagden voor het examen dat ze aflegden op het St. Joriscollege te Eindhoven: Toon van Buren, George Gelauff, Jozef Hoen, Jef Magermans en Henk de Roo. Toon van Muren en Henk de Roo waren de enigen die uiteindelijk priester gewijd werden, George Gelauff kwam om tijdens een zwempartij in het noviciaat van Sevenum.

De leerlingen die niet geschikt werden geacht om het diploma staatsexamen gymnasium te halen, werden op Ravensbos ondergebracht in een zogenaamde gamma-afdeling. Omdat men voor dezen geen rekening diende te houden met de dwingende eisen van het gymnasiumexamen zocht men voor deze groep leerlingen naar alternatieve wegen op het gebied van letterkundige en esthetische vorming. Een vak als wiskunde stond nog wel op het programma, maar in de gammaklas werd het de geschiedenis van de wiskunde van Archimedes tot Euclides. In een vak als Nederlands werd aandacht besteed aan Nederlandse en in het Nederlands vertaalde buitenlandse literatuur. In de loop van de tijd kregen de gamma's van de heer Jahae les in handelsrekenen en economie. In Geleen volgde men een typecursus en er vonden allerlei excursies plaats zoals naar het oudheidkundig museum in Maastricht en naar de staatsmijn Emma in Hoensbroek.

In het begin van de jaren zestig vragen de paters zich af of men ook in lagere klassen bij al dan niet bevordering van leerlingen rekening moet houden met hun meest ideale onderwijstraject, daar de moeilijkheidsgraad van de opleiding in de gymnasiale sfeer er kennelijk de oorzaak van is dat er in die periode een terugloop van het aantal studenten optreedt. Uit verslagen van lerarenvergaderingen blijkt dat men voor de gamma's steeds zoekt naar een zo verantwoord mogelijke invulling van het leerprogramma waarbij, zeker in het begin, aansluiting voor latere priesterstudies een belangrijk doel is.

Hoe dan ook: de leiding van Ravensbos is er alles aan gelegen de gamma afdeling niet te laten ontaarden in een soort bezemklas. Het is echter een kwestie van "tussen droom en daad" in zoverre pater Kusters de leerlingen nogal eens

ophaalt of door de prefect laat ophalen om werkzaamheden te verrichten op de boerderij of bij sloopwerkzaamheden aan het gebouw, dit niet tot ieders onverdeeld genoegen.

Als later de Ravensbossers op het Bernardinuscollege les kunnen volgen op verschillende onderwijsniveaus behalve gymnasium, ook H.B.S. en later atheneum en havo vervalt de noodzaak van een gamma-afdeling. En het is dan voor de leiding van Ravensbos ook niet meer nodig te streven naar een Collegium Carolinum als een door de staat erkende school.

De eerste leerling die dagelijks vanuit Ravenbos naar Heerlen reisde om daar op de gymnasiumafdeling lessen te volgen, was André van Kempen. Velen tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw zouden hem volgen.

Ondertussen begonnen door de jaren heen verschillende paters aan een studie met het oog op een bevoegd leraarschap. We noemen pater Annink die in het begin van de jaren zestig in Nijmegen klassieken ging studeren, pater Palm die aan een opleiding M.O.-Nederlands en later aan een opleiding M.O. Engels begon. Pater Cartens volgde de opleiding M.O.-Duits en pater van Moorsel M.O.-Nederlands. Pater Kok begon aan een studie geschiedenis in Arnhem. Pater Souren haalde een diploma aan de kweekschool in Maastricht. Lang niet allen van de hier genoemde paters voltooiden hun opleiding. Deels omdat het niet meer zo nodig was sinds Ravensbos studenten naar het Bernardinuscollege in Heerlen stuurde, deels omdat in de late jaren '60 de jaren van Ravenbos geteld leken. Iemand als pater van de Zee getuigde in die periode dat hij om die reden moeite had om met animo zijn opleiding M.O.-Frans te volgen. De bedoeling immers van al diegenen die de opleiding tot bevoegd leraar volgden, was het verhogen van de status van het Collegium Carolinum als school voor middelbaar onderwijs om aldus te kunnen dienen als een degelijke springplank naar het Bernardinuscollege. Bij al dit streven pasten ook "de vellen van Rientjes". Dat was een indrukwekkende lijst van op alfabetische volgorde geplaatste Engelse woorden die de pater ten behoeve van leerlingen der hoogste klassen had samengesteld uit de examenopgaven van afgelopen jaren. Het contact van de Heerlengangers met de leraren op Ravensbos was wat studiebegeleiding betreft minimaal. Natuurlijk profiteerde men van de woordenlijst van pater Rientjes. Pater van Moorsel behandelde schrijvers uit de moderne literatuur en te hooi en te gras werd weleens een pater bij een lastig probleem te hulp geroepen. Een van de Bernardijnen:

Als eerste bèta's van Ravensbosch werkten we intensief samen om sommen uit de goniometrie en de analytische meetkunde op te lossen. Voor goniometrie had je soms een heel schoolbord nodig en dan was het handig om in een klaslokaal te werken. Bij sommen in de analytische meetkunde kwam het

voor dat we er niet uitkwamen, dan klopten we bij pater Bouwhuis aan en hij was meteen bereid om de moeilijkheid nog eens uit te leggen. Hij vond het ook leuk om zijn wiskundig licht te laten schijnen.

De vraag dient zich aan: hoe was de kwaliteit van het Ravensbosse onderwijs van vóór 1954 en later toen het qua niveau tot een aansluiting moest komen met het onderwijs op het Bernardinuscollege? Daarover zijn in ieder geval geen klachten bekend. Alleen een keer heeft er in de jaren zestig op Ravensbos een bijeenkomst plaats gevonden met een afvaardiging van de Heerlense schoolleiding toen Ravensbossers zich wat minder goed voorbereid achtten op gebied van bepaalde exacte vakken.

Enkele oud-leerlingen die na hun middelbare schooltijd met succes hun studie op een hoger niveau afrondden van wie er één rector en een ander conrector werd op een middelbare school, oordelen over het studieniveau op Ravensbos positief. We laten aan het woord Gerard Jansink:

Na mijn verblijf op Ravensbos en het Sint-Bernardinuscollege en na mijn noviciaatsjaar studeerde ik filosofie en theologie in Gijzegem en Alverna. In 19b() nam ik afscheid van de Oblaten. Ik ben toen in Nijmegen Frans gaan studeren en werd later aan het Nederrijn College te Arnhem leraar Frans en daarna conrector en waarnemend rector. In 1987 werd ik benoemd tot rector aan een middelbare school in Deurne. Vanuit mijn ervaring in het onderwijs kan ik stellen dat het onderwijspeil op Ravensbos van een goed niveau was. Wij gingen met 6 jongens van Ravensbos naar Heerlen (1959, klas 5 alfa). Mijn neef Ben Lotgerink verliet Ravensbos na de 5e klas en slaagde vervolgens in Oldenzaal op het Carmel Lyceum voor gymnasium alfa. Van de andere vijf (Bert van der Meer, Wim van Kempen, Frans van Vroonhoven, Theo Vos en ik) slaagden er vier. Theo Vos, de beste leerling van ons vijven, zeker waar het gaal om algebra en meetkunde, zakte, zo kun je achteraf reconstrueren, om twee redenen. Pater rector Hazebroek van het gymnasium van het Bernardinus waarschuwde ons in de laatste maanden vóór het eindexamen dat een van de gecommitteerden, de heer Drewes van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, een zgn. "papenhater" zou zijn. Hij zou een bloedhekel hebben aan katholieken en dat, waar mogelijk, afreageren op bijv. priesterstudenten. De Franciscanen hadden kennelijk ervaring met de man. Ten tweede: Theo was een nerveuze jongen die erg slecht uit zijn woorden kwam. Bij al de mondelinge examens die wij hadden (2 maal Nederlands, 2 maal geschiedenis waar Drewes "bij zat" en vragen stelde) was dat voor Theo een ernstige handicap.

Wij hoorden trouwens in Heerlen alleen maar "goede dingen" over ons, de

studenten van Ravensbos. We hadden zelfs een streepje voor: bij te laat komen bleven wij gevrijwaard van strafmaatregelen...

Tot zover Gerard Jansink. Ook de reeds genoemde André van Kempen oordeelt positief over de opleiding op Ravensbos. Na het behalen van zijn diploma gymnasium op het Bernardinuscollege werd hij door de leiding van de Nederlandse Oblatenprovincie naar Rome gestuurd om aldaar aan de universiteit filosofie en theologie te studeren. Terug in Nederland gaf hij op Ravensbos korte tijd les in Latijn en Grieks. Later was hij in allerlei functies werkzaam op internationaal niveau bij vredesbewegingen. Hij studeerde pastorale theologie aan de universiteit van Nijmegen en was jarenlang docent aan de Fontys Hogeschool. Zijn verhaal:

*Velen van ons denken wellicht niet met weemoed terug aan de vele uren die we in Ravensbos in de studiezaal doorbrachten. We studeerden veel en degelijk. Zelfs in de gang liepen we met kleine dubbelgevouwen schriftjes de ene kant b.v. het Latijn, de andere kant het Nederlands. Maar we hebben ongelooflijk veel geleerd op het gebied van talen. Ik heb daar later enorm veel plezier van gehad. Vooral in Rome en Freiburg. Ik ken nu nog hele rijtjes van buiten: mit, nah, neust, seit, samt, bei, zeit, von, zu. zuwider, misser, aus, ,t>emass** en gegenüber. En de Schwere Wörter, de groene heid**. En niet te vergelen de vele stamtijden in het Frans, Latijn en Grieks. Ik blijf erbij dat wij een uitstekende vorming op taalgebied gekregen hebben. Als je het taalonderwijs momenteel daarmee vergelijkt ben ik soms geneigd te gaan huilen in zes talen. Hulde aan de leraren van die dagen. Pater Uiterhoeve had ons in de eerste klas in rijtjes, d.w.z. volksstammen, in slagorde op gesteld: Romeinen, Galliërs, Bataven en Friezen. Zo streden we onderling in teamverband om de hoogste score Latijn. Onvergefelijk blijft ook Pater Tromp met zijn geschiedenis-onderricht. Zelden heb ik beseft van hoeveel belang de inzet van een leraar is voor de liefde die leerlingen voor een vak kunnen krijgen. Nog zo'n self made docent. Geweldig toch. De rijtjes met jaartallen en korte toelichting zie ik nog op het bord voor me staan. Soms leefden we ons in in een bepaalde historische periode.*

Pater Pieke Lempens verdient toch ook nog een extra vermelding. Hij zorgde figuurlijk voor de aanwas van nieuwe junioristen. Nog meer succes oogstte hij met zijn scheikundeproeven in zijn voor alfa's mysterieuze lokaal achter de schoenzaal. Gelukkig lag het laboratorium in een uithoek van het huis want nu en dan was een mini-non-proliferatieverdrag geen luxe geweest. De ramen moesten plotseling open. De toekomst van de

Oblaten dreigde aan rookvergiftiging ten onder te gaan.

De derde die we vragen stelden over het studiepeil op Ravensbos is Jac Polman. Hij studeerde klassieke talen in Nijmegen en gaf tot aan zijn pensioengerechtigde leeftijd les op een middelbare school in Rotterdam, waar hij na verloop van tijd ook conrector werd.

Ook bij hem geen uitgesproken klachten over het onderwijsniveau op Ravensbos. Natuurlijk, zegt hij, waren niet alle leraren qua didaktiek even indrukwekkend, om eraan toe te voegen: dat zal overigens ook het geval zijn geweest op alle, ook erkende, gymnasia. Leraren op Ravensbos die er bij hem uitsprongen waren pater Uitterhoeve die Latijn gaf en natuurlijk de al eerder genoemde Harry Prick. Pater Uitterhoeve was volgens Jack het type van de ouderwetse leraar die met zijn didaktiek en strakke discipline een degelijke basis legde voor verdere studie. Harry Prick bracht Jac de liefde voor het lezen bij. In die tijd prees hij de pocketboekjes van het Spectrum aan waarin o.a. vertalingen werden uitgegeven van de werken van Dickens.

Aldus de beoordeling van Ravensbos als studiehuis door Jac Polman. Een andere correspondent schrijft:

Over het studieniveau kan ik alleen maar zeggen dat er bij een betere begeleiding ervoor mij meer had ingezeten dan het resultaat dat ik uiteindelijk behaalde. Aan goede wil en kennis ontbrak het de paters op Ravensbos niet, maar voorlopers op het gebied van pedagogie waren ze niet.

Maar hij voegt eraan toe:

Dit is niet bedoeld als een verwijt aan de Oblaten, maar een constatering. Aparte studiebegeleiding in het onderwijs, ook buiten Ravensbos, kwam eerst in latere jaren tot ontwikkeling.

Voor velen was Ravensbos als studiehuis ook heilzaam omdat men lessen leerde en huiswerk maakte onder streng toezicht in de studiezalen, 's Morgens was er een halfuur ingeroosterd voor de voorbereiding van de lessen van die dag. 's Avonds in het derde trimester op dinsdagen donderdagmiddag en zondag in de voormiddag was men onder toezicht van de admonitor, een jongen uit de hoogste klas, bezig met zijn huis- en leerwerk, dat men de volgende dag tijdens de lessen, meestal gecorrigeerd, terug ontving. Gestudeerd werd er overigens ook in de wandelgangen. André van Kempen haalde het al aan. Voorafgegaan door de admonitor, verplaatsten de leerlingen zich meermalen per dag van de ene locatie naar de andere in een lange rij. Van de slaapzaal naar beneden, van

de “cour” naar de schoenenzaal. Enzovoorts. In stilte. En dan diepten de meesten een schriftje op met te leren Latijnse, Franse, Duitse of Engelse woordjes of lazen literaire werken in hun Prisma-pockets.

Menig leerling getuigt achteraf dat hij in andere meer vrijblijvende omstandigheden op studiegebied niet bereikt zou hebben, wat hem geviel in Ravensbos.

7. Ravensbos als vormingshuis

Muziek

Vóór de komst van de heer Thom Jansen, leraar muziek en dirigent van de harmonie in de periode Kusters, was in de periode pater De Grauw pater Harrie Voogt op Ravensbos de onvermoeibare dienaar van de muze van de muziek. Behalve in zijn functie in het lesprogramma van de school was hij dirigent bij liturgische handelingen in de kapel en leider van een zangkoor dat zich met regelmaat liet horen bij feestelijke gebeurtenissen. Ook gaf hij les aan jongens die zich wilden bekwamen in het bespelen van een of ander instrument. Gewaardeerd werden zijn introducties bij klassieke en semi-klassieke muziek waarop hij ons vergastte; om maar iets te noemen: de Mattheuspassion in de Goede week en operettes als “Das Land des Lachelns” en “Im weissen Rössl”.

Op muzikaal gebied heerste er op Ravensbosch een uitgesproken gunstig klimaat. Toen nog met oude grammofoonplaten en een zelfgebouwde bandrecorder werden er audities georganiseerd om ons vertrouwd te maken met klassieke muziek. Veel mensen kregen pianoles en pater Voogt heeft mij ook zo de beginselen van het klavierspel bij gebracht. Zelf was hij een kanjer. Nauwelijks aangekomen in Valkenburg zat ik al bij het jongenskoor en zodoende zongen we vaak op het oksaal bij het orgel. Vóór en na de diensten was het pas echt feest: we klommen met een aantal op de opstap dicht tegen de speeltafel aan. Met ogen en oren genoten we van het spel van Pater Voogt. Met name de Toccata's en fuga's van Bach, de koralen van Caesar Franck en een fanfare van Flor Peters. Ook het gregoriaans kregen we uitstekend onder de knie. Die schoonheid is voor mij onaantastbaar gebleven.

De enige troost waren de muzikale uurtjes van Pater Voogt, de kleine magere. In mijn herinnering was het Zondags, dat hij de langspeelplaten met klassieke meesterwerken van inleiding voorzag en ze na ze zorgvuldig afgestoft te hebben op de draaitafel legde en ons liet luisteren. Niet iedereen had er oren naar en soms liet men dat ook merken. Dan keek Pater Voogt in die richting en zei dan niets, of uitte een zacht afkeurend is.

Het spelen op de trompet had ik mij na wat aanwijzingen van pater Harrie Voogt zelf geleerd. Onze muzikleraar vond het zelf geen instrument om zich mee bezig te houden. Andere jongens, zoals Vincent van der Loo, kregen van hem pianoles.

Pater Voogt, speelde ook orgel in de kapel en was directeur van het zangkoor. In het begin, toen mijn stem nog niet gebroken was, zong ik bij de alten en later bij de tenoren. Natuurlijk zongen we veel gregoriaans maar op kerkelijke hoogtijdagen ook meerstemmige missen en liederen. Eén lied kan ik me nog altijd herinneren: Cantate Domino. Grappig is dat het mannenkoor Geul-klank, waarvan ik nu al bijna vijftien jaar lid ben, deze cantate ook op het repertoire heeft staan, ook vierstemmig maar dan met eerste en tweede tenoren, baritons en bassen. Op Ravensbos zongen de jongste leerlingen de vrouwenstemmen. Van pater Voogt, een vriendelijk man die ik nooit kwaad heb gezien, heb ik ook solfège gehad en dat komt mij nu nog erg van pas.

Pater Harrie Voogt gaf in de eerste klas muziek. Zijn lessen over toonladders en allerlei noten vond ik saai. Van transponeren en zo snapte ik niks. Niet saai vond ik de introducties bij klassieke en semi-klassieke muziek waarop hij ons vergastte. In een later stadium liet hij ons muziek horen met behulp van een bandrecorder die Ravensbos cadeau gekregen had van, meen ik, de KRO. Bandrecorders waren toen nog niet in de handel. Die van ons had de omvang van een wasmachine. Het was een soort hooikist met daarin de apparatuur. De banden waren zo groot als een autostuur. In de Goede Week luisterden wij naar de Mattheuspassion. Door toedoen van pater Voogt ben ik van klassieke muziek gaan houden en keerde mij af van “Op de woelige baren”, “Heideroosje” en “In de bus van Bussum naar Naarden”. Feesten op Ravensbos wierpen hun licht al vaak vooruit in de voorbereidingen. Ik denk dan aan de repetities van het zangkoor, waarvan de meeste jongens deel uitmaakten. Ook hier had pater Voogt de hand in. Het betrof het zingen van meerstemmige missen, maar ook van “wereldse” liederen. Bijvoorbeeld: “Als hier een pot met bonen staat en daar een pot met brie, dan laat ik brie en bonen staan en ga naar mijn Marie. Marie Mara Maroeschkaka”. Op zich een wonderlijk lied voor jongens die besloten hadden nooit naar Marie te gaan. Ik herinner me dat we soms repeteerden in een zomers park, omgeven door bloeiende struiken en dat we al zingend wedijverden met kwetterende vogels. Zo romantisch!

Natuurlijk speelde muziek ook een grote rol in de geschiedenis van de harmonie ten tijde van overste Kusters, maar dit stuk historie past minder in dit hoofdstuk over vorming in zoverre bij de harmonie het aanbod niet voor iedere leerling gold wegens gebrek aan vaardigheid van de eventuele aspirant of omdat er in

het ensemble maar van een beperkt aantal plaatsen sprake was. Bovendien is de geschiedenis van de harmonie zozeer met de persoon van pater Kusters verbonden dat we dit onderwerp behandelen in het hoofdstuk dat gewijd wordt aan de periode waarin hij overste was..

Literatuur

Ook de literatuur kwam op Ravensbos aan bod. Vooral de reeds genoemde Harrie Prick een leke leraar in de periode dat pater de Grauw overste was wist ons enthousiast te maken door voor te lezen uit bekende werken als “De Camera Obscura” van Nicolaas Beets, “Woutertje Pieterse” van Eduard Douwes Dekker, “De Kleine Johannes” van Frederik van Eeden en “Erik of het kleine insectenboek” van Godfried Bomans. Ook maakte hij de studenten enthousiast voor de in pocketboekjes vertaalde werken van Charles Dickens. Daarin zich verdiepend konden ze zich één voelen met de beklagenswaardige schepsels uit het negentiende-eeuwse Engeland.

Die eindeloze processies in die hele lange rij, van alle klassen tegelijk naar de refter, van de refter, naar de kapel en via de kapel weer naar de refter waren niet enkel vervelend. Ik heb Nicholas Nickleby, David Copperfield en wat nog van Charles Dickens gelezen de gang was best goed verlicht en als het verhaal spannend was, dan hoopte je eigenlijk dat ze daar voor in de rij, ergens wij liepen helemaal achter aan wat zouden treuzelen, zodat je het einde van die ene passage uitgelezen had, voor je de kapel instapte. Anders zat je daar maar over te puzzelen in plaats van te bidden.

Er waren nogal wat gretige lezers onder de studenten.

Voor boeken kon je terecht in de eigen bibliotheek op de zolder. Wim Cartens herinner ik mij als de bibliothecaris. Dat het in mijn geheugen gegrift is komt door een streek die ik met hem uithaalde. Je mocht per keer maar één boek lenen en dat moest je meteen na de leestijd op zondagmiddag weer terugbrengen. Vanaf een zeker moment nam ik echter twee boeken: één werd door Wim genoteerd, het ander hield ik achter mijn rug of legde het ergens apart om het stiekem mee te nemen naar de studiezaal. Het genoteerde bracht ik enkele uren later terug, maar het andere borg ik op in mijn bureaustapel, zodat ik, als niemand het in de gaten had, ook door de week tijdens de studietijd nog wel kon lezen. Voor wie het weten wil: ik ben nooit betrapt, niet door de bibliothecaris en niet door degene die toezicht hield in de studiezaal. Mijn favoriete boeken waren overigens die van Karl May over Winnetou, Old Shatterhand en

Apanatschka.

Zondagmiddag hadden we vrij. Je kon dan tot op zekere hoogte zelf bepalen wat je ging doen. Voetballen of volleyballen, wandelen, knutselen, toneelspelen, muziek oefenen, enfin van alles als het maar niet lui lakken was. Ik was bibliothecaris, d.w.z. dat er een leerlingenbibliotheek was waaruit de studenten boeken konden bestellen via briefjes die ik dan op zondagmorgen leeg moest uitdelen. Die bibliotheek was op zolder en had een sleutel. Op zondagmiddag zette ik boeken terug en legde de nieuwe zending gereed. Dat was gauw gebeurd en ik kon dan de rest van de middag ongestoord en rustig heerlijk lezen! Het was natuurlijk over het algemeen ongevaarlijke lectuur, maar af en toe verdwaalde weleens een boek uit de patersbibliotheek tussen onze boeken, zoals De Kleine Rudolf van Aart van der Leeuw, en die werden door mij natuurlijk eerst gelezen voor ik ze terugbracht. Lezen werd trouwens wel aangemoedigd, trouwens alles wat bijdroeg aan je culturele ontwikkeling. Piet Boonman was erg geïnteresseerd in Vlaamse literatuur en had zelf boeken van bijvoorbeeld Achilles Mussche in zijn bezit. Die las ik dan natuurlijk ook, zodat we er dan over konden discussiëren. Hij had trouwens een voorkeur voor weemoedige verhalen, die een enigszins depressieve stemming opriepen.

Omdat ik een veelvraat was wat lezen betreft, kwam het voor dat ik de boeken die mijn klasgenoten met Sinterklaas hadden gekregen nog eerder had gelezen dan zij zelf. Met Sinterklaas had ik de Psalmvertaling van Gabriël Smit gekregen, die ik ook onder de mis las. Het laatste jaar ging dat niet meer zo goed want ik was tot claqué bevorderd. Dat hield in dat ik op kritieke momenten met een apparaatje moest klakken om aan te geven dat de menigte moest gaan staan, gaan knielen of gaan zitten. Dat hield in dat ik goed moest opletten. Achteraf bekeken denk ik dat de prefect, pater Uitterhoeve, misschien wel in de gaten had dat ik er niet altijd met mijn hoofd bij was en me op die manier dwong de mis aandachtig te volgen.

Natuurlijk waren er studenten die zelf ook literatuur wilden fabriceren. Die konden hun ei kwijt in "Ravengekras", een tijdschrift dat eens per trimester verscheen. Daarin verschenen verhalen | en gedichten van leerlingen en een enkele keer een opiniërend stuk. Ook heeft een tijdlang een muurkrant bestaan, waarin de studenten van alles konden ventileren. Te denken valt hier aan de zogenaamde konijnenrel. Er waren jongens die konijnen hielden en die waren op een gegeven ogenblik van plan die te slachten. Dat riep veel vóór- en

tegenstanders op. En die uitten beiden hun gevoelens in de muurkrant hetgeen dan gebeurde in de trant van de scheldkritieken van Lodewijk van Deyssel die door Harrie Prick tot groot genoegen van de studenten in de klas waren voorgelezen. Later tijdens de periode Kusters werd “Studentenhaver” het orgaan waarin studenten van hun wel en wee getuigden.

De studenten werden in die eerste jaren van de geschiedenis van Ravensbos afgeschermd voor wat “de wereld” heette. Dus kregen de jongens geen kranten te lezen en werd er niet naar de radio geluisterd. Dat veranderde tot op zekere hoogte midden jaren vijftig toen goed presterende studenten werden opgeleid voor het staatsexamen. Die leerstof veronderstelde immers binding met wat er in de wereld rondom de school gebeurde.

De dag van de watersnoodramp in Zeeland in januari 1953 was in mijn herinnering de enige keer dat we naar de radio mochten luisteren. Met het nieuwe medium televisie was het nog droeviger gesteld. Op Ravensbos was er geen televisie, maar bij grote uitzondering werd een groepje studenten op 2 juni 1953 uitverkoren om naar de allereerste televisie-uitzending ooit te gaan: die van de kroning van koningin Elisabeth II van Groot-Brittannië. De uitzending was in hoeve De Dael in Nuth, toen ook al een restaurant. Ik was een der uitverkorenen en zo reden we op een druilerige dag met fietsen naar Nuth. Welke fietsen ...? Eerlijk gezegd hebben wij niet veel van de uitzending meegekregen. Het sneeuwde weliswaar niet in Londen, maar de beelden die wij te zien kregen waren die van voortdurend sneeuwvlokken waartussen nu en dan paarden en koetsen opdoken.

Met het lezen van een krant was het iets beter gesteld. De oudere studenten, ik denk vanaf de vierde klas, hadden een eigen recreatie-zaaltje, het eerste lokaal gezien vanaf de refter aan de rechterkant in de studentenvleugel. Daar lag voor ons één krant gereed, en natuurlijk alleen de meest katholieke van die tijd. Inderdaad: De Tijd. In het zaaltje werd ook door sommige medestudenten stevig gerookt, vooral de pijp.

Toneel

En dan het toneelspelen. In tegenstelling tot latere periodes werden toneelvoorstellingen in de periode De Grauw niet verzorgd door een toneelclub. De “toneelpater” Tromp koos studenten uit en verdeelde de rollen van het te spelen toneelstuk uit naar gelang de acteertalenten die hij bij hen vermoedde. Het was waarschijnlijk niet anders dan in “Pubers voor God” omschreven wordt:

Het seminarie bevorderde het gevoel voor het schone en versterkte de ver-

beeldingskracht. Daarvoor zijn minstens drie bronnen aan te wijzen; de liturgie, het toneel en de literatuur. Het was wel zo dat de vorming in dramatische en muzikale expressie vooral plaatsvond bij diegenen die al getalenteerd waren. En niet bij de zwakkeren die didactisch gezien juist aandacht nodig hadden.

Het een en ander neemt natuurlijk niet weg dal het toneelspelen voor de deelnemers een vormende waarde had op gebied van expressie. Maar ook werd tijdens repetities en opvoering saamhorigheid gekweekt en vooral waren er in de soms saaie maatgang van het internaatsleven voor de spelers de opwindende momenten van vlak vóór en tijdens de opvoering.

Ook warme kleuren krijgt het Ravensbos van mijn herinnering als ik denk aan alles wat te maken had met toneel. Ik zelf had hel idee dat ik geen onverdienstelijk toneelspeler was, maar daar dacht pater Tromp kennelijk anders over want ik heb nooit een hoofdrol gekregen. Maar ondanks de soms weinig betekenende bijrollen die ik kreeg toebedeeld, herinner ik mij de droomwereld die steeds meer gestalte kreeg naarmate de datum van de uitvoering naderde: de generale repetitie die zoals men zei per definitie mocht mislukken en als zodanig de garantie bood dat de definitieve uitvoering zou slagen. En dan de dag zelf! Nog zie ik mij vooraf paraderen in de kleren die ons definitief maakten tot de personen die wij in vele repetities gestalte hadden proberen te geven. Nog ruik ik de doordringende uit exotische extracten samengestelde schmink waarmee wij door grimeur Helwich werden omgetoverd tot monniken, rovers en zelfs soms tot liefvallige vrouwelijke schonen. En dan die allerlaatste minuten voor de definitieve opvoering! We loerden door een gat in het gordijn om te zien hoe de zaal vol liep. Ik herinner mij ondanks het feit dat ik maar een paar regels mocht zeggen het warme kerstgevoel bij de opvoering van "Sint-Franciscus en de drie rovers". Ik zal niet vergeten het door de jongens van de hoogste klas opgevoerde spel "Het zout der aarde" over een missionaris, die ergens in de rimboe na een aanval van hoge koorts ver van huis en haard sterft in een of ander oerwoud. Het was voor iemand als ik die niet naar de missie wilde bepaald huiveringwekkend.

Ontvankelijk voor de sfeer die pater Kusters als overste op Ravensbos creëerde, richtten pater Palm en pater Van de Zee de toneelclub Kameleon op die heel wat toneelstukken voor het voetlicht bracht: we brengen in herinnering de opvoering van "Twee Egyptische dieven", "Bloed en liefde", "De zeven sleutels van Balpate". In later jaren toen pater Van Moorsel de plaats overnam van pater

Palm, werden eigen producties ten tonele gebracht waaronder musicals als “Het land van mijn liedjes” en “De danser van Onze lieve Vrouw” waarbij Jean Jansen en Thij Willems, respectievelijk als componist en decorbouwer furore maakten.

Maar gelukkig waren er verschillende mogelijkheden om mijn gevoel van eenzaamheid te verminderen. De belangrijkste ervaring was de toneelclub onder leiding van Pater Palm. Introvert en gesloten als ik was, kreeg ik les in declameren en leerde ik om te gaan met verschillende uitingen van emoties door middel van spel. Dit optreden voor grote groepen, voor een volle zaal, daar heb ik tot op de dag van vandaag nog steeds veel profijt van. Ik was achter op de motor met pater Palm naar een amateurtoneel-cursus in Bussum bij mijnheer Anton Zweers geweest. Mijnheer Zweers liet merken dat ik talent had. Niet dat ik naast mijn schoenen ging lopen, maar het zette me wel aan het denken. Ik sprak met pater Palm over mijn toekomstplannen en in welke richting mijn gedachten gingen. Ja, Franklin, zei hij, dat kan ik me wel voorstellen. Na zo'n twee weken deelde ik hem mijn besluit mee. Ik wilde acteur worden. Hij gaf mij alle vertrouwen. Hij zou hel voorzichtig aankaarten hij de overste, Pater Kusters.

Sport

In “Pubers voor God”:

Men verwachtte dat erotische verlangens en seksuele begeerten gemitigeerd zouden worden door lichamelijke activiteiten.

Vandaar het vele sporten op seminaries en dus ook op Ravensbos? Het zal hooguit een onderliggende gedachte zijn geweest. Misschien zal het een erfenis zijn geweest van wat een gymnasium oorspronkelijk was: een worstelschool met de mens-sana-incorpore-sano-idee. En natuurlijk speelde ook het oer-Hollandse ferme-jongens-stoere-knapen-idee. Dat bleek al als de studenten 's morgens nog vóór halfzeven, net uit hun warme bed, op de cour onder leiding van pater Bouwhuis, pater Steenbergen of pater Schram ochtendgymnastiek moesten doen. Zonder colbert, ook in de winter bij vrieskou. Als we nog verder zoeken naar redenen waarom men op Ravensbos aan dit soort lichaamscultuur deed, kan men misschien stellen dat deze strapatsen pasten in een congregatie die haar missionarissen onder andere naar de Noordpool stuurde.

Er werd ook veel gevoetbald. Een student uit de periode De Grauw:

Op Ravensbos was er voldoende tijd voor ontspanning. Als ik dan een top

10 van ontspanningsmogelijkheden moet noemen dan staat voetballen met afstand op de eerste plaats. Zo gauw er zich maar enigszins een gelegenheid voordeed trapte ik tegen een balletje. Op het voetbalveld, maar ook op de cour.

Tot mijn spijt mochten we niet op alle vrije middagen voetballen. De donderdag was gereserveerd voor de verkennerij en op de dinsdagen was het de ene week wandelen en de andere voetballen. Bij ongunstige weersomstandigheden dat laatste ook nog niet. Soms mocht er ook op zondagmiddag gevoetbald worden. Trainingen werden er niet gegeven. Voor een wedstrijd oefende je wat in schieten op doel of deed je voor je zelf wat baloefeningen. Voor de rest gebeurde het allemaal zoals het uitkwam. Wel werden er heuse competities gehouden; de teams werden per klas samengesteld. Omdat de jongere jongens door hun leeftijd altijd zwakker waren kregen de lagere klassen versterking van een pater. De paters Bouwhuis, Schram en Visser waren de vaste versterkingen. Vanaf de derde klas werd ik de leider van de voetbalcompetitie en maakte ik, als aanvoerder, ook de selecties voor het 'nationale' elftal. Dat wil zeggen: het vertegenwoordigende elftal voor de wedstrijden die twee keer per jaar werden gespeeld tegen het team van het Montfortanenklooster Sainte Marie in Schimmert. Dat waren echte 'interlands', in onze ogen te vergelijken met Nederland-België. De 'Karolingers', zoals het vertegenwoordigend team van Ravensbos werd genoemd, speelden om het echt te doen lijken in oranje shirts. Ik vond het een hele eer als na een wedstrijd dit shirt te drogen hing op je bed.

Het voetballen werd op Ravensbos geïntroduceerd door Jan Zwartkruis, die later in 1978 als bondscoach met het Nederlands elftal zilver behaalde op de wereldkampioenschappen voetballen in Argentinië. Volgens een door hem bijgehouden logboek begon hij met het voetballen op 2 oktober 1945. Hij deed dat omdat hij een hekel had aan de verkennerij. "Knopen leggen, dat gedoe met die palen, sjoeren heette dat geloof ik, of liedjes zingen rond een vuurtje: daar heb ik mij mateloos aan geërgerd," zei hij mij in 1978 in een interview. Toen ik later zijn opvolger werd als leider van het voetballen kreeg ik ook zijn logboek in handen. Na Jan Zwartkruis had er niemand meer in geschreven en, opmerkelijk genoeg, ook niemand meer nadat ik gedurende enkele jaren de voetbalbelevissen aan hetzelfde boek had toevertrouwd.

Ik zou er het boek nog eens op willen naslaan om te zien of er zich een 'zwarte bladzijde' in bevindt. Berouwvol moet ik toegeven dat ik ooit voor een wedstrijd tegen de jongens van Sainte Marie een verjonging

doorvoerde van ons elftal. Met enkele talentvolle jongere jongens, die uitblonken in de klassen-competitie, dacht ik een prima elftal te kunnen formeren. Maar ik heb het geweten: tijdens de wedstrijd bleek ons team de ervaren krachten zeer te missen. Met hoeveel we verloren hebben? Ik weet het niet meer, maar het was dramatisch.

In latere jaren werden er competities georganiseerd tussen elftallen, meestal bestaande uit jongens uit een zelfde klas. Ik herinner mij nog dat het elftal waarin ik keepte ERDAL heette. Waarvan dat de afkorting was weet ik niet meer. Ik was een wispelturig keeper. In de eerste minuten bepaalde ik op grond van wat ik presteerde of ik "mijn dag" had of niet. Het resultaat gedurende de rest van de wedstrijd was er dan ook naar.

In het derde trimester vond de sportdag plaats. In de benedenbouw en de bovenbouw apart maten de verschillende klassen op het gebied van verspringen, hoogspringen, hink-stap-sprong, honderd-, achthonderd en vijftienhonderd meter hardlopen hun krachten. In de periode De Grauw werd per klas veel werk gemaakt van de opkomst aan het begin van die dag. Uitgedost en in allerlei formaties gaf men dan vorm aan de Olympische gedachte.

Op de cour tijdens de recreaties was volleybal een populaire sport. Vooral gespeeld door de oudere studenten. Het was een hele eer voor iemand uit de lagere klas als hij bij gebrek aan spelers uit een hogere klas eens mocht meedoen.

De verkennerij

In de periode De Grauw telde de Ravensbosse jongensgemeenschap in tegenstelling tot de periode Kusters niet veel clubs. De belangrijkste was de verkennerij. Hoewel die niet echt de naam van club verdiende. Men was er immers verplicht lid van. De verkennerij was in de genoemde periode volledig geïncorporeerd in het opvoedingssysteem en fungeerde ook buiten de bijeenkomsten die plaatsvonden op vrije middagen en op zondagavond. Op de slaapzaal bijvoorbeeld sliep men in patrouilleverband. Vonden er daar ongerechtigheden plaats het stilzwijgen verbreken was al een doodzonde! dan werd de patrouille erop aangesproken. Het kon dus gebeuren dat men op het rapport aan het einde van het trimester een slecht punt voor gedrag had omdat men deel uitmaakte van een patrouille die nogal eens buiten de schreef was gegaan.

Het systeem, in wezen niet van christelijke oorsprong, kreeg op Ravenbos toch een katholiek sausje onder andere door de functie van de aalmoezenier die

aan het eind van elke bijeenkomst een geestelijk woordje lanceerde waarbij hij voor elke week een actiepuntje gaf: iets waarop de verkenners speciaal moesten letten in verband met de naleving van het reglement. Ook speelde religie een rol waar aan het einde van elke bijeenkomst stevast het “In manus tuas domine” gezongen werd. Zoals ook een der vaardigheidseisen was dat men moest kunnen misdienen.

Er waren drie afdelingen: de junioren, jongens van de lagere klassen, de senioren, jongens van de middengroep en dan de Stam, de vijfde- en zesdeklassers. De leiders van de junioren en senioren waren de hopman en een vaandrig; de hopman was een pater, de vaandrig een jongen uit een der hoogste klassen. In later jaren waren zowel de hopman als de vaandrig jongens uit de hoogste klas. Maar die stonden dan duidelijk onder de supervisie van de aalmoezenier, een pater uiteraard.

De leider van de stam, ook een pater, heette oubaas. Het spel van verkenneren bestond uit buiten- en binnenspelen, het aanleren van vaardigheden waarvoor men onderscheidingstekens kon verwerven: insignes. Zo was er het insigne kok, het insigne metselaar en het insigne morse seinen. Ook werd er veel met hout en touw gewerkt. Men construeerde bruggen en de eigen patrouille hut. Als het slecht weer was en men gedwongen werd binnen te blijven, moesten patrouilles soms toneelstukjes voorbereiden. Meestal betrof het dan vertolkingen van flauwe moppen. Zo van: “Moeder, ik heb slecht nieuws. Onze Jan is verongelukt.” Moeder, met verkennersdas als hoofddoek bezig met aardappelen schillen: “Had je dat niet wat eerder kunnen zeggen! Dan had ik niet zoveel aardappelen hoeven schillen!” Een succes was het meermalen opgevoerde stukje “Jantje heeft kiespijn”. Dat was een dialoog tussen een vader en een moeder die voor Jantje een dokter moesten laten komen. “Dokter, kunt u raden wat Jantje heeft...?” Dit toneelspel in zakformaat werd dan door de vertolkers twee of drie keer achter elkaar gespeeld, de ene keer dramatisch huilend, de andere keer gierend van de lach, een derde keer geheimzinnig fluisterend of in een andere variatie die onze fantasie ons ingaf.

Veel werk werd er gemaakt van de logboeken. Er waren verslaggevers die daaraan een literair cachet wilde geven. Vooral op de Stam gebeurde dat. Er bestaan nog logboeken met poëtische ontboezemingen; vaak ook geestige parodieën op bekende gedichten. Zo verwerd Jan Engelman: “*Ambrosia, wat vloeit mij aan, uw schedelveld is koeler maan en alle appels blozen*” tot “*Ambrosia, wat vloeit mij aan, ik heb mijn kousen uitgedaan en al mijn tenen blozen*”. De verkennerij, deel uitmakend van de seminarie-idee, was geen vondst van Ravensbos. Het was Mgr. Ramselaar, president van het aartsbisschoppelijk kleinseminarie van Apeldoorn, die, gezien als een progressieve vernieuwer van

de priesteropleiding, het spel van verkennen een plaats gaf in zijn opleidingshuis. In die periode De Grauw was niet iedereen op Ravensbos gecharmeerd van de verkennerij waarvan men verplicht lid was.

Ik was niet erg enthousiast over de verkennerij. Knopen leggen, vooral om torens te bouwen of hangbruggen over de meertjes in het Ravensbos, vond ik nog wel spannend. Maar allerlei opdrachten uitvoeren om insignes te halen hoefde voor mij niet. Waar ik vooral een hekel aan had was het uniform en zeker de halsdoek die erbij hoorde. Die vond ik alleen maar nuttig om tussen je riem te stoppen bij het vlag veroveren. Soms verscheen ik zonder uniform op het appèl met als smoes dat het nog thuis was bij mijn moeder en niet met de schone was meegekomen.

De verkennerij was volgens mij verplicht. Hoe was ik anders bij de verkennerij gekomen. Ik had een afkeer van alles wat ook maar naar militaire orde zweemde: uniform, salueren, eden afleggen, kampen opslaan, spoorzoeken, knopen leggen en wat dies meer zij. Dus ik was bij de verkennerij. Ik had al vroeg geleerd te gehoorzamen en te voldoen aan wat men van me eiste. Ik zou er het beste van maken.

Ook bepaalde paters waren tegen het verplichte systeem van verkennen. Dat lieten ze tegenover de studenten wel merken hetgeen in de zwijgcultuur die toen op Ravensbos heerste wel wat wilde zeggen. Pater Verkoelen had een hekel aan de verkennerij, wat duidelijk was aan de voorbeelden die hij behandelde. Zo legde hij uit dat spellen belangrijk was, want er was een onderscheid tussen een zeeverkenner en een zeeverkenner.

Dat zal hem in de letter e. Maar inhoudelijk was het misschien wel hetzelfde!

Dat sommige studenten met weinig enthousiasme naar de “troep” gingen zoals dat toen heette was wel begrijpelijk. Omdat het lidmaatschap verplicht was. En vooral bij de wat oudere jongens waren er die er moeite mee hadden om in een korte broek te lopen wat toen niet zo gewoon was als thans en tijdens de bijeenkomsten yels te moeten roepen als:

B.R.A.V.O. bravo, bravo” of liedjes te moeten zingen als “Daar was een wuf die spon” of “Oze wieze woze wiese walla kristalla kristoze wieze woze wiezewies” of soep te moeten koken van brandnetels en wat dies meer zij. Maar van de andere kant waren er ook velen die het spel van verkennen als een avontuur ervoeren.

Dat in mijn tweede jaar mijn heimwee verminderde, kwam vooral doordat ik toen bij de verkennerij terecht kwam in de "prairiepatrouille". Officieel heette onze patrouille de Kieviten, maar wij wilden door het leven gaan als de prairiepatrouille. We kenden onszelf namen toe uit de populaire cowboys indianenboeken uit die tijd. Pierre Gielen, de patrouilleleider, heette Winnetou. Anderen hadden namen als Apatanaska, Witte Veder, Old Shatterhand. Mijn naam was Tante Drol. Liever dan deel te nemen aan de activiteiten waarbij de hele troep betrokken was als het moest dan moest het! gingen we op avontuur in de bossen en velden rondom Ravensbos, waarvan wij sommige gebieden plechtig annexeerden door er een doos te begraven met door ons ondertekende documenten. We deden alles in stijl. Onze conversatie was doorspekt met "Oef, oef!" of "Witte Veder boos zijn!" of "Winnetou onraad ruiken!" Liepen we door een holle weg, dan kon Winnetou ineens roepen: "Oef, gevaar!" En als één man lieten we ons dan op de grond vallen. Ook als die modderig was. Kwamen we dan later bij pater Rientjes, de hopman, en vroeg die dan waarom we er zo smerig uitzagen, dan zei Winnetou enigszins giechelend dat we gevochten hadden met veedieven. Dan wist de pater niet veel meer te doen dan met zijn wijsvinger op zijn voorhoofd te tikken.

Een hoogtijdag in het verkennersleven was in de periode De Grauw de patrouilledag. Eens per trimester werd door de leiding voor elke patrouille apart voor een hele dag een tocht uitgestippeld door het Limburgse heuvelland. Men kreeg dan een minimum aan leeftocht mee, bijvoorbeeld een aantal gekookte eieren, een koekenpan en een rijksdaalder. Daarmee moest men zich die dag zien te redden. Men kan zich voorstellen wat dat betekende voor jongens die normaal gesproken vierentwintig uur per dag onder toezicht stonden van prefect en leraren.

Tijdens de vakantie gingen junioren, senioren en de Stam op kamp. Naar Ossendrecht in Noord-Brabant of naar Terschelling. Of naar het buitenland, België, Duitsland, Frankrijk of Zwitserland. Om de kosten voor de jongens zo laag mogelijk te houden vonden paters als Lempens en Rientjes allerlei persopersonen of instanties die voor een appel en een ei het transport verzorgden. Pater Maintz, aalmoezenier in Oorschot, zorgde nogal eens voor geconserveerd voedsel, tenten en ander kampeergerei.

In 1953 of 1954 gingen we naar Terschelling. Met de fiets. In de Noordoostpolder hadden we te maken met een flinke tegenwind. Beschutting was er nauwelijks, af en toe een paar verdwaalde boompjes. Door Friesland naar Harlingen, waar ik voor de eerste keer van mijn leven nieuwe haring aan

een karretje heb gegeten. Heerlijk! Verkocht voor de rest van mijn leven. In Harlingen had pater Rientjes onderdak voor ons gevonden in een lagere school. We moesten op de grond slapen, maar dat ging toch. De volgende dag naar Terschelling met de boot. Op het eiland kamperen in de buurt van een blokhuis van de Reddingsdienst. We hadden pater Tromp bij ons, die mij daar voor de eerste keer van mijn leven geschoren heeft. We hebben ook een paar keer in zee gezwommen of beter gezegd pootje gebaad. We maakten ook fietstochten over het eiland en kwamen bij een kerk die net geschilderd werd. Pietje Weijs vroeg in zijn onnozelheid aan de schilder of het een katholieke kerk was, waarop de man vanaf de ladder zei: "Katholieken, die verzuipen we hier!" Toch was er in het dorp een katholieke schuilkerk, in de woning van een katholieke middenstander. Pater Rientjes kende die familie en zo zijn we op zondag daar naar de H. Mis geweest.

Tekenend voor het feit dat ik geen beroerde tijd op Ravensbos heb gehad waren de grote vakanties. Ik ging in juli of augustus met plezier terug om met studiegenoten op kamp te gaan. Weliswaar als verkenner met dat verwenste uniform aan, maar dat nam ik voor lief. Je hoefde dat trouwens niet voortdurend te dragen. Het eerste kamp in de zomer van 1949 was nabij Nonceveux, een dorpje aan de Amblève in de buurt van Remouchamps. Vlak in de buurt lag het dal van de Ninglingspo waardoor we naar boven klommen om bij de Roche Crahaix uit te komen. Onze tenten stonden vlak bij de Amblève waarin wij ons 's morgens gingen wassen en overdag dammen bouwden. Op een nacht brak er zo'n hevig onweer uit dat onze leiders het beter vonden om niet in de tenten te blijven, maar een toevlucht te zoeken op de hooizolder van de hogerop gelegen boerderij.

In 1950 gingen wij naar dezelfde plek, maar maakten we aansluitend ook een uitstapje van enkele dagen naar Luxemburg. We reden in een kleine vrachtauto van slagerij Flachs uit Valkenburg, met Matjeu Flachs en diens vriend Hub Janssen om beurten aan het stuur. Pater Lempens had zo zijn contacten om avontuurlijk (en goedkoop) reizen mogelijk te maken.

In de zomer van 1951 ging ik met enkele jongens uit Limburg op de fiets naar Terschelling voor een bivak onder leiding van pater Rientjes. We deden het in drie etappes: eerst naar het Oblatenklooster in Duiven, vervolgens naar Heerenveen voor een stop of kort verblijf op het thuisadres van pater Rientjes en tenslotte naar Terschelling. Wij sliepen in een schuur waar normaal een of meer reddingsboten lagen. Het duinenrijke Terschelling was een ideaal gebied voor een avontuurlijk aangelegde jongen als ik.

Het meest is mij de onvergetelijke reis naar Lourdes in 1953 bijgebleven. Drie

weken lang trokken we met veertien studenten en de paters Harrie Voogt, André Uitterhoeve en Plompe in een vrachtauto door Frankrijk. De wagen was gekocht van Toontje de la Haye in Wijlre, die meteen ook was aangeworven als chauffeur. Ook deze reis maakten we als verkenners met pater Voogt als oubaas.

En wie herinnert zich niet de zomerkampen! Naar Zwitserland bijvoorbeeld voor tien gulden. Sneeuw in juli. Wakker worden door gejodel van vroeg uitgeslapen bergbeklimmers. Wat een ervaring was het: slapen in de veilige beslotenheid van de tent als de regen op het zeil roffelde, behalve die keer dan op Terschelling toen we de instructie van pater Rientjes om geultjes rondom de tent te graven niet hadden opgevolgd en 's nachts tijdens een hoosbui met kletsnatte pyjama's naast onze slaapzakken stonden te bibberen. "Ik had hel jullie nog zo gezegd!"

Wat deed je zoal tijdens zo'n kampeerperiode! Je kookte je eten op een houtvuur, speelde vlag veroveren en andere spelen in aanpalende bossen en zong 's avonds liederen bij het kampvuur. Wat een onvergetelijke indruk op mij maakte was de mis 's morgens aan het begin van de dag. Dan stond je in de frisse morgen bij het ruisen van de bomen en het zingen van de vogels rondom het geïmproviseerde altaar waar pater aalmoezenier of pater hopman de mis deed.

14 dagen genieten van natuur, spel, sport, koken, verkennen (jawel, we waren verkenners). Het waren ook 14 dagen waarin je in die kleine gemeenschap, waarbinnen je echt op elkaar was aangewezen, leerde samenwerken. nu7 elkaar optrekken, met elkaar overleggen. Je stak er wat van op en je nam er wat van mee. Op Ravensbos, met al die leerlingen, was het nog mogelijk deze of gene te ontwijken. Op het kamp was dat onmogelijk. Je zag elkaar vanaf de eucharistieviering in de open lucht tot aan het slapen gaan.

Zo kwamen de verkenners en later Het Gilde door de jaren heen in allerlei landen: België, Frankrijk, Zwitserland, Duitsland. Een enkele keer met een altruïstisch doel. Zo ging in de jaren vijftig de Stam met pater Harrie Voogt als oubaas naar Herleshausen. Am eisenen Vorhang.

Tegen de grens van het toenmalig communistisch Oost-Duitsland.

We voegden ons tijdens een grote vakantie in een organisatie waarin studenten hielpen met de bouw van huizen voor Oost-Duitsers die naar het Westen waren gevlucht: de "Bauorde".

Ons lijflied was “Wir sind die Baugesellen...”

*We verrichtten domme handen spandiensten zoals kruien met cement en aandragen van bakstenen. Een heel prettige bijkomstigheid voor ons was de vrije tijd waarin we kennis maakten met de dorpelingen. Met meisjes op wie we heimelijk verliefd werden Te bedenken dat Annerl** nu een vrouw op leeftijd moet zijn! We kwamen ook uit bij een vrouw die tijdens het aardappels schillen het hele gedicht van Friedrich Schiller “Das Lied von der Glocke” kon opzeggen. Minuten lang.*

Dat gedicht had ze in haar lagereschooltijd van buiten moeten leren.

Als we 's avonds door het dorp liepen begroette Anton, die altijd vol gekke streken zat, in expres slecht Duits de dorpelingen met 'Heute Abend, Heute Abend'.

Bij onze groep hoorden ook twee Nederlandse vrouwen die voor ons kookten en twee jonge fratertjes Capucijnen met de ontwapenende onschuld van Sint-Franciscus. En ook een jonge Duitser die heel brutaal op een stuk brug richting Oost-Duitsland met zijn trekharmonica “Deutschland, Deutschland über alles” speelde.

De verkennerij in de periode Kusters en daarna was niet langer een verplichte vorm van ontspanning. Het werd een van de vele clubs waaruit jongens konden kiezen. Een alternatief voor de verkennerij werd in de periode Kusters “Het Gilde”.

De sfeer, hierboven beschreven in verband met de verkennerij, gold mutatis mutandis ook voor “Het Gilde” dat in de grote vakanties evenals de verkennerij de grenzen van Europa opzocht.

8. Het gebouw en de omgeving

Ravensbosch was de naam van een onder de gemeente Houthem gelegen bos, dat heden nog bestaat. Het gaf zijn naam aan een grote boerderij die al op de kaart uit 1868 van de gemeente in de Gemeente-Atlas van Limburg van J. Kuyper voorkomt. Ze was gebouwd door een meneer Westhoff, die zichzelf als een zeer deskundig landbouwer beschouwde, maar van wie zijn knechten hoofdschuddend zeiden: je moet wel heel geleerd zijn, om zo dom te kunnen zijn. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat hij in financiële moeilijkheden kwam en de hof te koop aanbood. De Franse Oblaten, die op zoek waren naar een onderkomen voor hun Junioraat hoorden daarvan en op 11 maart 1885 werd de koop gesloten voor notaris Wynans. De koopprijs bedroeg 16.100 gulden en daarvoor kregen ze een stuk grond, van bijna 2 hectare met daarop een groot woonhuis van twee verdiepingen en met twee vleugels die als schuren dienst deden.

Om het gebouw bruikbaar te maken voor ongeveer 50 studenten werd een verbouwing uitgevoerd door aannemer Habets uit Valkenburg, die erg snel moest werken wat later consequenties bleek te hebben voor de constructie en stevigheid. De oostelijke vleugel werd omgebouwd tot verblijf voor de studenten, waarin een keuken, eetzaal, studiezaal en klaslokalen en op de bovenverdieping grote slaapzalen. De westelijke vleugel, die kleiner was, ging dienen als Oratorium en kapel voor de studenten, terwijl op de bovenetage kamers en een ziekenzaaltje werden ingericht. Hoewel er nog van alles moest gebeuren, betrokken de studenten op 15 oktober 1885 hun nieuwe verblijf, Sankt Karl.

Al gauw bleek het klooster te klein voor het steeds groeiende aantal studenten. Er volgde een serie verbouwingen waarbij al meteen bleek dat er bij de eerste verbouwing ernstige bouwtechnische fouten waren gemaakt, die zelfs tot in de zestiger jaren vervelende gevolgen hadden. In 1895 werd het gebouw door de Franse provincie overgedragen aan de pas opgerichte Duitse provincie. In 1898 werd 11 hectare grond bij gekocht zodat er een boerderij kon worden opgestart om in de behoeften van het Junioraat te voorzien. Bovendien werd de renovering en uitbreiding voortvarend aangepakt. De oostelijke vleugel dreigde in te storten en dus werden er drie torens tegenaan gezet en de nodige verstevigingen aangebracht. Intussen kwam er ook een nieuwe kapel die op 24 juni 1900 door de bisschop van Roermond werd ingewijd. Alle werk werd door de broeders gedaan. Die verzorgden ook de boerderij. Bovendien oefenden die alle beroepen uit die nodig waren om deze gemeenschap van ruim 200 studenten draaiende te houden.

Na de overgang van de Duitse naar de Nederlandse provincie moest Sint Karel alias Collegium Carolinum geschikt gemaakt worden voor de Nederlandse studenten. De wederwaardigheden van de krijg en de bezetting door Amerikaanse soldaten, later door geïnterneerde vrouwen en daarna door mijnwerkers hadden hun sporen nagelaten. Positief voor de latere bewoners was dat voor de mijnwerkers-gezellen aardig wat verbeteringen in de studenten-vleugel waren aangebracht. De recreatiezaal op de cour stamt uit die periode evenals de bungalow voor hun huismeester Zwartjes, waar later kok Antoon Wubbels met zijn gezin woonde. Na zijn dood en het vertrek van mevrouw Wubbels met haar kinderen, betrokken bedrijfsleider André Laeven en zijn vrouw de bungalow, waar het blijkbaar gezellig toeven was, gezien de vele bezoekers...

Op 23 april 1954 werd het gebouw aan de Nederlandse provincie verkocht en vertrokken de Duitse paters definitief. De zogenaamde Duitse vleugel werd geschikt gemaakt voor het juvenaat, de opleiding van broeders, die in 1956 van start ging. Die was overigens geen lang leven beschoren, want in 1958 vertrok ze naar Sevenum. De ruimte werd nu bestemd voor kamers waar de examen-kandidaten en Bernardinusgangers konden studeren. Dat bleek ook geen succes. In 1963 werd deze vleugel voor de broeders gereserveerd en er werden ook een paar kamers voor paters met emeritaat ingericht.

Het meubilair van studiezalen en klaslokalen moest intussen vernieuwd worden. Hout maakte plaats voor staal. Ook de slaapzalen moesten gemoderniseerd worden evenals de doucheruimten. Er was genoeg werk aan de winkel. De uitgaven voor schilderwerk, keukenapparaten, aannemer etcetera bedroegen in de periode 1957-1961 de lieve som van 232 duizend gulden. Het totaal van uitgaven in die periode was 1.209.495,45 tegen inkomsten van 1.194.037,36 wat een nadelig saldo van 15.458,09 opleverde. Dus grote zorgen. In 1964 moesten alle daken vernieuwd worden. De offerte bedroeg 93 duizend gulden. Ook de verwarming moest vernieuwd worden en op alle kamers kwam stromend water. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel werk door de eigen broeders werd verricht, vaak geholpen door studenten. Vooral de gamma's werden daartoe "uitgenodigd" en in de grote vakantie kwamen ook de scholastieken een handje toesteken.

In 1969 werden de klaslokalen en studiezalen onder handen genomen, maar de sluiting van het seminarie in 1972 en het internaat in 1978 maakten weer nieuwe aanpassingen nodig. Maar dat valt buiten het bestek van dit boek.

Financieel gezien het belangrijkste deel van het complex was de boerderij. Vanaf 1898 zorgde die voor vlees, graan, fruit en melk en vooral de aardappelen, die

ieder jaar in het begin van het schooljaar voor de bekende veldslag zorgde, altijd daarna bekroond met film na de oogst. Er werden bedrijfsleiders aangesteld, van wie meneer Laeven de bekendste was. De veestapel bestond eind 1957 uit 20 melkkoeien, 6 vaarzen en 3 kalveren, 75 varkens, 1 beer, 1 stier en 1 paard, plus 450 kippen. Ook was er een grote boomgaard met diverse appel- en perensoorten en kersen. Geleidelijk aan werd het accent verlegd van landbouw naar veehouderij en fruitteelt. Diverse broeders volgden een opleiding in die richting. Broeder Willy Grüntjes behaalde regelmatig prijzen met zijn koeien, en de broeders Verheggen en Koumans werden gediplomeerde fruittelers. In 1964 waren er 2579 fruitbomen! De economie-gebouwen kende ook een smidse waar broeder Huyben o.a. de machines, tractoren en vervoermiddelen onderhield. Men streefde ernaar om zoveel mogelijk selfsupporting te zijn.

Ook de omgeving werd aangepakt. Het park voor de ingang werd grondig gerenoveerd. Er werden sportvelden aangelegd. De grote kastanjabomen op de cour verdwenen, de toegangswegen naar klooster en boerderij werden verbreed en geasfalteerd. De buitenkant van het hele gebouw werd in een nieuw verfje gezet. Na veel problemen werd eindelijk de riolering aangepast aan de eisen van de tijd. Ook het kerkhof bij het Juniorenbosje werd gemoderniseerd. Daar naast werd de bekende Blokhut gebouwd, waar vooral het Gilde gebruik van maakte. Al met al werden onder het bewind van overste Kusters heel wat plannen gemaakt, die al naargelang de financiële toestand dat toeliet, werden gerealiseerd. Helaas nam het aantal bewoners in latere jaren drastisch af en wie het gebouw nu ziet, kan niet anders dan verzuchten:

Sic transit gloria mundi!

De omgeving

Het voormalig klooster Ravensbosch ligt op de rand van een plateau, dat zich in het noorden en westen uitstrekt over Schimmert en naar het oosten over Arensghout en Hulsberg. Arensghout is de dichtstbij gelegen woonkern. Er bestaat dan ook een oude band tussen zijn bewoners en het klooster. Hoewel parochianen van de Sint-Clemensparochie van Hulsberg, gaven de bewoners er de voorkeur aan om in het klooster ter kerke te gaan vanwege de korte afstand. Dit uiteraard tot ontevredenheid van de pastoor van Hulsberg, die klaagde bij de bisschop van Roermond. Er werd een compromis gevonden, dat langzamerhand verwaterde.

Naar Schimmert toe was de watertoren een vast oriëntatiepunt. Met zijn hoogte van 38 meter steekt hij ver boven de omgeving uit. Tijdens wandelingen kon je hem al van verre zien liggen.

Naar het zuiden daalde men af via de Stoepert, een onverharde holle weg,

naar Valkenburg. Een variant was de afdaling via de Bosstraat naar Broekhem. Met Pinksteren gingen we langs deze weg naar beneden om in Houthem de Hoogmis te zingen. Het orgel daar had nog een blaasbalg en aangezien pater Voogt nogal royaal de registers opende, had een aantal stevig gebouwde jongens de taak het orgel constant van lucht te voorzien. De anderen zongen of dienden de mis. Die traditie ontstond als beloning voor de hulp die we in de laatste jaren van de oorlog ontvangen hadden. Onze eigenlijke parochie was de St. Jozefsparochie in Broekhem.

Vlakbij het klooster, op het kruispunt van de wegen Arensgenhout-Broekhem en Ravensbos-Valkenburg, stond het Mariakapelletje, in 1890 gesticht door de familie Troisfontaine uit Sibbe. Hoewel het dicht bij het kleinseminarie lag, speelde het geen bijzondere rol in het leven van de studenten. Wel werden er vaker foto's bij gemaakt op de Ouderdag, Tweede Pinksterdag.

De omgeving werd door ons ook onveilig gemaakt tijdens de jaarlijkse troepdag. Elke patrouille kreeg dan wat proviand mee, bijvoorbeeld een pot pinda-kaas, en een opdracht die onderweg moest uitgevoerd worden. De Arenden moesten een stuk weg in kaart brengen richting Beek en in Grootgenhout informatie verzamelen over de Hubertuskerk, vermaard door de muurschilderingen van Charles Eyck. Onderweg kwam de vaandrig of hopman kijken of we niet verdwaald waren, want we moesten ons redden met kaart en kompas. Mobieltjes en GPS bestonden nog niet. Onderweg waren we vaak een bron van vermaak voor de schoolgaande jeugd, zoals hier in een weiland op de Adsteeg in Beek.

Achter het kerkhof en het Juniorenbosje kon je door een weiland aan het eigenlijke Ravensbosch komen. Het is een hellingbos waarin een aantal wandelroutes zijn uitgezet. Wij noemden het indertijd het bos van de graaf, waarschijnlijk geïnspireerd door pater Lempens, die als hopman zijn fantasie de vrije teugel gaf voor onze buitenspelen, zoals het ontmaskeren van het spook van de graaf of op verzoek van de politiecommissaris van Valkenburg het vangen van ontsnapte boeven. Heel wat stamleden met zwartgemaakte gezichten hebben het zwaar te verduren gehad van overijverige junioren.

Door het bos liep een beekje, Ravenbeek of Strabeek genaamd. Het voedde twee vijvertjes, die in de winter bevroren en waarop we dan schaatsen konden.

Het was behoorlijk dichtbij. In later jaren, toen de cour geasfalteerd was, werd die bij vorst onder water gezet, zodat we meteen konden beginnen. Ook werd wel geschaatst op de grachten bij kasteel Schaloun.

Mammoetboom

Landelijk bekend was wel de mammoetboom. Hij stond in de tuin. Het is een

boom uit de cipresfamilie en hij hoort eigenlijk thuis in Californië. Hij is hier rond 1885 aangeplant als sierboom en dus ongeveer 125 jaar oud. Hij is 29 meter hoog en heeft een omtrek van 5 meter. De schors is heel zacht en kan makkelijk ingeduwd worden, vandaar zijn bijnaam bokshoorn. De grootste mammoetboom staat in het Sequoia National Park. Die heeft een hoogte van 83 meter en een omtrek van 31 meter. Maar om zo groot te worden zijn duizenden jaren nodig. De boom bij Ravensbos is dus nog maar een jonkie. Hij behoort wel tot de eerste Europese exemplaren.

Wandelen

Er werd veel gewandeld in de omgeving. Menigeen heeft zijn kennis van deze streek te danken aan die kilometers die hij er heeft afgelegd. De beruchtste waren de wandelingen tijdens de "Bloedraad". Dat was de vergadering op het einde van het schooljaar, waarin werd beslist wie overging en wie bleef zitten. Ook vielen daar besluiten over het "consilium abeundi" oftewel het advies om maar thuis te blijven wegens ongeschiktheid wegens gedrag of intellectuele capaciteiten. Dat betekende vaak dat je na de grote vakantie klasgenoten miste, zonder dat daarover tekst en uitleg werd gegeven.

Maar er waren natuurlijk ook plezierige wandelingen. Het Limburgse Heuvelland leent zich ervoor. Een uitvoerige beschrijving van een Ravensbosser:

Wanneer er geen sport, verkennerij of ander soort recreatie was, gingen we de poort uit, wandelen met de prefect Pater Uitterhoeve uit 's-Heerenhoek. Rechtsaf langs het voetbalveld, richting Hout- hem. Linksaf richting Hulsberg. Rechtdoor naar Arensgenhout. Maar als we de holle weg namen richting Valkenburg, dan wisten we wat ons einddoel was. We lieten het leegstaande Jezuïetenklooster links liggen, liepen door een wijk van Valkenburg, met de naam Broek, meen ik.

Vervolgens passeerden we de spoorwegovergang, en liepen Valkenburg binnen, tot de Geul. We vervolgden onze weg stroomafwaarts, richting Catacomben, welke al van verre te ruiken waren, niet door de geur van heiligheid van de martelaren en heiligen in die Catacomben, maar door de hoop verwerkt gerstenat, welke bij de brouwerij van De Leeuw zo maar uit de muur kronkelde als een vieze, natte, bedwelmende drol. Dat afval had gretig aftrek bij de boeren, die er hun vee mee voerden. Meteen na de brouwerij kwam de Geul weer in zicht. Zomers een vriendelijk, klaterend beekje. In de winter en voorjaar een bulderende, kolkende watermassa, niet in toom gehouden door zijn bedding. De uiterwaarden profiteerden van het achterblijvende, vruchtbare slib. We liepen nog een paar honderd meter langs

de Geul, en lieten hem dan rechts liggen en gingen linksaf een helling op, bergopwaarts over een gelig pad onder machtige bomen. Een geliefde verblijfplaats voor donkere, zwarte vogels, Raven?? Het was steeds weer een hele klim. Een glibberig pad van uitgesleten geulen vol grote en kleine keien. In de lente liep je dan door een witte muur van look, met een indringende uiengeur. Wanneer we dan uiteindelijk boven waren, namen we ons gemak er van, en genoten van het schitterende uitzicht over Valkenburg. Echt de moeite waard. Vreemd genoeg kwam je zelden of nooit andere mensen tegen. Wanneer we uitgerust waren gingen we langs de andere kant rechts naar beneden, tot we weer bij de Geul kwamen, met een houten bruggetje, dat ons toegang verschaft naar Houthem, met zijn mooie oude kerk en haar muurschilderingen. Stond daar ook niet een oude holle boom, waarin St. Gerlach jarenlang gewoond heeft? Dat moet een klein ventje zijn geweest. Langs de grote weg Meersen-Houthem stond de Volksuniversiteit. Zijn de Oblaten daar niet begonnen? Als we Houthem achter ons lieten kwamen we weer in een holle weg richting Ravensbosch. Uiteindelijk kwamen we weer uit bij het voetbalveld. We waren weer thuis en als ze ons dan vroegen, waar we geweest waren, dan zeiden we:

“We zijn naar het Willemke geweest”. Ieder wist wat we daar mee bedoelden en ik hoop, jullie nu ook.

9. De pioniers

Uit de overzichten van pater Dolf Rientjes weten we dat er al lang voor “onze” tijd de nodige Nederlandse priesterstudenten waren. Die overzichten beginnen in 1931, maar er waren al eerder Nederlanders Oblaat geworden, zoals de gebroeders Jos en Harrie Voogt, Jan en Adriaan Uitterhoeve, Breukers, Visser en vele anderen. Er bestond toen nog geen Nederlandse provincie; de Nederlandse Oblaten behoorden tot de Belgische provincie. In 1931 waren er 24 junioristen, waarvan er 5 priester werden, in 1932 9 waarvan eveneens 5 priester en zo verder tot en met 1944, in totaal 193 studenten waarvan er 70 naar het noviciaat gingen en er uiteindelijk 45 priester gewijd werden. Het Junioraat van de Belgische provincie was in Sint-Gerlach gevestigd, maar na de verhuizing naar Ravensbosch scheidde de Nederlandse provincie zich af van de Belgische. Een aantal paters, ook onder de pasgewijden, kreeg een benoeming als leraar op het pas opgerichte Collegium Carolinum. We vinden ze in de volgende hoofdstukken terug. Om er maar een paar te noemen: Lempens, ten Dam, Verkoelen, H. Schram, Rientjes, Lowik, Neesen, G. Schlossmacher, M. Schram, de Grauw.

Ons verhaal begint eigenlijk pas bij de oprichting van die Nederlandse provincie op 4 december 1945 met haar eigen Junioraat in Ravensbos. Op dat moment was pater Emmanuel Theunissen provinciaal en pater Oude Wolbers overste van het Junioraat. Pater Jos Voogt werd de nieuwe provinciaal in 1946. Een paar maanden eerder was hij al overste op Ravensbos geworden.

Het was een roerige tijd. De wederwaardigheden zijn al beschreven in hoofdstuk 1. "Beknopte Geschiedenis". De neerslag ervan voor de studenten is te halen uit de eerste nummers van het studentenblad met de eenvoudige titel "Ravensbos". De kroniek van het nummer van mei 1945 begint op 9 april en loopt tot 15 mei 1945. Dus de heftige tijd rond de bevrijding. Het volgende nummer van juni 1945 beschrijft onder andere de oprichting van de verkennerij en het oproer van de vrouwelijke geïnterneerden, dat door de paters Visser en Mullenders gesust wordt. Ook wordt in Houthem deelgenomen aan de bevrijdingsoptocht en op 3 juni aan de processie. Het derde nummer verscheen met Kerstmis 1945. De kroniek begint op 1 oktober, zoals we weten het begin van het eerste geregelde schooljaar.

Heuglijke feiten zijn de voetbalmatches van de Karolingers tegen de paters, de fraters van Aalbeek en de junioristen van Schimmen, die alle drie gewonnen worden! Ook werd er regelmatig toneel gespeeld. Daarnaast moesten er op de boerderij en in het huis regelmatig hand- en spandiensten worden verleend,

zoals het opfrissen van het huis ter gelegenheid van bezoek van missiebisshop Clabaut.

Het laatste nummer van de krant dateert van Pasen 1946. Ze zal een paar jaar later worden opgevolgd door Ravegekras.

De contacten met het Bernardinuscollege in Heerlen werden al in 1947 gelegd. Toen namen leraren van dat college tentamina af. Een paar paters krijgen een benoeming voor de missie, anderen, de Grauw en Rientjes, voor Ravensbos. De bisschop van Roermond, mgr. Lemmens komt ook eens kijken naar dat nieuwe Nederlandse kleinseminarie in zijn bisdom. En tegen het eind van het jaar is er weer hoog bezoek: de Generaal Overste.

In mei 1948 krijgen we eindelijk weer de ruimte: de mijnwerkers vertrekken naar Hoensbroek en hun deel van het gebouw moet op orde worden gebracht. 1949 wordt een gedenkwaardig jaar. Het noviciaat gaat naar Sevenum, Sint Gerlach wordt verkocht en een deel van de inventaris komt naar Ravensbos. De provincie krijgt een eigen missiegebied in Suriname met de parochies Nickerie en Paramaribo. Nu de Tweede Wereldoorlog voorbij is, is het reizen naar verre landen weer mogelijk en dat vertaalt zich in een aantal benoemingen in deze periode.

Er zijn niet veel persoonlijke herinneringen meer bewaard uit die periode. Maar we laten een student uit 1948 graag aan het woord.

Het eten op Ravensbos was niet van de 'haute cuisine' maar over het algemeen ook niet slecht. Kaas en vlees op brood kregen we, voor zover ik mij kan herinneren, nooit, 's Morgens bij het ontbijt was het alleen maar hagelslag of bruine suiker op dun met boter besmeerde bruine boterhammen. Uit eigen bakkerij, dat wel. Ook 's middag om vier uur zaten we aan tafel maar dan alleen voor boterhammen met appelstroop, zonder boter. Een uitzondering: rijke traktatie was een soort cacaoboter die we voorgeschoteld kregen als we een middag lang aardappelen hadden geraapt. Van het middageten, inderdaad nog 's middags, herinner ik me dat we wel eens een ei of een rolmops aten, op vrijdag natuurlijk. Of er ook vlees op het bord kwam? Ik weet alleen dat we 's zondags een plak rollade kregen, lekker maar wel dun. Zo dun, vond ik een keer, dat ik tegen mijn tafelgenoten zei: laten we de ramen van de refter dicht doen, want zo meteen waaien onze stukjes vlees nog weg. 's Avonds was er heel vaak pap of stampot. Ik ben nooit een liefhebber geweest van melk, maar de griesmeelpap at ik met grote tegenzin en alleen vanwege de honger. Om de pap wat eetbaarder te maken had ik iets bedacht: van het vieruurtje bewaarde ik in het schap onder tafel, waar ook het bestek en de tinnen beker voor de thee werd bewaard, een of twee sneeën brood en daar

schepte ik dan een lepel pap over. Was het toevallig geen pap maar stampot dan deed ik hetzelfde. Regelmatig kon ik me toch verheugen over een soort 'pap' waar geen melk aan te pas kwam. Het was iets met rozijnen en pruimen, rozig van kleur. Daar kon ik wel van smullen. De naam ben ik vergeten.

Toen ik in september 1948 op Ravensbos kwam lag er een voetbalveld aan de overkant van de weg die langs het klooster loopt. Maar dat veld was bedoeld voor l'ool.se mijnwerkers die in het klooster onderdak hadden ge kregen, maar net voor mijn komst in mei 1948 naar Hoensbroek waren verhuisd. Het voetbalveld werd na hun vertrek al snel omgeploegd. Voor ons studenten werd aan de noordkant van het klooster, waar later een vervangend klooster is gebouwd dat nu vakantiehuis is van de stichting Radar, een nieuw veld ingezaaid. Het liep enigszins schuin af en ik heb zelfs ooit plannen geopperd om het te egaliseren, maar dat bleek toch te ingrijpend.

Op 6 juli 1949 wordt pater Floris de Grauw benoemd tot overste van Ravensbos en op 15 juli volgt zijn installatie. Daarmee begint Collegium Carolinum aan een nieuw tijdperk, dat we in een nieuw hoofdstuk gestalte zullen geven.

10. De periode de Grauw

Er zijn heel wat namen te noemen van paters en broeders die op Ravensbos direct of indirect betrokken zijn geweest bij de vorming van de leerlingen, toen “studenten” of “junioristen” genoemd. Samen met enkele leken hebben er korte of lange tijd zo’n veertig paters les gegeven van wie een groot deel de jongens ook geestelijk begeleidde of sturing gaf bij culturele evenementen of vrijetijdsbesteding. Niet altijd hadden ze voor die taak gekozen. Van bijna alle Oblaten daar is bekend dat ze liever naar de missie waren gezonden. Maar, zeker in die jaren waarin we de historie van Ravensbos laten beginnen, hadden ze op grond van hun gelofte van gehoorzaamheid te gaan en te staan waar hun hogere oversten het wilden.

Ravensbos of “Collegium Carolinum” begon zijn bestaan formeel op 9 april 1945, maandag na Beloken Pasen toen de junioristen van Valkenburg-Houthem naar het klooster in Arensgenhout verhuisden. Overste was toen pater Oude Wolbers. In 1946 werd hij opgevolgd door pater Jos Voogt, de “dikke Voogt”, dat “dikke” ter onderscheiding van zijn jongere halfbroer, Harrie Voogt die eerder mager was. Intussen was pater Adriaan Uitterhoeve een tijdlang overste ad interim geweest. In 1949 werd tot overste benoemd pater Floor de Grauw. Met hem als overste beginnen we in dit hoofdstuk onze geschiedenis van Ravensbos aangezien vanaf dat jaar de herinneringen van onze correspondenten teruggaan.

Floor de Grauw was een late roeping. In de jaren voor de Tweede Oorlog was hij in Utrecht werkzaam geweest in een meubelzaak en later bij de Nederlandse Spoorwegen. Hij werd priester gewijd in Duiven in 1946. Van 1947 tot 1956 was hij leraar op Ravensbos en in die periode vanaf 1949 overste van de gemeenschap. Pater de Grauw was een uitzonderlijk jonge overste. Hij was pas een paar jaren priester.

We kenden hem als de pater met de pijp. We werden met hem geconfronteerd elke maandagochtend als hij ons collectief of zo nodig afzonderlijk aansprak op ons gedrag tijdens de afgelopen week. Onze vergrijpen bestonden zo al uit: te veel kletsen waar gezwegen moest worden, te weinig uitvoeren in de studie, onstuimig of onbeleefd gedrag. Wat dat laatste betreft zei hij o.a. dat we niet mochten fluiten. Dat deden slagersjongens. Dat een van onze jongens de zoon was van een slager realiseerde hij zich op dat moment waarschijnlijk niet. Ook niet dat zijn verbod op gespannen voet stond met de door hem als oud-verkenner gepropageerde verkennerwet waarvan een artikel luidde: een verkenner glimlacht en fluit onder alle omstandigheden.

Natuurlijk zijn de herinneringen van de studenten aan die reprimandes aan het begin van de week niet de aangenaamste.

Tijdens de vroege maandagochtendzitting in de grote studiezaal kon pater overste je en plein publique zo fijntjes te kijk zetten (om niet te zeggen in de vloestof) omdat je ondeugend was geweest. Wat voelde ik me dan eenzaam en gekleineerd! Discussie en uitleg waren uitgesloten.

Een keer schrok ik toen ik te horen kreeg dat ik me soms onzedelijk gedroeg. Bij navraag bleek ik in het begin van mijn aanwezigheid op Ravensbos bij het slapen gaan mijn onderbroek te hebben uitgedaan voordat ik mijn pyjama aantrok.

Een of twee keer per week gaf pater de Grauw - alleen in de bovenbouw - geestelijke lezing. Hij toonde zich dan zeer sociaal-bewogen. Hij sprak over de armoede in de wereld steeds met dezelfde terminologie. Hij had het dan over de rijkdom van de "happy few" in onze wereld tegenover de armoede van de mensen in Afrika en Azië die in de "slums" leefden. Menigmaal sprak hij met verering over de Heilige Vader bij wie het licht op zijn kamer tot vaak diep in de nacht aanbleef. Ook heelt hij het kennelijk in die jaren nodig gevonden om ons lessen in wellevendheid te geven.

Wat ik mij er nog van herinner is de anekdote die hij vertelde over Koningin Wilhelmina. Die had een keer de president van Zuid-Afrika op bezoek. De nogal boerse president dronk op een bepaald ogenblik uit het schaalkje dat bedoeld was om er je vingers in te wassen. Wat deed de koningin? Die dronk er toen ook uit. Dat was, zo legde pater de Grauw uit, de ware wellevendheid.

Op het feest van de apostelen Petrus en Paulus op 29 juni werd het feest van pater overste gevierd. Op de avond die eraan vooraf ging werd de feesteling plechtig ingehaald en in een versierde eetzaal werden dan toespraken gehouden, die dan weer beantwoord werden door de overste zelf die - elk jaar weer - nadrukkelijk gezegd wilde hebben dat hij zijn taak niet kon verrichten zonder de medewerking van de paters en de broeders die ieder op hun eigen manier soms met nederig werk het Collegium Carolinum draaiende hielden. De volgende dag was dan voor de jongens vrij van lessen en was er tijdens het middageten aanmaaklimonade bij een wat rijkere dis dan normaal.

Toch kon pater de Grauw niet zo betrokken zijn bij het wel en wee van de

studenten als hij wellicht wel wilde. Zijn bemoeienis met Ravensbos was eerder overkoepelend. Vaak was hij afwezig omdat hij voortdurend door het land trok om geld bij elkaar te sprokkelen voor het Junioraat dat zich financieel met het zo laag mogelijk gehouden kostgeld van de studenten nauwelijks kon bedruipen. Vooral, zo vertelt hij zelf, tegen de tijd dat de kolenhandelaar met zijn rekening kwam, deed zich de financiële status als uiterst penibel voor.

Ik heb het met pater de Grauw altijd goed gehad. Zijn avondlijke pep up talk kon ik vaak erg waarderen. Hij meende het allemaal echt: dat de pauperes van heel de wereld nu eindelijk eens geëvangelizeerd moesten worden, dat het schandelijk was dat de rijke landen veel meer geld uitgaven voor wapentuig dan nodig was om al de hongerigen te voeden. Pieter van der Meer de Walcheren was een favoriet - maar vooral Anton Zischka met zijn boeken over de grote wereldproblemen. Voor mijn ouders was hij helemaal top. Pater Overste was de enige Oblaat die zij kenden - en hij kon zo goed bedelen, zei mijn vader, dat je gewoon blij was als je hem wat, liefst heel wat, kon geven.

Pater Uitterhoeve

Pater Uitterhoeve was in die eerste jaren de prefect. Hij was uit hoofde van zijn functie van alle paters het meest bij de jongens te vinden. Hij was vriendelijk, maar zo nodig streng. Het ontzag dat hij bij ieder afdwong, verkreeg hij niet door te schreeuwen of door straffen uit te delen. Het waren zijn zwarte ogen die door iemand heen konden kijken. Als men kletste waar dat niet mocht of andere dingen deed die niet door de beugel konden, hoefde hij alleen maar te kijken, indringend, en je voegde je in het gareel.

Pater Uitterhoeve: als wij bij slecht weer of bij heftige koude in de winter bij de warme kachel in de grote recreatiezaal mochten zitten, zat pater Uitterhoeve omringd door een stel jongens aan een tafeltje. Zij losten samen kruiswoordpuzzels op. Daarvoor had hij altijd een klein potloodje en een gummetje in het zakje achter de brede band die hij om zijn toog droeg. Andere paters droegen daarin een zakhorloge.

In tegenstelling tot de latere prefect pater Janson, was pater Uitterhoeve eerlijk. Hij ging nooit in het geniep jongens achterna die overdag wel eens zonder toestemming te vragen naar de slaapzaal of de linnenkastjes op zolder gingen. Alles was verboden terrein buiten de tijden dat je er moest zijn. Als koster kon je soms zelfstandig buiten de groep om in het gebouw opereren, als je bijvoorbeeld op zondagmorgen na de hoogmis naar alle bewoonde kamers wijwater moest brengen.

Met pater Uitterhoeve had ik een goed contact. Ik heb honderden "courtjes" met hem gelopen. Een echte Zeeuw was hij, al zou je dat van zijn postuur niet zeggen.

Niet iedereen was zonder meer enthousiast. Maar met zijn donkere ogen kon de kleine prefect ook vriendelijk tegen je lachen. Op de cour speelde hij vaak met de jongens mee. Als die van de hogere klassen gingen volleyen, deed hij zijn kapmanteltje af, stroopte de mouwen van zijn toog op en gooide zich even fanatiek als de jongens in het spel. Hij was doorgaans hartelijk in de omgang. Hij kon je troosten in je verdriet.

Op een keer was ik aan het stoeien geweest met een jongen. Ik rukte zo hard aan de deur van de schoenenzaal dat van de muur van dat vertrek een heleboel pleisterwerk los raakte. De schrik sloeg me om het hart. Ik realiseerde me dat mijn ouders misschien wel moesten opdraaien voor de schade. Ik zag mijn moeder vóór me die in de dagen voor mijn vertrek naar Ravensbos meermalen had gezegd dat zij en mijn vader voortaan elk dubbeltje moesten omdraaien om mijn studie te kunnen betalen. En nu dit! Bedremmeld ging ik in de buurt van de kleine prefect staan en liet het erop aan komen dat deze mij zou opmerken. Dat gebeurde. "Vertel eens, wat is er aan de hand?" En ik vertelde. En er kwamen zowaar tranen. De prefect sloeg zijn arm om me heen en zei: "De volgende keer wat minder wilde spelletjes!" De dag daarna werd door een broeder de schade hersteld en van het voorval hoorde ik niets meer.

De aanwezigheid van de kleine prefect kon de jongens in bepaalde gevallen op hun gemak stellen. In het heuvelland waar het klooster Ravensbos lag, kon het vreselijk onweren. De bliksemafleider op het hoog gelegen gebouw had menige schicht te verwerken gekregen. En in de dalen versterkten echo's de donderslagen. Vooral 's nachts was het een en ander angstaanjagend. De meeste studenten waren dan wakker geworden. Dan ging de deur van de slaapzaal open en begon de prefect op en neer lopend de rozenkrans te bidden. Dat gaf menigeen een veilig gevoel. Dat pater Uitterhoeve zich als een echt mens liet zien, herinnert zich een van de studenten.

Dat was op zondag 1 februari 1953, toen een groot deel van Zeeland werd overspoeld door een stormvloed. Zelf afkomstig uit 's-Heerenhoek, een dorp op Zuid-Beveland, was hij begaan met het lot van zijn provinciegenoten. Net als zijn dorpsgenoot en onze medestudent Piet Boonman. Tijdens de studie-

uren stond voortdurend een radio aan met berichten uit het rampgebied. Wij leefden en luisterden aandachtig mee met de zeer bezorgde en aangedane

Pater Uitterhoeve was bevriend met pater Harrie Voogt. Ze waren beiden klein en mager, maar Pater Uitterhoeve had geen buikje. Ik weet nog, dat een broer van Pater Uitterhoeve overleden was en op het kerkhof van Ravensbos begraven werd. Het was ijsig koud, de wind gierde ons om de oren. Pater Uitterhoeve was diep bedroefd en kon zijn tranen niet bedwingen. Pater Voogt sloeg zijn arm over zijn schouders. Ik zie ze nog samen het kerkhof verlaten.

Pater Harrie Voogt

Het was pater Harrie Voogt die bij afwezigheid van pater Uitterhoeve fungeerde als prefect. Hij was een zachtaardige, vriendelijke man en zeer muzikaal. In de eerste klas behandelde hij de muziektheorie. Daar zal hij niet voor de meesten de liefde voor muziek hebben bijgebracht. Wel waar hij hen in de praktijk met radio en primitieve bandrecorder binnenleidde in het land van klassieke en semi-klassieke muziek. Daarover meer in het hoofdstuk “Ravensbos als vormingshuis”.

Pater Voogt was ook leider van de oudste groep verkenners op Ravensbos, de zogenaamde Stam. In die functie heette hij oubaas. In de grote vakantie gingen de verkenners op kamp, ook de Stam.

Het meest is mij de onvergetelijke reis naar Lourdes in 1953 bij gebleven. Drie weken lang trokken we met veertien studenten en de paters Harrie Voogt, André Uitterhoeve en Plompen in een vrachtauto door Frankrijk. De wagen was gekocht van Toontje de la Haye in Wijnre, die meteen ook was aangeworven als chauffeur. Van de reis en het verblijf in Lourdes is een uitvoerig dagboek gemaakt, verlucht met vele foto's. Om beurten beschreven de deelnemers de gebeurtenissen van een dag en juist vanwege die verhalen kan ik mij nog veel herinneren.

Eén keer liet pater Voogt blijken dat hij niet ‘amused was’.”

En het geschiedde dat de hoogbejaarde Broeder Urlings zijn zoveelste kloosterjubileum ging vieren. Ik heb de broeder nooit anders gezien dan in een rolstoel. Gezien zijn beminnelijke glimlach was hij denk ik niet ongelukkig met zijn beperkte mobiliteit. Iemand was op het idee gekomen om ons te vragen waarmee we Broeder Eurlings een plezier zouden kunnen doen.

Ton Bredie, deel uitmakend van de Stam, kwam op het idee uit te zien naar een paar stevige rolschaatsen. Dit plan werd allerm minst gewaardeerd door de paters Voogt en Uitterhoeve.

Pater Bouwhuis (eigenlijk Bauhaus)

Pater Bouwhuis, bijnaam Bulletje, die algebra en meetkunde gaf, was stabiel en ondoordringbaar als beton. Hij was doorgaans stuurs. Zijn ja was zonder meer ja, zijn nee zonder meer nee. In zijn lessen had hij altijd orde. Daartoe hoefde hij alleen maar zichzelf te zijn. Niet iedereen was van hem gecharmeerd. Voor sommigen een figuur om bang van te zijn wegens onvoorspelbare reacties. Wie niet oplette kon een krijtje naar zijn hoofd krijgen. Hij gaf helder en duidelijk les.

Eén keer heb ik hem aan het lachen gekregen. Dat was toen hij bij stereometrie met brede armgebaren denkbeeldige cirkels, kubussen parallellopipeida en dergelijke in de ruimte van het klaslokaal creëerde. Ik volgde, soms omgekeerd, in mijn bank oplettend al zijn “ruimtereizen”.

Ik vond pater Bouwhuis een geweldige wiskundeleraar omdat hij een droog vak zo wist te brengen dat je er enthousiast van werd. Hij confronteerde ons ook met onmogelijke uitdagingen zoals het delen middels constructie van een hoek door drieën, hetgeen onmogelijk is, maar daar kwamen wij pas veel later achter.

We kregen wiskunde van Pater Bouwhuis, wiens bloed ik wel kon drinken, want hij heeft me verschillende keren voor Piet Snot voor de klas laten staan met wiskundige vragen. Natuurlijk bracht ik er geen steek van terecht. Hij was wel een kei in sporten. Voetballen kon hij als de beste, maar als ik de kans kreeg trakteerde ik hem op een tackle.

De beste herinneringen, bewaar ik aan pater Willem Bouwhuis, de wiskundeleraar. Mijn wiskundige aanleg, die ik na wat omwegen heb bekroond met het halen van het MO-A diploma, heb ik mogelijk van een rij voorvaderen die landmeter waren. Op Ravensbos blonk ik in ieder geval uit in algebra en meetkunde. Jammer genoeg is er thuis geen enkel rapport bewaard gebleven; ik zou mijn punten nog wel eens willen zien. Een voorval zal ik nooit vergeten. Op zekere dag, ik zat in de derde klas, legde pater Bouwhuis mij een som voor met de vraag om die op te lossen. Hoewel de opgave boven ons niveau van dat moment lag, was ik er toch vrij snel mee klaar. Later vernam ik wat de bedoeling was van onze wiskundeleraar: hij ging met de oplossing naar de zesde klas om de ‘stommelingen’ daar te laten weten dat wat zij niet konden een leerling van de derde probleemloos had opgelost. Na mijn lijd op Ravensbos heb ik pater Bouwhuis nog verschillende keren gesproken. Eén keer, bij de

begravenis van broeder Jean Huydts in de kerk van Broekhem, liet hij, op mij wijzend, aan een kennis weten: "Dit was de beste wiskunde-leerling die ik op Ravensbos heb gehad." Wel een compliment om trots op te zijn.

Ook als ziekenpater was pater Bouwhuis zeker van zichzelf. Hij trapte er niet in als je je bij enige lichte verhoging voordeed als ziek, in de hoop op de ziekenzaal te worden opgenomen. Dat was zalig: op de ziekenzaal liggen, 's Morgens die vermaledijde bel te horen en je nog eens te mogen omdraaien. Geen lessen, wat boeken lezen en verder zalig suffen!

Pater Mullenders

Zijn bijnaam was "Smuul". Hij was onze leraar Frans. "Mon père fume une pipe". Bij hem waren dat sigaretten. Hij was een kettingroker. Ook als hij les gaf, stak hij de ene sigaret aan met de andere. Volgens een van onze correspondenten waren dat astma-sigaretten.

Af en toe rochelde hij vervaarlijk en hoestte hij fluimen op. Die speelden een rol in de vieze praatjes die af en toe bij ons aan tafel plaatsvonden. Met name als er een soort fruitsoep werd geserveerd waarin zacht geworden vruchten dreven.

Hij kon ook ontzettend driftig worden. Werd hij in de gang geconfronteerd met stoeiende jongens, dan deelde hij oorvijgen uit. Een correspondent herinnert zich:

De paters en broeders hadden in mijn tijd in de eetzaal vaste plaatsen. Op zekere dag nam pater Mullenders bij afwezigheid van de overste en diens assistenten de voornaamste plaats aan tafel in. Hij bad aan het begin van de maaltijd voor en gaf na de korte Schriftlezing het 'Deo Gratias', het sein dat er gepraat mocht worden. Het opdienen door de tafeldienaren kon beginnen. Een goedmoedige rossige kerel uit de derde klas was op dat moment tafeldienaar voor de paterstafel. Hij bracht de eerste soepterrine naar de plaats van de "overste" en zette die op een onderlegger op tafel, draaide zich om en liep terug om de volgende terrine op te halen. Het tafelbelletje klingelde en het werd stil in de refter. Pater Mullenders wenkte de tafeldienaar om te komen en zei hem dat hij de terrine niet op de juiste plaats had neergezet. De soepterrine stond blijkbaar niet direct onder zijn handbereik, zodat hij als vervanger van de overste de naast hem zittende paters niet van de soep kon voorzien. Onze tafeldienaar hoorde

het aan en draaide zich vervolgens om en wilde de volgende terrine gaan halen aan het afhaaloket. Weer klonk het tafelbelletje en in de richting van de tafeldienaar klonk het: "Ik heb je toch iets gezégd!" De tafeldienaar liep terug naar de paterstafel schoof de soepterrine een beetje in de richting van pater Mullenders en draaide zich opnieuw om en liep terug naar het keukenloket. De tafelbel riep opnieuw tot stilte en Mullenders schreeuwde met schrille overslaande stem: "Jongen, hiér die soep!" terwijl hij wees op de plek pal voor zijn bord. De stemming in de refter tijdens het eten bleef nog een hele tijd bedrukt.

Pater Mullenders ging door voor erg geleerd, want als de jonge paters een soort herexamen theologie moesten doen, was hij de examinerator. Hij was in die beginjaren van Ravensbos samen met andere paters bezig een officiële bevoegdheid M.O. te halen. Hij was in die jaren de enige die de eindstreep haalde.

Pater Schlossmacher

Frans werd ook een tijdlang gegeven door pater Schlossmacher. Hij was in die jaren tevens hulpprefect. Hij deed zijn best met Bourgondische goedmoedigheid en jovialiteit de sympathie van de jongens te winnen, maar het was toch oppassen met hem, want onverwacht kon hij vinnig uit de hoek komen. Zijn taak om ons op te voeden plaatste hij soms in een dramatisch kader. Zo was er het geval waarbij een jongen die goed kon leren, zich laatdunkend uitgelaten /on hebben over iemand die minder begaafd was. Op een middag in de studiezaal riep hij de bolleboos naar voren en liet hem in verband met de moraal van het verhaal de passage uit het evangelie lezen waarin een heer aan zijn arbeiders een verschillend aantal talenten uitdeelde.

Pater Rientjes

Pater Rientjes gaf Engels en Duits in de tweede en volgende klassen. Niet meteen in 1949. Hij onderging toen een kuur als t.b.c.-patiënt. Pater Rientjes liep niet, maar beende. Hij was pater koster. Als hij in de kapel tijdens een dienst naar de sacristie liep, beende dus, ging dat met een vaart alsof hij het Allerheiligste Sacrament moest redden.

Hij was bij de verkennerij ook hopman van de senioren. Als je zestien was, moest je bij hem op de van nicotinegeur doortrokken kamer komen om je ervan te overtuigen hoe gevaarlijk roken voor je was. Dan nam hij een zakdoek, blies daarin de rook van een sigaret en toonde dan met pedagogisch welbehagen de viezigheid die daarin te zien was. Dat kreeg je binnen, zei hij, als je ging roken.

In het tweede of derde jaar van mijn verblijf in Ravensbos gingen we met de senioren onder zijn leiding met de fiets op kamp in Terschelling. Wij speelden de renners van de Nederlandse ploeg in de Tour de France van die jaren. Ik was Jan Nolten. In de Noordoostpolder namen wij een geweldige voorsprong op het peloton waarin pater Rientjes zich bevond. Toen we hem en de zijnen aan de wijde horizon van dat vlakke land niet meer zagen, stapten we maar af. Wat was hij boos toen hij bij ons puffend en blazend aansluiting vond. We zouden in de eerstvolgende stad op de trein worden gezet. Maar dat zou hem natuurlijk in problemen van logistieke aard gebracht hebben.

Op Terschelling was ik met allerlei zogenaamde gevatheden voor hem zo irritant dat ik op een bepaald moment tot mijn stomme verbazing een ouderwetse oorvijs kreeg. Ik was een draadnagel, zei hij. Ik had toen nog de brutaliteit om te vragen wat een draadnagel was.

Pater Rientjes gaf Engelse les. Door zijn Friese afkomst had hij geen problemen met de uitspraak, maar wij wel. Hij was ook hopman bij de verkennerij en fanatiek. We werden meegevoerd naar Idar-Oberstein in de Eifel; daar lagen de edelstenen voor het oprapen. Ook het slijpen werd ons gedemonstreerd. Ik had goed toegekeken en besloot de opgedane kennis thuis op de elektrische slijpmachine in de praktijk te brengen, met als gevolg een uit elkaar spattende agaat en mijn vingers flink ontveld.

Pater Van Balen en pater Verkoelen.

Ravensbosch heeft verschillende leraren Nederlands meegemaakt. De eerste twee waren pater Van Baaien en pater Verkoelen, welke laatste in de wandeling ook wel Koetje Verpielen werd genoemd. Beiden hadden er veel moeite mee, hun afkeer tegen het systeem van verkennen op Ravensbos onder stoelen of banken te steken en slaagden daarin dan ook niet helemaal. Als je bij pater Verkoelen een opstel schreef over een bijeenkomst van de "troep", kon je dat merken aan de beoordeling van je schrijfofdracht. Schreef je bijvoorbeeld over een APL (assistent-patrouilleleider), dan werd smalend gevraagd: "Een apple, een apple, wat is dat?"

Ik weet het niet zeker, maar ik meen me te herinneren dat hij een keer zei: wie een opstel over de verkennerij schrijft, heeft bij voorbaat al een onvolgende.

Bij pater Van Balen moest vooral een bepaalde student het ontgelden. Die leverde volgens hem slordig werk in. De pater toonde het schrift aan de klas door het bij één bladzijde met duim en wijsvinger vast te pakken, daarbij een

vies gezicht trekkend. Zeker speelde mee het feit dat de jongen in plaats van een overhemd met stropdas in de les verscheen met het shirt van zijn verkennersuniform. “Kijk daar hebben we de generaal!” was het dan.

Pater Verkoelen kwam voor ons soms provocerend over.

Ik was min of meer ontdaan toen hij beweerde dat hij kon bewijzen dat God bestond, maar ook dat Hij niet bestond.

Iemand die tijdens een les met zijn schoenveters bezig was, moest zijn schoenen uittrekken en bij de pater inleveren. Nadien kreeg hij ze op de cour vanaf de hoogste verdieping waar de pater zijn domicilie had, toegeworpen.

Misschien voelen sommige lezers wel enig leedvermaak bij het volgende voorval:

Op open sandalen lopend heeft pater Verkoelen het ooit gewaagd om een bal, die van de cour naar het bestrate pad rolde, terug te spelen. In plaats van de bal te raken schopte hij tegen de uitstekende betonrand. Met een gebroken, gekneusde of in elk geval zwaar gebllesseerde grote teen tot gevolg.

Mijnheer Zijlstra en mijnheer Prick

In het jaar 1953 kregen de leerlingen op Ravensbos les in Grieks en Latijn van meneer Zijlstra en Nederlands van meneer Harry Prick . Dat was in de jaren dat Collegium Carolinum streefde naar de status van een door de staat erkend gymnasium. Zijlstra en Prick waren min of meer bevoegde leraren in tegenstelling tot de meeste andere leraren op Ravensbos. Vandaar.

Hoewel de heer Jac Zijlstra onberispelijk gekleed was en zwart gepommadeerd golvend haar had, beweerde hij dat hij van oorsprong uit een woonwagenfamilie kwam. We vertaalden klassikaal Herodotus, teksten die we in de studiezaal moesten voorbereiden. Op een keer zei hij dat we een bepaalde bladzijde maar moesten overslaan omdat die niet interessant was - alsof wat we tot dan toe vertaald hadden wél interessant was! We vonden het een en ander verdacht en dus sloegen de bollebozen onder ons aan het vertalen. De passage ging over balsemers die alvorens te beginnen met hun werk copuleerden met de vrouwelijke lijken.

De verhalen over Harry Prick zijn legio:

Harrie Prick: een heel aparte man. Lang, mager, korte haren, met metalen brilletje en een te korte broek: zo heb ik hem eens uitgetekend. Helaas is die tekening verloren gegaan. Van hem herinner ik mij vooral zijn relatie met de beroemde schrijver Lodewijk van Deyssel en de verhalen die hij erover vertelde. Toen Van Deyssel stierf kreeg Prick de hele letterkundige nalatenschap: enkele enorme hutkoffers die, waarschijnlijk omdat hij er thuis geen plaats voor had, werden neergezet in het gangetje tussen de ingang van de refter en de eerste buitendeur naar de cour. Van Deyssel bewaarde volgens Prick alles wat hij ooit had omgeschreven. Zelfs de briefjes mei boodschappen aan zijn huishoudster.

Harrie Prick was behalve leraar Nederlands ook de eerste leek, de eerste gewone mens in mijn leven, van wie ik les kreeg. We moesten een opstel schrijven. We hadden net de Camera Obscura van Nicolaas Beets behandeld die geweldig lange zinnen in zijn proza verwerkte. Bij een van de opgegeven titels, "Een regendag" paste ik dat procedé ook toe en schreef zinnen van soms een halve bladzijde lang. Toen hij met het nagekeken werk in de klas kwam, verwachtte ik dat ik zeker een 8 of 9 of hoger zou krijgen. Ik kreeg een 4. Ik mocht het opstel opnieuw maken. Ik schreef toen een verhaal in een soberder stijl. Een 8! Waarschijnlijk o.a. omdat ik - overigens onwetend - een zin uit het proza van Van Deyssel had gebruikt. Zo iets als: "hoewel ik alleen was, voelde ik mij niet eenzaam."

Soms kwam hij opgewonden en ontdaan de klas binnen en vertelde dan wat voor bizars hij in de buitenwereld had meegemaakt. Bijvoorbeeld dat hij tijdens de mis in zijn woonplaats een biechtstoel was in gevlucht omdat er een leeuw de kerk was binnen gedrongen. Zijn fantasie was onuitputtelijk. Er was een dame, zei hij, wier toorn hij had gewekt door iets lelijks te schrijven over een of andere auteur. Wie weet ik niet meer. Misschien was het Greshoff die Prick niet kon uitstaan omdat die iets rottigs had gezegd over Lodewijk van Deyssel. Die dame achtervolgde hem als het ware en wilde telkens dat hij zich verantwoorde voor zijn visie op de door haar bewonderde schrijver. En wij vroegen telkens naar Pricks wederwaardigheden met dat mens. Op een keer deelde hij ons mee dat hij zich van zijn kwelbeest ging ontdoen. Hij zou haar uitnodigen voor een strandwandeling en haar dan onverwacht in de branding duwen. En dan te bedenken dat Prick zo stijf was als een hout en een brekebeen die al door een lichte bries op het strand omver geblazen zou worden.

Prick had op Ravensbos een kamer. En daar stond een kist met nalatenschap van de door hem vereerde Lodewijk van Deyssel. Op een keer bracht hij die kist - of een deel van de inhoud, dat weet ik niet meer - naar de klas. Wij moesten ons toen opstellen op de wijze waarop men te communie gaat en mochten, de een na de ander, de getoonde paperassen van het door hem tentoongestelde aanraken.

Tegen alle pedagogische principes in haatte Prick een ieder die geen affiniteit had met literatuur. Dat was het geval bij een jongen uit de Peel. Er was verder helemaal niets mis met de knaap en hij heeft het ongetwijfeld in zijn verdere leven goed gedaan, maar voor Prick was hij een outcast. Ook Henk de Roo daalde diep in zijn achting. We moesten in een vakantie allemaal een boek lezen dat hoog stond op de letterkundige ladder: Couperus, Van Schendel, Bordewijk, auteurs van dat kaliber. Na de vakantie moesten we verslag uitbrengen. De een had Top Naeff gelezen, de ander Walschap, een derde Emants. "En wat heb jij gelezen, de Roo?" "Suske en Wiske, meneer!" Sindsdien werd De Roo door hem aangesproken als de a-poëet.

Prick heeft met die slungelige armen half over en langs zijn tafeltje bungelend de prachtigste verhalen voorgelezen. Maar helemaal op mijn gemak heb ik me bij hem nooit gevoeld - en hij waarschijnlijk niet met mij. Ik had toen zo'n naaldjesvulpen, die even in de mode is geweest. Van Buur en, zei hij, volgens mij schrijf jij met een lucifer - het was geen compliment.

Onder de leraren blijft ook bij mij een heel bijzonder plekje voor Harry Prick. Het vak Nederlands werd met zijn komst een feest. Velen van ons heeft hij tot fijnproevers gemaakt voor altijd. Orde in het klaslokaal was beslist niet zijn sterkste kant, maar hij compenseerde dat meesterlijk met hetgeen hij te melden had. Hij vertelde zo graag en uitbundig over zijn persoonlijke vriendschappen met schrijvers en literaire grootheden van toen. "Mijnheer, hoe was het boekenbal eergisteravond?". "Nou heel gezellig: een kneepje hier, en een kneepje daar...."

Op een dag zorgde Japie van Buren voor stennis achter in de klas. Iemand had zijn potlood ingepikt. Jaap wilde het op stel en sprong terug; het conflict dreigde uit de hand te lopen. Midden in een gloedvol betoog over de Tachtigers klonk het plotseling: "Maar van Buren, van Buren, zo'n potlood is toch geen halszaak. In zijn beleving zou bodewijk van Deyssel daar hooguit een telefoonbriefje aan gewijd hebben. Zo dacht hij, zo sprak hij, Harrie G.M. Prick.

"Een mens", herhaalde de worm peinzend, "nooit van gehoord. Wat is dat voor een insect?". "Dat is helemaal geen insect," sprak Erik, "Een mens is een redelijk wezen, naar Gods beeld geschapen, met verstand en vrijen

wil." "Tut, tut, wat een mond vol," mompelde de worm, en Erik hoorde hoe hij zich geërgerd een keer omdraaide: "De een blaast nog hoger van de toren dan de ander, en het slot is dat ze allemaal voor de wormen zijn." Uit 'Erik of het kleine insectenboek' van Godfried Bomans.

Het bovenstaande citaat dank ik in zekere zin aan Harry G.M. Prick, de meesterlijke verteller die onze ogen opende voor literatuur, waar hij, zoals hij zelf ooit schreef, 'verslingerd aan was'. Ik herinner mij dat op zijn initiatief een paar maal een klein lokaal werd ingeruimd voor het tentoonstellen van boeken die hij van een boekhandel voor dat doel in bruikleen had ontvangen. Het was een feest in die ruimte rond te mogen kijken.

De legendarische Harry G.M. Prick bracht ons in contact met de Nederlandse letterkunde en natuurlijk de Tachtigers, met als hoofdfiguur Lodewijk van Deyssel. Zijdelings werden de anderen ook behandeld in zijn lessen. Maar hij had vele eigenaardigheden over genomen van zijn grote leermeester. Hij bracht wel eens voorwerpen mee naar de klas, die door hem als relikwieën werden behandeld. Zo verscheen hij eens met de wandelstok van bodewijk van Deyssel. Hij ging even de klas uit voor een sanitaire stop en Charles Kappen had de euvele moed om dat ding ter hand te nemen en ermee te paraderen voor de klas. Uitzinnig van woede was meneer Prick. Hij woonde meen ik in Vaals en kwam met een Vicky (Victoria)bromfiets naar school. Op een dag kwam hij veel te laat op school. Spierwit en bezweet kwam hij het lokaal binnen en hing zijn lange lederen jas aan de kapstok. We maakten ons wel erg ongerust, want hij kon nog amper ademen. Wat bleek nu. Meneer Prick was onderweg, bergopwaarts, gepasseerd door wielrenners op racefietsen. Dat vond hij buiten proporties, zodat hij op een volgend ontmoetingspunt ruilde van vervoermiddel en zijn tocht vervolgde op de racefiets van de stomverbaasde wielrenner. Ik weet niet meer of hij lang gebruik gemaakt heeft van die manier van vervoer.

De keer dat mijnheer Prick vertelde over zijn a.s. vakantie in Zwitserland en dat hij een bergtocht zou gaan maken met een vriend, gaven wij hem de hint om vooral de bergschoenen van te voren in te lopen. De volgende les, gevraagd naar zijn ervaringen met het inlopen van de schoenen, antwoordde

hij: hel is toch ook voldoende als ik ze aan mijn voeten heb terwijl ik aan mijn bureau zit, of niet?

Na die zomervakantie vroegen wij hem hoe de bergtocht verlopen was. Met veel dramatiek vertelde hij ons dat zijn vriend hem in Zwitserland wilde vermoorden. Iedereen in de klas werd lijkleek, toen hij schilderde

hoe zijn vriend hem over de rand van de afgrond wilde duwen en hij zich met de moed der wanhoop van de wurggreep wist te bevrijden.

Pater Schram en pater Neesen

Latijn en Grieks werden gegeven door pater Schram en pater Neesen. Toen de heer Zijlstra zich bij het Ravensbosse lerarencorps ging voegen, gaven zij les in de lagere klassen. Pater Schram die Latijn gaf was een aardige, zachtaardige man. Flegmatiek, vriendelijk, met een gevoel voor humor dat hij moeilijk kon beteugelen, zoals die keer - zo herinnert een leerling zich - dat hij zijn neus snoot, de inhoud ervan in zijn zakdoek vermaalde en schalks doceerde "mollis". Hij was een van de weinige paters, vertelt een andere leerling, bij wie je in de klas alles ter sprake kon brengen wat in het studentenleven pijn deed. Ook deelde hij een keer lolly's uit. Zo iets deden andere paters nooit.

Grieks kwam voor het eerst op het programma in de tweede klas; de leraar was Pater Neesen. Hij was streng. Als je praatte terwijl hij de klas binnenkwam, moest je zo groot als je was in de hoek op je knieën zitten. Hij dweept met Pa Pinkelman, een strip in die tijd van Godfried Bomans in de Volkskrant. Misschien was dat wel een kenmerkende trek van het Ravensbosse lerarencorps dat de meesten de sfeer konden relativeren met een flinke dosis humor.

Op het gebied van de wetenschappen hebben wij door de jaren heen heel veel kennis vergaard. Door boeken en kranten te lezen, door documentaires te zien, maar vooral door het onderwijs dat we hebben genoten in lagere, middelbare en hogere school. Van onze leraren dus. Maar ga eens na: welke uitspraak, welke opmerking temidden van die veelheid van informatie kunnen we volgens de bizarre wetten van ons geheugen liëren aan onze afzonderlijke leraren. Soms slechts met enkele al dan niet saillante details.

Zo herinner ik me van de lessen van pater Tromp dat hij naar aanleiding van illustraties van Romeinse beelden uitlegde dat vrouwelijke naakten bredere heupen hadden dan mannelijke omdat zij moesten baren. En dat in het rijk van Karel de Vijfde nooit de zon onder ging. Zoals bij pater de Grauw de termen "happy few" en de "slumps", bij pater Schram "mollis".

En bij pater Lempens de Maagdenburger halve bollen. Over hem straks wat meer.

Pater Tromp

Ja, pater Tromp! Op zijn kamer had hij een koffergrammofoon staan. Daarop draaide hij voor jongens die toevallig bij hem op bezoek waren, een plaat met de gezongen pauselijke zegen van Pius de Twaalfde. Op het moment dat tussen het ruisen van de plaat een trillerig en galmend "Benedictio Patris" hoorbaar

werd, moesten ze van hem neerknielen omdat die zegen gold voor een volle afluut. Of dat echt telde vroegen ze. Ja, dat telde.

Pater Tromp was ook de “toneelpater”. Wie uit de periode De Grauw herinnert zich niet toneelstukken als “Het zout der aarde” waarin Teun Langkamp de missionaris speelde die in de rimboe ver van huis en haard sterft aan malariakoorts. Of het stuk waarin drie heiligenbeelden tot leven kwamen en opkwamen voor de zoon van een bakker die priester wilde worden. Of dat van Franciscus en de drie rovers. Maanden van tevoren werd er geoefend en onuitputtelijk was het geduld van pater Tromp als hij pogingen deed ons een tekst zo natuurlijk mogelijk te laten opzeggen.

We speelden twee dagen voor Kerstmis Sint-Franciscus en de rovers. De medebroeders van Franciscus joegen hen weg bij de kloosterpoort. Franciscus berispte hen en stuurde hen met warme krentenbollen achterna. Tijdens de opvoering deed zich een grappig incident voor. Toen een van de broeders krentenbollen uitdeelde aan de bedelaars, stak de souffleur in zijn hokje ook zijn hand uit voor een krentenbol. Hij begon er meteen van te eten. Een rover die dat zag kon zijn lachen niet goed houden. Prompt raakte hij zijn tekst kwijt die hij op dat moment moest zeggen, maar kon door de souffleur die zijn mond vol had niet geholpen worden. Na afloop van de uitvoering wilde pater Tromp uitleg over het gebeurde. Maar hij was niet boos. Omdat boosheid niet paste bij de kerstsfeer waarin we verkeerden, maar waarschijnlijk omdat hij de humor van het voorval kon waarderen.

Onvergetelijk blijft ook Pater Tromp met zijn geschiedenis onderricht. Zelden heb ik beseft van hoeveel belang de inzet van een leraar is voor de liefde die leerlingen voor een vak kunnen krijgen.

Nog zo’n self made docent. Geweldig toch. De rijtjes met jaartallen en korte toelichting zie ik nog op het bord voor me staan. Soms leefden we ons in in een bepaalde historische periode. Toen de riddertijd al onze aandacht opeiste spraken ook wij elkaar aan met ‘Heer’. Onze klas werd voor een paar maand bevolkt met Heer Pieter (Boonman), Heer Kleus (Piet Kleuskens), Heer Dries, etc.

Pater Lempens

Wie herinnert zich pater Lempens niet die als een meester Prikkebeen met zijn schepnet lagere scholen afging om al wat er vlinderde aan kandidaat-priesterstudenten in zijn net te vangen. En als onze filmopérateur die zijn hand voor de lens hield als er volgens hem een aanstootgevende scène in de rolprent voorkwam. Als hopman bij de groep jongste verkenner wist hij het spel van verkenner op te fleuren met zijn buitenspel: de avonturen op donkere zondagavonden als ze in de bossen rondom het klooster op verzoek van de

Valkenburgse commissaris van politie een ontsnapte misdadiger moesten opsporen of op zoek moesten gaan naar een graaf die daar aan het rondspoken was! Hij deed dan of het een hoogst ernstige zaak was. Dat lukte hem niet helemaal. Dat had zo goed als iedereen wel door, maar toch wilde men graag geloven dat het echt was.

Wij waren tegenover hem helemaal niet aardig, met name niet tijdens zijn lessen natuurkunde. Hij ging van het vermetel vertrouwen uit dat aan leerlingen om aandacht vragen verkieselijker was dan aandacht eisen. En doordat zijn manier van aandacht vragen er eerder een om aandacht bédelen was, werd hij de speelbal van onze plaaglust. Het begon soms al aan het begin van de les. In het natuurkundelokaal stond een toestel met een blaasbalg in harmonica- vorm. Als je die blaasbalg uittrok, liet hij al zakkend een hoog piepend geluid horen. Het was nu zaak op het moment dat de pater met het openingsgebed begon, dat instrument in werking te stellen. Het gebeurde wel dat de gekwelde leraar twee tot drie keer met zijn “Veni Sancte Spiritus., “Kom, Heilige Geest...” moest beginnen.

Wat de pater ook niet mee zat, was dat de proeven die hij aankondigde doorgaans mislukten. Als excuus gebruikte hij meestal: het is te vochtig. Zo zou hij in onze klas een keer de proef doen met de Maagdenburger halve bollen. Als je de twee helften van zo’n bol tegen elkaar zette, zei hij, en je zoog in de ontstane ruimte de lucht eruit, dan waren ze met twee paarden niet uit elkaar te trekken. Hij verrichtte de handeling en nodigde toen iemand uit om de twee delen te scheiden. Die trok zonder veel inspanning de halve bollen uit elkaar, waarna de leerlingen een applaus met hoongelach vergezeld lieten gaan.

Succes oogstte hij met zijn scheikunde-proeven in zijn voor alpha's mysterieuze lokaal achter de schoenzaal. Gelukkig lag het laboratorium in een uithoek van het huis want nu en dan was een mini-non-proliferatieverdrag geen luxe geweest. De ramen moesten plotseling open. De toekomst van de oblaten dreigde aan rookvergiftiging ten onder te gaan.

De broeders

Met de broeders hadden de leerlingen weinig contact. Ze waren niet rechtstreeks bij de opleiding van de studenten betrokken maar belangrijk vanwege hun taken als kok, mecaniciën, portier, boerderijbeheerder waarmee zij het vormingswerk van de paters mogelijk maakten en ondersteunden. Ze zaten in de eetzaal niet bij de paters, maar aan een aparte tafel en hadden ook een eigen recreatiezaal.

Enkele namen uit die eerste jaren: broeder Voorendt, kleermaker, broeder Jungschlager, portier, broeder Kwak, werkzaam op de boerderij, broeder Mensink ook op de boerderij doende, broeder Wijn, kok, broeder Broek, hulp in de keuken. De oudste broeder was broeder Urlings. Hij liep met krukken. Hij had een kamer naast de voordeur.

Daar had hij een radio staan en in juli tijdens de Tour de France gingen wij bij zijn open raam staan om te luisteren naar het verslag van Jan Cottaar over de verrichtingen van de Nederlandse renners. Soms werd de verbinding met Frankrijk ontsierd door storingen van atmosferische of andere aard. Dan zei broeder Urlings die twee wereldoorlogen had meegemaakt. "Det zeen deej verdomde Pruusse!"

De toen nog wat jongere Broeder Huydts zat vol grappen en grollen. Kwam hij iemand tegen die hij meende te kennen, dan zei hij: "Ik heb je dekser gezien maar ik kan niet óp je komen". Ook nam hij van de schoonmaakattributen wel eens een trekker, legde daar een dweil, over en zei dan zo iets als: "Willen de gelovigen mij in de processie volgen!"

Een vreemde figuur was broeder Frösch. Tot de overste schijnt hij eens gezegd te hebben: "Pater Euverste, ze besodemieren dich allemaal!"

Met de broeders op Ravensbos hadden de studenten niet veel contact. Bovendien waren het veelal teruggetrokken en zwijgzame mensen. Als je aan de beurt was om te bedienen aan de tafel van de broeders werden er wel eens over en weer opmerkingen gemaakt en ook na het eten in de keuken. Het meeste contact had ik zelf met broeder Marden Jungschlager die vaker de functie van portier had. Hij kwam ook regelmatig in Valkenburg om boodschappen te doen en wipte dan wel eens bij ons thuis aan. Om mij later de groeten te doen of zelfs iets mee te brengen. De broeder bemoeide zich ook met de S.O.S., welke letters toen stonden voor Steun Opleiding Studenten. Aan goede relaties van de Oblaten werden brieven gestuurd om geldelijk steun te vragen. Ik heb de broeder wel eens in zijn kantoor naast de hoofdingang geholpen. Als ik het goed heb, beschikte hij al over een soort ponssysteem.

Broeder Jean Huijdts, een man met een aparte humor, kende ik al vanuit Valkenburg. Hij heeft zelfs een tijdje bij mij in de klas gezeten, waarschijnlijk kort na de bevrijding in 1945.

Erg op zichzelf was broeder Jos Huijben, afkomstig ergens uit Midden-Limburg. Hij bleek een bekwame smid en kreeg de opdracht om nieuwe tafels en stoelen te maken voor de klaslokalen en studiezalen. De lichtgewicht

meubelen met een onderstel van stalen buizen kwamen in de plaats van de ongemakkelijke en zware banken. Broeder Huijben maakte ook een frame van dezelfde buizen, bestemd voor op een vrachtwagen waarmee drie paters en veertien studenten in 1953 een reis maakten naar Lourdes.

Het lekenpersoneel

Er waren ook leken werkzaam op Ravensbos. De belangrijkste was wel meneer Anton Wubbels die de scepter zwaaide in de keuken. Hij woonde met zijn vrouw en zijn kinderen Ansje en Bennie in een bungalowachtig huis aan de rand van de cour. Hij was voorheen werkzaam geweest in restauratiewagons in de trein. Dat werk kon hij niet meer doen doordat hij hartpatiënt was. Daarom was hij nu werkzaam in ons klooster. Hij was een straffe roker. Hij rookte, ook als hij bij zijn kookpotten stond. Tijdens een nacht in januari kreeg hij een fatale hartaanval. Op de slaapzaal werden leerlingen wakker door angstig geroep op de cour. Het was mevrouw Wubbels die vertwijfeld riep naar pater Uitterhoeve die vaak bij het gezin een praatje ging maken.

Een andere belangrijke medewerker was Thei van Hout, die in de bakkerij werkte. Dat was een sympathieke man. Jaren later toen broeder Wijn weg ging, werd hij kok. In die tijd was broeder Huydts hulp in de keuken. Deze liet een keer een hele stapel borden vallen. Het geraas was tol ver buiten de keuken te horen. De broeder stak zijn hoofd buiten de afwasafdeling en zei tegen Thei: "Thei, dao velt mieh get!" In de tuin werkte Herman, een stille man, afkomstig uit de Achterhoek.

Als student heb ik hem zien komen met een koffertje in de hand. Als leraar heb ik hem met zijn koffertje zien vertrekken toen hij 65 werd. We hebben hem nadien nooit meer gezien.

Ook in de tuin - en misschien op de boerderij - werkte Sjeng, een klein vriendelijk mannetje. Hij had gekartelde oren. Die waren ooit bevroren geweest. Bij werkzaamheden in het park verscheen ook wel eens meneer Goossens, een heel aardige man. Hij was behalve heel oud ook graatmager en loenste enigszins. Hij liep moeilijk. Het leek alsof zijn benen stelten waren. Hij sprak over zijn vrouw als "'t aod"**. Iemand bij wie een raadselachtige achtergrond werd vermoed, was een zekere Cor die een kamertje had op de boerderij, waar hij wel eens studenten uitnodigde. Hij wekte hun bewondering doordat hij met zijn blote knokkels een spijker in een plank kon slaan.

De studenten

En natuurlijk waren ook de studenten, junioristen genaamd, bewoners van

Ravensbos. Ze zullen elders in onze historie veelvuldiger aan de orde komen, maar een paar van hen willen wij hier alvast onder de aandacht brengen. Er was er een die zich al zo priester voelde dat hij over zijn wasbak 's avonds zegenende gebaren maakte. Een ander die kennelijk de stof van zijn Griekse grammatica niet onder de knie kreeg, verscheurde die plots in de stilte van de studiezaal met veel misbaar in stukken.

Er was er ook een die in die eerste dagen van zijn aanwezigheid in Ravensbos overvallen werd door diarree. De derrie droop van onder zijn korte broek langs zijn benen. Dagenlang knepen jongens met duim en wijsvinger hun neus dicht als ze hem tegenkwamen.

En dan de gebroeders Bergan. Ze waren kinderen van een paar zeer kosmopolitische ouders die zeer rijk waren. Hun sokken deden ze nooit in de was maar gooiden ze weg omdat ze voor elke week nieuwe hadden. Een van hen had een horloge waarvan hij zei dat het zo tegen schokken bestand was dat hij het uurwerk tegen een muur kon gooien zonder dat het kapot ging. "Doe het dan eens," zeiden studenten die om hem heen stonden.. Hij deed het. Het horloge was kapot. Een week daarna had hij een nieuw. Vergeet daarbij niet dat een horloge toen relatief veel duurder was dan thans.

Er was een jongen uit een der lagere klassen die een lange broek droeg. Een aantal jaren later zou dat allesbehalve iets bijzonders zijn, maar toen was dat het toppunt van een primitieve, boerse klederdracht. De heersende mode was toen een colbertje en een overhemd mei stropdas en als broek een plusfour, ook wel drollenvanger genoemd. Ja, das war einmal!

Pater De Grauw exit

In 1955 maakte pater De Grauw als overste plaats voor pater Kusters. Aangezien die nog niet meteen in functie kon treden was pater de Grauw nog tot 1956 vice-overste. Daarna werd hij tot 1961 novicenmeester in het klooster Onze Lieve Vrouw ter Peel in Sevenum. In 1961 werd hij overste in Cuyk. In die standplaats werd hij in 1964 provinciaal overste en van 1973 tot 1976 provinciaal econoom. In de jaren daarna zette hij zich met zijn Solidariteitsfonds Oblaten van Maria in voor ontwikkelingswerk op internationaal gebied waarbij hij veel contact had met Nederlandse missionarissen overal ter wereld.

Pater De Grauw heeft ook voor de provincie door de jaren heen ontzettend veel geld bij elkaar gebedeld. Pater Guus Kooien, vele jaren econoom op Ravensbos en later directeur, stelt dat pater De Grauw de provincie financieel draaiende heeft gehouden. Momenteel woont hij, maatschappelijk nog zeer geëngageerd, en zeer begaan met de ontwikkelingen in de kerk, in het Bartholomeus Gasthuis in Utrecht. Van de in dit hoofdstuk genoemde paters is hij momenteel de enige die nog in leven is.

De periode die wij nu afsluiten levert ons een verslag dat vrij vredig voortkabbelt; de studenten zijn er nog echt junioristen. Ravensbos is nog een echt seminarie. De verhalen hebben een sfeer van ouwejongenskrentenbrood. In het volgend hoofdstuk dringen de jaren zestig van de vorige eeuw stilaan Ravensbos binnen.

12. De periode Kusters

Pater Alfons Kusters

Op 16 augustus 1955 werd pater Kusters benoemd als overste op Ravensbos. De installatie vond plaats op 28 augustus.

Pater Alfons Kusters zag het levenslicht in Vijlen op 25 december 1919. In 1944 ontving hij de priesterwijding in het tijdelijk scholasticaat te Weert. In 1945 werd hij leider van de verkenners in Ravensbos, maar daarnaast hield hij spreekbeurten, en leidde hij retraites. Ook kreeg hij van de bisschop van Roermond allerlei taken toebedeeld in het bisdom. Zijn functies waren daar in de jaren 1945-1955 velerlei. Vooral in het jeugdwerk was hij werkzaam. Met name bij de organisatie van de Limburgse K.A.J. (de Katholieke Arbeidersjeugd). Hij hield zich bezig met de vorming van jeugdleiders en -leidsters, legde contacten met scholen, voogdijraad, kinderbescherming, sociale werkers en kinderrechters. Hij werd ook aalmoezenier van het stedelijk jeugdwerk te Maastricht en later in die stad rector-directeur van een weeshuis. Zelfs bij bouwwerkzaamheden was hij betrokken.

Dat hij op Ravensbos nog niet meteen als overste kon beginnen, had te maken met het feit dat hij eerst nog taken in het bisdom moest voltooien, maar ook wegens zijn doorgaans zwakke gezondheid. Wegens de voortvarendheid waarmee hij, eenmaal in zijn nieuwe functie, veranderingen doorvoerde, werd zijn lichamelijke conditie er niet veel beter op. In de jaren die volgden moest hij geregeld rust nemen: bij zijn familie, bij een bevriend pastoor in Maastricht, in Frankrijk, in Zwitserland. In 1963 werd hij zelfs opgenomen in het ziekenhuis. In die periode rieden artsen hem aan zijn functie als overste neer te leggen, waarvan de provinciaal hem nog wist te weerhouden.

Een nieuwe prefect

De Ravensbosse studenten kregen in het jaar dat pater Kusters overste werd ook een nieuwe prefect in de persoon van pater Stef Janson. Door de meesten werd de scheidende prefect, pater Uitterhoeve, node gemist. Dat was er mede de oorzaak van dat pater Janson bij de meeste jongens niet populair was. Vooral bij de ouderen kwam hij, o.a. met zijn actiepunten, wat betuttelend over. Er werd gemeesmuild toen het gerucht ging dat hij een jongen met een rietje zou hebben getuchtigd.

Pater Janson was een weinig invoelend man. Pinksterzondag N57 lag ik wat te fluisteren met mijn buurman op de slaapzaal voordat het wake-up was. Piel van Poppel was zaaloudste. Hij was zo "vriendelijk" dit voorval te melden. Janson strafte mij en mijn ouders die op bezoek kwamen met de mededeling dat ik de hele middag binnen diende te blijven. Kinderachtig en weinig respectvol tegenover mijn ouders, vond en vind ik.

Wisselingen van de wacht

In 1957 werd pater Janson vervangen door pater Herman Steenberg. Pater Anton van Vianen volgde in die jaren pater ten Dam op als econoom. In 1966 nam pater Guus Kooien die taak op zich.

Het was pater Ten Dam die tot ontsteltenis van ieder samen met pater Mulenders in de eerste jaren van pater Kusters als overste volkomen onverwacht Ravensbos en de Oblaten de rug toekeerde. Pater Ten Dam was in de periode De Grauw nauw betrokken geweest bij het soms in zwaar weer financiële reilen en zeilen van het prille Collegium Carolinum. Van een van onze correspondenten komt de notitie:

Ik meen mij te herinneren dat pater Steenberg later nog eens met nadruk vertelde dat pater ten Dam bij zijn vertrek zijn financiële administratie keurig op orde had. Tot en met de laatste uren van zijn verblijf op Ravensbos.

In 1955 ook werd de zorg voor het onderwijs overgeheveld naar een studieperfect, in de persoon van pater Bouwhuis.

Het Bernardinuscollege

Wat verder het Ravensbosse onderwijs in de onderhavige periode betreft: over het algemeen schrijft men het initiatief om Ravensbossers vanaf de vierde klas naar het Bernardinuscollege te sturen ten einde daar een erkend diploma te halen aan het beleid van pater Kusters toe. Met name André van Kempen, in de jaren 1956-1957 de eerste Heerlenganger, is die mening toegedaan. En inderdaad in 1956 is pater Kusters al overste van Ravensbos. En wanneer later niet alleen gymnasiasten maar ook h.b.s.'ers en leerlingen van andere schooltypen hun laatste leerjaren op het Bernardinuscollege doorbrengen, gebeurt dat in de periode dat Pater Kusters overste is.

De vraag bij dit alles is of het voornoemd experiment al niet in de periode De Grauw is voorgekookt. Zoals we gezien hebben is in de periode van zijn oversteschap het initiatief genomen om begaafde leerlingen op te leiden voor het staatsexamen. Dat werd een duur experiment doordat men bevoegde leraren als de heren Zijlstra en Prick moest aanstellen en paters tot bevoegde

leraren moest laten opleiden. Iemand als Jo Hoen, een van degenen die voorbereid werden voor het deelnemen aan een staatsexamen, /iet** redenen om zich af te vragen of al in de periode De Grauw de ogen niet gericht werden op het door de Franciscanen geleide Bernardinuscollege te Heerlen.

We moeten hierbij bedenken dat pater Kusters, zoals gezegd benoemd in 1955, zijn taak nog niet meteen waarnam en tot in 1956 vervangen werd door pater De Grauw. De kroniek meldt in december 1955: de overste voert besprekingen met de leiding van het Bernardinuscollege. Welke overste? Toch pater Kusters? André van Kempen weet in ieder geval van een bezoek van pater Kusters aan pater Hazebroek o.f.m., rector van het Bernardinuscollege. In het geheel van de onderhandelingen in die periode moet ook de rol van de in 1955 benoemde studieprefect pater Bouwhuis gezien worden. Op 4 januari 1956 is er volgens de kroniek sprake van contact tussen hem en voornoemd Heerlens college. Behalve dat Ravensbossers in Heerlen de gelegenheid kregen een diploma te halen, werden de financiële lasten voor Ravensbos minder doordat, aldus André van Kempen, voor de Ravensbosse Heerlengangers geen studiegeld hoefde te worden betaald. Volgens hem is bij die regeling pater Kusters betrokken. Maar Jo Hoen meent dat de zware financiële lasten in de periode dat leerlingen in Ravensbos voor het staatsexamen werden opgeleid, in de periode de Grauw mede een motief zijn geweest om uit te kijken naar het college in Heerlen in de hoop dat de kosten voor de opleiding van de junioristen tot een door de staat erkend diploma minder hoog zouden uitvallen.

Een nieuwe koers

Het een en ander neemt niet weg dat met de komst van pater Kusters als overste Ravensbos een ware gedaanteverandering onderging. Daarmee ging gepaard een groei van het aantal studenten. In het begin van het schooljaar 1960-1961 waren dat er 140, terwijl in de jaren '50 slechts een gemiddelde van 100 werd gehaald. Had men bij pater de Grauw de indruk dat Ravensbos gedragen en in gang gehouden werd door de hele gemeenschap met de overste als primus inter pares, pater Kusters was van de vele veranderingen die gingen plaatsvinden de zelfbewuste initiator en als uitvoerder ervan voortdurend nadrukkelijk aanwezig. Paters en broeders leken in vele opzichten de volgers van een bevlogen overste die werkte aan wat hem aan een vernieuwd Ravensbos voor ogen stond.

Overigens hij etaleerde in de jaren die kwamen, heel wat van zijn kwaliteiten. Hij gaf het gebouw en wat er aan cour, park en boerderij omheen lag, een ander, moderner aanzicht. Alles werd minder grijs, zoals een student het verwoordde. Hij voelde de nieuwe tijdgeest aan en liet de studenten op allerlei wijze meer kennis maken met “de wereld” dan voorheen bij pater de Grauw traditie was.

Maar vooral, hij wist met Bourgondische bonhomie een sfeer van warmte te creëren, zij het voornamelijk bij degenen die zich kritiekloos in zijn beleid wilden voegen.

Wat gebouw en onmiddellijke omgeving betreft: in de periode dat hij overste was, liet hij, - bewust of onbewust met gevoel voor symboliek - de kastanjes op de cour weghalen zodat meer licht binnen de lokalen kon vallen en voor buitenstaanders meer van het internaat zichtbaar werd. Die cour, voorheen zanderig en dus bij slecht weer modderig, werd geasfalteerd. Het park, tot dan toe rommelig en min of meer ondoordringbaar door welige groei van ongeordend struweel, werd met behulp van bulldozers en ander zwaar materieel omgevormd tot een stukje landschap met fraaie stukken gazon met daarop heren en der met gevoel voor de juiste verhoudingen struiken en bomen. De keuken werd verbouwd en gemoderniseerd. Het vooraanzicht van het gebouw werd verfraaid. Goten, dakpannen werden vernieuwd. De tot dan toe grijze muren werden gewit.

Op de boerderij werd de heer Laeven als bedrijfsleider aangesteld, een aimabel mens die voor menig Ravensbosser een luisterend oor had. Onder zijn leiding en natuurlijk in samenspraak met pater Kusters werden daar veel veranderingen doorgevoerd. Niet in de laatste plaats werd aan het welbevinden van de studenten gedacht. In de loop van de jaren werd een nieuw voetbalveld aangelegd. Er kwamen hockeyvelden, een basketbalveld, dit laatste onder grote stimulans van Franklin Lafour. In plaats van de slaapzalen van voorheen, waar studenten sliepen in één grote ruimte met één langgerekte wasbak, kwamen nu chambrettes, voor een beperkt aantal personen, met fraaie wasgelegenheden. In later jaren kregen de hoogste klassen zelfs een eigen kamer in de "Duitse vleugel", een privilege overigens dat hun na een jaar of wat werd ontnomen toen bleek dat ze op die manier toch te veel onttrokken bleken aan toezicht van overste en prefect en met hun aanwezigheid de broeders hinderden die hun kamers een verdieping lager hadden.

De ouderwetse douches van voorheen, wat warmwatertoevoer betreft centraal bediend door pater prefect, werden afgebroken en er kwamen modernere, met door studenten zelf te bedienen kranen. Er kwamen nieuwe toiletten die meer dan voorheen beantwoordden aan eisen van hygiëne. Het was zoals meeneer Laeven het verwoordde:

De boerderij, de cour, het park, de sportvelden en al wat er zich bevond tussen kelder en uiterste nok, alles had de aandacht van de overste."

De jongens mochten in de visie van pater Kusters niet wereldvreemd zijn. Hij

haalde de buitenwereld naar binnen. Al in de eerste weken van zijn overstenschap introduceerde hij verschillende zondagen achter elkaar een Maastrichtse dansgroep, bestaande uit jongens én meisjes om met Ravensbossers te volksdansen.

Was tijdens de periode De Grauw vrijwel alleen de verkennerij de club die ontspanning bood en creativiteit stimuleerde, tijdens het bewind van de nieuwe overste werd het lidmaatschap bij de verkennerij niet meer verplicht en er kon door de studenten gekozen worden tussen nieuwe mogelijkheden van vrijetijdsbesteding. Behalve een missieclub - die weliswaar in een andere vorm voorheen ook al had bestaan - waren er nog wat andere kleine clubs, o.a. een electroclub onder leiding van pater Van de Zee.

Van groter formaat was Het Gilde dat qua opzet wel wat overeenkomst vertoonde met de verkennerij maar minder op had met het terug-naar-de-natuur- karakter van de scouting. Het verschil tussen de twee clubs werd door een student uit die tijd omschreven als:

Bij de verkenners leerde je leven volgens de regels van Baden Powell. Kon je niet kiezen en wilde je alles wel, dan ging je naar het Gilde. En als extratje mocht je dan 's zomers ver weg op vakantie.

Dan was er nog voor de ouderen de Cercle, in de omschrijving van de zojuist geciteerde student:

Bij de Cercle mocht je debatteren,

om er enigszins gemelijk aan toe te voegen:

helaas mocht je de uitkomsten in de praktijk niet gebruiken.

Het tijdschrift "Ravagekras" tijdens de periode De Grauw, kreeg nu een opvolger in "Studentenhaver".

Was tijdens de periode De Grauw alles wat met toneel te maken had in handen van een "toneelpater" die de toneelstukken koos, de rollen verdeelde en als "alleenheerser" regisseerde, in de periode Kusters en daarna kwam er een democratisering op gang die in later jaren resulteerde in een club met een student als voorzitter waarbij deze plus de leden bij de beide begeleidende paters hun zegje konden doen wat betreft keuze en realisering van de op te voeren stukken. Het een en ander hing toen ook veel meer af van de creativiteit van de leden.

Ravensbos kreeg ook kleur door muziek in allerlei genres. Er wordt in

verslagen gewag gemaakt van een band met jazz-in-oude-stijl, van een zanggroep “De Troubadours”, van een “Zangkoor zonder naam”.

Radio en krant waren in de periode Kusters ook minder taboe dan in de jaren daarvoor. Een correspondent:

Uit mijn "eigen" studentenjaren 1955-61: In de vierde klas en hoger woonden en werkten wij in de Duitse vleugel met een eigen slaapzaal en vanaf de vijfde klas met een eigen kamer, kleine studieruimtes en een recreatiezaal met biljart, radio en kranten.

Op zondagmiddag luisterden wij na het middagmaal in de recreatiezaal naar Radio Luxemburg: popmuziek. Om 14.00 u werd afgestemd op België voor Bel Canto. Het was geen verplicht nummer, voor zover ik mij herinner. Je kon kiezen: Radio Luxemburg of Bel Canto. Voor zover ik me kan herinneren was er geen pater die aan de knoppen kwam draaien. Lang niet altijd werd er naar de radio geluisterd wegens de luidruchtige sfeer in de recreatieruimte. Wel lazen we kranten: De Tijd en de Volkskrant. Het was in die dagen dat een journalist van De Tijd uit Wijlre, een kennis van pater Kusters, een paginagroot artikel wijdde aan Ravensbos.

Wat de TV betreft herinner ik me dat we naar het sportjournaal mochten kijken om 19.00 uur op zondagavond. Radio en TV speelden in “mijn jaren” nog niet zo’n belangrijke rol als in latere tijd. Op enig moment leerde pater Lempens ons kristalontvangers bouwen. Daar kwam nogal wat materiaal bij kijken: een “kristalsteentje” - soms kon je er een vinden op de Stoeperd - een antennedraad en een koptelefoon, toen nog van groot kaliber.

In tegenstelling tot wat ik over later jaren verneem werd er in onze tijd nog niet clandestien naar de radio geluisterd.

De harmonie

Ja, en dan was er natuurlijk de harmonie, waar de Limburger pater Kusters het stempel van zijn persoonlijkheid op drukte. De geschiedenis van de harmonie nam een aanvang in de jaren 1956-1957. Toen werd er in de “Duitse vleugel” al met tuba, trompet, gitaar, fluit en viool gemusiceerd door de juvenisten, de aspirant-broeders die in 1958 naar het klooster Onze Lieve Vrouw ter Peel verhuisden. Met de achtergebleven instrumenten richtte Wim Bovy tijdens het aarzelend begin van het Carnavalsfeest een soort hofkapel op. De instrumenten waarmee de pioniers van de harmonie aan de slag gingen, waren in bepaalde gevallen zo aftands dat men soms een halfuur kwijt was met stemmen. Men ging aarzelend van start: op het feest van Caecilia, tijdens processies in de buurt en dus tijdens Carnaval.

Officieel werd de harmonie opgericht op 1 maart 1960. De aankondiging van

die gebeurtenis vond plaats bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan van het klooster Ravensbos en tijdens het bezoek van pater Generaal Deschatelets, de hoogste overste van de Oblaten. Gecontracteerd werd de muzikaal begaafde meneer Thom Jansen uit Wylre als dirigent. Na een aarzelend begin waarbij pater Bouwhuis en broeder Adri de Wijs een grote rol speelden, groeide de vereniging uit tot een muziekgezelschap dat in het Limburgse landschap van harmonieën en fanfares aanzien begon te krijgen. Om maar iets te noemen: in 1962 trad de vereniging toe tot de R.K. Limburgse Bond van Muziekgezelschappen. In 1963 werd op een muziekconcours te Ulestraten een eerste prijs behaald. In 1965 promoveerde men na het weer behalen van een eerste prijs naar de hoogste afdeling. Aldus presenteerde de harmonie zich buiten de muren van Ravensbos. Ook als hofkapel bij bezoeken aan bevriende carnavalsverenigingen. In Valkenburg trad ze gedurende verschillende jaren op bij een evenement als “Alles voor Eva”.

Een pas op de plaats

Ondertussen even een pas op de plaats. Verhalen over verenigingen als verenigerij, toneelclub, harmonie (en straks van de Carnavalsvereniging) zijn niet altijd de verhalen van de individuen die er deel van uitmaken. Zo is de informatie op de Ravensbos-site over de harmonie een en al loftrompet over behaalde resultaten en de sfeer daaromheen. Maar hoe werd binnnen die harmonie het een en ander beleefd bij de afzonderlijke spelers?

O ja, ze zullen de euforie gekend hebben als hun harmonie in aanwezigheid van andere gezelschappen tijdens toernooien in de prijzen viel. Ze zullen weten hebben van de uitstapjes die aan het concorderen buitenshuis verbonden waren en als ze ten gevolge van successen gefêteerd werden. Maar hoe heeft iedere jongen apart het instuderen van zijn partij ervaren? Was er enige strijd om het bezit van begeerde instrumenten? Hoe was de motivatie als iemand moest presteren met een instrument dat niet zijn keuze was? Werd er druk op hem uitgeoefend door de leiding in de persoon van meneer Jansen of pater Bouwhuis? Hoe waren de reacties als iemand in het geheel detoneerde?

Enkele positieve en negatieve geluiden van hen die na zoveel jaren terugkijken op hun muzikale avontuur:

Doordat twee weken ingespannen en geconcentreerd werd geoefend, steeg het muzikale peil tot ongekende hoogte. Dat was voornamelijk te danken aan onze dirigent. De generale repetitie voor het concours in Ulestraten is er een, die we ons lang zullen blijven herinneren. Een groot aantal genodigden, onder wie enige prominenten op muziekgebied, hadden achter in de zaal plaats genomen. Zij hebben kunnen genieten. Hun bewondering staken ze niet onder

stoelen of banken. Zij verzekerden ons dat we een goed figuur zouden slaan op het concours.

Zaterdag 29 juni was het zover. Op naar het concours in Ulestraten! Om kwart over een vertrekt de bus met de muzikanten en de jongste supporters. In een oude school bliezen we in. Half doof door het harde geluid alom gingen we in gesloten formatie marcherend naar de muziektent. We begonnen om halfdrie uiterst gespannen de Linike-suite, de zenuwen speelden ook mee. "Op de Bornhof" was iets beter maar was lang niet de "Op de Bornhof" van de générale. Desondanks volgde een geweldig applaus. Nu was het wachten op de uitslag, de zenuwen speelden op. Reacties als: "Het ging goed, hè!" "We hebben zeker een eerste prijs," gaven ons het zelfvertrouwen terug. Ook de dirigent had alle hoop op een eerste prijs. Eindelijk was het halfzes en zouden de prijzen bekend worden. Het werd stil, de microfoon kraakte, en toen: "Harmonie Ravensbosch: verplicht werk 137 punten, keuzewerk 138 punten. Eerste prijs!" Een seconde stilte en toen viel de spanning van ons af en klonken de vreugdekreten door de grote tent. Onze droom was in verval gegaan. Meneer Janssen en pater Bouwhuis gingen de lucht in, het rapport en het diploma geestdriftig rondzwaaiend. In triomf verlieten we de zaal. Eenmaal thuis zochten we de recreatiezaal op. De rapporten werden voorgelezen: "Een harmonie met toekomst". De glazen werden tot de rand gevuld en tot de bodem geledigd: er was alle reden tot feest. In de refter schonk pater Overste de harmonie Fl 500,-, gevolgd door pater Econoom met Fl 250,-.

De harmonie betekende voor mij: liefde voor muziek, steeds opnieuw beginnen, saamhorigheid en doorzetten, spannende concoursen, Limburgs kampioenschap en promotie."

Ik ben er vanaf hel heidin bij geweest. Ik kan me nog goed herinneren dat we bij elkaar kwamen toen de instrumenten binnen kwamen; praktisch allemaal afdankertjes, het ene nog aftandser dan het andere, maar ze deden het. Ik graaide al direct een trombone van tafel, want dat jazzie instrument leek me het einde. Pater Bouwhuis was dat niet met me eens en griste de trombone uit mijn handen...O, nee dat was Leo Thijsen. Ik kreeg een oude voorhistorische trompet in mijn handen gestopt waar ik overigens jarenlang met veel plezier op gespeeld heb. Ik was zo vertrouwd met dit instrument dat ik meteen wist wanneer iemand anders er met zijn "klavieren" aan gezeten had; dan zaten er spinnenwebben in en blies-t-ie niet lekker.

Oefenen deed ik niet graag alleen, samen met de rest was het leuk. Als je alleen oefende hoorde je elk foutje en het klonk lang zo goed niet. Het samen oefenen was met name voor de dirigent een hele klus. Alle instrumenten

moesten eerst weer op elkaar afgestemd worden want het was me een allegaartje. In de beginperiode paste eigenlijk niets bij elkaar.

Ik heb vrij lang in de harmonie gespeeld samen met broeder de Wijs, die op latere leeftijd begon maar in korte tijd heel goed speelde. Hij nam geleidelijk de rol van leraar aan en maakte ons zeer enthousiast voor het instrument dat we bespeelden en nodigde ons op zijn kamer uit om samen te repeteren. Hij was heel muzikaal en ik heb veel van hem geleerd.

Toch sprak het genre muziek dat we moesten spelen me niet erg aan. Het was niet van onze tijd.

Ik kan me herinneren dat we van de fanfare van Houthem oude uniformen kregen omdat het geen gezicht was als wij in ons gewone pakje achter de andere fanfares aan moesten marcheren. Maar in die uniformen zagen we er nog gekker uit want die pasten ons voor geen meter.

Van overleg binnen de vereniging was totaal geen sprake. Alles werd geregeld door pater Bouwhuis. Ik geloof dat we niet eens bestuursleden hadden. Het geheel had een beetje een dwingend karakter. Ik kan me herinneren dat je als je eenmaal bij de harmonie zat, er niet zo gemakkelijk onderuit kwam. Alleen als je a-muzikaal bleek.

Maar goed: al met al is mijn lidmaatschap toch wel een fundament voor mijn verdere muzikale ontwikkeling geweest.

Een handicap waar de harmonie mee te maken had was het feit dat vaak waardevolle spelers na het zesde jaar Ravensbos verlieten. Voortdurend moest op die manier energie gestoken worden in nieuw op te leiden muzikanten.

Als eind jaren 1970 het aantal studenten op Ravensbos drastisch vermindert, komt er een einde aan de glorieuze geschiedenis van de Ravensbosse harmonie. In 1972 vindt de opheffing plaats.

Carnaval

Een ander fenomeen, ook Limburgs van karakter, en gestalte gekregen ook weer door toedoen van voornamelijk pater Kusters, was het feest van Carnaval. Een aarzelend begin tekende zich af in de jaren 1956, 1957, 1958. Er had tijdens de dagen van Carnaval een soort Vlaamse kermis plaats. Er ontstond embryonaal in wat oude toneelkleden een Prins Carnaval met wat raadsleden.

Heel amateuristisch allemaal. Maar in Ióóó** nodigt pater Kusters de vierde en vijfde klas uit, een Carnavalsvereniging op te richten. "De Bosjuule" zien dan het licht. De eerste prins is Lou Boonman, geëscorteerd door een Raad van Elf waarvan de leden dan nog geen uniforme kledij dragen. Dat laatste is wel het geval in het jaar daarop als de leden in het kielzog van prins Jan Cuypers geleende zwarte pakken van de paters dragen. Vanaf die tijd groeien de Bosjuule naar een volwaardig in de Limburgse traditie passende carnavalsvereniging. Dan ook kruipt het bloed ook overal waar het niet gaan kan, want als op vrijdag vóór Carnaval de meeste Limburgers voor een dag of wat naar huis gaan, organiseren de middenklassers als "Uulebuulen" hun eigen carnaval.

Tijdens het carnavalsfeest kreeg de prins de sleutel waarmee hij gedurende drie dagen Ravensbos mocht besturen. Tijdens de zittingen en vieringen 's avonds vonden allerlei optredens plaats. Zelfs bij een detail in dezen had pater Kusters inbreng. Toen namelijk in Nederland het playbacken nog niet bekend was, had hij er tijdens een vakantie in Frankrijk kennis van genomen. Hij bracht enige zesdeklassers met het idee op de hoogte hetgeen resulteerde in een optreden van "The Mystics" die met hun vertolking van populaire songs uit die tijd de carnavalsvierders laaiend enthousiast maakten. Tijdens die zittingen, vier dagen lang, werd tussen de optredens door gehost en gedanst op de tonen van de tot hofkapel omgetoverde harmonie.

De Bosjuule woonden in de aanloop naar het eigenlijke driedaagse Carnaval ook zittingen van andere carnavalsverenigingen in Limburg bij. Zo hebben er jarenlang contacten bestaan met "De Puime", de Carnavalsvereniging van Wielsre onder aanvoering van president Cor Bertrand waarbij men dan aanwezig was bij elkaars pronkzittingen.

Het was het feest waarbij de jongens het voor het zeggen hadden. Gedurende drie dagen werd Ravensbos dan door Prins Carnaval en zijn Raad van Elf bestuurd. Door paters werd dan - ogenschijnlijk - op naleving van het reglement niet meer toegezien. Hadden leerlingen op dat gebied verlov voor iets nodig, dan moesten ze zich vervoegen bij de Prins of de President die de Raad van Elf aanvoerde. Drie dagen lang liep men in eetzaal, recreatiezaal, slaapzaal verkleed rond, verbrak men heilige stiltes van voorheen en deed in ongedwongen sfeer wat normaal strak gereguleerd was.

Wat heel revolutionair was voor een seminarie als Ravensbos, was dat midden jaren zestig ook jongens en meisjes - ja, ook meisjes - uit de omgeving werden uitgenodigd om aan het Carnavalsfeest deel te nemen. En ze kwamen in groten getale, in carnavalskleding en wel. Ook paters en broeders werden door de overste uitgenodigd om verkleed rond te lopen. De meesten voelden

zich in hun kleding als clown of Brabants boertje wat ongemakkelijk en bleven liever in die dagen zoveel mogelijk op hun kamer of in hun recreatiezaal. Maar de jongens voelden zich over het algemeen in hun element en misten geen enkele onderdeel van het doldwaze feest.

Contact met “de wereld”

Niet alleen tijdens de carnavalsdagen en tijdens het optreden van de harmonie trad Ravensbos naar buiten. Getalenteerde voetballers mochten lid worden van een plaatselijke voetbalvereniging. Men nam deel aan een volleybaltoernooi in Valkenburg. Gammaleerlingen mochten in Valkenburg assistentie verlenen bij een hobbyclub die geleid werd door een zekere meneer Lampe. Ze verrichtten allerlei hand- en spandiensten voor hem en hielpen de jongens en meisjes van de club bij figuurzagen, gipsafdrukken maken e.d.

Hoe gingen de jongens om met de hun geboden vrijheid? Hoe probeerden overste en prefect in dezen grenzen te trekken? Een citaat van een der hierboven genoemde gammaleerlingen die mochten assisteren bij de hobbyclub in Valkenburg:

De hobbyclub was bedoeld voor die Valkenburgse kinderen die geen lid waren van een sportvereniging of de scouting en die wat doelloos door Valkenburg liepen omdat hun ouders, werkzaam in de toeristenindustrie, te weinig tijd voor hen hadden. Deze hobbyclub had haar onderkomen aan de Plenkertstraat en deelde een grote ruimte samen met de “welpen”. De contacten van de Ravensbosse gamma's met de leiding en ook met de leiders en leidsters van de scouting waren uitstekend. Er werd regelmatig koffie gedronken met de akela's. Op enig moment werden wij door de welpenleiding uitgenodigd voor een “bamihorde” op een zaterdag waarop scouting en hobbyclub geen bijeenkomst hadden.

Toen wij aan pater Steenbergen verlof vroegen voor dit etentje was zijn antwoord heel beslist: ‘Dat vind ik niet nodig. Het betreft geen gewone bijeenkomst van de hobbyclub en dat doen we dus niet.’

Wij zaten ermee. Vooral dat wij ons op geen enkele manier “netjes” konden afmelden, stak nog het meest. Wat nu gedaan! Het was in deze periode dat onze klasgenoot Tonnie in Heerlen in het ziekenhuis lag. En Jos, één van ons, vroeg op de bewuste zaterdagmiddag na het middageten verlof aan pater Steenbergen om op ziekenbezoek te mogen bij Tonnie. Aanvankelijk werd hem ook dat niet toegestaan maar daarna kwam Steenbergen op zijn besluit terug en Jos karde spoorlags op zijn fiets naar Heerlen. Buiten adem bij Tonny aangekomen vertelde hij in een paar woorden dat zijn bezoek aan het ziekenhuis alleen als dekmantel diende voor iets geheel anders. Na een paar

minuten racete hij alweer richting Valkenburg naar de “bamihorde” aan de Plenkertstraat.

Daar kon hij zijn collega’s “netjes” afmelden, overigens vol onbegrip bij de gastvrouwen en de heer Lampe met zijn assistent! Dit was óók 1965!

Zo vond wat als verkenning-van-de- wereld was begonnen toen leerlingen vanaf de vierde klas naar het Bernardinuscollege te Heerlen togen, nu in toenemende mate op andere gebieden plaats. Hoewel een kleinseminarie als Ravensbos wegens zijn herkomst uit vorige decennia weinig - of eigenlijk niets - deed aan de ontmoeting van geslachten, probeerde pater Kusters met de zijnen op dat gebied toch wat open te breken. Zoals gezegd: er hadden in het begin danscursussen met meisjes plaats gehad; meisjes werden uitgenodigd tijdens het driedaagse carnavalsfestijn, maar ook maakt de kroniek van Ravensbos melding van een bijeenkomst waar een arts met behulp van lichtbeelden seksuele voorlichting geeft. En in november 1961 leidt pater Kusters voor de studenten een soort geestelijke meerdaagse met als thema: ik en de ander, waarbij in gespreksgroepen thema’s aan de orde komen als: liefde, verliefdheid en seksualiteit.

Natuurlijk probeerde Ravensbos ook tijdens de periode van pater Kusters een seminarie te blijven. Men was erop uit liturgische vieringen aantrekkelijker te maken. De maatgang van de dagelijkse communiteitsmis werd doorbroken. In 1965 voorzag het reglement in één stille communiteitsmis per week. Op de andere dagen werd er gevarieerd met de mis-in-dialogovorm of met gemeenschappelijk gezang.

Loyaliteit!

Wat pater Kusters van ieder eiste was betrokkenheid bij het welzijn van Ravensbos, inzet bij wat hij zag als vernieuwing en openheid. Hij bood broeders daartoe de gelegenheid vakopleidingen te volgen. In 1960 behaalden de broeders Koumans en Verheggen hun diploma fruitteelt. De laatste volgde ook nog een cursus bedrijfsdeskundige. Broeder Adri de Wijs volgde extern een opleiding voor bouwkundig timmerman. Broeder Knipping leerde als kok het vak bij hotel Roding en behaalde na een opleiding in dit vak zijn diploma. Broeder Van der Zwaan volgde een cursus verwarmingsmonteur.

Ondertussen werd volop geprofiteerd van de veelzijdige kwaliteiten van andere broeders zoals broeder Pierre Gielen die als schilder heel wat werk verricht heeft waardoor Ravensbos van binnen en buiten een fraai voorkomen kreeg en broeder Jos Huyben die op technisch gebied op werkelijk alle markten thuis bleek. Ook de jongens, vaak de gamma’s, werden bij allerlei karweien

ingeschakeld. De vele werkzaamheden op gebied van verbouwing, parkaanleg e.d. die vakkennis, materieel en ervaring vereisten, werden natuurlijk verricht door firma's uit de buurt, maar de kosten konden gedrukt worden waar behalve de technisch onderlegde broeders ook de jongens hun hand- en spandiensten verrichtten.

Ook bij het financieel reilen en zeilen werden de studenten betrokken. De normale bronnen van inkomsten voor Ravensbos waren voornamelijk: het kostgeld dat de ouders betaalden, het geld dat paters verdienden met geestelijke diensten in parochies en kloosters in de buurt, het geld dat pater Tillemans als glazenier van een basiliek in Canada binnenbracht, de donaties van kloosterorden die een priesteropleiding wilden steunen, de opbrengsten van de eigen boerderij en landerijen, de financiële ondersteuning door de leiding van de Nederlandse Oblatenprovincie en de opbrengsten van wat heette de S.O.S.-actie waarbij leden zich verplichtten een geldelijke bijdrage te leveren.

En daar kwam tijdens het bewind van pater Kusters de prikjesactie bij. Tijdens hun vakanties gingen studenten familie en bekenden langs met kaarten waarop vakjes waren aangebracht. Gaf men een kwartje dan kreeg zo'n vakje een prikje. Degenen die op die manier grote geldbedragen binnenbrachten kregen een prijs. Hoofdprijzen waren fietsen. In het jaar 1963 was de totale opbrengst van de Prikjesactie 24.014,86 gulden. In 1967 16000 gulden. Van 1956 tot 1964 kwam op die manier 109,377,36 gulden binnen.

We haalden het bij de triomfen van de harmonie al aan: de beschrijving van het Ravensbosse leven zoals beschreven in officiële organen als "Studentenhaver" - waaraan wij in deze bladzijden onze informatie ontleenen - kent weinig of geen kritische noten. Daar werd in die tijd nauwelijks mee gestrooid. Een figuur als pater Kusters die van harmonie, Carnaval en prikjesactie speerpunten van zijn beleid had gemaakt, zou bij negatieve weergave in dezen "not amused" zijn geweest. En dat ook duidelijk hebben laten merken. De schrijvers van de verhalen waarover wij beschikken, komen een enkele keer dan ook enigszins over als slippendragers van de overste.

In al die verslagen blijven de verhalen van individuen, paters, broeders en studenten ongeschreven. Het is niet zo dat elke euforie waarmee we al lezend geconfronteerd worden onwaarachtig is. Er zal bij de studenten echt sprake geweest zijn van trots op geleverde prestaties. O.a. bij de successen van de harmonie. Men zal zich geveleid hebben gevoeld bij de gedachte bijgedragen te hebben aan het financieel welvaren van Ravensbos. Met name bij het feest van Carnaval zullen de Bosjuule, de prins, de president en de leden van de Raad van Elf, op grond van de hun toevertrouwde verantwoordelijkheid voor de gang van zaken zich opgetild hebben gevoeld naar een niveau van volwassenheid.

Maar van de ander kant: wat leefde er bij afzonderlijke leden van de Ra-

vensbosse gemeenschap, bij bepaalde groepjes? We refereerden al aan een zeker ongenoegen bij leden van de harmonie. En wat Carnaval betreft: zouden alle paters en broeders het eens zijn geweest met deze happening die toch gezien kon worden als niet passend in een klein-seminarie-oude-stijl?

Bekijkt men de foto's uit die periode dan ziet men bepaalde verklede paters en broeders waarvan men zich afvraagt in hoeverre hun carnavaleske uitdossing op spontaneïteit berustte. Het heeft soms iets navrants. Was er in dezen een oproep van de overste geweest die niet als geheel vrijblijvend was ervaren? Gevoedelijk wellicht, maar toch van iemand die loyaliteit eiste bij alles wat hij ondernam of voorstond?

En de prikjesactie? Voor hoeveel jongens, vooral voor degenen die niet zo gemakkelijk uit hun schulp kropen, werd hun vakantie niet overschaduwd door dat ze moesten gaan bedelen? Want zo kon de opdracht toch ervaren worden. Hoe hebben degenen die door omstandigheden met een mager resultaat terugkeerden zich gevoeld? Wat betreft die prikactie een paar reacties:

En dan het verplichte bedelen en de uitreiking van prijzen. Wie het meeste opgehaald had mocht het eerste kiezen....Pater Wim Cartens heeft me nog eens gered... Ik had die herfstvakantie niets opgehaald. Tijdens de reis naar Ravensbos zag ik op legen de confrontatie met de overste. Een enorme spanning bouwde zich op. Maar aangekomen op Ravensbos moest ik bij pater Cartens komen. Die bleek voor mij geld opgehaald te hebben! Een wonder! Ik was gered. Later vermoedde ik dat mijn moeder achter mijn rug wat bekokstoofd had.

Mijn moeder had het na de dood van mijn vader niet breed en had behalve voor mij ook nog de zorg voor mijn zusjes. Ik moest al naar een tante om geld voor mijn studie te vragen en naar mijn oma voor het huishouden thuis. En nou was het de bedoeling dat ik ook nog geld moest ophalen voor een soort wedstrijd, die prikjesactie. Dat was een beetje te veel van het goede. En dan die prijzen. De fietsen kwamen voornamelijk terecht bij de jongens die veel geld hadden opgehaald bij bemiddelde ouders of rijke familie. Jongens die niet op zo'n achtergrond konden terugvallen en toch hun best hadden gedaan, visten wat prijzen betreft achter het net.

Dat was pater Kusters! Jongens die veel geld bij elkaar "prikten" kregen alle lof toegezwaaid. Verlegen jongens, die moeite hadden met bedelen, jongens die in familie of kennissenkring geen mensen met het grote geld hadden, gingen met lood in de schoenen naar de kamer van de overste. Want daar bracht je na de kerstvakantie je opgehaalde centen naar toe. Voor deze jongens had Kusters weinig positieve woorden. 'Valt me van je tegen, ik had

meer verwacht!’ En meteen werd de druk vooruitgeschoven naar het volgende jaar met prikken: ‘Volgend jaar verwacht ik een betere opbrengst!’

Pater Kusters als overste

Zoals gezegd: pater Kusters was temidden van heel dat Ravensbosse leven het middelpunt. Hij was er ook bepaald niet op uit, die indruk bij zijn omgeving weg te nemen. De omgang met de zijnen, die in hun contact met hem doorgaans als ondergeschikten óverkwamen, was minzaam. Zijn gebaren waren weids, zijn zitten had iets van tronen, zijn lopen iets van schrijden. Wat hij bereikte tijdens zijn aanwezigheid op Ravensbos - en zoals uit het bovenstaande moge blijken: dat was nogal wat! - etaleerde hij graag op zijn conduitestaat.

Mocht bij iemand - zeker niet ten onrechte - de gedachte postvatten dat zijn bestuur niet democratisch was, dan bedenke men dat in de kloostertraditie in die tijd een democratisch leiderschap nog niet aan de orde was. En in dezen wilde pater Kusters ook liever niet progressief zijn. Bovendien, de meesten stoorden zich daar niet aan. In de eerste plaats omdat men veel waardering had voor zijn tomeloze inzet. In de tweede plaats omdat hij in zijn omgang met zijn ondergeschikten - vooral met diegenen die in zijn gareel wensten te lopen - zeer amicaal en vaderlijk kon zijn.

Pater Kusters was vaderlijk, begrijpend voor de jongens. Hij kon je de indruk geven dat jij alléén een bijzondere band met hem had. Hij nodigde je door zijn houding uit wat intiem was prijs te geven. En wat je dan gedurende lange tijd bezwaard had en voor geen geld aan de openbaarheid had willen prijsgeven, werd door hem tot gewoon-menselijke proporties teruggebracht.

Pater Fons Kusters had ook een degelijke bidstoel op zijn kamer staan. Ik weet nog dat ik me een hele vent voelde toen hij tijdens een gesprek - het was al laat - de deur van de bidstoel opende en een fles jonge Bokma met twee glaasjes voor de dag haalde. Fons was een levenskunstenaar, een Limburger uit het beste bronsgroen eikenhout gesneden.

De vaderlijke kant van pater Kusters betekende ook dat hij soms hard en confronterend uit de hoek kon komen. Tegenover de jongens, maar ook tegenover paters en broeders als ze niet meegingen in zijn beleid. Het was vaak: wie niet mét mij is, is tégen mij. Enkele reacties van oud-Ravensbossers:

Dat hij een uitstekend opvoeder is, blijkt uit de confrontatiepolitiek, die hij soms kon aanwenden. Hoewel over het algemeen de gesprekken, die ik met hem mocht hebben, zeer vredig verliepen, waren er ook enkele stormachtige bij. Maar hoe bikkelhard hij ook corrigeerde in zo'n geval,

toch kon je zelfs de door de psychologie vereiste rancune niet opbrengen, omdat je wist dat het liefde was, wat hem dan zo verhardde. Democratisch is hij - zoals gezegd - volgens mij niet. Voor iemand met zo'n enorm inventieve geest en met zo'n voorraad energie om zijn denkbeelden uit te voeren, is echte democratie onmogelijk. Ik zal de laatste zijn, waar beweerd moet worden, dat Pater Kusters niet altijd voor ieders ideeën openstaat. Maar waar deze dictator van de goedheid ook het meest het mes zet in iemands ideeën, hij zal altijd vermijden te kwetsen door zich op zijn autoriteit te beroepen. Altijd blijft er een eervolle terugtocht mogelijk. En zo beminnelijk wordt die gepresenteerd, dat je om zijnentwil gaarne de aftocht blaast, al ben je en blijf je overtuigd van je gelijk.

Ik herinner me een gesprek waarbij Kusters een soort psychoanalyse op mij toepaste. Hij ging mijn psyche ontleden en had het over mijn karaktertrekken waarvan ik de ene meer moest ontwikkelen dan de andere. Ik wist niet wat me overkwam. Barstte in tranen uit. Maar hij bleef maar doorgaan. Achteraf realiseer ik me dat hij het misschien goed bedoelde, dat hij mij inzicht in mijzelf wilde verschaffen. Maar in die periode van mijn leven vond ik het zeer confronterend. Ik heb een hele tijd flink de pest aan Kusters gehad na dit gesprek.

In het jaar dat ik assistent-prefect was (1963-64) heb ik veel met Kusters gesproken over mijn grote twijfels met betrekking tot mijn "loopbaan" bij de Oblaten. Ik zag het eigenlijk niet meer zitten om priester te worden. Bij de prikjesactie waren aan vier jongens die grote bedragen hadden binnengehaald grote prijzen toegekend: o.a. een reis van 10 dagen naar Oostenrijk. Kusters bood mij aan om mee te gaan, als... ik zou besluiten om mijn priesterstudie voort te zetten. In die dagen lokte het priesterschap mij weer enigszins en ik zei dus ja. Achteraf ben ik van mening dat ik nee had moeten zeggen.

Toen we in 1961 slaagden voor ons eindexamen gymnasium-A aan het Bernardinuscollege, kregen we af en toe toestemming om naar eindexamen-feesten in Heerlen te gaan. Bij het allerlaatste feest was met pater overste de afspraak gemaakt dat we om middernacht thuis zouden zijn. Het was 00.15 u toen we de fietsen hadden gestald. Tot ons geluk kwam een van de paters op dat moment ook thuis, zodat we stilletjes door de deur in de eerste toren naar binnen konden "sluipen". Geen licht aan doen, was het parool. Op onze kousenvoeten slopen we door de kapelgang. Niets te horen, niemand te zien. So far, so good... Aangekomen ter hoogte van de kapeldeur werden we ineens vol in het licht gezet. Op de bovenste trede van de trap naar de voordeur stond pater Kusters. "Heren, jullie zijn aan de late kant". We deden ons best om een en ander uit te

leggen. Of het óverkwam, was op dat moment niet duidelijk. Tot onze verrassing nodigde pater overste ons uit om een borrel op zijn kamer te komen drinken. Poe, poe, zo hoorde je iedereen denken: dat valt mee... Een uur of wat later neemt pater Kusters het woord om ons welterusten te wensen. Zijn dagsluiter kwam keihard aan: "Jullie waren vanavond te laat, heren. Afspraak is afspraak. Jullie hebben je daar niet aan gehouden. Om die reden vervalt mijn afspraak met jullie over de vervroegde vakantie. Maandagmorgen zal de heer Laeven jullie graag begroeten op het bietenveld. Er moet het een en ander gehakt worden." Als we 15 minuten eerder thuis waren geweest... Boontje komt om zijn loontje, denk je nu. Op dat moment waren we pisinijdig! Dat veranderde niets aan de situatie. In plaats van dat we op 1 juli met vakantie konden gaan, vertrokken we op 8 juli. Overigens toch nog een week vroeger dan de anderen.

Om 20.30 uur voor ons, studenten, een ingelaste geestelijke lezing van de overste. Met omfloerste stem deelde hij mee dat hij 's middags vanuit zijn kamerraam een van de broeders in het park bezig had gezien met het maaien van het gazon, hem had gade geslagen en tot de overtuiging was gekomen "deze man draait niet mee". Daarop had hij vanuit zijn kamer broeder portier gebeld en deze opdracht gegeven die broeder naar de kamer van de overste te sturen. Een uurtje later had hij hem met zijn auto naar een adres in Valkenburg gebracht. Aansluitend bij het avondeten had hij de paters en de broeders van het vertrek van de heen gezonden broeder op de hoogte gebracht.

Een pater:

Een confrater hield 's avonds nogal eens jongens op zijn kamer als het tijdstip verstreken was dat ze zich reglementair naar de slaapzaal hadden moeten begeven. We maakten het mee dat de overste in de refter aan de paterstafel de bewuste pater daaromtrent de mantel uitveegde. Minuten lang werd er door ons ontdaan in stilte gegeten.

Pater Kusters exit

In 1964 verliet pater Kusters Ravenbos en werd hij als overste opgevolgd door pater Hendriks. Na zijn Ravensbosse periode werd hij na een korte periode als overste in Duiven, directeur van de stichting Katholiek Wijkhuiswerk in Maas-tricht. Een jaar later werd hij pastoor in het Limburgse Scheulder. Daar bleef hij parttime zielzorger toen hij in 1982 benoemd werd als provinciaal-overste. In 1988, het jaar waarin hij als provinciaal werd vervangen door pater Leo van de Berg, werd hij pastoor van de parochie Waalsen-Moorveld. Hij overleed in 2000.

Op zijn gedachtenisprentje waarin hij zich richt tot hen die in zijn priesterleven aan hem waren toevertrouwd, kwam de zin voor:

Dankzij u heb ik geleefd en ben ik in staat geweest te werken: warmte en licht uitstralen naar wie dat nodig hadden.

12. Op weg naar het einde

Als pater Kusters in 1954-1955 aantreedt als overste van Ravensbos heelt de vermolming van de “glorierijke Kerk” al ingezet. Bij de wisseling van de wacht met pater Hendriks in 1964 is paus Johannes de Drieëntwintigste al overleden en is het Tweede Vaticaans Concilie al aan zijn twee laatste jaren toe. Men kan de na-conciliaire tijd bestempelen als een periode van hoop, maar even zo goed spreken van het begin van een ernstige crisissituatie in de geschiedenis van de Rooms-Katholieke kerk. Zoals we weten heeft in de jaren die volgen een grote leegloop in het officiële instituut plaats en lijkt een Heilige Geest alleen nog in “kleine kuddes” te werken.

Ook in Ravensbos - we signaleerden het al in een vorig hoofdstuk - was in de gemeenschap als gemeenschap de Geest in formules en rituelen goeddeels onherkenbaar geworden, daarin niet veel verschillend van andere seminaries die in de veranderende wereld van de jaren zestig beschouwd konden worden als het huisraad van de oude Kerk. Dat huisraad hield in dat het kleinseminarie, zoals uit de vorige decennia naar voren was gekomen, jongens herbergde die vanaf hun twaalfde, dertiende jaar in verband met een toekomstig leven als priester en/of kloosterling zoveel mogelijk afgezonderd moesten worden van wat de wereld heette. Als pater Kusters dan met zijn vernieuwingsdrang als overste aantreedt, legt hij eigenlijk de bijl aan de wortels van Ravensbos als kleinseminarie. Om nog maar iets uit een vorig hoofdstuk aan te halen: de dichte haag rondom het gebouw werd neergehaald, vrouwen en meisjes mochten op gezette tijden binnen de muren komen, studenten gingen hun opleiding vervolgen op scholen buitenshuis en men gaf zich over aan “heidense feesten” als het Carnaval.

De vraag is dan ook gewettigd in hoeverre andere paters en broeders in die jaren het beleid van pater Kusters van harte konden steunen. Maar hoe dan ook: het tij zou niet meer te keren zijn geweest.

Over het algemeen was Ravensbos met alle bruisende activiteiten zo op zichzelf gericht dat het beeld van een zieltogende kerk zich slechts langzaam opdroogde. En waar er sprake was van vensters die werden opengegooid, bood dat onder leiding van de Limburger Kusters met zijn stokpaardjes carnaval en harmonie, voornamelijk een zicht op het bronsgroen eikenhout. In 1964 werd Pater Kusters als overste vervangen door pater Hendriks.

Willem Hendriks werd op 11 januari 1916 geboren in Günnigfeld/Wattenscheid in Duitsland uit Nederlandse ouders. Hij volgde wegens dreiging van de nazi's zijn hogere priesterstudies in België en werd in 1943 in Weert tot priester gewijd. Nadien studeerde hij theologie in Rome en werd vervolgens docent in

Ottawa en Sri Lanka en overste in Cuyk, Santpoort, Valkenburg en Duiven. Na zijn periode als overste in Ravensbos preekte hij alom retraites en werd tot 1984 pastoor in Kleve/Reichswalde Duitsland. Hij stierf in Borken in 1994.

Zoals de kerk - om ons tot Nederland te beperken - na de "reformatie" van Johannes de Drieëntwintigste een "contrareformatie" kent in personen als de bisschoppen Simonis en Gijsen en in een beweging als Confrontatie, lijkt pater Hendriks een contrareformatie ten aanzien van paters en broeders als zijn zending te zien, misschien gestuurd door hogere oversten in Rome of Cuyk die beducht waren geworden voor een al te frivol Ravensbos, wie zal het zeggen! Hij wil - als zodanig komt het toch over - de gemeenschap weer in het oude vertrouwde kerkelijk en kloosterlijk gareel zien te krijgen. Dat ontsiert hem op zich niet. Men leeft dan in een tijd van zoeken en experimenteren en men kan dan niet weten hoe het een en ander zich in de Kerk zal ontwikkelen. Leegloop of vernieuwing?

Pater Hendriks wil paters en broeders weer meer tot gezamenlijke gebedsdiensten brengen: met o.a. 's morgens lauden en meditatie en ook meditatie vóór het souper in de avond. Maar de pogingen van deze overste die de gave van diplomatie niet in zijn bagage heeft, hebben een dwingend karakter. Ze wekken bij bepaalde paters en broeders nogal weerzin op. Hij zaait op dorre grond. Maar hij beent onverdroten voorwaarts. Hij probeert daarbij oprecht vaderlijk te zijn. Hij dwingt zijn karakter tot vriendelijkheid en zijn bulderende lach is menigmaal te horen. Maar die vindt weinig echo bij zijn confraters. Ook studenten strijkt hij tegen de haren in:

De doorslag om niet meer pater te worden kwam met het vertrek van pater Kusters en de komst van pater Hendriks. Je mocht tegen die man niet eerlijk zeggen wat je van iets dacht, iets wat ons juist in die jaren daarvoor tijdens geestelijke lezingen was voorgehouden.

Toen lui pater Hendriks duidelijk werd dat steeds minder studenten ervoor kozen verdere priesterstudies te volgen, ging hij in een preek te keer tegen mensen die uit waren op maatschappelijk succes.

Op 9 augustus 1967 raadpleegt pater provinciaal De Grauw paters en broeders van Ravensbos in verband met de herbenoeming van de overste. Aldus de mededeling in de kroniek van het klooster. Eufemistisch staat hier geformuleerd dat paters en broeders de provinciaal willen aangeven dat de situatie met pater Hendriks als overste onhoudbaar is geworden. De boodschap komt kennelijk bij de provinciaal goed over want enige dagen later wordt pater Herman

Steenbergen, tot dan toe prefect van de jongens, voor een jaar als administrator benoemd en pater Bouwhuis als directeur van de school. Een jaar later wordt pater Herman Steenbergen formeel overste.

Herman Steenbergen werd op 8 juni 1926 geboren in Loenen aan de Vecht. Zijn theologische opleiding volgde hij bij de Oblaten in Frankrijk. In 1955 werd hij priester gewijd in Oudenbos. Zijn loopbaan op Ravensbos begon hij als prefect. In die hoedanigheid werd hij door de studenten over het algemeen gerespecteerd.

Herman Steenbergen, prefect, een perfecte prefect, streng maar rechtvaardig, droeg zeer veel verantwoordelijkheid in zijn eentje.

In 1973 werd hij provinciaal van de Nederlandse Oblatenprovincie en woonde hij in Cuyk. Negen jaar later werd hij opnieuw benoemd tot overste in Ravensbos. In september 1991 werd hij rector in Huize Mariëndaal te Groesbeek. Na een kortstondig en onverwacht ziekbed overleed hij op 26 juli 1992. Op zijn gedachtenisprentje lezen we:

Zijn keuze voor de Oblaten werd sterk bepaald door zijn missionaire geest en door zijn devotie voor Maria, patrones van onze Congregatie.

Eenmaal overste, zette pater Steenbergen het door pater Kusters begonnen en door pater Hendriks min of meer gedoogde beleid voort. Daarbij stelde hij zich bescheiden en dienstbaar op. Zo was zijn karakter. Bovendien waren voornoemde eigenschappen wel ontwikkeld in de periode dat hij prefect was onder de paters Kusters en Hendriks, die, de een geolied en de ander stroef, geen markante bootsman op hun schip wilden hebben. De opdracht waarvoor pater Steenbergen zich gesteld zag, was: doorgaan op de ingeslagen weg. Maar...wat in die jaren steeds duidelijker geworden was: het zou uiteindelijk een doodlopende weg worden. Hij zou de begeleider worden bij de uitvaart van Ravensbos als kleinseminarie.

Aanvankelijk was op Ravensbos in die jaren van pater Hendriks en pater Steenbergen als overste in de dagelijkse gang van zaken volgens de wet van de traagheid niet meteen sprake van enige malaise. Het landschap waarin de door pater Kusters op de rails gezette trein zich voortbewoog veranderde dermate geleidelijk dat het de reizigers zich dat, zeker in het begin, niet realiseerden.

Wat geestelijk leven en bijscholing voor de paters betreft: van retraits en recollecties voor paters, broeders en studenten is in de kroniek nog steeds spra-

ke, zij het dat er discussies gaan over de vraag of retraite voor paters en broeders nog wel gezamenlijk en al dan niet buitenshuis moet plaatsvinden. Retraites ontaarden gauw in studiedagen, vrezen sommigen. Een bekende en geziene predikant voor de jongens in die jaren wordt o.a. de franciscaner pater Brom. Wat de viering van de Eucharistie betreft: in plaats van dat de paters de mis lezen in de zijkapellen - spottend wel genoemd: geestelijke zelfbevrediging tegen de muur - vinden er nu in het kader van de liturgische vernieuwing in die tijd concelebraties plaats.

Wat betreft de kleding van de paters geldt de regel: de toog moet alleen gedragen worden bij de diensten. In concreto: 's morgens tot aan het ontbijt en zondags. Tijdens de lessen kan men - in de formulering van de kroniek - "clergyman" dragen. Een loze regel want binnen de kortste tijd draagt iedereen een pak met priesterboord. De gemeenschap krijgt een brevier in het Nederlands aangeboden en ook een vertaling van de Regel.

In 1966 gewaagt de kroniek nog van een conferentie met als thema: een doelmatige bestudering van de H. Schrift. In 1967 spreekt Prof. Klein: "Over de natuurwet in de opvatting van de moderne filosofie".

Ook de viering van de heilige mis voor de jongens is men dan al een nieuwe injectie gaan geven. De dagelijkse gemeenschapsmis, door hen steeds meer als geestdodend en sleur ervaren, is komen te vervallen. In plaats daarvan de volgende regeling: op maandag mis voor jongens van de voorbereidende en eerste klas. Op dinsdag: geestelijke lezing en geen mis. Woensdag: mis voor de hele gemeenschap. Donderdag: mis voor tweede en derde. Vrijdag: mis voor vierde, vijfde en zesde. Zaterdag: biechtgelegenheid en geen mis.

Eveneens probeert men de belangstelling voor de missie levendig te houden. De missieclub o.l.v. pater Steenberghe organiseert als voorheen allerlei festiviteiten. O.a. op missiezondag een fancy fair waarvan de opbrengst naar de missie gaat.

Het peil van het onderwijs wordt intussen ook niet uit het oog verloren. Verschillende paters en broeders proberen al dan niet met succes hun onderwijsbevoegdheid te halen of zich door middel van een opleiding in hun vak te bekwamen.

Pater Ben Annink gaat klassieken studeren in Nijmegen. Pater Siem Kok begint in 1966 een opleiding tot leraar geschiedenis. Pater Palm haalt zijn diploma M.O.-A Engels. Pater Jène van Moorsel haalt in 1967 zijn M.O.-A Nederlands en begint met de opleiding voor M.O.-B in dit vak. Pater Piet Souren en pater Martin Noordermeer doen het laatste jaar van de kweekschool. Pater Wools gaat op voor het diploma M.O.-A Frans. Later begint pater Jan van de Zee aan die opleiding.

Maar...in die jaren begint langzaam als een spook bij paters en broeders de vraag rond te zweven: hoe lang nog?

Op materieel gebied leidt Ravensbos na de periode Kusters aanvankelijk nog geen kwijnend bestaan. Het legendarische "Beloofde Land" - waar in het verleden de jongens elkaar met aardappelen bekogelden -, voorheen gehuurd van de heer Widdershoven te Heerlen en liggend bij de boerderij van Brands, wordt in 1965 aangekocht. In 1965 wordt de oppervlakte van de boomgaard nog verdubbeld. In datzelfde jaar wordt door broeder Huyben en Broeder Van der Zwaan een ruimte onder de keuken gecreëerd voor een diepvriesinstallatie waarin later o.a 800 kilo spinazie wordt opgeslagen. In die jaren worden door Broeder Henk van der Zwaan, die een cursus verwarmingsinstallateur volgt, voorbereidingen getroffen voor een geheel nieuwe verwarmingsketel. Broeder Mensink voorheen werkzaam op de boerderij, zorgt voor het metselwerk.

Bij het jaar 1968 - in die periode is pater Guus Kooien econoom - vermeldt de kroniek niet zonder trots de levende have op de boerderij die dan door broeder Grüntjes wordt beheerd; daar loeien, knorren en kakelen dan o.a. 61 melk-koeien, 25 mestkalveren., 38 biggen, 15 fokzeugen, 175 kippen. De boomgaard in 1968 genereert 80 ton appels.

Broeder Huyben, een veelzijdig vakman, en broeder De Wijs maken voor de eetzaal zespersoonstafels. Er worden verschillende lekenleraren aangetrokken: de heer Janssen - die van de harmonie- voor de lessen muziek, de heer Munsters voor gymnastiek, de heer Jahae voor economie en als vervanging voor Pater Cartens achtereenvolgens de heer Savelkoul en mej** Pötgens voor Duits.

Met de viering van Carnaval is er ook al helemaal niets dat ook maar in de verste verte doet denken aan een naderend einde van Ravensbos. Het festijn barst uit zijn voegen als nooit te voren. De harmonie gooit ondertussen hoge ogen door midden jaren zestig prijzen te winnen in een door de KRO georganiseerde wedstrijd en tijdens concertconcoursen in Linne en in Gulpen. Ondertussen viert de verkennergroep in 1966 zijn vierde lustrum. En...laten we niet vergeten te vermelden: het Ravensbosse voetbalelftal wint van St.-Marie in 1967 met 11-1. Over een zieltoegend Ravensbos gesproken!

Inmiddels is de scheiding tussen paters en broeders ook opgeheven. Er zijn geen aparte recreatiezalen meer. Er is ook meer contact tussen hen en de studenten. Aan het Gilde worden toegevoegd de broeders Van de Zwaan en Koumans. Bij de verkenners komt broeder Knipping assisteren.

Maar, ook al komt het in de wandelgangen van Ravensbos dan niet zoveel ter sprake: een naderend einde van het seminariesysteem komt in die jaren '60 toch

onherroepelijk in het vizier. Een jonge pater herinnert zich:

Ook al voltrekken veranderingen in kerk of maatschappij zich geleidelijk aan, het is toch vaak door een bepaalde gebeurtenis of door een incident dat je er je pas goed van bewust wordt. De sleur of de hectiek van de dag kan een hindernis vormen voor een zicht op wat gaande is. Of...doordat je je kop in het zand steekt voor een toekomst die je onwelgevallig is.

Het incident waarvan hierboven sprake is, was een bezoek van pater Piet Verkoelen die in de periode De Grauw op Ravensbos leraar Nederlands was geweest. Hij was het in de structuren van de oude Kerk kennelijk wat oubollig gaan vinden. Hij had zuurstof gezocht en gevonden in een landelijke beweging die in een naoorlogse beweging vol weeten de vrede van Christus wilde brengen zonder de hele kerkelijke ombouw van geboden en verboden, ziellose tradities en beperkingen en grenzen waar protestanten ketters heetten en niet-christenen heidenen werden genoemd. In de recreatiezaal van de paters opende hij bijna uitdagend een gesprek met de vraag: "En, jongens, hoe zit het met de roepingen?" En wat eigenlijk nog nooit zo hardop in onze gemeenschap gezegd was, maar ongetwijfeld wel geweten en aangevoeld en eigenlijk min of meer verdrongen, kwam nu uit de mond van de pater die voor de rekrutering van de nieuwe studenten moest zorgen: "Het gaat niet goed. Het aantal aanmeldingen loopt elk jaar terug!" "Vind je het gek?" antwoordde pater Verkoelen. En met het bravoure dat hem altijd had gekenmerkt, zei hij: "Dat hele kleinseminarie van jullie is toch een achterhaald instituut! Vind je het zelf niet finaal belachelijk dat je jongetjes vanaf hun dertiende jaar afzondert met het oog op een toekomstig celibatair leven? Wat weten die knaapjes nou van het leven!" Er viel toen een stilte onder de aanwezigen. Een stilte die de bezoeker maar meteen opvulde met: "Ik zou de tent maar sluiten, jongens! Hoewel, doe geen moeite: seminaries gaan de komende jaren wel vanzelf op de fles!" Zoals gezegd: een al dan niet voortbestaan van het instituut Ravensbos was eigenlijk tot nog toe niet met zoveel woorden ter sprake gekomen. Maar natuurlijk besepte ik wel dat een nieuwe tijdgeest al een hele tijd als een nevel de katholieke kerk was komen binnendrijven. Ja, ook op bij ons. Wegens desinteresse van de studenten, tegenzin zelfs, hadden we de dagelijkse mis voor de studenten moeten terugbrengen tot een paar vieringen door de week. Op mijn kamer had ik in persoonlijke gesprekken met jongens ervaren dat de meeste twijfelden aan hun roeping. Maar de twijfel waarover ze spraken wist ik in de meeste gevallen te interpreteren als het besluit niet priester te willen worden.

Nee, wat er gaande was in de maatschappij buiten Ravensbos was nog niet meteen tot iedereen doorgedrongen. Nog in 1967 vindt pater Rientjes:

Een kleinseminarie moet koste wat kost zo lang mogelijk in stand gehouden worden. De Oblaten hebben iets waardevols te bieden.

De pater denkt op dat moment nog aan een bloeiende toekomst. Toch is er dan in die periode sprake van signalen uit de buitenwereld die niet mis te verstaan zijn. In 1966 verschijnt er in opdracht van het P.I.N.K. (Pastoraal Instituut van de Nederlandse Kerkprovincie) een rapport over de toekomst van het kleinseminarie, waarin dit instituut nog wel zinvol wordt geacht, maar waarin men stelt dat een priesteropleiding ook nog kan lopen via een gewone M.O.-school. De bisschoppen roepen een commissie in het leven inzake het kleinseminarieprobleem. Ze laten zich horen in de volgende pastorale beleidslijn:

Hoewel het kleinseminarie zijn waarde zal blijven behouden, verwachten velen dat de middelbare-schoolopleiding van de jongens die priester willen worden, zal verlopen via het gewone middelbare onderwijs. In verband daarmee achten wij het christelijk karakter van onze middelbare scholen van groot belang.

De reactie erop is in eerste instantie behoudend. Regionale bespreking in o.a. Deurne en Rotterdam over rapporten als hierboven bevatten de volgende stellingen:

- 1) Religieuze en sociale vorming zijn in een seminarie ingebed in een leefgemeenschap.
- 2) Er bestaat in een seminarie minder kans dat men in conflicten komt met ouders.
- 3) Vruchtbare ontmoetingen met priesters zijn meer mogelijk in een seminarie.
- 4) Aanwezigheid van gelijkgezinde jongelui werkt stimulerend voor de roeping.
- 5) Een seminarie biedt meer mogelijkheden tot opvoeding van mens tot solidariteit met anderen.

Op 1 oktober 1967 - pater Steenberghe heeft dan inmiddels de leiding overgenomen van pater Hendriks en pater Bouwhuis fungeert dan als directeur van de school - stuurt pater Lotgerink namens de provinciale raad een brief over het kleinseminarie, waarin hij schrijft dat er mogelijk binnenkort verregaande be-

sluiten worden genomen. De paters van Ravensbos stellen in een vergadering hier tegenover dat een priesteropleiding in geen milieu zo kan geschieden als in een seminarie. Een gewone middelbare school vindt men daartoe niet zo geschikt. Als school bevindt Ravensbos zich volgens hen bovendien in een gunstige situatie wegens de band met het Bernardinus-college. Pater Bouwhuis laat zich bij die gelegenheid dan uit over Ravensbos als een mogelijke streekschool in samenhang met het Bernardinuscollege dat dan kan fungeren als een soort Alma Mater. Ook zou daarbij samenwerking kunnen plaatsvinden met St. Marie in Schimmert en een seminarie in Cadier en Keer.

Het gevoel bij enkele paters omtrent Ravensbos dat begint te evolueren van seminarie naar school wordt wellicht het beste verwoord door pater Jan Neesen die enigszins wrevelig bij een in een vergadering gebruikte term als socio-religieuze bewogenheid opmerkt dat men heden ten dage te veel nadruk legt op het eerste lid van deze samenstelling ten koste van het tweede. Ondertussen begint de lucht steeds meer te betrekken. Op vrijdag 12 april 1968 ontvangt Ravensbos, waarschijnlijk net als andere seminaries, een schrijven van het Dominicuscollege te Nijmegen. Het college kondigt aan geen nieuwe leerlingen meer aan te nemen en zichzelf in 1970 op te heffen. Reden: het geringer wordend aantal studenten ondanks openstelling voor niet-priesterstudenten. De gemiddelde bezetting in de jaren 60-61 was 210 studenten, in het jaar waarop de brief gedateerd was, 1968, telt het college slechts 65 studenten.

Het is in deze tijd dat de sfeer in de gemeenschap van Ravensbos begint te verslechteren. I) De recreatiezaal - inmiddels dus voor paters en broeders samen - wordt steeds minder frequent bezocht. De klacht komt van pater Tromp die zich altijd had ingezet voor de gezelligheid aldaar. Ook pater Bouwhuis stelt vast: er is op Ravensbos geen huiselijke sfeer meer. Eveneens ouders van de studenten signaleren iets dergelijks. Aanwezig tijdens de Carnavalsviering in die periode, klagen ze erover dat het schort aan contacten tussen paters en jongens. De taak van de prefect vinden ze overbelast.

Inmiddels heeft pater Lempens al te kennen gegeven dat het met de recruiting echt niet meer vlot. Dat is ook duidelijk af te lezen uit de cijfers die de kroniek laat zien. Begon het schooljaar 1962-1963 nog met 160 leerlingen, in 1966-1967 zijn er nog 111, in 1967-1968 slechts 64. Pater Scholten, in 1968 prefect geworden, vraagt zich in 1969 af of Ravensbos voortaan ook niet niet-priesterstudenten moet toelaten.

In feite zijn er dan al heel wat jongens die voor zichzelf hebben uitgemaakt dat het priesterschap voor hen niet is weggelegd, ook al zullen ze zich daar niet gauw openlijk voor uitspreken. De leiding van het seminarie (dat in deze tijd in

de kroniek steeds meer de naam van internaat begint te krijgen) is er dan al een tijd min of meer stilzwijgend toe overgegaan jongens te accepteren voor wie ouders, wegens omstandigheden thuis, in Ravensbos een geschikt milieu hopen te vinden voor de verdere ontwikkeling van hun zoon.

Blijkens een aantekening in de kroniek stelt pater Scholten in 1970 voor, de communiteitsmis op woensdag en het lof op zondag te laten vervallen. Ook wordt opgemerkt dat er zich in de gemeenschap twee groepen aftekenen: de ene stelt dat er een gemeenschappelijke religieuze beleving in leefpatronen moet plaatsvinden, terwijl de andere van mening is dat religiositeit voldoende wordt uitgedrukt als men vredelievend naast elkaar leeft.

In 1971 vindt er in een bijeenkomst van paters en broeders onder leiding van de provinciaal, pater De Grauw, een gedachtewisseling plaats over de mogelijke toekomst van Ravensbos. Wij parafraseren de tekst in de kroniek.

- 1) Er wordt vastgesteld dat Ravensbos de laatste 5 a 6 jaar bij de aanname van jongens probleemgevallen heeft geaccepteerd.
- 2) De vraag is nu: welke doelstelling moeten wij ons internaat geven en hoe moeten wij het inrichten? Pater Van de Zee vindt dat de school voortaan moet openstaan voor jongens die zich willen inzetten voor de Derde Wereld. Daarbij moet een religieus accent gelden. En ook de broeders kunnen daarbij ingeschakeld worden.
- 3) Pater Bouwhuis stelt voor dat de begeleiding van de jongens moet geschieden door drie groepsleiders.
- 4) Andere meningen: als missiewerk niet meer haalbaar is, moeten we ons verdienstelijk maken voor parochies. En: we kunnen met een kleinere groep een nieuw project beginnen, bijvoorbeeld in Suriname.
- 5) Men steil voor: Ravensbos in de toekomst te laten voortbestaan als convict van waaruit men jongens naar scholen in de buurt kan laten gaan. b) Pater Schotten voorziet echter sluiting als daling van het aantal meldingen van studenten blijft aanhouden. Het gebouw zou dan kunnen dienen voor bezinningsdagen voor groepen, bijvoorbeeld schoolverlaters.

Het is bij deze gelegenheid dat verschillende paters en broeders uiting geven aan hun gevoelens van moedeloosheid en frustratie over de gang van zaken.

Pater Piet Souren: *"Ik had eigenlijk naar de missie willen gaan."* Wat hier doorklinkt is: en nu is het te laat.

Pater Palm: We hebben elkaar niet gevonden. Er is geen groei geweest in waardering voor elkaar. Een nieuwe start met deze zelfde groep is niet meer haalbaar.

Pater Van de Zee: Ik zie me vereenzamen. Mensen met wie ik kon optrekken verdwijnen. Er zijn weinig personen met wie ik contact heb.

Broeder Grüntjes min of meer een uitzondering in deze sombere toonzetting : *we moeten werken voor een zinvol doel. Niet voor eigen luxe. We moeten tijd hebben voor een gezamenlijk kloosterleven. We moeten elkaar bezielen.*

De kroniekschrijver heeft het - in de context van de voornamelijk deprimerende uitlatingen over de stand van zaken - over bepaalde geruchten. Sommigen op Ravensbos zouden in verband met een onzekere toekomst een spaarbankboekje hebben aangeschaft. Uit navraag, nu vele jaren later, blijkt dat dit gerucht niet correspondeert met feiten, maar het geeft wel aan hoe onzekerheid met betrekking tot de toekomst paters en broeders op Ravensbos in haar greep begint te krijgen. Pater De Grauw besluit voornoemde bijeenkomst met:

We moeten ons hoeden voor defeatisme. We moeten er op durven vertrouwen dat God ons om reden van onze inzet ons werk zal zegenen. Niet toegeven aan vergrijzing, moedeloosheid. Aan het einde van deze vergadering bidt hij met de woorden van de Emmaüsgangers: "Blijf bij ons, Heer, want het wordt avond!"

In 1971-1972 gaat het systeem van de drie groepsleiders in, waarbij Pater Steenberghe overste van de gemeenschap blijft. Pater Geert Scholten krijgt het toezicht over de twee laagste klassen en surveilleert in de refter, op de slaapzaal en in de recreatiezaal. Pater Siem Kok is prefect van de middengroep. Pater Jène van Moorsel gaat over de twee hoogste klassen. Bovendien zal deze laatste zich bezig houden met liturgie en religie en zorg voor de huiselijkheid dragen. Hij is ook verantwoordelijk voor de studiebegeleiding, de vrijetijdsbesteding en, vooral wat betreft de hem toevertrouwde groepen, voor het contact met jeugd van buiten. In deze periode gaan de oudste studenten namelijk in het weekend naar uitgaansgelegenheden buitenshuis en ontvangen in hun recreatiezaal vrienden en vriendinnen op Ravensbos. Maar deze structuur wordt verstoord als al heel snel Pater Kok en pater Van Moorsel te kennen geven Ravensbos te willen verlaten. Zij zien daar geen toekomstmogelijkheden meer.

We zijn in de tijd aangeland dat veel priesters en kloosterlingen uittreden. Ook bij de Oblaten. Sommigen verbreken de formele band met de congregatie

geheel en al, anderen blijven vriendschapsbanden met voormalige confraters behouden. Onder de priesters zijn er die als gehuwden toch een weg zoeken om invulling te geven aan hun pastorale roeping. Enkele broeders zullen in de loop der jaren toch nog aan een priesterstudie beginnen. Het is in deze dagen van leegloop dat een paar Oblaten of ex-Oblaten, enkele op vrij jonge leeftijd, sterven: pater Piet Weijs in Congo, pater Jan Grüntjes en pater Stef Janson in Suriname, Piet Kleuskens, Jos Kierkels. In Ravenbos overlijden in 1968 pater Crousen en de heer Laeven, de bedrijfsleider, in 1969 pater Jan Neesen. In 1970 komt de student Siem Smit, korte tijd daarvoor nog prins Carnaval, door een ongeluk om het leven.

Na het vertrek van de paters Kok en Van Moorsel wordt er door paters en broeders vergaderd over de vraag: hoe moet het nu verder? Verder als internaat of als convict? Of sluiten? Na veel gepraat valt de keuze op het convict, waarbij dan de reeds lang bestaande relatie met het Bernardinus-college in Heerlen een rol speelt. In kranten zal worden geadverteerd. De mate waarin studenten zich zullen aandienen, zal uitmaken of het convictsysteem haalbaar is. De leiding van het internaat komt in handen van pater Scholten en pater Bouwhuis. In die periode krijgt pater Guus Kooien als directeur de leiding van de gemeenschap. De tocht van Ravenbos naar het einde is echter onafwendbaar en komt nu in een stroomversnelling. Het aantal leerlingen daalt gestaag. In 1973 zijn er nog 25. In 1975 nog 18.

In 1972 wordt voorde laatste maal het Carnavalsfeest gevierd. In dat zeilde jaar eindigt de roemrijke geschiedenis van de harmonie. De laatste lerarenraad, sinds jaar en dag "bloedraad" in de terminologie van de studenten, vindt eveneens in dit jaar plaats. De verkennerij, in 1974 met nog 10 leden, zegt het lidmaatschap op van Scouting Nederland. In maart 1976 wordt het einde van het internaat aangekondigd. In 1978 verlaat ene Lambert van Dinter Ravensbos. Het was de laatste student die aldaar zijn domicilie had.

Zo eindigt de geschiedenis van Ravensbos als kleinseminarie. Een hard gelag zal het zijn geweest voor de paters en broeders van wie velen - zo niet bijna allen - ooit naar de missie hadden gewild, maar die jaren geleden, gebonden door hun gelofte van gehoorzaamheid, naar Ravensbos waren gezonden en die nu in de meeste gevallen in een te ver gevorderde leeftijd waren beland om nog een geheel nieuw avontuur te beginnen. Die moesten leren leven met het idee dat het instituut waaraan zij zich volgbaar en doorgaans met inzet van hun leven hadden gewijd, door de tijd achterhaald was, door de eigen tijd ook veroordeeld als niet opvoedkundig verantwoord. Of het moest zijn dat oud-seminaristen en dus ook oud-Ravensbossen ervan konden getuigen dat het seminarie hun in hun leven toch iets waardevols had meegegeven.

In hoeverre is dat het geval geweest? In hoeverre getuigen er van het tegendeel? Die vraag zal aan de orde komen in een volgend hoofdstuk waar de geschiedenis van Ravenbos - in tegenstelling tot het relaas in dit hoofdstuk - weer voornamelijk het verhaal van de studenten wordt.

13. Een sober bestaan

Licht- en schaduwzijden. Spreek je over licht- en schaduwzijden op een internaat, dan is dat voor ieder individu natuurlijk anders. Maar we proberen in ons verhaal zoveel mogelijk uit te komen bij een grootste gemene deler van positieve en negatieve ervaringen van Ravensbosse studenten. Na deze nuancering zullen we eerst donkere zijden van het Ravensbosse leven schetsen en vervolgens omstandigheden waarin een zon zich door wolken weet heen te breken.

Groot en klein verdriet

Er waren nogal wat jongens die kampten met heimwee. Dat getuigen achteraf veel correspondenten. En dat betreft dan soms jongens van wie men dat inder tijd niet gedacht zou hebben; die toen vrolijke knapen waren, die wars van sentimentaliteit leken. Maar heimwee was iets waarmee men niet te koop liep.

Ik liep in die eerste dagen op Ravensbos naast een andere nieuwe student, een stoere Zeeuw. 'Heb jij ook heimwee?' vroeg ik. Ik zag dat hij tranen in zijn ogen kreeg, maar hij zei niets, liep van mij weg. We hebben het onderwerp nooit meer aangeroerd.

Heimwee kon zich aandienen telkens als men terugkwam van een vakantie, vooral na de kerstvakantie wanneer men tijdens de feestdagen de warmte van het gezin ervaren had en men in daglicht vertrok vanaf het ouderlijk huis en in het kille donker aankwam bij het station te Sittard om vanaf daar naar Ravensbos vervoerd te worden.

Of in later jaren toen men met bussen vanaf verschillende verzamelpunten in Nederland werd opgehaald. Het was dan een hard gelag om de volgende dag in de winterse kou om zes uur weer te moeten opstaan, wetend dat er weken, maanden lagen te wachten voor de volgende vakantie zich zou aandienen. Het had iets van: jij die hier binnen zijt getreden, laat alle hoop varen!

Na het avondeten, toen ik mijn koffer helemaal had uitgepakt en mijn kastjes en bureautje had ingeruimd, bedacht ik ineens: ik logeer hier niet. Hier ga ik weer wonen. Pas over meer dan drie maanden ma} ik naar huis en dan ook nog maar voor even. Buiten begon het te duisteren. Normaal als het donker werd, ging ik naar huis. Ik zag in gedachten mijn vader en moeder en broers. Ik zag ze aan tafel in de kleine keuken, in de huiskamer onder de lamp. Ik hoorde er niet meer bij. Ik verliet de slaapzaal en ging een WC- hokje in en er kwam een grote huilbui opzetten.

Maar ook wanneer men wist dat er thuis een feest was waarbij men niet aanwezig mocht zijn, kon heimwee zich doen gevoelen. Uit een dagboek:

Vrijdag 10 december 1965. Vandaag is mijn moeder jarig, ze wordt 43 jaar. Ik heb om 7 uur 's avonds naar huis gebeld en de hele kluit zat al bij elkaar. Het zou er weer erg gezellig worden. En wij moeten een proefwerk Duits voorbereiden.

Het seminarieleven was ondanks de leerzame en mooie momenten geen echt gelukkig leven. Op mijn bureau in de studiezaal lag een kalendertje. Elke avond voor het slapen zette ik een kruisje door de dag. Het gaf een prettig gevoel. Immers, de vakantie kwam dichterbij en je kon weer naar huis. Het gevoel van heimwee bleef altijd spelen. Als we vanuit ons dorp met de bus naar Valkenburg vertrokken voor een nieuwe periode en mijn ouders me uitzwaaiden, had ik een brok in mijn keel. Als we echter vanuit Ravensbos richting thuishaven vertrokken, kon ik mijn geluk niet op.

Men was wel eens jaloers op jongens van wie de ouders dicht bij Ravensbos woonden en die dan even hun ouders mochten zien als die het wasgoed kwamen halen of brengen. Maar dat was ook niet alles:

Natuurlijk, iedereen heeft sentimentele gevoelens bij zijn oude school, maar Ravensbos was anders. Als kind van 11 jaar weg van je ouders. 1964, nog echte kinderen waren we. Slechts drie keer per jaar enkele weken met vakantie naar huis en daarna weer afscheid nemen. Mijn ouders, die in Heerlen woonden, kwamen op zaterdagavond langs om de was op te halen, maar zij mochten niet binnen komen. In de auto - 's winters met draaiende motor om warm te blijven - las ik snel mijn briefje voor met alles wat ik wilde zeggen en vragen.

Er was veel onuitgesproken verdriet:

We waren thuis al met negen kinderen, buiten een jongetje dat reeds als baby is gestorven. Op een avond in september 1949 kwam pater Uitterhoeve bij me, terwijl ik al in bed lag. Hij vertelde me dat ik een zusje had gekregen. Ik was stomverbaasd. Hoe was dat mogelijk? Ik wist toen nog niet eens hoe dat ging met het krijgen van kinderen. Of pater prefect mij gefeliciteerd heeft weet ik niet. Feliciteren gebeurde op Ravensbos nooit, noch bij een naamfeest noch bij een verjaardag. Ik kreeg ook nooit een kaart van thuis. De enige kaart die ik eens gekregen

heb was wel op een verjaardag maar die had ik zelf in Arensgenhout op de post gedaan.

Nee, het leven op Ravensbos kende veel schaduwzijden: vooral in de periode De Grauw met de vele vaak saaie liturgische diensten, op zondag twee missen en dan nog lof of vespers, verder het langdurig verblijf in de studiezalen op zondag, het kille douchen, eerst eens in de twee weken, later om de week, de corvediensten, sport en spel voor degenen die niets hadden met voetbal en verkennerij, het geringe contact met thuis.

Men kan zich afvragen: waarom bleven die jongens dan? Doorgaans omdat ze priester wilden worden. En daartoe zich voegden - of gevoegd werden - in een systeem dat al als een voorportaal van hun priester- en kloosterleven gezien kon worden. En dat was soms een tocht door een woestijn. Wie, eenmaal op Ravensbos, dat ervoer zal in veel gevallen toch gebleven zijn, omdat men niet zomaar wilde versagen.

Na elke vakantie viel mij het vertrek uit het ouderlijk huis zwaar. Vooral mijn moeder die ik bij elk afscheidsritueel moest ontzien, maakte de terugkeer naar Ravensbos voor me niet gemakkelijk. Maar toch ging ik. Omdat ik daar mijn vrienden wist. Maar ook omdat een definitieve terugkeer naar huis de financiële offers die mijn ouders tot nog toe gebracht hadden - mijn moeder hield me dat tijdens vakanties vaak genoeg voor - dan waardeloos waren geweest. En dat de gang naar mijn einddoel, het priesterschap, zwaar zou zijn, had ik vanaf het begin van mijn keuze geweten. Ooms, tantes, burens, bekenden zouden op me neerzien als ik zou opgeven. En dat priester ideaal was toch ook nog steeds levendig in me. Dat priesterschap met alles erom heen: de fraaie, kleurige, soepele misgewaden van de priester, de voorname gebaren van de bedienaren, de aankleding van het altaar, het orgelspel, het kaarslicht.

Het seminarie deed zich als kloosterschool voor vooral in de periode De Grauw. In de periode Kusters kwam er meer openheid. Maar dat hoefde niet altijd te betekenen dat spanningen en gevoelens van eenzaamheid verminderden. Het feest van carnaval, de optredens naar buiten van de harmonie, en in latere jaren het omgaan van de jongens van de hogere klassen met leerlingen op het Bernardinuscollege die in vrijheid een gewoon uitgaansleven kenden, konden bij Ravensbossers nog eens temeer het besef doen groeien van wat ze misten.

Bovendien was in die periode zoals we gezien hebben de maatschappij buiten de seminaries aan het veranderen. En dat liet Ravensbos natuurlijk niet ongemoeid. In de periode De Grauw kenden ook de katholieke middelbare

scholen nog muren die leerlingen zoveel mogelijk afsloten van gevaren van de wereld; ook daar werd bijvoorbeeld gewaakt voor een te vrije omgang van jongens met meisjes. Katholieke internaten met hun reglementen zullen toen niet veel afgeweken zijn van de sfeer in de seminaries.

Maar in de aanloop naar de jaren zestig, was er overal in het katholieke bastion een andere wind gaan waaien en die kwam nu ook binnen door de kieren van Ravensbos, nee, zeg maar door de open ramen die de progressieve overste, pater Kusters, was gaan openzetten. In de lucht hingen andere ideeën over priesterschap, kloosterleven en kerkbeleving en christelijke moraal. Zekerheden van voorheen verflauwden. Waar nog bij kwam dat op Ravensbos stilaan ook jongens werden aangenomen die niet duidelijk opteeden voor het priesterschap, maar voor wie om redenen van opvoeding door ouders of andere instanties een internaat als Ravensbos een geschikt milieu geacht werd.

In het leven van alledag deden zich in deze jongensgemeenschap die dus steeds meer het karakter van een seminarie begon te verliezen, allerlei spanningen voor. Zo wilden in de late jaren '60 jongens volgens de mode van die tijd hun haar lang laten groeien hetgeen de prefect frustreerde door ze naar de kapper te sturen die de opdracht had ze te kortwieken. De ouderejaars mochten in het begin van de jaren zeventig in het weekend uit, maar in de tijd dat uitgaansavonden eerst laat in de avond een aanvang begonnen te nemen, moesten zij om twaalf uur binnen zijn, hetgeen met de dienstdoende prefect conflicten opleverde als deze erover viel als ze pas kwart over twaalf of half een thuis kwamen. Een jongen die buitenshuis naar een mavo ging en op weg daar naartoe met een meisje opfietste, werd bij de prefect ontboden. Van de vrijheid in de reglementering die de Heerlengangers en de andere oudere studenten vergund werd, maakten sommigen gebruik om zich ook illegaal op te houden in bars, cafés en dergelijke gelegenheden.

Terwijl de leiding van Ravensbos zwoer bij de muziek waarmee de harmonie hoge ogen gooide, begonnen de jongens steeds meer belangstelling te krijgen voor de popmuziek in die tijd, de muziek van de hitparade, van Veronica en zenders in het Luxemburgse. Daar werd naar geluisterd met transistor-radiootjes op tijden en plaatsen waarop dat niet was toegestaan. Aldus in de studiezaal. Stiekem natuurlijk waarbij bijvoorbeeld het draadje van het toestel naar het oordopje via de mouw van het colbertje werd geleid.

Met Jan bekeek ik vaak de Muziekexpress en tijdens een carnavalsoptreden zong ik met Jan en Huub 'Ring, ring, ring' van Ferry Grignard en 'Ruby Tuesday' van de Stones. Op zaterdagmiddag luisterden we in een klaslokaal tegen een verwarmingspijp aan naar de Veronica top 40. Het waren de

hoogtijdagen van de Beegees en de Outsiders, maar ook de palingpop begon een woordje mee te spreken.

De radio's mochten alleen gebruikt worden tijdens de vrije studie en met oordop. Zelf heb ik het eens gepresteerd een transistorradio in de ochtend mis in de kapel mee te nemen en je raadt het al: ineens werd het stekkertje van het oordopje eruit getrokken door een onbewuste beweging en de radio schalde door de kapel en Herman Steenbergen deed de mis.... Hij verstijfde maar zei niets! Later werd ik wel ter verantwoording geroepen en het liep met een sisser af.

Toen een van de jonge paters beginjaren zeventig samen met een zesdeklasser op zondagavonden in de recreatiezaal een programma presenteerde "Van kwart tot kwart" waarbij met een bandrecorder popmuziek werd gedraaid en commentarieerd, werd de pater bij de overste ontboden om uitleg te verschaffen.

Maar of het nu ging om de periode De Grauw of om de periode van de oversten na hem: het leven op Ravenbos - dat is ook uit voorgaande hoofdstukken wel gebleken - was niet luxueus. De vrijheid was beperkt. Het regiem kon als streng overkomen.

Pijnlijke confrontaties in één-op-één-relaties

Nu zijn er binnen de geschiedenis van een gemeenschap de geschiedenissen in één-op-één-relaties. Die wijken dan ook nogal eens af van wat men de "openbare" of "officiële" geschiedenis van die gemeenschap zou kunnen noemen. De volgende citaten betreffen de pijnlijke confrontaties van de eenling-in-het-grote geheel in zijn relatie tot de overste, de prefect, een andere pater of één of meer andere studenten.

Een maat van mij, een toffe gozer, een goedmoedige beer, werd samen met een kleine Limburger weggestuurd wegens roken in de toiletruimte van de slaapzaal, zomaar van de ene op de andere dag. Op een ochtend zijn pater overste en veel andere paters aanwezig in de refter....Het belletje gaat...de twee jongens wordt gevraagd op te staan.. .Er volgt een donderspeech over roken op de toiletten van de slaapzaal.. .Doodse stilte! Dan volgt de mededeling dat de twee jongens van Ravensbos worden verwijderd. Dezelfde dag waren ze vertrokken. Geen afscheid. Verbijstering bij iedereen! Wal ik mijzelf na jaren nog kwalijk neem is, dat ik niet opgestaan ben en geprotesteerd heb! Misschien was één woord of een vraag al genoeg geweest.. misschien had het mijzelf ook de kop gekost....maar dat was dan toch beter geweest, dan de beklemmende

stilte en de onmacht die we voelden. Dat niemand ten gunste van die twee heeft gesproken, blijft je je hele leven bij. Ja, er moest een voorbeeld gesteld worden! Ja, brand kon fatale gevolgen hebben. Ik begrijp dat nu wel... Hoewel die toiletten waren volledig betegeld! Later heeft eens een klas na een vergadering van ik dacht ouderejaars in brand gestaan, echt in de brand gestaan op een moment dat wij sliepen. Het vuur is toen op tijd gedoofd, maar niemand is er toen verwijderd. Nogmaals, ik kijk er nu wel anders tegenaan, maar toen was het frustrerend.

Aangezien ik tijdens de vakantie in het plaatsje Valkenburg enige ervaring had opgedaan met meisjes, wilde ik dit in een brief graag aan mijn vriend, die inmiddels was weggestuurd van school, in geuren en kleuren vertellen. Ik smukte het een en ander wat op. Helaas werd deze brief door de ouders van die jongen teruggestuurd naar Ravensbos. Ik werd bij de overste ontboden. Of ik nog roeping had. Ja! Toen kwam hij met de brief op de proppen. Ik mocht de enkele dagen tot de kerstvakantie nog blijven, maar ik hoefde niet meer terug te komen. Iemand zou met de bewuste brief naar mijn ouders gaan. Zo zat ik met het predicaat "van school gestuurd" hetgeen ik een vernedering vond.

De laatste twee jaren van de middelbare school gingen wij als leerlingen naar Heerlen, naar het St.-Bernardinuscollege, met toen alleen maar jongens. Niettemin waren er in het voorlaatste jaar beperkt contacten mogelijk met meisjes van meisjesscholen in Heerlen. Af en toe dansavonden op school etc. Daarnaast gingen ik en anderen naar café De Kegelbaan in Arendsgenhout, dat vlak bij het internaat was gelegen. Ook naar De Bron, een restaurant bij een camping. Daar werden we door de plaatselijke, vaste bezoekers steevast gefêteerd. Kortom, dat was gezellig en dus aantrekkelijk. Daar kwamen ze op Ravensbos achter. Tot voor kort heb ik gedacht dat dat voor mij en twee kameraden, we zaten in dezelfde klas, leidde tot verwijdering van school. Bijzonder is wat ik op 9 november 2002, van mijn zus, hoorde. Er zou op zijn minst nog een andere reden van mijn verwijdering van Ravensbos zijn geweest, iets wat ik echt voor het eerst hoorde. Ik zou politiek actief geweest zijn! Waaruit bestond mijn hals misdrijf dan wel? Welnu, we hadden in de 4de klas van de HBS economie van een bijzondere man, de heer Moolhuijsen. Hij was lid van de PSP (de Pacifistisch Socialistische Partij), en als zodanig actief, en wel in dat door de KVP gedomineerde Limburg. Deze goede man, die om een paar voorbeelden te noemen, bij eerste kennismaking alle leerlingen een hand gaf, heel veel praktische informatie bood, werd door het docentenkorps

als 'gek' versleten, met de nek aangezien. Tot overmaat van ramp kwam hij binnen de partij in moeilijkheden. Om kort te gaan, hij raakte verzeild in een drama¹. Een medestudent en ik hebben het toen publiekelijk voor hem opgenomen door een ingezonden stuk in een regionaal dagblad te plaatsen. Tja, dat bleef ook op Ravensbos niet ongelezen. Van het adagium 'audi et alteram partem' had de overste kennelijk nooit gehoord.

Terzijde: vreemd was het dat het heengaan van een jongen uit Ravensbos buiten de vakantietijd, niet alleen bij verwijdering maar ook als hij uit eigen beweging, zelfs in goed overleg, weg wilde, door de overheid vaak met de grootst mogelijke geheimzinnigheid werd omgeven. Afscheid van klasgenoten of vrienden was er niet bij. Het vertrek uit Ravensbos kreeg op die manier voor de jongen zelf en voor andere Ravensbossers iets van een schandelijke aftocht.

Ik mocht mijn jaar afmaken, mits ik met niemand over mijn besluit zou praten. Dat heb ik wijselijk ook niet gedaan. Alles kon gewoon doorgaan. Klasgenoten en zelfs een paar vrienden heb ik niets verteld.

Van een pater met wie ik een goede band had, vernam ik, dat ik op de dag van vertrek gewoon naar de les moest gaan, vervolgens aan de leraar moest vragen of ik naar het toilet mocht. Met mijn van tevoren gepakt koffertje zou ik dan in de auto van pater overste stappen die me naar het station in Maastricht zou brengen.

In mijn laatste jaar was het mij duidelijk dat ik niet verder wilde leren voor priester. Nog tijdens dat schooljaar zou ik weggaan. Met pater overste sprak ik het volgende af: ik zou met klasgenoten op de fiets naar een Waals klooster van de Oblaten op bezoek gaan. Op zeker moment zou ik dan ineens tot de ontdekking komen, dat ik mijn paspoort vergeten had en ik dus terug moest. Mijn koffer had ik van tevoren al stiekem gepakt. De overste die mijn ouders toen al had ingelicht, heeft me toen naar het station in Sittard gebracht. Zonder afscheid te kunnen nemen van mijn vrienden, ben ik uit hun zicht verdwenen."

Contacten met buiten werden nogal eens gewantrouwd. Controle daarop door de paters was mogelijk doordat brieven geopend aan de prefect moesten worden aangeboden en anderzijds binnenkomende brieven door hem geopend werden. Een student bezoekt tijdens vakanties een familie in Friesland waarmee hij een vertrouwelijke omgang heeft. Die familie is lid van de communistische

¹ Hij heeft later zelfmoord gepleegd.

partij.

Op Ravensbos heeft de student in kwestie briefverkeer met die familie.

Op zekere dag moest ik bij pater Overste komen. Wie waren die mensen? En waren ze wel katholiek? Nee, ze waren communist, maar lieten mij vrij. En had ik wat met de oudste dochter, die van mijn leeftijd? Ik zei dat ik haar als mijn zusje beschouwde. Het zou beter zijn, zei de pater, als ik die relatie verbrak.

Een jongen met zijn stil verdriet in de grote gemeenschap van Ravensbos:

Het nieuwe leven op Ravensbos viel in veel opzichten nogal rauw op mijn dak. Een aantal opmerkingen van medestudenten maakten me onzeker. Ik kan het me niet meer precies voor de geest halen, maar er is bijvoorbeeld gelachen om mijn toen nog hoge stem en Limburgse tongval. Jongens deden me na en dus keek ik wel uit om me veel te uiten, iets wat ik toch al niet gemakkelijk deed. Iemand maakte in het zwembad een opmerking over mijn buik, wat aanleiding voor me was om me voortaan zo weinig mogelijk in zwemkleding te vertonen. Ik behoorde meteen al tot het kleine groepje dat niet goed kon voetballen en viel buiten de boot. Klasgenoten stompten me tijdens de pauzes en ik wist me niet te verweren.

Ik wilde graag een muziekinstrument bespelen, 's Avonds oefende ik dan in een klaslokaal. Bij iedereen kwam de pater die dat organiseerde regelmatig kijken, bij mij nooit. Dus ben ik er - spijtig genoeg - maar mee gestopt.

Door allerlei veranderingen aan mijn lichaam heb ik doodsangsten uitgestaan en ik durfde er met niemand over te praten. De biechtvader die ik gekozen had en bij wie je regelmatig op de kamer werd verwacht, had geen enkele interesse voor me. Hij kende na een jaar mijn naam nog steeds niet. Van de volgende biechtvader kreeg ik meer aandacht, maar deze wist waarschijnlijk ook niet goed om te gaan met mijn verlegenheid. Zijn seksuele voorlichting bestond erin dat hij me een boek gaf met de beeltenis van de David van Michelangelo. Terwijl de pater weg ging, moest ik er een kwartier naar kijken.

Op de lagere school kon ik goed leren, maar gaandeweg op Ravensbos werd dit minder. Toen ik na een week griep in de eerste klas bij een bepaald vak na de les uitleg vroeg aan de leraar, wilde deze die niet geven. Stilaan raakte ik achterop. Uiteindelijk maakte ik geen proefwerken meer. Ik kreeg ook geen beurten meer in de les. In het begin kreeg ik aan het eind

van een trimester nog wel een vijf op mijn rapport voor dat vak, maar al gauw helemaal geen punt meer.

Er is toen op Ravensbos niemand geweest die zich echt om me bekommerd heeft, die eens een arm om me heen heeft geslagen, die iets van opvoeding op me heeft losgelaten. Dat doet me nog steeds zeer.

Een enkele gebeurtenis kon voor een student traumatisch zijn.

Het was de eerste les van de morgen: Engels. De pater die die les gaf, had blijkbaar om welke reden dan ook slechte zin, want hij dicteerde aan één stuk door. Wij penden ons rot en van echt les geven en enige interactie tussen leraar en leerlingen was geen sprake. Op het eind van de "les" beende hij ineens de klas uit. Ik zat in de rij vooraan bij de deur en had de taak die deur voor de docent open te houden. Dat deed ik dus. Toen hij mij voorbij was, keerde ik me naar de klas en zei: "Sit down and have a rest." Niks kwaad mee bedoeld, een geintje na het hevige pennen. Hij keerde op zijn schreden terug en gebaarde dat ik in de gang moest komen. "Doe je bril af," zei hij. Dat deed ik. Toen gaf hij mij een keiharde klap in mijn gezicht. De klap zelf en het rode, suizende oor, dat ik er die dag aan overhield, is daarbij nog het minste. Veel erger kwam bij mij over het van zijn kant geplande van die klap. Niet een primaire reactie, maar een daad om zo te zeggen "met voorbedachten rade".

Sober maar niet altijd somber

Toch was niet alles grijs en duister in Ravenbos. Er was ook een bright side. Dat moge al uit vorige hoofdstukken gebleken zijn. Volgens de wet van het bloed dat kruipt waar het niet gaan kan, genoten de jongens van de kleine geneugten die zich toch in dat internaatsleven aandienden. Zelfs griep.

Een aanval van griep werd met genoeg begroet - laat het alstublieft 38 graden of meer zijn! - want dan kwam je op de ziekenzaal te liggen, een zalig oord. Dan hoorde je in de vroege om tien over zes de bel die de gezonde jongens uit hun bed joeg, maar dan kon jij je nog eens omdraaien. Dan werd ontbijt op bed gebracht en dan kon je de dag al lezend of suffend doorbrengen terwijl buiten de zaal de anderen de dagorde doorploegden. In 1957 heerste er A-griep. In onze derde klas waren alleen ik en Lou Boonman niet getroffen door de griep. De slaapzalen lagen vol. Pater Bouwhuis liep zich rot van het ene bed naar het andere. Het was koorts, braken enz. Lou en ik mochten toen werken op de boerderij.

Het samenzijn van jongens onder elkaar maakte het leven op Ravensbos doorgaans aangenaam. Men kon zijn vriendengroep kiezen en was dan vierentwintig uur met elkaar in contact. Waar men leed onder de dwang van een reglement, leed men niet in isolement. Bij een corrigerende of straffende overheid kon men zich solidair voelen met elkaar.

Op de slaapzaal hadden wij met onze patrouille - ook op de slaapzaal strekte tijdens de periode De Grauw het systeem van verkennen zich uit - een strafexpeditie ondernomen tegen een medestudent die ons om de een of andere reden onwelgevallig was. We bonden zijn schoenen onder zijn matras, zodat hij die de volgende morgen tot ons plezier niet zou kunnen vinden. We vermeden daarbij niet enig gerucht in de veronderstelling dat de surveillant, een jongen uit de hogere klas, diep in Morpheus' armen lag. Niet dus. Hij briefde onze wandaad over aan pater prefect en toen waren de rapen zeer gaar, want het verbreken van de stilte op de slaapzaal was een zonde van het ergste soort. De volgende dag kwam de overste in de studiezaal en wij, de boosdoeners, kregen een geweldige boetpredicatie. De zondag daarop moesten we de hele dag in de studiezaal blijven en straf schrijven. Dat was erg maar toen we daar zo zaten en elkaar af en toe aankeken en een duim opstaken ervoeren wij onze verbondenheid als een warm bad en schreven wij ons moedig naar het einde van die dag.

Het gezamenlijk pesten van een leraar schiep ook een band.

Bij de pater die natuurkunde gaf was het nogal eens kermis. Op een keer kondigde hij een proef aan die hij met min of meer gemaakte ernst als gevaarlijk aankondigde. We moesten van hem wegens zogenaamd ontploffingsgevaar onder de tafeltjes gaan zitten. Hetgeen gebeurde met veel lawaai en gegiebel. Toen de aangekondigde explosie zich dan had voorgedaan als een onschuldig plofje en de leraar riep dat het gevaar geweken was en de leerlingen dus te voorschijn mochten komen, bleven we ondanks zijn herhaald aandringen onder onze tafeltjes zitten. "Toe nou, jongens, toe nou!" Maar we kwamen niet te voorschijn en iemand riep dat we nog steeds bang waren. De lestijd was al een kwartier verstreken, voordat de vertwijfelde leraar alles weer onder controle had.

Spanningen kon men nivelleren in een bevrijdende humor, zij het dan meestal in puberale ongein.

Aan tafel bij ons zat een jongen die onbedaarlijk kon lachen. Zijn lachen had iets van exploderen. Nu was het de kunst van ons een mop te vertellen waarvan de clou precies samenviel met het moment waarop die jongen zijn mond vol had met soep of pap. Je moest dan onmiddellijk wijken voor wat hij als met een kanonstoot rond sproeide.

Vaak gingen grappen ten koste van de paters die ons les gaven. Slappe thee was het water waarin de paters hun zweetsokken hadden gewassen. De zachte pruimen in een fruitsoep waren de fluïmen die een van de leraren in een van zijn vele hoestbuïen naar boven had gerocheld.

Maar ook bepaalde feesten en gebeurtenissen die de gewone maatgang van het Ravensbosse leven doorbraken, maakten het leven draaglijk. Aardappelen rapen waarbij dan de studie uitviel, gaf al een gevoel van bevrijding. Blokjes smeerbare chocolade op de avondboterham als beloning na het aardappelen rapen was een Iraklalie** doordat lid een afwisseling het rol' van de gewoonlijke boterham met siroop, liet optreden van een goochelaar of hypnotiseur in de aula kon dagenlang het gesprek van de dag zijn. Hoe de hypnotiseur een jongen ertoe kon brengen na de voorstelling aan de paterstafel om een boterham te gaan vragen!!! Lachen was dat!

We kunnen het ons in onze tijd met de mogelijkheid van een televisie niet voorstellen, maar in de periode De Grauw kon de aankondiging van een film-avond al een plezierige opwinding oproepen. Films van de Dikke en de Dunne, de film "Grazige weiden" waarin God, engelen en zaligen als negers werden voorgesteld, een documentaire over het leven in de Noordpool waarbij pater-operator, bij de geboorte van een Eskimootje, de hand voor de lens hield.

Een groots feest was het sinterklaasfeest dat traditioneel werd verzorgd door de vijfde klas, in die tijd poësis genaamd, waarbij dan elk jaar geprobeerd werd de sint weer iets origineler te laten opkomen. Of hij was dood en moest "levend" gezongen worden of hij kwam op met een gespalkt been omdat hij van zijn paard was gevallen, enzovoorts. En dan het derde trimester.

Als we terugkwamen van die vakantie viel ons altijd op hoe Ravensbos met bloeiende en uitbottende struiken en bomen van aanzien veranderd was. Op warme dagen lagen we lui en loom op het grasveld rondom het Jozef-beeld. De vrije middagen van dinsdag en donderdag werden naar de avond verplaatst en het spel van verkennen of het voetballen vond plaats in het gouden licht van de avondzon. Nou ja, als het niet goot van de lucht.

Lentegeuren vermengden zich tijdens de processie in het park op Sacramentsdag met de geuren van wierook, door misdienaars in rode toog en witte superplie met hun wierookvaten verspreid; het ruisen van de bomen ging gepaard met de zang van Gregoriaanse liederen.

Met Pinksteren twee dagen vrij. Een paar keer op Tweede Pinksterdag in het zonovergoten Zuid-Limburgse landschap te voet naar Meerssen om daar in de basiliek met zang de hoogmis op te luisteren.

En het feest van pater overste! Dat van pater de Grauw werd gevierd op het feest van Petrus en Paulus, 29 juni. De dag vóór het feest werd de aula versierd en in de avond werd de feesteling in gehaald. Er volgden speeches over en weer en de volgende dag was natuurlijk vrij van lessen, 's Middags tijdens het diner kregen we een stuk vlees bij de aardappelen - dat kwam normaal niet zo vaak voor - en was er aanmaaklimonade.

Opwinding heerste er bij de Ravensbossers toen ze met hun zangkoor op de radio kwamen.

Ik meen in 1959 of 1960 werd de Hoogmis met Pinksteren uitgezonden dooide KRO bij gelegenheid van het zoveel jarig bestaan van Ravensbos. Er was maanden gerepeteerd, ondermeer op het Hallelujah van G.F. Handel. Daarnaast hadden we vele repetities Gregoriaans gehad van een pater uit Willem. Alles ging goed...dat wil zeggen: aan het slot van het Hallelujah is er op enig moment een rust van 4 tellen. Frans, lid van de bassen, had soms wat moeite met die rust en neigde er dan toe om in die volledige stilte "solo" luidkeels "hallelujah" te zingen. Dirigent Janssen had, zo dacht hij, kort voor Pinksteren iedereen en alles, inclusief Frans, onder controle: 4 tellen rust!!

Vlak voor het moment suprême van de befaamde vier tellen kijkt hij het hele koor indringend aan en geeft aan - je las het van zijn lippen - "vier!!!". En wat gebeurt er: Frans haalt in die stilte stevig uit met zijn "hallelujah". Bij navraag bleek dat het ook in de huiskamers was doorgedrongen...

Over opwinding gesproken:

In de periode De Grauw hadden we een keer een brandweer oefening. Er waren van tevoren afspraken gemaakt over hoe te handelen bij een eventuele brand. Allerlei taken met bijbehorende instructies waren aan bepaalde jongens toegewezen. Wanneer precies het alarm "brand!" zou

klinken - het versneld luiden van de kloosterklok - werd natuurlijk in het onzekere gelaten. Op een namiddag in een derde trimester was het dan zover: het snelle kleppen van de klok tijdens de studie. In de kortste keren was de beer los. De brandspuit, al dan niet met opzet niet goed gericht, spoot een groot gedeelte van de internaatsbevolking kletsnat. Een heel grappig moment deed zich voor toen een student, klein van stuk, die zogenaamd in paniek boven op het puntdak boven de slaapzaal zat, door een klasgenoot met de krachtige straal van diens brandweerspuit van dat dak werd gespoten en glibberend in een dakgoot terecht kwam... Sindsdien heeft er nooit meer een dergelijke oefening plaats gehad.

Ook sportmanifestaties waren voor sommigen gelegenheden waarbij ze konden uitbreken uit de sleur van het dagelijkse internaatsleven. Voetbal, in competities tussen klassen onderling of met het schoolelftal tegen een team van een naburig seminarie. Verder volleybal. En in de periode Kusters...

Vergeten we ook de "Amerikaanse" sport basketbal niet onder de stimulerende leiding van onze gymleraar Munsters. Grote namen uit die tijd: Franklin Lafour en Ben Tames. Ik herinner me ook dat we door een van de broeders gemaakte hockeysticks kregen. (Beter gezegd: hockeyplanken) om in de pauzes onze energie kwijt te raken.

Toch vormden de sportmanifestaties, waaraan studenten meestal verplicht waren mee te doen, niet voor iedereen de vreugdevolle kant van het Ravensbosse leven.

Het voetballen met zo'n grote groep was geen echt vermaak. Ik liep maar met een paar lotgenoten wat heen en weer over het veld en trapte af en toe eens tegen een bal als die bij mij in de buurt kwam.

Het ging om deining in het toch vaak saaie internaatsleven en als er zich geen deining voordeed, dan zorgde men wel voor deining. Appels jatten in de boomgaard en hosties uit de bakkerij, stiekem roken op de WC en later zelfs nachtelijke tochten ondernemen buiten het klooster maakten het leven spannend.

Met Frans ging ik in oktober/november 1960 's avonds naar de boomgaard. We vulden er onze boekentassen met heerlijke appels en deelden die bij terugkeer in onze studiezaal voor de vijfde en zesde klas uit. Dat ging vele dagen goed. Ik werd wat overmoedig en schreef er in een brief aan Lou Boonman, noviet' in Evertsoord, een spannend verhaal over.

Wal nu volgt heb ik driekwart jour later vernomen toen pater Kusters hij ons thuis op bezoek kwam, vlak voordat ik naar het noviciaat ging.

Novicenmeester Fl. de Grauw las over onze avonturen en seinde daarover de Ravensbosse overste A. Kusters in. Deze gaf aan de paters Koot en Steenbergen, beiden prefect, opdracht de bureaus van de ouderejaars te doorzoeken. Bij deze activiteit ontdekten zij menig appeltje. Toen wij 's middags terugkwamen van het Bernardinuscollege in Heerlen werden we opgewacht door pater Koot: "Of ik maar bij pater Overste wilde komen." Ik heb in dat gesprek alleen mijn eigen aandeel opgebiecht. Hoe hij wist dat ook Frans mee op strooptocht ging, weet ik nog steeds niet. Er moet iemand "gelekt" hebben.

's Avonds, 18.00 uur, na de pauze, werden we in de recreatiezaal toesproken door een zeer ontstemde overste. "Gerard, je mag van geluk spreken dat je moeder ziek is, anders had je vanavond nog je koffers kunnen pakken." Ook voor Frans was er gelukkig een omstandigheid binnen de familie die hem toestond zijn verblijf op Ravensbos voort te zetten.

Op mijn kerstrapport stond voor gedrag een met rood onderstreepte 5!! Toen moest ik thuis het een en ander uitleggen...

In de periode De Grauw:

Als er vrijwilligers werden gevraagd voor werk op de boerderij was ik altijd haantje de voorste. Ik vond het wel spannend om de verschillende stallen, zolders en andere ruimtes te verkennen. Zo ging ik, mogelijk nog met een of twee andere studenten, op een middag de kelder in. En daar stond tot onze verbazing een tamelijk groot vat met appelwijn. Ik had nog nooit een druppel alcohol gehad maar wilde nu wel eens proeven. Stom natuurlijk om te denken dat je zonder een emmer of kom de vloeistof kon opvangen door de stop uit het vat te trekken, nog wel aan de benedenkant. Hoe het mijn kameraad of kameraden vergaan is weet ik niet meer, maar na een straal wijn over mijn broek ben ik snel weggelopen, na eerst de stop weer in het vat te hebben geslagen en de plek rondom met stro te hebben schoongeveegd. In plaats dat ik van de appelwijn had geproefd was mijn hele broek doorweekt. Erop lettend dat ik niet gezien werd ben ik naar de zolder gegaan, waar wij een kastje hadden met reservekleren, om een andere broek aan te trekken. Nu nog ben ik verbaasd dat niemand de met wijn doorweekte broek ooit heeft geroken.

Het was bij sommigen een sport om 's nachts uit te breken en naar Valkenburg te wandelen. Een klasgenoot van mij heeft me eens verteld dat ze bij een van die tochten langs een kerkhof kwamen en dat hij zich dood-

geschrokken was, omdat hij plotseling het gerinkel van een ketting hoorde.

Een spook! Bij nader onderzoek bleek het een koe te zijn die in een naburig weiland met een ketting was vastgelegd.

We hadden in het lokaal dat in mijn eerste jaar onze eerste klas was, een soort leeskamer. In die leeskamer lagen wat weekbladen en het Dagblad de Tijd. Op een avond was pater Overste laat terug van een van zijn bedelreizen. Hij ging nog even de krant lezen in de leeskamer. Die klasgenoot van mij kwam terug van een van zijn nachtelijke expedities en dacht dat een van zijn kompanen in die kamer was. Hij ging naar binnen en schrok zich een hoedje. Er ontstond een wilde jacht over de slaapzaal naar de bovenste verdieping bij de linnenkastjes, waar we allemaal wakker van werden. Na verloop van tijd werden de bedden gecontroleerd en was de schuldige gauw gevonden. En dus een openbare strafzitting in de refter.

In de periode De Grauw begon een ouderejaars zich op geheimzinnige wijze te manifesteren als een zekere Popov.

Het begon ermee dat deze of gene jongen, onder wie ik ook, een geheimzinnig briefje in zijn jaszak vond met een boodschap als: "Er gaan binnenkort vreemde dingen gebeuren! Kom om zeven uur bij het Jozefbeeld!" Kwam je dan op de opgegeven tijd op de opgegeven plaats, dan stond daar iemand die ook een dergelijk bericht had gekregen en evenmin als jij van toeten noch blazen wist. Een dag later lag er dan ineens weer een briefje op je bureau met een andere geheimzinnige mededeling of aanwijzing. Dat ging zo dagen en dagen door zonder dat er in het mysterieus gedoe enige klaarheid werd gebracht. Natuurlijk waren er "verdachten". Met een paar andere jongens voelde ik me een detective die die Popov wel eens zou ontmaskeren. Het is ons nooit gelukt. Ik ben nu vijfenzeventig en weet nog steeds niet wie Popov was. Misschien wordt het mij in het hiernamaals geopenbaard.

En zoals we in een vorig hoofdstuk gezien hebben vond deining in de letterlijke zin van het woord plaats tijdens de Carnavalsdagen in de periode Kusters. En opwinding als de harmonie haar triomfen vierde.

Warmte in één-op-één-relaties

Zoals één-op-één-relaties het leven van een student intens konden verdrieten, kon van de andere kant een jongen in een vertrouwelijke band met een pater of

een ander lid van het personeel een remedie vinden voor gevoelens van eenzaamheid of ander onbehagen.

Pater Koot, ik zou hem willen bedanken voor de wijze waarop hij zich voor ons inzette. Ik herinner me dat hij na zijn wijding als priester werd aangesteld als docent Latijn en Grieks. Een energieke jongeman was hij, wat ouder dan de leerlingen van de hoogste klassen. Hij hield ervan te biljarten en zich te ontspannen samen met de oudere studenten die gehuisvest waren in de Duitse vleugel. Tevens was hij prefect en moest hij zorgen voor rust en orde. Vaak zag ik hem 's avonds na de avond-recreatie en het breviergebed, met de leerboeken van Grieks en Latijn onder de arm, naar de kamer van pater Van der Zee gaan voor bijlessen. Je wist dat die klassieke vakken hem eigenlijk niet zo lagen, maar hij deed het in het belang van zijn leerlingen.

In de laatste weken voordat wij Ravensbos gingen verlaten heeft pater Kuilboer mij nog reuze bemoedigd. Ik liep wat te somberen over het noviciaat. Daar zouden we wel weer in een mallemolen komen waar Onze Lieve Heer wel of niet van af wist en dan leek me het gevaar toch heel reëel dat ik toch ook zo'n verknipte figuur zou worden als pater Zo en Zo - zijn naam doet er nu niet toe. 'Maar nee,' zei pater Kuilboer, 'die man is gewoon gek; dat telt niet.' Ik voelde me echt opgelucht; die paters voelden niet allemaal hetzelfde. Zo zat de club dus niet in elkaar. Maar achteraf besepte ik dat ik toch wel wat voorbarig was geweest: ik heb in latere jaren heel wat verknipte mensen gekend.

Pater Crousen was mijn eerste biechtvader. Hij vertelde mij vóór Pinksteren dat mijn moeder niet naar de ouderdag zou komen. Omdat ze een kindje verwachtte. Hij heeft me toen op warme wijze verteld hoe en man en vrouw elkaar liefhebben. Het was voor de eerste keer dat mij iemand seksueel voorlichtte. Ik vond het best spannend. Ik wist toen niet hoe kinderen werden verwekt. Na het gesprek was ik als twaalfjarige opgelucht dat het gesprek voorbij was en anderzijds blij dat ik was voorgelicht.

Er kwam een tijd waarin ik me ging afvragen wat ik eigenlijk met mijn leven wilde. Ik had bij twee voordrachtwedstrijden een eerste prijs gehaald, en vier studenten van de eindexamenklas van de Toneelacademie waren naar een toneelstuk komen kijken, waarin ik speelde en die vonden, dat ik talent had. Ik vroeg me dus af of mijn toekomst niet in het toneel

lag. Ofschoon ik op een priesteropleiding zat, steunde pater Palm mij in mijn aspiraties en zou mijn plannen voor de toekomst aankaarten bij pater overste.

Pater van der Zee.. een bijzonder mens, een man van weinig woorden, zeer bescheiden maar zeer met je begaan. In de toneelclub functioneerde hij zodanig dat je achteraf niet meer weet wat hij precies deed, maar dat zijn inbreng belangrijk was, dat was zeker. Hij schiep een sfeer van waaruit alles als vanzelf ontstond waarbij hij zichzelf niet op de voorgrond stelde. Zulke mensen heb ik buiten Ravensbosch hoogst zelden aangetroffen...

In de grote gemeenschap van jongens mocht je soms met hulp van een pater een individu zijn.

Na een periode van heimwee raakte ik samen met een andere jongen geïnteresseerd in het experimenteren met allerlei scheikundige stoffen. Pater Scholten had dit in de gaten en hij kreeg het voor elkaar dat wij beiden, in een van de torenkamertjes, een eigen laboratorium konden beginnen. Pater Lempens gaf ons dozen met chemicaliën, retorten en allerhande attributen. Pater Scholten regelde een oude tafel en zo konden we aan de slag.

Simpele vormen van aandacht van een pater voor een jongen schiepen soms een band.

Ik had, vooral bij schraal weer vaak eczeem aan mijn handen. Pater Tromp, mijn biechtvader had daar een biologisch middel tegen: notensap". De schil van walnoten en water bewaarde hij in een grote glazen stolpfles. Jarenlang, volgens mij. Die oplossing kreeg uiteindelijk een donkere, geheimzinnige kleur. Na de biecht bespraken we mijn probleem en kreeg ik een klein scheutje van dat notensap in de kom van mijn handen, om ze in te smeren. Het hielp, want de eczeem verdween onder die laag van zwarte smurrie Daar was ik hem heel dankbaar voor. Maar uiteindelijk werd ik er niet veel wijzer van want zodra Pater Janson, de nieuwe prefect, mijn zwarte klauwen zag, stuurde hij me naar de dichtstbijzijnde wasgelegenheid om mijn handen te wassen. Daar kwam veel vim bij te pas, wat natuurlijk funest was voor het genezingsproces van mijn eczeem.

Iemand herinnert zich in dit verband meneer Laeven, de bedrijfsleider en tante Anneke, diens vrouw:

Ook werkte ik graag op de boerderij. Die stond toen onder leiding van meneer Laeven, Ome André en zijn lieve vrouw. Heel wat uren heb ik met hem doorgebracht, in zijn witte huisje aan de andere kant van de cour. Ook toen ik begon te twijfelen aan wat “roeping” heette, had ik een uitstekende raadgever aan hem en zijn vrouw. Met hen kon ik over mijn twijfels praten, en zeker op een andere manier dan met de paters.

Onvolledig

Dit hierboven getoonde palet van vrolijke, warme, sombere en duistere kleuren is onvolledig, alleen al omdat veel van wat werd gevoeld en geleden, verhuld bleef, doordat de mens en zeker de jonge mens en al helemaal de jonge mens in een internaat als Ravensbos in een tijdsbestek leefde waarin het uiten van gevoelens en het etaleren van gedachten niet zo vrijelijk geschiedde als in onze dagen. Daarover meer in het volgende hoofdstuk.

14. Erotiek op Ravensbos

De titel van dit hoofdstuk suggereert iets wat er niet was, namelijk iets wat in Ravensbos ingepast zou zijn in het hele opvoedingssysteem zoals dat het geval was met sport of studie. Het was er niet, behoorde er ook niet te zijn. Het zou het wezenlijke van het seminarie aantasten.

Het seminarie-idee is om die reden gezien vanuit onze tijd ook onbegrijpelijk. De mens is een seksueel wezen. Men kan hem dus in de belangrijke periode van zijn puberteit niet opvoeden zonder inbreng van erotiek, zonder ontmoeting met het andere geslacht, en hem niet voegen in een systeem dat uiteindelijk gericht was op een celibatair leven. Toch werd het systeem toen in katholieke kringen vrij algemeen aanvaard, ook door wijze mensen, ook door mensen met pedagogische talenten en mensen die het goed voor hadden met kinderen. Hoe dat te verklaren?

De oorzaak, om ons tot de katholieke gemeenschap te beperken, moet gezocht worden in feit dat een fenomeen als het seminarie paste in een maatschappij waarin de visie van de kerk, die grotelijks bepaald werd door geloof en eeuwenoude tradities, een belangrijke rol speelde. In die visies was het eeuwige belangrijker dan het tijdelijke en de ziel belangrijker dan het lichaam.

In de jaren zestig nu begon een proces van laïcisatie** op gang te komen dat niet alleen de kerk tot een randverschijnsel zou terugdringen, maar ook binnen die kerk een meer horizontale (op de aarde gerichte) geloofsbeleving in de plaats stelde van een verticale (op een hiernamaals gerichte) levensvisie; anders gezegd een kerk die meer ging openstaan voor de verworvenheden van een progressieve kijk op opvoedkunde en dus erotiek.

Natuurlijk diende op het seminarie de erotiek zich wel aan in de persoonlijke, intieme beleving van elk individu, maar dat onttrekt zich aan onze waarneming. Evenmin wat er besproken werd in contacten tussen biechtvader en biechteling. Maar in het reglementaire, in de hele opzet ook, van een seminarie als Ravensbos speelde de erotiek nauwelijks een rol.

In de periode De Grauw, kwamen onderwerpen van intieme aard alleen aan de orde op de kamer waar de jongens hun geestelijk leider bezochten. Daar zal het onderwerp seksualiteit wel ter sprake zijn gekomen, maar - voorzover we hier op grond van schaarse uitlatingen mogen gissen - veelal slechts de technische, lichamelijke kanten ervan. Niet of nauwelijks seksualiteit in de brede zin van het woord.

Van de pater bij wie ik op geestelijke leiding ging, kreeg ik de eerste keer seksuele voorlichting. Nu ik dit schrijf besef ik dat het alleen maar ging

over de man; over de ontwikkeling van een jongen tot een seksueel actieve man en hoe je dat gaat merken en voelen. Over het vrouwelijk aspect werd niet gerept. Alsof je dat niet hoefde te weten.

Tijdens de periode Kusters, kwam er weliswaar wat meer openheid, werd met name seksualiteit, ook buiten de kamers van de geestelijke leiders, meer gezien in het kader van een ontmoeting tussen mensen, maar in de praktijk bleef het seminarie-idee dat inhield dat jongens geen ontmoeting mochten hebben met meisjes, in grote lijnen gehandhaafd. Weliswaar kwamen de jongens die naar Heerlen gingen in schoolverband met meisjes in aanraking.

Het was in 1961 dat wij beperkt naar schoolfeesten mochten gaan waar ook meisjes aanwezig waren. Wij zijn zelfs naar dansles geweest in het Grotiuscollege in Heerlen waar jongens van het Bernardinuscollege, meisjes van het Claracollege onder het wakend oog van docenten mochten dansen.

En het was ook zo dat in later jaren Ravensbos uitgaansavonden begon toe te staan en dat de ouderejaars op gezette tijden in hun recreatiezaal meisjes mochten ontmoeten. Toen ook kwam het onderhavige onderwerp onder andere ter sprake in een discussieavond van Focus, een soort debatingclub in die dagen. Het onderwerp was: kan een priester later goed functioneren als hij tijdens zijn opleiding bij meisjes weg gehouden wordt? Volgens het verslag van deze discussie zou een aanwezige pater geopperd hebben dat een meisje beschouwd moest worden als vriendin van de hele klas of groep.

Maar hoe dan ook: het kwam, zeker in de Ravensbosse contreien, toch allemaal over als lapwerk, geforceerd ook. Om het wat simpel te zeggen: wat het vrouwvolk betreft mochten de jongens in de etalage kijken en er een beetje aankomen. Dat was het.

In het seminarie in zijn zuiverste vorm kende erotiek doorgaans een negatieve benadering. Een houding die overigens al vaak in katholieke lagere scholen was voorbereid. Het ideaal was wat men noemde: zuiverheid. De zuiverheid van een "Ave Verum" van Mozart of Johan Sebastiaan Bachs "O Haupt voll Blut und Wunden." Of de zuiverheid van de jongen die zijn lichaam staalde in de sport: "Ferme jongens, stoere knapen," en van het boek van Jan Kruysman: "Bob Vrede veld wordt man." Priesters werden bij gelegenheid van feesten, bijvoorbeeld bij hun eerste mis in hun parochie, gezien als verheven boven de engelen. De weg daarnaar toe begon in het kleinseminarie. Erotiek betekende vooral: de onthouding ervan, hetgeen - we zeiden het al - wezenlijk was voor een seminarie!

Overigens zoals we al uil vele publicaties over het kerkelijk leven in de vorige eeuw weten, was die onthouding in de hele katholieke gemeenschap op straffe van doodzonde geboden tot aan het moment dat een jongen en een meisje, eenmaal gehuwd, begonnen aan het stichten van een gezin. Dus onthouding op kóрте termijn. Maar in een seminarie was het traject dat pubers en adolescenten voorgelegd kregen: onthouding op lange termijn. Voor “eeuwig”, heette het!

Maar het bloed kroop natuurlijk waar het niet gaan kon. Hormonen bleven zoemen als gestoorde bijen in hun korf. Seksualiteit was ook binnen de muren van een seminarie een opgeblazen ballon die men onmogelijk onder water kon houden.

We moeten het voor mogelijk houden dat bij sommigen het priesterideaal zo vroeg en vurig aanwezig was dat seksuele driften al spoedig in redelijk goede banen werden geleid. Maar bij anderen? Wat bijvoorbeeld te denken van studenten die omtrent hun roeping aan twijfel onderhevig waren? En van diegenen die vooral in latere jaren van de Ravensbosse geschiedenis zonder “roeping” op Ravensbos terecht kwamen? Wat te denken van kandidaten die in hun bagage waarmee ze het seminarie binnenkwamen een onstuimige hormonen huishouding meebrachten?

In het kader van wat we nu bespreken moeten we enige aandacht besteden aan wat heette “l’amitié particulière” of “bijzondere vriendschap” of “tedere vriendschap”. Het betreft hier een gevoel van de ene jongen ten opzichte van de andere dat meer was dan gewoon mannelijke vriendschap. Het fenomeen kan aangeduid worden als verliefdheid. Het was erotiek die een uitweg zocht in een gemeenschap van alleen maar mannen. Overigens: voor de stelling dat dit zou leiden tot homoseksualiteit is geen enkel bewijs.

In het derde trimester van mijn derde jaar op Ravensbos, toen wij terugkwamen van de paasvakantie en wij de bomen en struiken, die in het tweede trimester nog takkerig en kaal waren geweest, nu in blad en bloem zagen staan, gebeurde het: ik kreeg een bijzondere genegenheid voor een jongen. Eerst was het nog een gewone jongen geweest, uit een klas lager dan de mijne. Waarschijnlijk was hij mij al eerder opgevallen. Waarschijnlijk was er al iets aan het groeien geweest, maar werd ik mij van mijn gevoelens tegenover hem pas bewust die zonnige namiddag, toen hij, speels achterna gezeten door een andere jongen, in de richting van het Jozefbeeld was komen aan rennen en hijgend was neer geploft op het grasveld waar ik met een stel klasgenoten loom te liggen lag. Het was een gevoel van tederheid dat ik voor die jongen koesterde...een soort verliefdheid. Het was verwarrend; het was anders dan een gewone jongensvriendschap.

Ik vond een jongen uit een lagere klas wel aardig. Toen ik een keer met hem aan het stoeien was, zag ik dat pater prefect mij doordringend aankeek. Toen wist ik: met wat ik nu doe, is het oppassen geblazen!

Dit soort bijzondere vriendschappen werd op seminaries niet geduld.

Ik had in een bepaalde jongen een vriend gevonden. Ik kon goed met hem ópschieten. We hadden jongensachtige gesprekken, spraken over onze kleine probleempjes, spraken elkaar moed in en ik vond dat hij alles zo mooi kon weglachen. Hij was ook bij de verkennerij. Op het kamp in de heerlijkheid Ossendrecht, sliepen we naast elkaar in de tent. We deden gewoon met alles mee. Koken, afwassen, spoorzoeken, al die dingen die verkenners plegen te doen. Het was zeker niet zo, dat we alleen maar met elkaar omgingen. Nee, we gingen met iederéén om. Terug op Ravensbos, was er iets mysterieus aan de hand. De een na de ander moest bij een van de paters komen die in Ossendrecht de leiding hadden gehad. Niemand vertelde waarover gesproken werd. Er werd wat zenuwachtig gelachen, of onze vragen werden met bravoure weggewimpeld. Dat verhoogde de spanning. Op een avond werd ik ook geroepen om naar de geheimzinnige kamer te komen. Het rook er naar astma-sigaretten en pijptabak. De pater zat in een ruime stoel links van de deur. Ik stond er naast. Hij stelde allerlei vragen over het kamp in Ossendrecht, die ik beantwoordde, mij zelf intussen afvragend: waar wil hij naar toe? Op zeker ogenblik trok hij mij op zijn knie en sloeg een arm om mij heen. Ik wist, nu gaat het komen. En ja hoor. Of ik een speciale vriendschap had? Hij zei niet met wie. Ik gaf aan dat de desbetreffende jongen gewoon mijn vriend was en ging uit eigen beweging weer naast hem staan. En was er in de tent niets gebeurd? Ik zei: we hebben met elkaar gebabbeld, verder niets. Ik mocht zijn kamer verlaten. Ik mocht niets zeggen van het gesprek.

Er was een jongen wiens naam ik nu niet zal noemen die zijn genegenheid voor iemand uit een lagere klas niet onder stoelen of banken stak. Hij maakte enkelen van ons deelgenoot van zijn verliefdheid door op een der piano's in een der klassen al improviserend te spelen en daarbij te zuchten dat hij in de melodie zijn geliefde-met-zijn-hertenogen voorbij zag huppelen. Of hij verder ging dan zijn spel op de piano weet ik niet, maar op een goede morgen toen wij gewekt werden, was zijn bed al af gehaald en was hij

voorgoed verdwenen. Het gerucht ging dat dat de paters zijn dagboek hadden gevonden.

Vér- en géboden in dezen werden zelden beargumenteerd. In verband met de omgang van jongens onder elkaar, bijvoorbeeld tijdens wandelingen, circuleerden er regels als: “zelden alleen, nooit met zijn tweeën, altijd met zijn drieën”. Ook met de regel die inhield dat studenten in vakantietijd niet bij elkaar mochten logeren, wilden de paters kennelijk de controle houden op de ontwikkeling van vriendschappen.

Seksueel misbruik

Maar dan nu wat heet: het seksueel misbruik. Eerst wat betreft de relatie opvoeder pupil. We gaan uit van de definitie: van seksueel misbruik in zijn ultieme vorm is sprake als de een tegen zijn wil wordt geconfronteerd met de bevrediging van de seksuele behoeftes van de ander. Tevens wanneer het slachtoffer wel ingaat op avances van de volwassene maar (nog) niet wilsbekwaam is. (Wij gaan hier maar voorbij aan gevallen en culturen waar pedofilie positief gewaardeerd wordt of als te integreren in de opvoeding.)

Wij vragen ons wel eens af welke definitie van seksueel misbruik heden ten dage in de media wordt gehanteerd. Wanneer een surveillant als een voyeur toeziet op een masturberende jongen die dat niet gewaar wordt, is er onzes inziens niet echt sprake van seksueel misbruik. Als een volwassene als uiting van genegenheid of troost bij een wat innige aanraking van een jongen of meisje een lichamelijke reactie van seksuele aard ondergaat, maar die een halt toeroept, kun je ook niet spreken van seksueel misbruik. Overigens is de grens tussen aan kinderen bewezen lichamelijke uitingen van genegenheid of dienstbetoon enerzijds en handelingen met een seksuele lading anderzijds in bepaalde gevallen niet altijd scherp te trekken.

Een voorbeeld uit de Ravensbosse praktijk. Een correspondent deelt ons mee dat hij in het eerste jaar van zijn verblijf op Ravensbos last bleek te hebben van hoofdluis. De prefect vond maatregelen van hygiënische aard noodzakelijk. De mogelijkheden om voor één persoon van de douchepaciteiten** gebruik te maken waren beperkt. De pater waste het haar van de jongen en liet hem daartoe in een badkuip plaatsnemen. Ongekleed. In zoverre begrijpelijk omdat anders de kleren aangetast zouden kunnen worden door de scherp riekende vloeistof die bij de wassing gebruikt werd. De student in kwestie herinnert zich de situatie als gênant, maar heeft de handelwijze van de pater niet ervaren als seksueel getint misbruik.

Wij moeten ons echter haasten te stellen: ook al is er geen sprake van seksueel misbruik volgens de hierboven omschreven definitie, ook al is er slechts

sprake van een, zij het in een beginfase bedwongen, aandrang bij een hulpverlener, toch kan de ervaring bij degene die erbij betrokken is, confronterend zijn, misschien in bepaalde gevallen zelfs traumatisch.

We ontkomen niet aan een antwoord op de vraag: hebben zich op Ravensbos gevallen van seksueel misbruik voorgedaan, al dan niet in de meest ernstige vorm? Moet Ravensbos met één of meer voorvallen geschaard worden bij de internaten waar volgens de hedendaagse media jongens of meisjes, seksueel door hun opvoeders werden misbruikt?

Wij, de auteurs van dit boek die vele jaren op Ravensbos hebben vertoefd, hebben daarvan indertijd nimmer kennis genomen. De kronieken melden niets op dit gebied, maar daar bleven zaken van intieme aard doorgaans toegedekt.

Maar wij mogen het een en ander niet uitsluiten. Niet zozeer op grond van geruchten, maar omdat in dezen in een seminarie als Ravensbos, zoals al eerder gezegd, weinig openheid van zaken was. Paters onder elkaar, broeders onder elkaar, jongens onder elkaar praatten doorgaans niet over intieme zaken, zeker niet wanneer het de seksualiteit betrof. Nam de leiding in dezen ten aanzien van ondergeschikten of studenten bepaalde disciplinaire maatregelen, dan werd niemand, ook de paters niet altijd, daaromtrent over geïnformeerd, hooguit degene die er zeer nauw bij betrokken was.

Er was één plaats waar wél zielenroerselen tussen personen geuit werden, waar jongens wél hun intieme leven aan een pater openbaarden of althans geacht werden dat te doen. Dat was op de reeds ter sprake gebrachte kamer van de biechtvader of geestelijke leider die elke jongen op gezette tijden moest bezoeken. Ook hier dus een zwijgcultuur, maar die was functioneel en geboden. Wat in dat verband besproken werd, moest binnenskamers blijven. Die geheimhouding was in geval van de biecht verplicht, maar ook wat betreft de gesprekken achteraf eromheen. Een jongen moest zich vrijelijk over problemen of zijsprongen in zijn gedrag kunnen uiten zonder dat hij bang moest zijn dat anderen, de overste of prefect bijvoorbeeld, er iets over te weten kwamen. Op zich een goede zaak. Maar het een en ander betekende wél dat er op zo'n kamer iets kon gebeuren wat het daglicht niet kon verdragen en wat voor ieder ander dan het desbetreffende duo verborgen bleef.

Het is duidelijk dat de hier boven omschreven situatie ons de mogelijkheid ontnemt om met voldoende zekerheid te stellen dat er tussen paters en jongens nooit iets gebeurde, wat schadelijk was voor de geestelijke ontwikkeling van de puber. De vraag werpt zich op: was de verantwoordelijke overheid op Ravensbos er zich van bewust dat er in principe ongeoorloofde betrekkingen tussen een pater en een of meer jongens konden plaatsvinden? Was er in dezen een

bescherming ingebouwd? In ieder geval bestond er in die zin een controlesysteem - in hoeverre het werkte is een andere kwestie - dat inhield dat de overste of prefect moest weten wanneer een jongen zich naar de kamer van een pater begaf. Bij biecht of geestelijke leiding moest een jongen een briefje inleveren bij de prefect met de naam van de pater die hij wilde bezoeken. In andere gevallen moest aan overste of prefect toestemming gevraagd worden zowel door de jongen als hij naar de kamer van een pater wilde als door een pater wanneer hij een jongen bij zich wilde ontbieden.

Begin jaren vijftig werd in de lerarenraad van de paters gepraat over een voorstel om het biechthoren te verplaatsen naar de kapel. Was dat om de mogelijkheid van een eventueel misbruik te voorkomen?

Melding van seksueel misbruik?

Tenslotte: is er wal Ravensbos betreft in dezer dagen, nu het onderwerp in onze dagen aan de orde is, melding gemaakt van seksueel misbruik door paters of broeders? Het enige wat ons ter ore is gekomen, is dat er bij de commissie Deetman melding is gedaan van seksueel misbruik, gepleegd door drie paters, waarvan er slechts één betrokken is bij gebeurtenissen op Ravensbos. Wat dat laatste geval betreft weten we inmiddels dat de klacht door de commissie gegrond is verklaard en dat de congregatie ook erkend heeft dat er in dezen sprake is geweest van seksueel misbruik. Tussen de Oblaten en het slachtoffer heeft er ook contact plaats gevonden.

De commissie Deetman geeft geen informatie aan niet direct betrokkenen. Onze informatie komt dus uit de tweede of derde hand. Het lijkt ons daarom niet gepast namen te noemen, noch van de dader noch van het slachtoffer en evenmin iets te zeggen over de aard van het misbruik. Misschien valt nu bij calculerende lezers helaas de schijnwerper op de verkeerde pater. De hele kwestie doet aldus geen recht aan degenen die zich op correcte wijze voor de Ravensbosse jongens hebben ingezet. Hoe dan ook: belangrijk is de vraag: wat is de geestelijke schade die aan de betrokkene is toegebracht? (Of betrokkenen want wat niet gemeld of niet ontvankelijk is verklaard - zo mag blijken uit het voorafgaande - weten we natuurlijk niet.) En wat voor gevoelens roept de periode op Ravensbos bij het slachtoffer of mogelijke slachtoffers op?

Al gaat het om één enkel geval, dat werpt een schaduw op de historie van ons internaat. Om die reden alleen al mag ons instituut zich temidden van alle heden ten dage in opspraak geraakte internaten niet zo maar als een Engelenburcht voordoen.

De sfeer waarin de jongens leefden

Maar nu wat de studenten onderling betreft: in hoeverre was er gelegenheid

voor hen om zich met een ander of met anderen in zwoele avonturen te begeven?

Het was zo dat de inrichting van het gebouw zich er wel toe leende. Wij proberen hier niet al te suggestief te zijn. Maar bedenk eens: behalve afdelingen zoals eetzaal, studiezaal, klaslokaal, slaapzaal kende Ravensbos naast een woongedeelte ook nog een boerderij, een park, een tuin; en in de gebouwen zelf een veelvoud aan kamers, hokken, nissen, zolders, kelders, waar studenten zich konden onttrekken aan het toezicht van de paters. (Er was zelfs een hok dat de benaming "laboe"***droeg.) Er was ook een hele leegstaande vleugel waar later studenten van hogere klassen gebruik konden maken van kamertjes waar ze in principe andere jongens konden ontvangen. En dan laten we buiten beschouwing het hele buitengebied waar jongens als scouts op hun trektochten en buitenspelen en later als leerlingen op weg naar hun school in Heerlen onttrokken waren aan het toezicht van de paters.

Natuurlijk, die paters moesten toezicht houden, maar ze achtten zich in principe gesteld tegenover jongens die gedurende het grootste gedeelte van het bestaan van Ravensbos het edele motief hadden, priester te willen worden en de begeleiders wilden zich vanuit dat gevoel niet als cipiers opstellen en de jongens graag in goed vertrouwen tegemoet treden. En niet ieder van de paters die zelf hun opleiding genoten hadden in de beschermende omgeving van klein- en grootseminarie, zal altijd wegens een zekere wereldvreemdheid een realistische kijk gehad hebben op de handel en wandel van zijn pupillen die vooral in de rumoerige jaren '60 van de vorige eeuw ondanks de beschermende muren van het internaat kinderen van hun tijd begonnen te worden. Vandaag de dag wordt een leider van een jeugdinstituting geacht voor zijn werk een gedegen opleiding genoten te hebben. Bij de paters was daar geen sprake van. Hooguit zou je kunnen spreken van enkele natuurtalenten. In de theologie van die tijd achtten men een priester tot elke dienst - als psychiater, als sociaal werker, als pedagoog - geschikt op grond van wat toen heette: de genade van staat.

Bij dit alles - het is reeds aangehaald - moeten wij ons realiseren dat we te maken hebben met jongens tussen 12 en 18 jaar, een leeftijd met een doorgaans onstuimige hormonale huishouding, waar seksualiteit overeenkomstig de opzet van het seminarie zich voordeed als een paradijs dat men niet betreden mocht, terwijl waarschijnlijk voor de meesten een toekomstig celibatair leven geen deel uitmaakte van hun idealen. Iemand uit de periode De Grauw verwoordt het als volgt:

Ook op het celibataire leven werden we voorbereid. De enige vrouwen en meisjes die we op Ravensbos zagen, waren de kinderen die zondags in de kapel de mis bijwoonden en de "poetsnimgen". Briefcontact met meisjes buiten het klooster, met wie je tijdens de vakantie op een of andere manier

was omgegaan of correspondentie daarover met anderen, was praktisch onmogelijk daar alle ingaande en uitgaande post door pater prefect werd geopend. Er zijn gevallen bekend van jongens die op grond van briefcontact zijn weggestuurd.

De enige vrouwen die we tegen kwamen waren de poetsnimfen en de Maagd Maria.

En ondertussen was het met de drang naar erotiek behelpen.

Ik kreeg in het kader van de corveediensten de opdracht om de toiletten van Wc-papier te voorzien. Het was voor mij een uitgelezen kans om oude kranten uit de recreatiekamer van de paters en broeders te lezen, al vorens ze voor te bereiden op hun belangrijke werk op de toiletten. Ik settelde me dus in het keldertje onder het laboratorium, en daar vouwde ik de kranten en tijdschriften tot handzaam A4-formaat en sneed die vervolgens tot kleine pakjes WC.- papier, die dan in houten bakjes op de Wc's moesten terecht komen. Wel werd mij op het hart gedrukt alle advertenties van dameslingerie uit de kranten te verwijderen, omdat deze een gevaar zouden betekenen voor het zielenheil van de studenten. Je begrijpt dat ik daar geen moeite mee had, vooral toen ik merkte dat er leerlingen waren, die interesse hadden in deze plaatjes en me verzochten om de advertenties zo compleet mogelijk te verwijderen en te bewaren. Later kwam ik er achter dat de knipsels een gewild ruilmiddel waren om mijn postzegels op voorraad te houden. Ooit zat er een exemplaar tussen van De Lach. Dat heb ik zelf gehouden.

Het seminarie dreef jongens met hun erotische behoeften vaak in het nauw. Een jongen uit de periode Hendriks vertelt:

Een vriend van mij kon me tijdens de wandelingen op de cour niet vaak genoeg vertellen over zijn ervaringen met meisjes. Tijdens een vakantie ging ik met mijn vrienden uit mijn geboortedorp terug naar Valkenburg op vakantie. De meeste tijd verbleven wij bij een jeugdherberg voor meisjes. Tijdens een avondwandeling sloten wij ons bij sommigen aan hetgeen voor mij resulteerde in mijn eerste kussen. Dit was spelen met vuur! Zeker doordat het gebeurde in Valkenburg, vlak bij Ravensbos. Aangezien ik nu met meisjes enige ervaring had opgedaan, wilde ik dit graag kwijt aan mijn vriend, die inmiddels van het seminarie was weggestuurd. In een brief heb ik het een en ander met bravour wat aangedikt. De ouders van die jongen hebben die brief toen onderschept en naar de overste in Ravensbos gestuurd. Ik moest bij de pater op zijn kamer

komen. Toen begon een kat-en-muisspel. Eerst vroeg de pater of ik nog roeping had tot het priesterschap, hetgeen ik bevestigde. En onverwacht kwam hij toen met de brief op de proppen. "Leg dat dan maar eens uit," zei hij. Daarna vroeg hij of ik ooit met de handen onder de dekens sliep. Ik zei van nee, maar voelde mij onzeker omdat ik al als een leugenaar was overgekomen. Ik had een vaag vermoeden waar hij met die vraag naar toe wilde maar begreep helemaal niet wat het een en ander te maken had met die vraag over mijn roeping. Ik vraag me trouwens af of ik van het begrip sex toen al op de hoogte was.

Het is duidelijk dat de constructie van een kleinseminarie, geleid door mensen die verplicht zijn celibatair te leven, tot wantoestanden leidt. De onthullingen van de laatste tijd over escapades van katholieke priesters spreken boekdelen. Het sacrament van de biecht was bij uitstek geschikt uit te vissen of je ontvankelijk was voor toenadering. Ik prijs me gelukkig dat ik bij de keuze van mijn biechtvader, althans wat dat aspect betreft, de juiste antenne heb gehad. Pikant is sowieso dat een etymologisch verwante betekenis van seminarie zaad is. Dat mocht nu juist niet 'vloeien', zich niet ontwikkelen.

Naweeën

Grof genomen heeft het leven van de meeste oud-Ravensbossers zich afgespeeld in twee periodes met verschillende, zelfs aan elkaar tegengestelde visies op kerk, maatschappij en erotiek: het tijdvak vóór de seksuele revolutie en het tijdvak daarna. Voor veel oud-seminaristen die zijn opgegroeid in de eerste periode en hun leven verder leidden in de tweede, heeft dat op relationele gebieden spanningen te weeg gebracht.

Toen ik nog maar pas, als celibatair pastor, werkzaam was op mijn standplaats, sprak een jonge mevrouw mij aan, die huwelijksproblemen had met een vroegere priester, met wie zij al meerdere jaren getrouwd was. Zij nam mij toen in vertrouwen en zei niet zonder bitterheid: 'Hij zal het ook wel nooit leren - misvormd als hij is.' Ik was toen geschokt door haar verdriet en door het onvermogen van haar man en door het feit dat ik uiteindelijk ook deel uitmaakte van het systeem zonder dat voorheen doorzien te hebben.

Hoe heeft men toch ooit een selectiesysteem kunnen bedenken waarin tientallen jonge jongens begonnen aan een seminarieopleiding die tenslotte niet meer dan een handvol mensen opleverde voor de priesterwijding. En dan werd er ook nog doodleuk de kreet op gelanceerd: velen zijn geroepen, weinigen uitverkoren. Alsof Jezus dat toen zo bedoeld zou hebben. Mijn hemel! Hoeveel jongens hadden geen prima functionerende pastor kunnen worden, als hen niet vroegtijdig de pas was afgesneden door middeleeuwse verordeningen en regelgeving? Hun inzet en toewijding voor de Zaak had toch even goed in een andere levensstijl vorm kunnen krijgen? Was men dan minder geraakt en geboeid geweest door de Man van Nazareth?

15. Uiteindelijk

De studenten

In de materie die in de vorige hoofdstukken aan de orde was dienden wij ons te hoeden voor al te stellige uitspraken. Sprekend over het menselijk bedrijf dient men te relativiseren. Wie de eigen tijd gunstig afschildert tegen een vorige periode, moet bedenken dat ons nageslacht op zijn beurt kritiek zal hebben op ónze levensopvattingen (of het ontbreken ervan) en zich vrolijk zal maken over onze moraal precies zoals wij dat nu soms doen bij die van onze ouders en voorouders. En altijd zal gelden: waar mensen zijn, wordt gemenst.

En met het klimmen der jaren kunnen we soms een andere, vaak mildere kijk krijgen op een fenomeen dat in onze jeugd met onze kritiek gegeseld werd. Dat geldt niet voor allen die “omzien” in de citaten die hier volgen, maar voor velen is Ravensbos toch naast “krassen op hun ziel” een leerschool voor hun verdere leven geweest.

Hier de citaten van degenen die na zoveel jaren hun gevoelens ten aanzien van een ver verleden uiten:

Alles bij elkaar heb ik over het algemeen goede herinneringen aan Ravensbos. We kregen een goede intellectuele opleiding, niet alleen door de studie waartoe men ons aanzette, maar ook door de culturele activiteiten. Het nadeel was dat ons leven zo strak gereglementeerd was. Toen dat wegviel, stortte ik me met hart en ziel in de vrijheid en het heeft lang geduurd voor ik weer de nodige zelfdiscipline hervond. Een ander nadeel was de wereldvreemdheid die ons werd bijgebracht. Ook daar heb ik lang last van gehad. Dat er een ander geslacht bestond werd verre van ons gehouden, trouwens seksualiteit bestond niet en we werden getraind in het onderdrukken van zondige gedachten.

Ik durf wel te stellen dat ik zonder Ravensbos niet zou zijn geworden wat ik nu ben, zowel in positieve als in negatieve zin. Wel ben ik mijn geloof in de kerk kwijt geraakt, misschien wel omdat ik te dicht bij de keuken ben geweest.

De periode op Ravensbos is bepalend geweest voor mijn leven. Dit zowel in negatieve als positieve zin. Lang niet alles is rozengeur en maneschijn geweest, toch denk ik steeds met plezier en dankbaarheid terug aan deze periode en de mensen die daarin een rol gespeeld hebben.

Die orde en regelmaat, de karigheid van het bestaan aldaar, heb ik niet zozeer ervaren als een harde leerschool maar wel als een degelijke

ondergrond voor het leven dat daarna nog moest komen. Je was tevreden met weinig, met het hoognodige.

Ondanks alles heb ik in Valkenburg een goede tijd gehad. Ik heb uitstekend aansluiting gevonden bij de andere leerlingen. Ik had geen probleem met het regiem, dat onder meer bestond uit vaste tijden waarop huiswerk diende te worden gemaakt, dan wel diende te worden gestudeerd. Er was structuur in mijn leven, waarvan ik veronderstel dat die mij te pas is gekomen. Er was volop de gelegenheid tot sporten (volleybal, voetbal, schaatsen, tennis en atletiek), tot deelnemen aan activiteiten in clubverband, tot toneel, het vieren van carnaval. Ik heb in de top van het schoolvolleybal gespeeld (waarbij we op externe toernooien hoge ogen gooiden). Ik ben lid geweest van de Raad van Elf, waarmee we buitenschools optraden. Ik ben met veel plezier lid geweest van de Missieclub, waarvoor ik onder meer veel kleedjes heb geweven en ijzerdraadfiguren heb gemaakt. We gingen kamperen in Frankrijk. Later repareerden we veilingkisten en timmerden we een reis naar de omgeving van Marseille bij elkaar.

's Zondags mochten we, als Chinese vrijwilligers, op het einde van de morgen de rozenkrans buiten bidden, ook in de voortuin, waar die prachtige 'bokshoorn' stond, hopelijk nog staat. Dan liepen we in ganzenmars achter elkaar over de paadjes, in vrome stilte. Opeens hoorden we vanachter de heg een mevrouw luid roepen: "Och, kijk nou eens, wat een arme schapen!" Ik snapte haar wel - maar in feite heb ik me in Ravensbos heel rijk gevoeld.

Later in de schraalheid van ons huidige maatschappelijke leven is het leven op Ravensbosch, de verbondenheid die ik er ervaren heb, een bron geweest waaraan ik mij gelaafd heb en nog...Ravensbosch herinnert mij eraan, dat je je er samen met andere bewoners geborgen kon voelen, dat je met al je beperkingen mee mocht doen.

Na mijn verblijf op Ravensbos was het moeilijk mijn draai te vinden in de maatschappij. Toen ik in het dorp terugkwam, bleek dat er zich allerlei vriendengroepen hadden gevormd, die niet op mij zaten te wachten. Het duurde enige jaren voordat ik mijn eigen plaats had gevonden. Ik was zo'n 20 jaar toen ik weer een beetje ingeburgerd was. Pas toen bleek, dat ik mij nog een groot aantal sociale vaardigheden moest aanleren. Vooral op het gebied van kennis over allerlei ongeschreven regels met betrekking tot

contacten met anderen had ik een behoorlijke achterstand opgelopen. Ik heb een belangrijke periode in mijn leven gemist. Dat zie ik nu ik de levensloop van mijn kinderen gadesla.

Hoe het gegaan zou zijn als ik niet op Ravensbos was geweest, is natuurlijk de vraag. Een positief effect van de Ravensbostijd is dat ik gemakkelijker mijn vleugels heb kunnen uitspreiden, niet vastgebakken ben gebleven in een Limburgs dorp waar weinig te beleven was.

Vertel je dat je op een seminarie hebt gezeten dan krijg je nogal eens als reactie te horen: 'God, wat sneu dat jou dat is overkomen!' Mijn reactie was altijd: 'Helemaal niet! Ik heb op een prima open seminarie gezeten en ik had nooit die opleiding kunnen volgen als ik thuis gebleven was.' Ik vertel dan enthousiast dat het een "open" seminarie was, heel rijk aan talloze activiteiten als sport en toneel, dat we er vaak werkten op een boerderij, dat we er veel spannende verhalen hoorden van missionarissen die langs kwamen, dat we met toneelopvoeringen en in carnavals-verband en ook elders optraden, dat we in de laatste jaren van onze opleiding naar het Bernardinuscollege in Heerlen gingen.

Hebben de jaren op Ravensbos mij "tekort" gedaan? Beslist niet. Ravensbos heeft me, met alle minder prettige ervaringen die ook bij het leven horen, een overwegend positief gevoel meegegeven. Ik ben geworden wie ik nu ben, mede dank zij Ravensbos en de Oblaten die ons daar onder hun hoede namen. Carnaval, sport, omgang met anderen, verkennerij, optreden in het openbaar: het droeg allemaal bij aan de vorming van je sociale vaardigheden. Ik kijk met tevredenheid en met overwegend goede herinneringen terug. En natuurlijk weet je niet wat je zonder Ravensbos zou zijn geworden. Leertechnisch gezien zat R'bos niet onder de maat. Mijn ervaring bij de overstap naar het gymnasium van het erkende Bernardinus College in september 1959 was in tweeërlei opzicht zeer positief. De overstap verliep qua leerstof zonder problemen: een compliment voor onze leraren van Ravensbos! De ervaring van iedere dag buiten Collegium Carolinum, iedere dag naar de grote stad Heerlen, goede contacten met klasgenoten die niet de 'roeping' hadden is mij twee jaar lang uitstekend bevallen. Je leerde, nadat je daar in de eerste vier jaren op Ravensbos al veel van had opgestoken, zelfstandig studeren, je tijd goed indelen, keuzes maken. Ik ben nog steeds van mening dat de wijze waarop lessen, studie en vrije studie, ontspanning op Ravensbos waren ingedeeld voor veel studenten een goede aanpak was: je had een aantal vaste punten in de dag waardoor je voor je zelf een ritme kreeg waar ik in ieder

geval in later jaren van studie en werk veel plezier aan heb beleefd. Aan de leerlingen aan wie ik les heb gegeven, heb ik altijd geleerd dat afwisseling en niet uren lang op hetzelfde vak onderdeel zitten belangrijk zijn.

Of ik er spijt van heb dat ik op het seminarie heb gezeten ?? NEEN! Ik heb mede dankzij de Oblaten me kunnen ontwikkelen tot de persoon die ik nu ben. En ik probeer nog steeds, met vallen en opstaan, 'Het Verhaal' van het evangelie - de blijde boodschap - voort te "schrijven": bijdragen aan het verwezenlijken van een stukje hemel op aarde.

Het hele jaar door brachten wij nogal wat tijd door in de kapel en werd ook daarbuiten veel aandacht besteed aan godsdienstige vieringen en vorming. Per slot van rekening waren wij priesterstudenten. Ik accepteerde dat, het hoorde bij de opleiding. Sommige overwegingen, vooral bij het avondgebed, heb ik als erg nuttig ervaren. Bijvoorbeeld de aansporing om je wilskracht te oefenen en een kerel uit een stuk te worden. Ik durf te zeggen dat ik mij dat aangetrokken heb en er toen en later werk van heb gemaakt. Ook nu is het nog zo dat als ik mij iets voorneem om te doen, ik ook de wil heb om het uit te voeren. En goed ook, geen half werk. Een vraag die ik mij zelf mij wel eens gesteld heb is: heb je door een overdreven aandacht aan het geloof daar geen hekel aan gekregen? Ik kan nu heel overtuigd zeggen: neen. Ik loop de kerk niet plat, maar kom er toch regelmatig en zeker bij bijzondere gelegenheden. Wel moet ik zeggen: niet elke kerk. Ik ben blij dat wij in de oude parochie van Valkenburg al sinds februari 1982 een pastoor hebben als Herman Jansen. Een Montfortaan van Schimmert. Nee, we hebben niet tegen hem gevoetbald, zo sportief aangelegd was hij niet. Maar in andere opzichten is hij een man naar mijn hart. Waarom vertel ik dit? Omdat, naar mijn mening, congregaties, die missionarissen hebben voort gebracht, een geloof uitdragen dat aanspreekt. Missionarissen zoals de Montfortanen en zeker ook de Oblaten hebben vreemde culturen en andere zeden en gewoonten leren kennen. Zij hebben geleerd dat je het geloof in ontwikkelingslanden niet aan de man kunt brengen door strikte naleving van de regeltjes van de officiële kerk van Rome, Roermond of Rolduc. Zij hebben ervaren dat je de christelijke boodschap moet uitdragen door de mensen te helpen in hun noden en verdriet, door hun problemen proberen op te lossen, door als een gewoon medemens tussen hen te staan. De paters, die als pastoor functioneren in onze parochies, gedragen zich vanuit die instelling zoals de missionarissen, ook al zijn ze zelf niet in de missie geweest. Herman Jansen

en onze eigen Gerard van de Beuken (OMI), tot voor kort pastoor in Hulsberg, zijn daar voorbeelden van.

Hoe, tot slot, Ravensbos in enkele zinnen te typeren? We hebben het probleem al eerder aangehaald. Hoe beoordeelt men een fenomeen uit een verleden tijd? En dat geldt dus ook voor het seminarie in een tijd waarin zich verregaande maatschappelijke veranderingen voltrokken en daarmee ook in het kerkelijk leven. Wat nu niet past in onze samenleving, paste in de eerste helft van de vorige eeuw - zeker in bepaalde kringen - wél of werd in ieder geval als een normaal verschijnsel geaccepteerd, zij het misschien met enige (groeierende) kritiek, maar dat valt ook instituten en gebeurtenissen in ónze tijd ten deel.

Van de andere kant wordt de kijk op een voorbije periode door de meest mensen bepaald door waarden en normen die zij in hun heden hanteren.

Wij hebben geprobeerd ons verhaal vanuit beide gezichtspunten te schrijven: lucht en vorm te geven aan gevoelens die Ravensbos thans bij studenten van weleer oproept, maar ook nuances aan te brengen door het een en ander in historisch perspectief te plaatsen. Wij streefden bij dit alles objectiviteit na, maar realiseerden ons daarbij dat de bijdragen van onze correspondenten niet volledig representatief konden zijn voor de meningen en gevoelens van allen die ooit op Ravensbos hebben vertoefd. Velen zijn niet aan het woord gekomen of wilden niet aan het woord komen, mogelijk wegens rancuneuze gevoelens.

Met het onderhavige materiaal tot onze beschikking hebben wij er dus voor gekozen ons te scharen bij degenen die thans met weemoed, genoeg, gemengde gevoelens of verbittering op hun Ravensbosse tijd terugkijken.

De auteurs

We hebben ongeveer twee jaar gewerkt aan dit boek. We hadden natuurlijk al veel materiaal door de website, en de aankondiging dat we gingen schrijven, bracht nieuwe reacties. Maar nog belangrijker was het onderzoek dat we in de archieven konden instellen.

Langzamerhand veranderde ook onze kijk op de geschiedenis van dit kleinseminarie. Grof gezegd kan men ze in drie periodes onderscheiden. De eerste tien jaar was het nog echt een kleinseminarie oude stijl, zoals overigens bijna overal het geval was.

Daarna volgde een periode van overgang, waarin de tijdgeest enorm veranderde, wat grote invloed had op de sfeer en mentaliteit. Er kwam meer vrijheid, maar ook verdween het idee van de vorming van volksmissionarissen. Er werd veel waarde gehecht aan de intellectuele en culturele vorming van de studenten. Ze moesten mensen worden die zich staande konden houden in een veranderende maatschappij. In de kerk ontstonden twee partijen: een groep die

krampachtig wilde vasthouden aan het oude, omdat ze vonden dat dat zijn waarde bewezen had, de andere groep meende overmoedig dat al die oude, vermolmde structuren overboord moesten en dat er een nieuwe, geïnspireerde geest moest gaan waaien, waarin de persoonlijke geloofsbeleving belangrijker was dan de traditionele rituelen. Die strijd speelde zich ook op Ravensbos af. De nieuwe overste pater Kusters zette wel de ramen open naar de buitenwereld, maar had tevens meer oog voor het succes van Ravensbos als internaat, dan op de vorming van toekomstige missionarissen. Het gevolg was dat steeds minder jongens het einddoel, het priesterschap haalden.

In de derde periode werd nog een hardnekkige, doch tot mislukken gedoemde poging gedaan om het oude systeem te herinvoeren en de nadruk op het seminarie-idee te herstellen. Maar het was al te laat: niet alleen sloegen die ideeën niet aan bij de paters-leraren, ook de studenten waren lang niet altijd “geroepen”. En om een succesvol internaat te worden ontbrak de nodige kennis. Bovendien werd dat opvoedingssysteem steeds impopulairder.

In zijn boek “Spandoek” beschrijft Toon van Buren het nut en het aangerichte onheil als volgt:

Het seminarie zou een tweesnijdend zwaard blijken. Het heeft een intellectueel zeer goed opgeleide clerus voortgebracht, het heeft de geweldige corruptie uitgebannen, het heeft de Kerk aan personeel geholpen dat onvoorstelbaar loyaal en trouw was en dat zich zonder morren naar alle windrichtingen liet sturen om goede werken te doen: gezondheidszorg, onderwijs, ontwikkeling. Maar de keerzijde was even indrukwekkend. Het bracht een klerikale wereld voort waar de affectieve en seksuele gevoelens waren onderdrukt. Gevoelsmatig afgesneden van de wereld ging men deze intellectueel te lijf. Ontwierp men een kerkelijke leer volgens ‘objectieve’ normen (handig als je persoonlijk geen ervaring hebt). Daarmee stortte men zich gezagvol op de ‘seksuele daad’ (van gehuwden wel te verstaan): die mocht niet onderbroken worden, wat dus voorbehoedmiddelen etcetera uitsloot. Omdat ervaring er niet toe deed, hoefde men vrouwen nooit te raadplegen. Evenmin als homo’s of lesbiennes: ‘gewoon niet praktiseren’ was en is de goede raad die zij tot op de dag van vandaag krijgen.

De auteurs hebben die eerste periode beiden meegemaakt. Over het algemeen zijn de reacties van hun medeleerlingen erg positief. Dat kan toeval zijn, maar ik denk dat de strakke lijn de studenten houvast bood en dat er ook veel aan gedaan werd om hen voor te bereiden op een toekomstig leven als missionaris. Afstand doen van je ouderlijk huis hoorde daarbij, en ook het onderdrukken van

seksuele gevoelens. Tenslotte werd men voorbereid op het afleggen van de drie geloften van gehoorzaamheid, armoede en kuisheid. De intellectuele bagage was wel nodig, maar bij een Congregatie als de Oblaten van Maria Onbevlekt Ontvangen lag daar de nadruk niet op. Tenslotte was het hun toekomstige taak om vooral voor de minder bedeeden over de hele wereld te gaan zorgen, door hun het evangelie te verkondigen, hun onderwijs te bezorgen en hun bij te staan in de zorgen van alledag. Dat vereiste een goedmoedig, hartelijk karakter en geen intellectuele hoog vliegerij.

Misschien dat het streven om Ravensbos als gymnasium erkend te krijgen, hoe nobel ook, juist de verkeerde keuze is geweest. Daardoor vielen misschien leerlingen af, die goede priesters hadden kunnen worden. Ook probeerde men dat doel te bereiken met paters die liever missionaris waren geworden, en die in elk geval niet de didactische en pedagogische kwaliteiten bezaten die voor dat doel nodig waren. Ze deden hun best en de meeste autodidacten hadden een hoog peil bereikt, maar er werden nogal eens pasgewijden voor de wolven gegooid, die zelf nog moesten proberen de nodige kwalificaties te krijgen.

Het was natuurlijk niet allemaal rozengeur en maneschijn, maar over het algemeen hebben de nog levende studenten uit die periode goede herinneringen aan hun verblijf op Ravensbos. De groep was nog niet zo groot, en hoewel er een duidelijke scheiding was tussen de verschillende leeftijdsgroepen, kende men elkaar. De ouderen speelden een rol als admonitor, een soort surveillant. Dat kwam nog duidelijker tot uiting in de verkennerij, waar de ouderen de functie van vaandrig of zelfs hopman vervulden en in elk geval rollen speelden bij de avondspelen. Omdat door “natuurlijk” verloop de hogere klassen dunner bevolkt waren, kenden de jongeren die ouderen, al was het maar bij naam. Dal was omgekeerd veel minder het geval.

Doordat het een besloten gemeenschap was, was de betrokkenheid bij elkaars lief en leed groot, zonder dat er hechte vriendschappen ontstonden. Dal werd trouwens ook niet aangemoedigd. Je was vriend van iedereen, zeker van al je klasgenoten. Onderlinge competitie werd niet aangemoedigd en wie zichzelf beter vond dan anderen, werd terechtgewezen. Inderdaad, een voorbereiding op een leven als kloosterling, die moest kunnen functioneren in een gemeenschap, maar ook als eenling op een kleine missiepost. Voor mijn gevoel is dat in die eerste periode aardig gelukt.

In de tweede periode, die ik overigens zelf niet heb meegemaakt, ontstond er een heel ander klimaat. Er kwam meer vrijheid maar er werd ook meer van de leerlingen verlangd op studiegebied. Steeds meer studenten gingen naar het Bernardinuscollege in Heerlen, aanvankelijk om het gymnasiumdiploma te halen, later ook HBS, Atheneum en HAVO. Wie dat niet aankon, kwam in de zogenaamde gamma-groep terecht. Wel nog geschikt om het aangepaste

studieprogramma te volgen, maar met weinig vooruitzicht op iets anders dan missionaris in een onderontwikkeld land. Boven deze gemeenschap hing de waarschuwing “Mene Tekel Ufarsin”, door de profeet Daniël vertaald als een teken van komend onheil.

In de derde periode ging het hard bergaf. De waarschuwing werd omgezet in werkelijkheid. De piek qua aantal was in 1962 bereikt, maar vanaf 1966 ging het in snel tempo omlaag. De formule werkte duidelijk niet meer. Ook onder het lerarencorps ontstond steeds meer onvrede. Er traden ook steeds meer paters en broeders uit, wat al aangeeft dat het oude ideaal zijn aantrekkingskracht verloren had.

Concluderend durf ik te stellen dat de Oblaten met de beste intenties begonnen zijn om jongens op hun seminarie op te leiden voor het priesterschap, maar vooral ook om leden te worden van een Congregatie, die mensen in verre landen lot een inspirerend geloof wilden brengen. Ze hebben naar best vermogen gehandeld. Aanvankelijk met succes, maar ze hadden het tijds klimaat tegen en uiteindelijk bleken hun pogingen tot mislukken gedoemd. Toch hebben ook degenen die uiteindelijk niet geroepen bleken, een goede voorbereiding op hun later leven gehad. Velen zijn in aanverwante beroepen terecht gekomen, vooral in het onderwijs, maar ook in pastoraal werk of in een verzorgend beroep. Natuurlijk zijn er ook een aantal “mislukt”, maar welke opleiding levert alleen maar maatschappelijk geslaagden af?

Zelf kijk ik met tevredenheid terug op mijn zes jaar Ravensbos. Als ik opnieuw mocht kiezen, zou ik weer aan de opleiding beginnen. Ik behoor ook tot diegenen die uiteindelijk besloten dat ze niet verder wilden gaan op de ingeslagen weg, maar ik heb nooit spijt gehad van die periode, ook al besef ik achteraf dat ik de warmte van het ouderlijk huis heb moeten missen in die jaren.

Jozef Hoen (1950-1956)

Hoe heb ik zelf mijn periode op Ravensbos ervaren? Elk mens groeit in zijn vertakkingen wel ergens scheef. Ik ben daarin geen uitzondering. Misschien kwam dat door mijn jaren op Ravensbos. Maar misschien was het ook gebeurd als ik niet op Ravensbos was geweest. Of misschien op een ander gebied: erger of minder erg. Of wat ook kan: ik heb op Ravensbos iets meegekregen dat in andere situaties niet mijn deel zou zijn geweest.

Met respect voor de gevoelens van degenen die ten gevolge van hun jaren op Ravensbos verbittering of frustraties in zich ronddragen, beweer ik: ik voel niets van rancune. Ik tel mijn zegeningen.

Door het sober leven dat we hebben geleid heb ik veel gepuurd uit weinig, heb ik geleerd dat geluk niet bestaat uit weelde. Ik heb genegenheid ervaren van paters, broeders en leeftijdgenoten. Ik heb moeten leren geven en nemen. Ik heb leren ontsnappen uit perioden van benauwenis met behulp van humor: ik heb in mijn periode in Ravensbos meer tranen gelaten van het lachen dan van het huilen in de perioden van heimwee.

Terugblikkend wijs ik het systeem als zodanig af, maar niet zonder meer de personen die er deel van uitmaakten en er leiding aan gaven.

Jène van Moorsel (1949-1956 en 1963-1972)

Verantwoording

Bij het schrijven van dit boek hebben de schrijvers niet alleen geput uit hun eigen herinneringen, maar ook dankbaar gebruik gemaakt van de “Bijdragen” op de Ravensbos-site. Daarnaast heeft er een meer of minder intensieve correspondentie en mondelinge uitwisseling plaatsgevonden met een aantal ex-Ravensbossers. We noemen: Gerard van den Beuken, Toon van Buren, Jan Diede- ren, Frans Duijf, Gerard Jansink, André van Kempen, Guus Kooien, Paul van de Meulengraaf, Wim Theloosen. En mevrouw Grinwis** en mevrouw Hoen zijn wij dankbaar voor hun research en ondersteunend werk.

Ook voor de foto's was de website een goede bron, vooral omdat Willem Reijnders en Peter van Velzen hun materiaal ter beschikking stelden. Daarnaast kregen we nog foto's van Roger Crombag, Pierre Gielen, Gerard Jansink, André Koumans, Jac Tillemans, Wim Theloosen. En zelf hadden we natuurlijk ook nog wel wat.

Als officiële bron moeten we beslist het *Archief van de Missionarissen Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria* noemen. Dit archief, goed geordend en geïnventariseerd, bevindt zich in het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, te Sint Agatha bij Cuyk. Dank zij de welwillende toestemming van regio-overste Gerard van den Beuken hebben wij dat grondig kunnen doorspitten op relevante informatie betreffende Ravensbos.

Er zijn al eerder publicaties verschenen over Ravensbos, of beter gezegd over de Oblaten en hun kleinseminarie, maar dat waren brochures, prospectussen of artikelen in kranten en tijdschriften. Niet alleen qua omvang beperkt, maar ook qua doelstelling. Onze coproductie wil niet alleen de feiten geven, maar ook de achtergronden schilderen en motieven verduidelijken.

De hoofdstukken 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13 en 14 zijn door Jène van Moorsel geschreven, de hoofdstukken 1, 2, 3, 8, 9 en Voorwoord, Verantwoording en Bijlagen door Jozef Hoen, die ook de opmaak verzorgd heeft. Natuurlijk was er voortdurend sprake van wederzijdse beïnvloeding en bijsturing.

Tijdens ons onderzoek hebben we ook literatuur geraadpleegd. Soms leverde dat goede ideeën op, maar ook hebben we er citaten aan ontleend. Vandaar onderstaande lijst:

Marjo Baeten en anderen, *Evertsoord, van woestenij naar boerderij*, Sevenum 2009.

T.A.M. van den Beid, *"Katholieke jongens uit den beschaafden stand", Hel jezuïeteninternaat te Katwijk aan den Rijn, Den Haag en Zeist [1831-1960] en katholiek Nederland*, Nijmegen 2009.

Jan Berns e.a., *Adieu, adieu o Uden. Dagelijks leven en onderwijs op het College van het H. Kruis te Uden in de jaren 1950-1965*, Amsterdam 2010.

Toon van Buren, *Spandoek. Getuigenissen van gehuwde priesters*, Rotterdam 2002.

Bert Bijnen, Gerard Jansink, *1954-2004 50 Jaar Missiehuis St. Willibrord Deurne*
Lodewijk van Deyssel, *De kleine republiek*, Nijmegen 1989.

Joep Dohmen, *Vrome zondaars, Misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk*, Rotterdam 2010.

Marcel Haenen, *Tien paters op Gods grote akker: de laatste Nederlandse missionarissen in Brazilië*, Rotterdam 2008.

Marieke Hilhorst, *Bij de zusters op kostschool. Geschiedenis van het dagelijks leven van meisjes op rooms-katholieke pensionaten in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht 1994.

Josef Kasenbrink en Piet Souren, *100 Jahre Karolinum, 1885 bis 1985*, Mainz 1985

Huub Keulen, *Oblaten van Maria*, Valkenburg 1985.

Harry Knipschild, *Soldaten van God. Nederlandse en Belgische missionarissen op missie in China in de negentiende eeuw*, Amsterdam 2008.

Henk Kroon, *Pubers voor God, Het leven op een kleinseminarie in de jaren vijftig*, Nijmegen 2001.

Jos Perry, *Jongens op Kostschool, Het dagelijks leven op katholieke internaten*, Utrecht 1991

Colet van de Ven, *En God viel uit de hemel*, Nijmegen 2008